

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์
ด้านทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยสัมมิลิม

ชุดโครงการ

ไทย – ตะวันออกกลาง

โดย

รศ.พิเชฐฐ์ กาลามเกษตร์ และคณะ
วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2551

รายงานວິຈัยฉบับສມບູຮັນ

ຊຸດໂຄຮກາຣ “ໄທ – ຕະວັນອອກກລາງ”

ຄະນະຜູ້ວິຈຍ	ສັກດ
1. ວະ.ພິ.ເໜີງ	ກາລາມເກະຕົວ
2. ດຣ.ສວາງຸມື	ອາວິໝ່
3. ນາງດລຍາ	ເຖິ່ນທອງ
4. ນາຍອວຣາດັກດີ	ມິນໂດ
	ຄະນະສັກຄມຄາສຕຣີແລະມນຸ່ງໝໍຍົກສຕຣີ ມາວິທາລັຍມີດລ
	ศູນຍົມສລິມສຶກໜາ ສຕາບັນເອເໜີຍສຶກໜາ ຈຸ່ພໍາລັງກຣນມາວິທາລັຍ
	ศູນຍົມສລິມສຶກໜາ ສຕາບັນເອເໜີຍສຶກໜາ ຈຸ່ພໍາລັງກຣນມາວິທາລັຍ
	ນັກວິຈຍອີສຣະ

ໂຄຮກາຣ ກາຣເສຣີມສ້າງຄວາມເປັນຫຼຸນສ່ວນຍຸທອຄາສຕຣີດ້ານທັກຄ່າກຣມນຸ່ງໝໍ
ຮະຫວ່າງປະເທດໄທກັບປະເທດມູສລິມ

ສັນບັນດາໂດຍ ສຳນັກງານກອງທຸນສັນບັນດານັ້ນກາຣວິຈຍ(ສກວ.)
(ຄວາມເຫັນໃນຮາຍງານນີ້ ເປັນຂອງຜູ້ວິຈຍ ສກວ.ໄໝຈໍາເປັນຕົ້ນເຫັນດ້ວຍເສມອໄປ)

กิจกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ มีความมุ่งหวังที่จะเสนอแนวทางกำหนดนโยบายความร่วมมือให้แก่รัฐบาลในด้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐพยากรณ์นุชย์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลมุสลิม สำเร็จลุล่วงไปได้โดยบุคคล สถาบัน องค์กร ในภาคส่วนต่างๆเป็นจำนวนมาก ซึ่งคณะวิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี่ แม้จะ ไม่ได้อ่านมา

คณะวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) สถาบันเอเชียศึกษา ศูนย์ มุสลิมศึกษา ที่ร่วมกันสนับสนุนในด้านการกำหนดโครงการและทุนวิจัย ขอขอบคุณ ทาง สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ กระทรวง การต่างประเทศ กองตะวันออกกลาง กระทรวงการต่างประเทศ . โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ สถาบัน ประกอบการต่างๆจำนวน 37 แห่ง โรงพยาบาลสอนศาสนาอิสลาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สำเร็จ การศึกษาจากสถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ และคณะผู้ช่วยเหลือในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล และงานธุรการต่างๆ

คุณประโยชน์ไดๆที่พึงเกิดจากงานชิ้นนี้ ขอให้เป็นคุณงามความดีของสถาบัน และท่านทั้งหลายที่ มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกรัฐวิ

คณะวิจัย

ข้อสรุปเชิงบริหาร

Executive Summary

ความนำ

งานวิจัยเรื่องความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยมุสลิมต้องการสร้างองค์ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยจากการพิจารณา 2 ด้านได้แก่ (1) บริบทประเทศไทยมุสลิมที่ประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ (2) กรณีการไปศึกษาต่อของนักเรียนมุสลิมไทยในโลกมุสลิม ซึ่งในที่นี้หมายถึงในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามุสลิมในประเทศไทยมุสลิมทั้งหมด กับบางสถาบันในประเทศไทยที่มุสลิมเป็นส่วนประกอบสำคัญ เหตุผลที่มุ่งพิจารณาคุณเป้าหมายนี้ ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า นักเรียนนอก เนื่องจากทรัพยากรบุคคลส่วนนี้ของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก มีรายงานว่า สถานภาพทางสังคมมุสลิมสูง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงว่า นักเรียนนอกมีศักยภาพต่อกระบวนการพัฒนาประเทศสูงในหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยโลกอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เป็นนานาประเทศ มุสลิม กระนั้นนักเรียนนอกเป็นทรัพยากรของประเทศไทยไม่ได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษจากรัฐบาลในเชิงศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ นอกจากเป็นเหตุปัจจัยของความรุนแรง ความไม่สงบต่าง ๆ นอกจากนั้นการศึกษา ข้อมูลนักเรียนนอกเป็นหนทางที่เป็นไปได้ยากกว่าทางอื่น ในการทำความเข้าใจกระบวนการจัดสรรทุนเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ ความต้องการของตลาดแรงงานจากนักเรียนนอกและความต้องการพัฒนาฐานะ ตนเองของนักเรียนนอก ทั้งนี้ความรู้ที่ได้รับจากช่วยปูทางกำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพของคน กลุ่มนี้ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานของประเทศไทยและของตัวนักเรียนออกเองแล้วตนเอง มีประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวมร่วมกันระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ มุสลิม

ข้อค้นพบที่สำคัญ ศักยภาพและความแปลงແຍກ

ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะร่วมมือกับประเทศไทยมุสลิมเป็นอย่างมากด้วยปัจจัยที่อิสลามเป็นระบบ ความเชื่ออันเป็นรากฐานให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าโลกมุสลิมในระดับวัฒนธรรม ซึ่งกำหนดอัตลักษณ์ของปัจจุบัน ชนและกลุ่มชนมุสลิม ระดับรัฐชาติซึ่งหลอมรวมนานาชาติมุสลิมเกือบ 60 ประเทศ และระดับจักรวาลซึ่ง เคยมีอำนาจปักธงและสร้างอารยธรรมอันโดดเด่นของโลกในอดีต อิสลามเป็นรากฐานการบูรณาการ ศาสตร์ทั้งหลาย และเชื่อมโยงมนุษย์ซึ่งมีความหลากหลาย นับว่าอิสลามเป็นพลังรากฐานของมนุษย์ และสันติภาพเหนือความขัดแย้งของมนุษย์ระหว่างผู้ที่ศรัทธาในระบบหนึ่งซึ่งเรียกว่ามุสลิม และระหว่าง มุสลิมกับเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไป การมีพลเมืองมุสลิมในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ไปศึกษาใน ต่างประเทศมุสลิม ช่วยให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงอย่างหนึ่งแน่นกับประเทศไทยมุสลิมซึ่งประกอบด้วย ชาวมุสลิมประมาณ 1 ใน 4 ถึง 1 ใน 3 ของพลโลก นอกจากนั้นประเทศไทยมีสายสัมพันธ์อันดีกับโลก มุสลิมในระดับต่าง ๆ รายงานในประวัติศาสตร์ ทั้งขั้นมีแนวโน้มความพยายามร่วมมือกันเพิ่มขึ้น ถึง

กระนั้นศักยภาพดังกล่าวซึ่งพัฒนาเป็นผลประ โยชน์อันพึงมีพึงได้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา ปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาคือทรัพยากรมนุษย์ระหว่างไทยกับประเทศไทย ทั้งนี้ประกอบด้วยว่าที่หรือ ความเปลกแยก (alienation) อันเป็นอุปสรรคของการพัฒนาอย่างน้อย 6 ประการ ซึ่งได้แก่

1) ความเปลกแยกในความเข้าใจในอิสลาม

การละเลยทำความเข้าใจในอิสลาม โดยเฉพาะจากกลุ่กของรัฐ และความไม่กระตือรือร้น ของสังคมมุสลิมที่จะให้สังคมทั่วไปรับรู้ มีมาอย่างยาวนาน ความกระตือรือร้นในการทำความเข้าใจในอิสลาม อันเป็นรากเหง้าของโลกมุสลิม ซึ่งรวมทั้งมุสลิมในประเทศไทย อาจนับว่าเพิ่ง เกิดขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งรวมถึงความรุนแรงระหว่าง ประเทศร่วมสมัย การขาดความรู้ ความเข้าใจในอิสลาม ความเปลกแยกด้านนี้เกิดขึ้นท่ามกลาง ความร่วมมือ ความสนับสนุน และการให้สิทธิเสรีภาพแก่ มุสลิม

2) ความเปลกแยกในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและรัฐบาล

ความสัมพันธ์ที่ประเทศไทยมี หรือ พยายามมีกับรัฐบาลประเทศไทยในด้านอื่นๆ กับ ประเทศไทยเพื่อนบ้าน ดังกรณี มาเลเซีย และอินโดนีเซีย และกับประเทศไทยในส่วนอื่นเพียงส่วน น้อยของโลกมุสลิม เช่น ปากีสถาน ชาติอิหร่าน ซึ่งเป็นประมาณร้อยละ 15 ของ ประชากรประเทศไทย ทั้งนี้ มีผลกระทบถึงสถานภาพของนักเรียนไทยในต่างประเทศมุสลิมที่ มีจำนวนประเทศไทยกว่าประเทศที่รัฐบาลไทยมีสายสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด หรือ ค่อนข้างใกล้ชิด ความเปลกแยกส่วนนี้นักเรียนจะเลี่ยงโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์กับโลกมุสลิมในวงกว้าง โดยอาศัยมุสลิมในประเทศไทยและต่างประเทศอีกหลายประเทศเป็นสะพานเชื่อมแล้ว ยังสูญเสียความ ผูกพันกับโลกมุสลิมรวมถึงความไว้เนื้อเชื่อใจภายในระหว่างรัฐบาลกับมุสลิมในต่างแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักเรียนไทยในประเทศไทย

3) ความเปลกแยกในเชิงนโยบายการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์

การเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์มีนัยของความร่วมมือกันตั้งแต่ในระดับความคิด การกำหนด นโยบาย การตกลงผลประ โยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบต่อผลได้ ผลเสียที่เกิดจากการปฏิบัติจริงร่วมกัน ข้อมูลโดยทั่วไปมักบ่งชี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากร มนุษย์ กรณีการศึกษาของนักเรียนไทยในโลกมุสลิม ว่าการลงทุนทางการศึกษาแบบทั่วหมู่มากจาก ประเทศไทยมุสลิม หรือสถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ และจากทุนส่วนตัวหรือจากภาคเอกชน มุสลิม เพราจะนั้น การพัฒนาบุคลากรมุสลิมดังกล่าว จึงมิได้มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนระหว่าง รัฐบาลไทยกับรัฐบาลประเทศไทย ทั้งๆ ที่การลงทุนดังกล่าวเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ ประเทศไทยเอง ซึ่งรัฐบาลไทยควรจะเป็นผู้ลงทุนมากกว่า

4) ความเปลกแยกในฐานความคิดเชิงการกำหนดนโยบาย

ลักษณะการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศ ย่อมตั้งอยู่บนข้อคิดนึงถึงผลประ โยชน์ใน ด้านต่างๆ ของตน เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจ ความมั่นคง ซึ่งเป็นธรรมชาติประเทศไทยจะกำหนด

น นโยบายต่างประเทศในลักษณะดังกล่าวด้วยการคิดถึงการได้ประโยชน์จากประเทศคู่สัมพันธ์ก่อน อื่นใด เพราะฉะนั้นประเทศที่เป็นกลุ่มเป้าหมายความสัมพันธ์ของไทย จึงมักเป็นประเทศที่รัฐบาลเลือกเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับเฉพาะหน้า ซึ่งประเทศเหล่านั้นมักเป็นกลุ่มประเทศที่ร่วมมีอำนาจซึ่งกันและประเทศที่มีความมั่นคงของประเทศในระยะสั้น ประเทศประเภทนี้มีทั้งประเทศในกลุ่มเพื่อนบ้านและประเทศที่ห่างไกลออกไป ซึ่งยังเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนน้อยของโลกมุสลิม ข้อมูลทางวิจัยบ่งชี้ว่า โลกมุสลิมส่วนใหญ่ แม้แต่ประเทศเหล่านี้เองซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติมากมาก ก็ยังขาดคุณภาพชีวิตที่ดีในแง่มาตรฐานสากล และมุสลิมก็ยอมรับเป็นเครื่องชี้วัดได้ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข สถานภาพดังกล่าวเป็นข้อคำนึงว่า ประเทศมุสลิมโดยทั่วไปยังต้องการความช่วยเหลือ คือ เป็นผู้ประสบภัยที่เป็น “ผู้รับ” ไม่ใช่ “ผู้ให้” แต่ฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้นหากเปรียบเทียบกัน ประเทศไทยมีคุณภาพในหลายด้านที่อาจจะต้องด้านกำหนดนโยบาย โดยคำนึงว่า ประเทศมุสลิมสามารถได้รับอะไรจากประเทศไทย ก่อนที่จะพิจารณาว่า เราจะได้อะไรเป็นการแลกเปลี่ยน การกำหนดนโยบายเช่นนี้อาจตอบสนองความต้องการของประเทศมุสลิมที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีจนกลายเป็นรากฐานการเป็นหุ้นส่วนที่แท้จริงและเกิดขึ้นกับโลกมุสลิมส่วนใหญ่ ได้ ประเทศมุสลิมมั่นใจว่า ทางจะเป็นผู้รับนั้น เป็นเป้าหมายของอีกหลายประเทศที่เป็นคู่แข่งกัน ซึ่งประเทศที่มีฐานะดี ย่อมอยู่ในวิสัยที่จะเลือกคบหากับประเทศต่างๆ ได้สูงจนอาจละเลยบางประเทศไป รวมถึงประเทศที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อยมุสลิมดังประเทศไทยเป็นต้น การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกด้านที่ควรจะได้รับการพิจารณาว่า ประเทศไทยสามารถให้อะไรและได้อะไรระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลประเทศมุสลิม เพื่อขยายขอบเขตจำนวนและคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5) ความแปลงแยกระหว่างรัฐบาลกับมุสลิมในการพัฒนาทรัพยากระหว่างประเทศ

การขาดการเป็นหุ้นส่วนที่กล่าวมาทั้งหมดอาจเป็นหั้งสาเหตุและข้อบ่งชี้ว่าในการยกระดับทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในส่วนมุสลิม รัฐบาลมีส่วนร่วมน้อย ถึงที่รัฐบาลทำเป็นหลัก คือ การไม่ปิดกันโอกาสทางการศึกษาต่อในต่างประเทศของมุสลิม โดยที่มิได้มุ่งขยายโอกาสทั้งในและการให้ทุนเอง การหาแหล่งทุนจากภายนอกให้ และการขยายสาขาวิชา เป็นต้น เพราะฉะนั้น นักเรียนทุนจึงรู้สึกว่ารัฐบาลปล่อยปละละเลย ไม่มีส่วนร่วมในการยกระดับดังกล่าว

อันนี้ การไปศึกษาที่ต้องพึงปัจจัยจากตนเองและต่างประเทศดังกล่าว นักเรียนมุสลิมต้องอาศัยแรงจูงใจ แรงกระตุ้นหลักจากศรัทธาในศาสนา ซึ่งอาจรวมถึงค่านิยมของสังคม หรือความเชื่อถือต่อสถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ ผลักดันให้นักศึกษาขวนขวยไปเรียนต่อต่างประเทศในโลกมุสลิม ตามที่ตนเองมีพื้นเพ็ญความสามารถในด้านวิชาการ กำลังทรัพย์และโอกาส ในสถานการณ์เช่นนี้ นักเรียนไทยมักมุ่งไปเรียนวิชาทางอิสลามศึกษามากกว่าอย่างอื่น เมื่อกลับมาเกิดปะกอบอาชีวศึกษาสอนทางด้านอิสลามด้วยความพอใจ แม้จะมีรายได้ไม่พอเพียง

ถึงกับต้องทำอาชีพเสริมก็ตาม ไม่มีความสุขกับการประกอบอาชีพอื่นถึงแม้จะให้รายได้มากเกินพอก็ตาม

๖) ความเปลี่ยนแปลงระหว่างมุสลิมกับอิสลาม

อิสลาม ซึ่งหมายถึง การยอมตน หรือยอมจำนำนต่อพระเป็นเจ้า คือ อัลลอห์ เป็นวิถีชีวิตที่ ครอบคลุม อันเป็นเครื่องข่ายความซับซ้อนของมิติชีวิตที่แต่ละมิติเชื่อมโยงไปสู่อัลลอห์และ เป้าหมายสูงสุดของชีวิต เป็นการยอมจำนำทั้งหมด(total submission) ไม่มีมิติใดขาดจากจิตสำนึก เชื่อมโยงตอบสนองต่อพระเป็นเจ้า โดยเหตุนี้เอง วิถีชีวิตอิสลามจึงบูรณาการชีวิตทุกด้าน แม้แต่ เรื่องเล็กน้อย ตั้งแต่เรื่องที่ว่าด้วยการยาทส่วนตัวไปจนถึงเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การ ปกครองในทุกรดับ

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่า นัยความเป็นอิสลามในชีวิตจริงของมุสลิม หรือชีวิตที่มีความหมายมากในแง่อิสลาม คือการมีความรู้สูงในวิชาศาสตร์ การสั่งสอนวิชาศาสตร์ รวมถึงการประกอบพิธีศาสตร์และการไม่ละเมิดบัญญัติศาสตร์ ส่วนวิชาการอื่นๆและการใช้วิชาชีพเหล่านี้ มีความหมายทางศาสตร์น้อยหรือแทบไม่มีความหมาย โดยนัยที่ว่า การเรียนวิชาและการประกอบวิชาชีพเหล่านี้ ไม่ตั้งอยู่บนความรู้สึกว่าเป็นการกระทำเพื่อพระเป็นเจ้า หรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตเท่ากับ การมี การใช้ และการให้องค์ความรู้ทางศาสตร์ ความรู้สึกเช่นนี้เป็นลักษณะของการแยกศาสตร์ออกจากชีวิตด้านอื่น (Secularization) ซึ่งมุสลิมปฏิเสธในเชิงทฤษฎีว่า การแยกดังกล่าวขัดแย้งต่อลักษณะอิสลามที่กรอบคุณธรรมชีวิตทุกด้าน

ความขัดแย้งระหว่างทัศนคติแบ่งแยกดังกล่าวในความเป็นจริงกับทัศนคติยอมรับการครอบคลุมของอิสลามในเชิงทฤษฎี เป็นอุปสรรคต่อการให้ค่าวิชาสามัญ เชิดชูความรู้ทางอิสลาม ขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคลิมแสวงหาบูรณาการระหว่างวิชา “ศาสนา” กับวิชาสามัญ โดยมีปัจจัยความจำเป็นในโลกปัจจุบัน ที่การดำรงชีวิตปัจจุบันต้องอาศัยความรู้ความสามารถวิชาการต่างๆ ที่สูงเกินวิสัยที่สถาบันการเรียนการสอนอิสลามแต่เดิมจะให้ได้มาเกือบหนุน เพราะจะนั่นสถาบันศาสนาโดยทั่วไปยอมรับ หรืออย่างน้อยก็ไม่ปฏิเสธการเรียนวิชาอิสลามศึกษา กับวิชาสามัญ การบูรณาการเช่นนี้อาจเรียกว่าบูรณาการในเชิงโครงสร้างหรือรูปแบบ เมื่อได้ก็ตามที่บุคลิมรู้สึกว่าทุกการกระทำที่ดี เพื่อพระเป็นเจ้าเป็นเรื่องศาสนา เมื่อนั่นบูรณาการเป็นไปโดยสมบูรณ์ ความรู้สึกเช่นนี้น่าจะมีพลังให้บุคลิมเกิดการเรียนรู้ และใช้ชีวิตด้วยความพอใจ ในสาขาวิชาที่หลากหลายมากขึ้น ไม่เกิดช่องว่างมากเกินไประหว่างการใช้ชีวิตในสิ่งที่เรียกว่า “สายศาสนา” กับในสิ่งที่เรียกว่า “สายสามัญ” หรือ “ทางโลก”

การพิจารณาประเด็นดังกล่าว มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มเป้าหมายมุสลิมในแง่ที่ว่า อิสลามมีพลังในการเปิดกว้างสู่วิชาการและความร่วมมือกันระหว่างนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะเดียวกัน เรื่องที่อาจจะไม่ควรทำก็คือ การลดความไฟศึกษาเรียนรู้ และความภูมิใจของมุสลิมที่จะใช้ชีวิตไปกับการศึกษาและสอนวิชาอิสลามศึกษา เนื่องจากความเห็นนี้ในเรื่องนี้เป็นสิ่งค้ำจุนอิสลาม และ

มุสลิมที่ประเทศไทยมีร่วมกับ โอลกมุสลิม เป็นสะพานที่เหนี่ยวแน่นเชื่อมต่อระหว่างไทยกับโอลกมุสลิม ในทางกลับกันรัฐบาลควรส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนไทยกลุ่มนี้ เอื้ออำนวยให้คนไทยกลุ่มนี้ขยายความเป็นระบบอนุรักษ์การของอิสลาม ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เป็นผู้ชี้นำสังคมให้เห็นว่า วิชาความรู้ต่างๆ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม สุขภาวะ ลั่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นองค์ความรู้ในมิติ หนึ่งของอิสลาม ที่ตนเองและสังคมมุสลิมจำเป็นต้องเรียนรู้ ดังที่นักเรียนนอกจำกัดนิยม ไม่น้อย ยอมรับความสำคัญข้อนี้ และพยายามพัฒนาตนเองไปตามความรู้เหล่านั้นแล้ว การปูพื้นฐานที่ กว้างขวางและยืดหยุ่น เช่นนี้ควรจะ ได้รับความสำคัญ ในการกำหนดกระบวนการการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับ โอลกมุสลิม

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากข้อสังเคราะห์ที่กล่าวมา งานวิจัยนี้เห็นว่ารัฐบาลไทย ควรมีนโยบายเสริม กำลังความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิม ดังนี้

1. ในทางการเมืองรัฐบาลควรขยายขอบเขตประเทศไทยสู่สัมพันธ์ จากเดิม เพียงประเทศไทย มุสลิม ส่วนน้อยของโอลกมุสลิม ให้กว้างขวางครอบคลุมโอลกมุสลิมในความหมายรัฐ หรือรัฐชาติ ในลักษณะต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนทางการทูต การค้า การศึกษา มนุษยธรรม
2. รับนักการสร้างฐานความสัมพันธ์จากฐานความสามารถในการสนับสนุนความต้องการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากจุดแข็งของประเทศไทยในด้านการศึกษาจากฝ่ายโอลกมุสลิม วิชาการหรือด้านอื่นโดยกำหนดแผนพัฒนาทรัพยากร่วมกัน ในลักษณะ ต่างๆ เช่น โครงการวิจัยร่วม โครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ โครงการให้และรับ ทุนการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆที่มีความสำคัญต่อตลาดแรงงาน หรือ การพัฒนา ประเทศของแต่ละฝ่าย โครงการดูงานฝึกอบรม โครงการก่อตั้ง หรือ ขยาย สถาบันการศึกษาในประเทศไทย หรือในประเทศไทยสู่สัมพันธ์
3. รัฐบาลควรวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมกับประเทศมุสลิมในเชิงรุก จากการ ต้องการกำลังคนในด้านต่างๆของทั้งสองฝ่าย มิใช่การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างไร่จุกหมายหรือให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ เช่น จัดสรรทุนพัฒนาบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญด้านพลังงาน เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรม หรือวิชาการด้านพลังงานสิ่งปลีก แหล่งพลังงานทดแทนในประเทศไทยและประเทศไทยสู่สัมพันธ์
4. รัฐควรกำหนดนโยบาย ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ร่วมกับประเทศไทยสู่สัมพันธ์โดยยึด เอกมุสลิม หรือเยาวชนมุสลิมในประเทศไทยเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษของการพัฒนาใน

- สาขาวิชาความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสามัญ เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในประเทศไทยและในโลกมุสลิม ที่ทั้งสองฝ่ายกำหนดแผนไว้รองรับล่วงหน้า
5. รัฐบาลควรเตรียมองค์ความรู้และปัจจัยกำลังคนเพื่อรองรับความร่วมมือพื้นฐานในด้านต่างๆกับโลกมุสลิมโดยการจัดให้มีโครงการ หลักสูตร หรือ สถาบันการศึกษา โลกอิสลามระดับสูง ในลักษณะบูรณาการและสาขาวิชาการ (Inter disciplinary หรือ multi-disciplinary) และระดับสูงแก่บุคคลทั่วไป เพื่อผลิตนักวิชาการ นักวิจัย หรือผู้เชี่ยวชาญระดับสูงในเรื่องโลกอิสลามที่สามารถตอบสนองความต้องการบุคลากรของภาครัฐ ภาคเอกชน ในเรื่องการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาเอก ทั้งนี้ โดยอีกหนึ่งวิถีทาง ให้เยาวชนมุสลิมเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษเข้ามาศึกษาด้วยกระบวนการสอนคัดเลือกหรือเตรียมคุณภาพอย่างเข้มงวด ตั้งแต่การศึกษาระดับต้น
 6. รัฐบาลควรเสริมกำลังให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากโลกมุสลิม เป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษของการพัฒนา เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนมุสลิม และความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิมในทุกด้าน โดยให้มีโครงการรณรงค์ขยายความรู้ และการใช้ความรู้เชิงบูรณาการของอิสลาม โครงการยกระดับวิทยาฐานะ คุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อเนื่องในด้านวิชาชีพต่างๆ จากฐานความรู้เดิม และจากพื้นฐานอาชีพหลักและอาชีพเสริม รวมทั้งการสร้างบุคลากรพิเศษแก่ภาครัฐ และภาคเอกชน โดยการให้ทุน หรือส่งเสริมสนับสนุนแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากโลกมุสลิมให้ศึกษาต่อในประเทศไทย และประเทศต่างๆ เช่น รัฐศาสตร์การทูต การศึกษา การบริหารธุรกิจ การบริหารรัฐกิจ เพื่อเข้าสู่รัฐการ ด้านต่างประเทศ และองค์กรภาคเอกชนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับโลกอิสลาม ที่มีอยู่

บทคัดย่อ

Abstract

Title The Enhancing of Strategic Partnership in Human Resource Dimension Between Thailand and Muslim Countries.

Keywords Strategic Partnership , Human Resource , Muslim Countries

Team of Researcher Pichet Kalamkasait , Athasak Mindo , Srawut Aree , Dollaya Tiantong

The objectives of the Research Project are to find out 1) The allocation of resources for overseas education between Thailand and Muslim countries. 2) The attitude of those concern with education from the Thai part. 3) The need and response in the Thai labor market from Muslim completed education from Muslim countries. 4) The aspiration of the Muslim towards mobilization in the labor market, and 5) Appropriate policies for the government as to help develop cooperation between Thailand and Muslim countries.

The study consists of document as well as field researches. The target groups are 174 Muslims completed education from Muslim countries, 37 their employer organizations and 4 government departments concerned with their overseas education. The target groups are studied by schedules, questionnaires and interview. The analysis is based on statistical , percentile , radar graph , and bar graph.

It is found from the study that Muslim countries in relation to Thailand has long retained potentialities for cooperation among them in development of human resource thanks to the force of Islam towards human and field integration , long positive international relations , their effort to expand mutual cooperation and the existence of Thai Muslim citizens , a part of Muslim world. However the potentiality has been not much realized due to alienation among the Thai government , Islam ,Muslims and Muslim world.

The relations are thus limited in terms of the number of Muslim countries and human resource development as well as the lack of governmental financing and facilitating Muslims study abroad which mostly depends on Muslim countries and the Thai Muslim private resources. Furthermore , the mobilization is oriented towards Islamic studies and the making of educational personnels , less conducive to their progress in modern competitive labor market employing secular subjects for which the Thai government and some Muslim countries provide chance but for all well qualified. This accounts for the lack of progress in terms of quality of life and qualification in labor market of the Muslims which though passing higher education from Muslim countries , but are not much prepared for more contribution to the development of the country.

Thus makes it essential for us to propose for the government the policies enhancing of strategic partnership in human resource between Thailand and Muslim countries on the basis of the potentialities and handicaps in light of their Islamic and Muslim conceptual and factual relevances.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	3
ข้อสรุปเชิงบริหาร	4
บทคัดย่อ	10
บทที่ 1 บทนำและกรอบแนวคิดในการวิจัย	20
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	20
1.2 วัตถุประสงค์	37
1.3 ระเบียบวิธีวิจัย	38
1.4 คำสำคัญ	38
1.5 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์	39
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	39
บทที่ 2 โลกอิสลาม	40
ความนำ	40
1) ความหมายและองค์ประกอบของโลกอิสลาม	41
ภูมิรัฐศาสตร์ของโลกอิสลาม	42
2) การเกิดประเทศาญสลิมในเวทีโลก	45
3) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศาญสลิม : องค์กรระหว่างประเทศาญสลิม	47
4) ความแตกต่างในระบบการปกครองของประเทศาญสลิม	53
5) สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของโลกอิสลาม : เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุขและการพัฒนาประเทศ	58
6) ประเทศาญสลิมในเศรษฐกิจ การเมืองโลก : ประเทศสลิมกับการปฏิรูปสถาบันพหุภาคีระดับโลก	59
7) ชนกลุ่มน้อยอิสลิม	60
8) ผู้ลี้ภัยชาวอิสลิม	62
9) ความหลากหลายด้านวัฒนธรรมในโลกอิสลาม	64
10) ชนกลุ่มน้อยในรัฐอิสลิม	71
11) การพัฒนามุขย์ในโลกอิสลาม	74
บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศาญสลิมในตะวันออกกลาง	82
ความนำ	82

หน้า

1) ความสัมพันธ์ในประวัติศาสตร์	84
(1.1) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเยอรมนี	84
(1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาหรับ	86
2) ความสัมพันธ์หลังสงครามโลกครั้งที่สอง	87
(2.1) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับการต่างประเทศ	88
(2.2) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุณภาพ	88
(2.3) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน	89
(2.4) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนาห์เรน	89
(2.5) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหราชอาหรับเอมิเรตส์	90
(2.6) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโอมาน	90
(2.7) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอียิปต์	90
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลางความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้	91
หลังสงครามโลกครั้งที่สอง	91
ปัจจัยในประเทศ	91
1) ด้านการเมือง	91
2) ด้านเศรษฐกิจ	92
ปัจจัยภายนอกประเทศ	92
1) ด้านการเมือง	92
2) ด้านเศรษฐกิจ	93
3) ความสัมพันธ์ในปัจจุบัน	93
3.1 ด้านการเมือง	94
3.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับการต่างประเทศ	94
3.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุณภาพ	95
3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน	96
3.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนาห์เรน	96
3.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหราชอาหรับเอมิเรตส์	97
3.1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอียิปต์	98
3.1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโอมาน	98
3.2 ด้านเศรษฐกิจ	99
3.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับการต่างประเทศ	99
3.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุณภาพ	100

	หน้า
3.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติอื่นๆในเอเชีย	101
3.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน	101
3.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหราชอาณาจักรและเยอรมัน	102
3.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน	103
3.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาดากัสการ์	104
3.3 สรุป วัฒนธรรมและอื่นๆ	104
4) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในตะวันออกกลาง : ปัจจุบัน	
และแนวโน้มในอนาคต	106
● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทย	109
● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทย	116
● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทย	125
บทที่ 4 ผลการวิจัยภาคสนาม	135
ความนำ	135
วิธีวิจัย	135
ข้อจำกัดในการวิจัยภาคสนาม	136
วิธีวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม	136
วิธีนำเสนอข้อมูลภาคสนาม	136
ขอบเขตข้อมูลภาคสนาม	137
(1) ข้อมูลบุคคล	137
1.1 สาระและข้อสังเกตที่สำคัญ	137
1.2 รายละเอียดข้อมูลส่วนบุคคล	138
(2) การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาด้านการศึกษา	
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทย	147
2.1 สาระและข้อสังเกตที่สำคัญ	147
ข้อเสนอแนะของนักเรียนนอกต่อรัฐบาล	153
2.2 รายละเอียดของการไปศึกษาของนักเรียนนอกประเทศ	156
2.3 แหล่งทุนการศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับขณะศึกษา	157
2.4 ลักษณะทุนการศึกษาที่นักเรียนนอกได้รับ	158
2.5 วิธีได้รับทุนการศึกษา	161

	หน้า
2.6 ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อปีจำแนกตามรายประเทศ	163
2.7 ลำดับการใช้ทุนการศึกษาของนักเรียนนอก	164
(3) ทัศนคติจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายไทยในด้านการศึกษา ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยมุสลิม	165
3.1 สาระและข้อสังเกตที่สำคัญ	165
3.2 รายละเอียดทัศนคติจากผู้เกี่ยวข้องฝ่ายไทยในด้านการศึกษา	166
3.2.1 สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ	166
3.2.2 กลุ่มการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือน	171
3.2.3 สำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ	178
3.2.4 กองตะวันออกกลาง กระทรวงการต่างประเทศ	181
(4) การตอบสนองความต้องการในตลาดแรงงานไทยจาก ผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยมุสลิม	186
4.1 สาระและข้อสังเกตที่สำคัญ	186
4.2 สถานประกอบการที่นักเรียนนอกปฏิบัติงาน	188
4.2.1 ชนิดองค์กร	188
4.2.2 ระยะเวลาในการดำเนินงานขององค์กร	189
4.2.3 บุคลากรขององค์กร	189
4.2.4 วิธีการรับสมัครบุคลากร	190
4.2.5 จำนวนนักเรียนนอกที่ปฏิบัติงานในองค์กร	191
4.2.6 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริง ของผู้ประกอบการต่อคุณสมบัตินักเรียนนอกโดยรวม	193
4.2.7 เปรียบเทียบคุณลักษณะที่คาดหวังกับประสบการณ์จริง ของผู้ประกอบการ/เจ้าของกิจการต่อนักเรียนนอกแยก ตามชนิดองค์กร	195
4.2.8 เปรียบเทียบความพึงพอใจที่เจ้าของกิจการโดยรวมที่มีต่อ นักเรียนนอกแยกตามประเทศไทยที่สำเร็จการศึกษา	203
4.2.9 รายละเอียดจากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพยานานมารุ้งราชภูรี	204

(5) ความต้องการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทยของผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทย	210
5.1 สาระและข้อสังเกตที่สำคัญ	210
5.2 ความต้องการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทยของผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทย	211
5.2.1 รายละเอียดความต้องการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทย	211
5.2.2 รายละเอียดการเสนอ เรื่อง “นโยบายที่รัฐควรมีในการเสริมสร้างความร่วมมือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทย”	213
บทที่ 5 การสังเคราะห์สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	231
1) ศักยภาพ	231
2) ความแปลกแยก	232
1 ความแปลกแยกในความเชื่อในอิสลาม	233
2 ความแปลกแยกในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระดับรัฐบาล	233
3 ความแปลกแยกในเชิงนโยบายการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์	233
4 ความแปลกแยกในฐานะความคิดเชิงการกำหนดนโยบาย	233
5 ความแปลกแยกระหว่างรัฐบาลกับมุสลิมในการพัฒนาทรัพยากรระหว่างประเทศ	233
6. ความแปลกแยกระหว่างมุสลิมกับอิสลาม	235
3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	236
บรรณานุกรม	239
ภาคผนวก 1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนนอก	243
ภาคผนวก 2 แบบสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าของ/ผู้บริหารองค์กร	251
ภาคผนวก 3 แบบสัมภาษณ์หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับทุนการศึกษา	257
ภาคผนวก 4 หนังสือขอความร่วมมือโครงการวิจัย	258

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 อัตราการว่างงานของประชากรระหว่างปี 2544-2549	21
แผนภูมิที่ 2 อัตราการว่างงานของประชากรในพื้นที่ภาคใต้ ระหว่างปี 2544-2549	22
แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ของการวิจัย	39
แผนภูมิที่ 4 องค์ประกอบของโลกอิสลาม ในส่วนต่างๆของโลก	44
แผนภูมิที่ 5 การกระจายตัวของประชากรชาวคริสต์ในตะวันออกกลาง	72
แผนภูมิที่ 6 ภูมิจำเนาของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	138
แผนภูมิที่ 7 เพศของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	139
แผนภูมิที่ 8 อายุของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	140
แผนภูมิที่ 9 สถานภาพครอบครัวของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	140
แผนภูมิที่ 10 จำนวนบุตรของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	141
แผนภูมิที่ 11 การศึกษาสายสามัญของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	141
แผนภูมิที่ 12 การศึกษาสายศناسาของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	142
แผนภูมิที่ 13 อาชีพหลักของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	144
แผนภูมิที่ 14 อาชีพเสริมของนักเรียนนอกที่ตอบแบบสอบถาม	145
แผนภูมิที่ 15 รายได้จากการหางานที่ตอบแบบสอบถาม	145
แผนภูมิที่ 16 รายได้จากการหางานที่ไม่ตอบแบบสอบถาม	145
แผนภูมิที่ 17 ประเทศที่นักเรียนนอกไปศึกษา	147
แผนภูมิที่ 18 สาขาวิชาที่ได้รับทุนและลักษณะงานของนักเรียนนอก	148
แผนภูมิที่ 19 ข้อเสนอแนะของนักเรียนนอกต่อรัฐบาล	150
แผนภูมิที่ 20 แหล่งทุนหลักและแหล่งทุนรองที่นักเรียนนอกได้รับขณะที่ศึกษาต่างประเทศ	157
แผนภูมิที่ 21 ลักษณะของทุนที่ได้รับจากการรัฐบาลต่างประเทศที่ไปศึกษา	158
แผนภูมิที่ 22 แสดงลักษณะทุนจากสถาบันที่ไปศึกษาในต่างประเทศ	159
แผนภูมิที่ 23 ลักษณะทุนจากผู้มีจิตศรัทธาให้แก่นักเรียนนอก	160
แผนภูมิที่ 24 ลักษณะทุนจากการสนับสนุนของคุรุสภาและกิจกรรมต่างๆ	160
แผนภูมิที่ 25 วิธีการได้รับทุนจากการรัฐบาลต่างประเทศที่นักเรียนนอกไปศึกษา	161
แผนภูมิที่ 26 วิธีการได้รับทุนจากการสนับสนุนของคุรุสภาและกิจกรรมต่างๆ	162
แผนภูมิที่ 27 วิธีการได้รับทุนจากการสนับสนุนของคุรุสภาและกิจกรรมต่างๆ	162

หน้า

แผนภูมิที่ 28 เปรียบเทียบแหล่งทุนต่างๆที่นักเรียนนอกได้รับ	164
แผนภูมิที่ 29 ชนิดขององค์กรที่นักเรียนนอกปฏิบัติงาน	188
แผนภูมิที่ 30 ระยะเวลาการก่อตั้งองค์กรที่นักเรียนนอกปฏิบัติงาน	189
แผนภูมิที่ 31 จำนวนบุคลากรองค์กรที่นักเรียนนอกปฏิบัติงาน	189
แผนภูมิที่ 32 วิธีรับบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยสู่สหราชอาณาจักร	190
แผนภูมิที่ 33 สัดส่วนของนักเรียนนอกที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ	191
แผนภูมิที่ 34 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรต่างๆ โดยรวมที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	194
แผนภูมิที่ 35 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรภาครัฐ ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	196
แผนภูมิที่ 36 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรศาสนา ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	198
แผนภูมิที่ 37 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริงของโรงเรียนเอกชนสหราชอาณาจักร	200
แผนภูมิที่ 38 เปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรธุรกิจ ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	202
แผนภูมิที่ 39 เปรียบเทียบความพึงพอใจขององค์กรที่นักเรียนนอกปฏิบัติงาน แยกตามประเภทที่นักเรียนออกตามการศึกษา	203
แผนภูมิที่ 40 ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทยของนักเรียนนอก	212

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดพื้นฐานเกี่ยวกับ โลกมุสลิมและโลกที่ไม่ใช่ มุสลิม	75
ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระหว่างประเทศมุสลิมและประเทศที่ไม่ใช่ มุสลิม ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า แต่มีระดับของการพัฒนานุญาตที่แตกต่างกัน	76
ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระหว่างประเทศมุสลิมและประเทศที่ไม่ใช่ มุสลิม ที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า แต่มีระดับการพัฒนานุญาต อัตราการ รู้หนังสือของผู้ใหญ่ และการใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาแตกต่างกัน	78
ตารางที่ 4 ความมั่นคงของมนุษย์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศมุสลิมและประเทศที่ ไม่ใช่ มุสลิม ทั้งประเทศที่มีรายได้ต่ำและประเทศที่มีรายได้สูง	81
ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบประเทศมุสลิมที่มุสลิมไทยต้องการส่งนุตรหารานไปเรียน	132
ตารางที่ 6 ขอบเขตข้อมูลภาคสนามของโครงการ	139
ตารางที่ 7 ความสนใจด้านภาษาต่างๆ ของนักเรียนนอก	143
ตารางที่ 8 รายละเอียดข้อเสนอแนะของนักเรียนนอกต่อรัฐบาล	151
ตารางที่ 9 ประเทศที่นักเรียนนอกไปศึกษา	156
ตารางที่ 10 ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของนักเรียนนอกแยกตามประเทศ	163
ตารางที่ 11 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอกแยกตามชนิดองค์กร	187
ตารางที่ 12 จำนวนนักเรียนนอกที่ปฏิบัติงานในองค์กรประเภทต่างๆ	191
ตารางที่ 13 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรต่างๆ โดยรวม ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	193
ตารางที่ 14 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรภาครัฐ ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	195
ตารางที่ 15 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรศาสนา ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	197
ตารางที่ 16 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงของสถาบัน/โรงเรียนเอกชนมุสลิม ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	199
ตารางที่ 17 ความคาดหวังกับประสบการณ์จริงขององค์กรธุรกิจ ที่มีต่อคุณสมบัติของนักเรียนนอก	201
ตารางที่ 18 ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทยของนักเรียนนอก	211

บทที่ 1

บทนำและกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันมีความเคลื่อนไหวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT-Information and Communication Technology) ที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) โดยความเชื่อที่ว่า การศึกษา คือ พื้นฐานของการพัฒนาในด้านอื่นใด และความรู้ คือ อำนาจอันมหัศalaที่จะช่วยให้บุคคลหรือประเทศอยู่รอด สามารถนำความรู้ไปพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ของชาติ ซึ่งในการดำเนินการพัฒนานั้น ประเทศต่างๆ ต้องเชื่อมกับความท้าทายในการแข่งขันกันสูงขึ้นทุกๆ ด้านและที่ความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ หลายประเทศได้ใช้ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคี ไดรฟ์เกียร์ อนุภูมิภาค ภูมิภาค และระดับโลกเพื่อหาแนวทางร่วมในการพัฒนาความเข้มแข็งของประเทศของตนหรือประเทศในกลุ่มเดียวกัน¹

งานศึกษาของเกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราลัย วงศ์บุญสิน (2545)² กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมา นักวิชาการแข่งขันทางเศรษฐกิจการค้าของไทยเน้นการผลิตโดยอาศัยแรงงานเข้มข้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับล่าง การเพิ่มบทบาทของแรงงานที่มีทักษะขั้นกลางเพิ่มขึ้น ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาระดับความสามารถในการแข่งขันในเวทีการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม โอกาสด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงที่ผ่านมา ยังขาดความมั่นคง ในขณะที่แรงงานของไทยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในระดับล่างและกลางเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อปัญหา失业โดยประการ ทั้งปัญหาความไม่มั่นคงด้านการจ้างงาน ปัญหาการขาดความพร้อมในด้านของตนเองในการปรับระดับหรือย้ายฐานของตนเองสู่ระดับทักษะใหม่ที่สูงขึ้นในลักษณะที่สามารถเอื้อต่อการแข่งขันของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออุตสาหกรรม ต้องการปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ด้วยการเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรใหม่ตาม

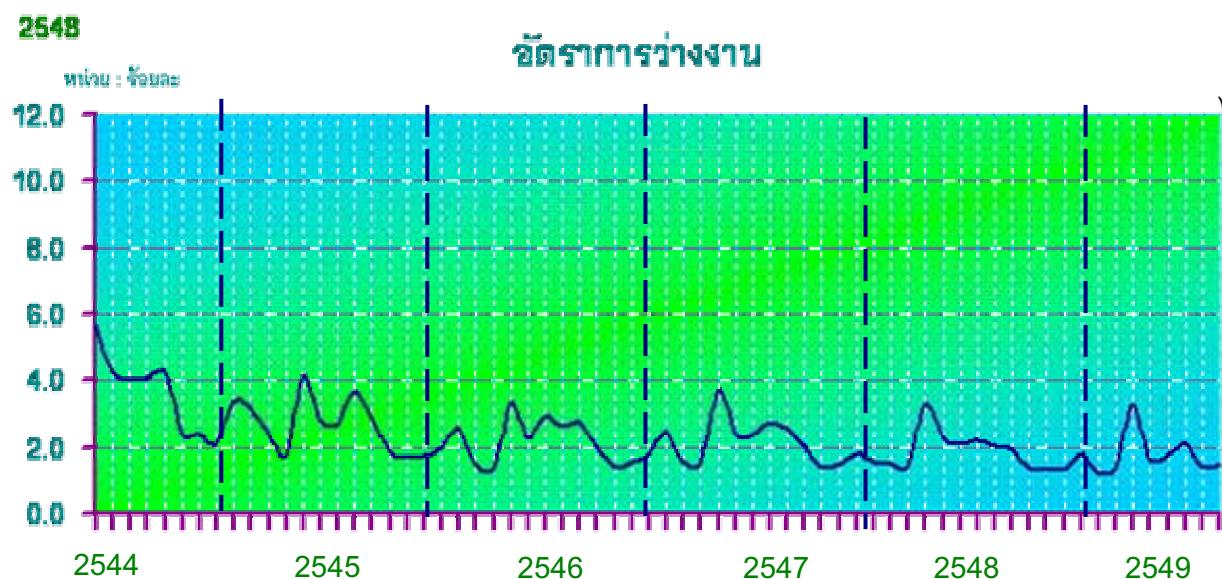
¹ พัชราลัย วงศ์บุญสิน และคณะ, 2549. การวิจัยเบรี่ยนเทียนการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยในกลุ่มอาเซียน. กรุงเทพ: สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา.

² เกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราลัย วงศ์บุญสิน, 2545. "การยกระดับความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลผ่านการปรับฐานแรงงานระดับกลางและระดับล่าง." นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2545 เรื่อง เชื่อมความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ กลุ่มที่ 5 "การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล" จัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนา ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย วันที่ 14-15 ธันวาคม 2545 โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ชั้น 15 ชั้น 16 ชั้น 17 ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10110.

แนวการผลิตแบบพิ่งพาทุนและเครื่องจักรจากต่างประเทศมากขึ้น³ นอกจากนี้ ปัจจัยการว่างงาน การทำงานต่ำระดับการศึกษาได้กลยุทธ์เป็นปัจจัยที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น

สภาพการจ้างงานในประเทศไทย จางมุ่งมองด้านภาวะการทำงานของประชากร ปี 2544 – 2549 ทั่วราชอาณาจักร ณ เดือนมิถุนายน 2549 สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะการทำงานดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำและอยู่ในเกณฑ์ที่มีการจ้างงานน่าพอใจ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ว่าในช่วงดังกล่าว ประเทศไทยมีประชากรจำนวน 65.26 ล้านคน ซึ่งเป็นกำลังแรงงานจำนวน 36.39 ล้านคน เป็นผู้มีงานทำจำนวน 35.76 ล้านคน เป็นผู้ว่างงานจำนวน 0.56 ล้านคน เป็นผู้ว่างงานรอๆ คุกคามจำนวน 0.072 ล้านคน โดยอัตราการว่างงานเฉลี่ยตั้งแต่ปี 2544-2548 (ระยะ 5 ปี) คิดเป็นร้อยละ 2.35 สำหรับระยะ 6 เดือนแรกของปี 2549 มีอัตราการว่างงานเฉลี่ยร้อยละ 1.95

แผนภูมิที่ 1 อัตราการว่างงานของประชากรระหว่างปี 2544-2549

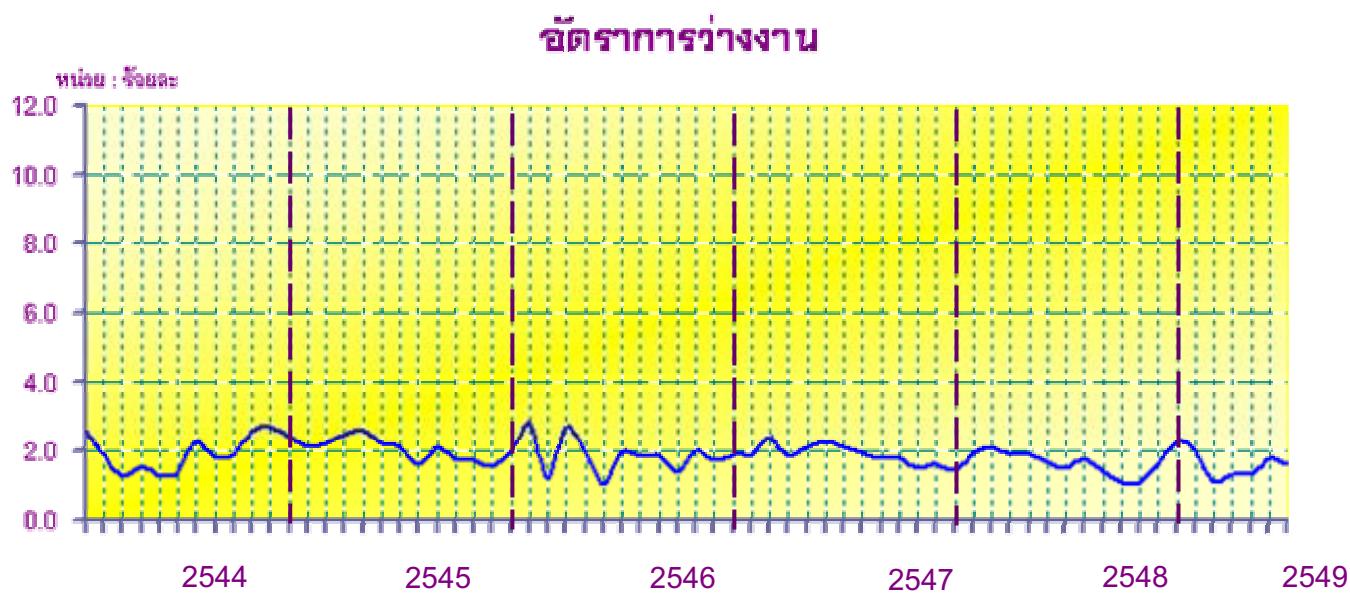
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หน่วย : พันคน

³ พัชราลัย วงศ์สุนลีน และคณะ, 2545 “โครงการทางเลือกทางเศรษฐกิจในบริบทการแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมสิ่งทอ” สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.), พฤศจิกายน.

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ภาคใต้มีปัญหาที่รุนแรงกว่าส่วนอื่นๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากมุมมองที่ว่า พื้นที่ภาคใต้มีอัตราการว่างงานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ถึงแม้ว่าภาระการณ์ทำงานของประชากรอยู่ในระดับน่าพอใจตาม ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ภาระการทำงานของประชากร ปี 2544 – 2549 ในพื้นที่ภาคใต้ ณ เดือนมิถุนายน 2549 พื้นที่ภาคใต้มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 8.87 ล้านคน มีกำลังแรงงานรวมจำนวน 4.86 ล้านคน เป็นแรงงานที่มีงานทำจำนวน 4.78 ล้านคน เป็นผู้ว่างงาน 0.079 ล้านคน และเป็นผู้ว่างงานรอๆ คุกคามจำนวน 0.0016 ล้านคน โดยมีอัตราการว่างงานระหว่างปี 2544-2548 (ระยะเวลา 5 ปี) คิดเป็นร้อยละ 1.98 สำหรับระยะ 6 เดือนแรกของปี 2549 มีอัตราว่างงานเฉลี่ยร้อยละ 1.6

แผนภูมิที่ 2 อัตราการว่างงานของประชากรในพื้นที่ภาคใต้ ระหว่างปี 2544-2549

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หน่วย: พันคน

นอกจากนี้ พื้นภาคใต้ยังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงาน โดยพื้นที่ภาคใต้ขาดแคลนแรงงานประมาณ 200,000 คน โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร ประมง และภาคเกษตร โดยในส่วนจังหวัดสงขลาขาดแคลนแรงงานประมาณ 30,000 คน (ข้อมูลจากประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา) แม้ว่าทางราชการได้อนุญาตให้มีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวจากประเทศลาวเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสงขลาแล้วแต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้นไทยอาจพิจารณาหาแหล่งนำเข้าแรงงานอื่นๆ เพิ่มเติม ซึ่งแรงงานจากอินโดนีเซียก็มีศักยภาพที่จะนำเข้าเพื่อบรรเทาปัญหาได้

ตลอดทั้งอินโดนีเซียเป็นสมาชิกประเทศ IMT-GT และกำลังผลักดันให้มีการจัดทำข้อมูลตลาดแรงงานและการยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangement: MRA) ระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานในพื้นที่ IMT-GT โดยแรงงานที่นำเข้ามาจะไม่กระทบหรือแย่งงานคนไทยเนื่องจากเป็นอาชีพที่คนไทยไม่ประสงค์จะทำ ซึ่งในเบื้องต้นไทยอาจจัดทำโครงการนำร่องนำเข้าแรงงานจากอินโดนีเซียประมาณ 1,000 คน โดยเห็นควรให้ใช้กลไกการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวภาครัฐที่มีอยู่แล้ว

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้อง จากการวิเคราะห์ของกองวิจัยตลาดแรงงาน กระทรวงแรงงานถึงผลศึกษาความต้องการแรงงาน ในภาพรวมทั้งประเทศภาคการผลิตในระหว่างปี 2548-2550 กล่าวได้ว่า ความต้องการแรงงาน ในประเทศมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูงและทำให้เกิดวิกฤตแรงงาน ผลศึกษาความต้องการแรงงานในภาพรวมทั้งประเทศภาคการผลิตในระหว่างปี 2548-2550 ดังกล่าวคาดว่าจะเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.97 ต่อปี เทียบจากปี 2547 ที่มีความต้องการแรงงานอยู่ที่ 5,476,137 คน โดยประมาณความต้องการแรงงานปี 2548-2550 อยู่ที่ 5,782,365 คน 5,53,897 คน และ 6,130,517 คน ตามลำดับ ซึ่งความต้องการแรงงานในปีนี้เพิ่มขึ้นจากปี 2548 จำนวน 171,532 คน (ร้อยละ 2.97) ปี 2550 เพิ่มจากปี 2548 จำนวน 348,152 คน (ร้อยละ 6.02) โดยมีแนวโน้มในรายอุตสาหกรรม 7 กลุ่มหลักคือ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย ยานยนต์ รองเท้า และ เครื่องหนัง ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ และโลหะขั้นมูลฐาน (เหล็กและเหล็กกล้า) จากการขยายตัว ทางเศรษฐกิจประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ลดลงของไทยทำให้เกิดปัญหาวิกฤตด้านการขาดแคลนแรงงานและจำเป็นต้องนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาวและกัมพูชา เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานไทยไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งสำหรับแรงงานไทยที่ขอนอนัญญาตเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียตั้งแต่ปี 2541-2549 มีจำนวนทั้งสิ้น 39,137 คน และในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2549 มีจำนวน 2,088 คนซึ่งถือได้ว่า เป็นจำนวนค่อนข้างสูง ทั้งนี้ยังไม่รวมแรงงานข้ามแดนเป็นประจำและแรงงานผิดกฎหมายซึ่งไม่สามารถหาตัวเลขได้ โดยแรงงานที่เข้าไปทำงานส่วนใหญ่ เป็นภาคเกษตร เช่น ก่อสร้าง ทำสวน เพาะปลูก รับจ้าง และภาคบริการ เช่น ประกอบกิจการร้านอาหารไทย เป็นต้น ซึ่งในบางกรณีมีรายงานว่าแรงงานไทยที่เข้าไปทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายถูกนายจ้างเอาเปรียบด้านค่าจ้างแรงงาน การทำ MRA น่าจะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกแรงงานไทยที่เข้าไปทำงานทำในประเทศมาเลเซียให้ได้รับการปฏิบัติที่ดีจากนายจ้างและได้รับสิทธิ์คุ้มครองตามกฎหมายอย่างครบถ้วน ตลอดทั้งเป็นการยกระดับฝีมือและสร้างการยอมรับมาตรฐานฝีมือของแรงงานไทยให้มากขึ้น

ด้วยผลลัพธ์ของการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ กลยุทธ์การแข่งขันทางเศรษฐกิจแบบเน้นแรงงานระดับล่างและกลางได้สะท้อนถึงโอกาสแห่งการเสี่ยงอย่างสูงมากขึ้น ต่อการสูญเสียความสามารถในการแข่งขันต่อไปอย่างยั่งยืน ในขณะที่อุปทานด้านแรงงานระดับ

ล่างและกลางยังคงมีอยู่มาก⁴ และอาจเพิ่มขึ้นได้ในอนาคต หากประเทศไทยขาดนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจและทรัพยากรมุ่งเน้นที่ชัดเจน การปรับระบบการพัฒนาがらังคนในระดับดังกล่าวให้สามารถก้าวย้ำຍสู่ระดับที่สูงขึ้น และการสร้างがらังคนที่จะก้าวเข้ามาเป็นแรงงานใหม่ในระดับทักษะที่สูงขึ้นในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม จึงเป็นหัวใจสำคัญส่วนหนึ่งของการยกระดับความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลของไทยในอนาคต

ເກືອງ ວົງສົບຖະສົນ ແລະ ພັຊຮາວລັຍ ວົງສົບຖະສົນ (2545)⁵ ກ່າວວ່າ ໃນປະເທດີນເກີຍວັກນັກຊະແຮງງານໄທຍ່າທຳມາກລາງແນວໂນ້ມໃໝ່ນັ້ນ ເປັນທີ່ຍ່ອມຮັບກັນທັງໂດຍທົ່ວໄປແລະໃນກາງວິຊາກາຮວ່າປະເທດຕ່າງໆ ລັວນກຳລັງອູ້ຢູ່ໃນບົບທກກາຮແໜ່ງຂັ້ນທີ່ເພີ່ມມາກື້ນຂອງຢ່າງເປັນພລວັຕຣ ທັງໃນຮະດັບກຸມົມກາຄແລະຮະດັບສາກລ ທຳມາກລາງກວະດັກລ່າວ ປະເທດຕ່າງໆ ໄດ້ພາກັນປັບຕົວຈົນກ່ອງໃຫ້ເກີດແນວໂນ້ມໃໝ່ ຜົ່ງໝາຍລຶ່ງກາຮທີ່ປະເທດໄທຍ່າທຳອັນປະສົບກັບກວະແວດລ້ອມທີ່ເປົ່າຍືນແປ່ງໄປໜາຍປະກາຮ ໂດຍເລີ່ມຕົ້ນຢູ່ໃນກາງພຍາຍາມເພີ່ມມຸລຄ່າຕ່ອ້ອນ່ວຍກາຮົລິຕເພື່ອຊໍາຮັງຮັກຊາຫຼືອຍກະດັບຄວາມສາມາດໃນກາງແໜ່ງຂັ້ນ

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการผลิต เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน ดังกล่าว มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดต่อแนวโน้มใหม่อิทธิพลการหนึ่ง คือ แนวโน้มความต้องการ

⁴ แรงงานของไทยร้อยละ 68 จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา และภาครัฐมีแนวโน้มจะใช้นโยบายด้านอปทานแรงงาน (นำเข้าแรงงานระดับล่าง) มากกว่านโยบายด้านอปสช.แรงงาน (อบรมเพิ่มเติมแรงงานไทย)

⁵ เกื้อ วงศ์ญาสิน และพัชราลัย วงศ์ญาสิน 2545. ที่นี่แล้ว

⁶ เก้า วงศ์เนิน และพัชราลัย วงศ์เนิน 2545 คัมภีร์

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความยืดหยุ่นและทักษะฝีมือที่สามารถรองรับพัฒนาการอันเป็นพลวัตรทางเทคโนโลยี⁷

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความจำเป็นที่ ประเทศไทย จะต้องยกระดับความรู้พื้นฐานและทักษะฝีมือของทรัพยากรมนุษย์ทั้งที่อยู่ในตลาดแรงงานและที่จะเข้ามาในตลาดแรงงานต่อไป โดยตระหนักรว่า องค์ความรู้และทักษะของทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มมูลค่าต่อหน่วยการผลิตเพื่อชาร์จรักษาหรือยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสากล ซึ่งนอกจากการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการเกษตรอันเคยเป็นหัวใจสำคัญ ของการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยแล้ว การค้าภาคบริการย่อมจะมีบทบาทมากขึ้นตามแนวโน้มที่เกิดขึ้นในเวทีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค และระดับสากล⁸

ความจำเป็นในการยกระดับความรู้พื้นฐานและทักษะฝีมือของทรัพยากรมนุษย์ยังอาจสะท้อนได้จากการที่ Peter Drucker⁹ กล่าวว่าสังคมของโลกอนาคตจะเป็นสังคมแห่งความรู้ที่ไร้พรเมเดน ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จมีเพียง กับโอกาสที่จะล้มเหลว ภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้ลักษณะป้องเศรษฐกิจแนวใหม่ (new protectionism) ในรูปของการป้องอุตสาหกรรมการผลิต เนื่องมาจากการลดลงของอุตสาหกรรมการผลิตที่จะพบได้ทั่วไปในประเทศต่างๆ¹⁰

เกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราวดลัย วงศ์บุญสิน (2545)¹¹ กล่าวว่า ปัญหาของไทย อยู่ที่ว่าในการปรับและพัฒนาทักษะแรงงานให้ทันกับที่พัฒนาแล้ว และแข่งขันได้กับประเทศในกลุ่มเดียวกันนั้น ประเทศไทยจะดำเนินการอย่างไร

จากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากรรวมทั่วราชอาณาจักรและสถานะการทำงานของกำลังแรงงานรวมทั่วราชอาณาจักร ปี 2539-2545 เพญพรและคณะ¹² พบ การว่างงานสูงขึ้นจากร้อยละ 1.09 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 2.41 ในปี 2545 ในขณะที่ปัญหาการทำงานต่ำระดับ

⁷ เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2545, “การปรับฐานทรัพยากรมนุษย์ของไทย: แนวทางวิเคราะห์” เอกสารประกอบการประชุมโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.), 6 กันยายน 2545 ณ ห้องเชียงแสน โรงแรมราษฎร์ กรุงเทพมหานคร.

⁸ มีแนวโน้มที่การค้าภาคบริการจะทวีความสำคัญขึ้นอย่างมากในระดับภูมิภาคและระดับสากล โดยจะมีการแข่งขันกันมากขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ต่อไป ในลักษณะที่การค้าบริการจะกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากปัจจัยหนึ่งต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

⁹ Peter Drucker, 2002, “The Next Society.” *Economist*[Online] in

http://economist.com/surveys/displayStory.cfm?Story_id=770819 [2002], January 14, 2002.

¹⁰ การป้องอุตสาหกรรมการผลิตนี้น่าจะเป็นในทำนองเดียวกันกับการป้องราคาสินค้าเกษตรในอดีต

¹¹ เกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราวดลัย วงศ์บุญสิน, 2545. อ้างแล้ว.

¹² เพญพร ธีระสวัสดิ์ และคณะ, 2545, “การทำงานต่ำระดับของแรงงานไทย” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยชุดโครงการทักษะแรงงานไทย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.), 23 กันยายน 2545 ณ ห้องน้ำรูม โรงแรมราษฎร์ กรุงเทพมหานคร.

ด้านการศึกษาสูงขึ้นอย่างมากจากร้อยละ 9.16 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 14.81 ในปี 2545 โดยกำลังแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานต่ำระดับด้านการศึกษาสูงที่สุด¹³

หากพิจารณาผลการศึกษาดังกล่าวร่วมกับการที่ประเทศไทยยังไม่อาจผลิตผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาการทำงานต่ำระดับด้านการศึกษาน่าจะเป็นปัญหาที่ท้าทายมากขึ้นของไทยต่อไปในอนาคตเพิ่มเติมจากปัญหาการว่างงาน ปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบเพิ่มเติมปัญหาความไม่มั่นคงของทั้งแรงงานและความสามารถในการแข่งขันของไทยในบริบทสากล

ในขณะเดียวกัน เกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราวัลย์ วงศ์บุญสิน (2545)¹⁴ กล่าวว่า ระบบการศึกษาของไทยในช่วงที่ผ่านมาให้ความสำคัญน้อยมากต่อสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี¹⁵ การเน้นหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้นตั้งแต่ระดับมัธยมเป็นอย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาที่ขาดแคลนบุคลากรในสาขาต่างๆ ต่อการที่จะพัฒนาศักยภาพของการส่งออกสำหรับการผลิตสินค้าและบริการประเภทที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เมื่อแนวโน้มที่สำคัญประการหนึ่งในโลกยุคทศวรรษใหม่นี้ คือ การที่ความรู้ต่างๆ นั้นมีการพัฒนาอย่างมาก โดยที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้ความรู้ในทศวรรษใหม่นี้ล้าสมัยเร็วมาก ขอบเขตขององค์ความรู้นั้นสามารถขยายตัวได้เป็นสองเท่าในเวลาเพียง 7-10 ปี ซึ่งปัญหาของการที่ความรู้และทักษะต่างๆ ที่เคยได้เรียนรู้และฝึกฝนมาต้องล้าสมัยไปอย่างรวดเร็วนี้มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังความรู้และทักษะในเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมสมนับเป็นพื้นฐานสำคัญในการปรับฐานทรัพยากรมนุษย์สู่ระดับทักษะที่สูงขึ้นและสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจการค้า เนื่องจากแนวโน้มแรงงานในทศวรรษหน้า จะเน้นแรงงานที่มาจากผู้ที่เข้ารับการศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาชีววิทยาศาสตร์ประยุกต์เพิ่มมากขึ้น¹⁶

นอกจากฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่อ่อนแปร ประเทศไทยมีความเป็นไปได้อย่างมากต่อการปรับตัวเองได้ไม่ทันการณ์ในการแข่งขันระดับสากล ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น

¹³ สูงกว่ากำลังแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาค่อนข้างมาก (ร้อยละ 29.8 สำหรับระดับอุดมศึกษาและร้อยละ 45.7 สำหรับระดับมัธยมปลาย)

¹⁴ เกื้อ วงศ์บุญสิน และพัชราวัลย์ วงศ์บุญสิน, 2545. อ้างแล้ว.

¹⁵ ประเทศไทยสามารถผลิตวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ ดังแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปในจำนวนไม่ถึงครึ่งหนึ่งของความต้องการของประเทศ ซึ่งยังไม่เปรียบเทียบกับประเทศไทยกำลังพัฒนาอื่นๆ พบว่า เด็กไทยที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น มีสัดส่วนต่ำกว่าของบังคคลาเทศและอินเดีย เป็นต้น

¹⁶ ในโลกปัจจุบันนั้นยังมีช่องว่างขนาดใหญ่เกี่ยวกับสัดส่วนของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่เข้าเรียนในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาชีววิทยาศาสตร์ประยุกต์ ยังตัวอย่างเช่นในประเทศไทยและมาเลเซียได้มีนักศึกษาในสาขาวิชาดังกล่าวที่สูงร้อยละ 40-50 ของนักศึกษาทั้งหมด ในขณะที่ประเทศไทยและเนปาลอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีนักศึกษาในสาขาวิชาต่ำที่สุดในโลก (ดู Asian Development Bank, Op.cit., p. 202).

ท่ามกลางแรงบีบคั้นของภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในเวทีการค้า ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ซึ่งทำให้บรรดาผู้ประกอบการทั้งหลายให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน โดยอาศัยแนวคิดจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และประเทศที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม นั่นคือ การหันไปสู่การผลิตประเภทที่เน้นเทคโนโลยีสูงขึ้น ซึ่งหมายถึงการหันไปสู่ยุทธศาสตร์ของการนำเข้าเทคโนโลยีในระดับที่สูงขึ้นจากต่างประเทศ ประเด็นพิจารณาสำหรับประเทศไทยมีอยู่ว่า ลำพังเพียงการยกระดับเทคโนโลยีจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้หรือไม่ ในเมื่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในการรองรับเทคโนโลยีใหม่นั้น มีระดับที่แตกต่างกัน ทั้งในระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มเดียวกันเอง ดังกล่าวข้างต้น และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และประเทศที่ก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม¹⁷ เช่นญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ที่การลงทุนซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 สำหรับเทคโนโลยีใหม่ๆ สามารถเพิ่มผลผลิตได้ถึงร้อยละ 3 เนื่องจากฐานของทรัพยากรมนุษย์ที่มีระดับทักษะความชำนาญนั้น เป็นฐานที่มีขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนต่างๆ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของไทยแล้ว รายจ่ายของประเทศด้านวิจัยและพัฒนาของประเทศไทย มีเพียงประมาณหนึ่งในสิบของประเทศอื่นเดียว และประมาณร้อยละ 7 ของประเทศเกาหลีใต้เท่านั้น สถานภาพดังกล่าวของไทยเป็นไปในทำนองเดียวกับประเทศอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ โดยที่ประเทศมาเลเซียได้ให้ความสำคัญในเรื่องเทคโนโลยีโดยให้บประมาณ และเน้นเป้าหมายการลงทุนด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

ในโครงการวิจัยวาระแห่งชาติสำหรับไทยในการรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ: ศึกษากรณียุทธศาสตร์ของไทยต่อการยกระดับความสามารถสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้ากับประเทศในเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) ได้ชี้ให้เห็นว่า จากเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปในแง่ของภาวะแห่งความผันผวนไม่แน่นอนของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ การรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติอย่างยั่งยืน เป็นประเด็นที่ทวีความสำคัญมากขึ้น ถึงระดับที่ควรเป็นวาระแห่งชาติ และต้องอาศัยความร่วมมือในการบูรณาการความรู้ ความคิดจากแหล่งต่างๆ บนพื้นฐานของความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อบรรลุเป้าหมายได้จริง ในขณะที่ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสากล เป็นส่วนหนึ่งของการรักษาและผลประโยชน์แห่งชาติในศตวรรษที่ 21 การมีความสามารถสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ อย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังกล่าวของไทย

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดนโยบายในการเชิงรุกในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ หลายประเทศ รวมถึงประเทศมุสลิมทั้งหลาย ทั้งในที่จะรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติของไทยด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสากล โดยยุทธศาสตร์ในการยกระดับ

17 Ibid.

โครงการ การเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิม ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมรรถนะ (Capacity Building) ของทรัพยากรัฐมนตรี เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายส่วนหนึ่งในการปรับตัว ต่อการขยายตลาดและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

กล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์ในการยกระดับสมรรถนะ (Capacity Building) ของทรัพยากรมนุษย์ จะเป็นยุทธศาสตร์ที่เสริมต่อ�ุทธศาสตร์ทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการสร้างพลังทางเศรษฐกิจจากเครือข่ายและทุนทางสังคมประชาสังคมที่นับถือศาสนาอิสลาม¹⁸ ซึ่งจำเป็นต้องยกระดับให้กระชับแน่นขึ้น ทั้งๆ ที่ประเทศไทยและประเทศมุสลิมต่างๆ ได้มีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ภายใต้บริบทของความสัมพันธ์แห่งโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความสามัคคีป้องดองในโลกอิสลาม ได้กล้ายมาเป็นประเด็นสำคัญท่ามกลางภาวะความขัดแย้งที่ผังตัวมานานชั่นกัน

กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษที่ 1960 เป็นช่วงเวลาที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “สงครามเย็นของโลกอาหรับ” (Arab Cold War) หรือภาวะความไม่ลงรอยกันอย่างรุนแรงระหว่าง 2 ฝ่ายมหาอำนาจของโลกอาหรับ ฝ่ายหนึ่งมีอียิปต์ซึ่งมีแนวคิดชาตินิยมอาหรับเป็นผู้นำ กับอีกฝ่ายที่มีชาติอิรaq เป็นผู้นำ มาตรการที่ชาติอิรaq ใช้ตอบโต้ภัยคุกคามจากลัทธิชาตินิยมของอียิปต์และอุดมการณ์การรวมอาหรับ คือการจัดการประชุมอิสลามนานาชาติขึ้นในปี 1962 ที่เมืองมักกะห์ (ในญุคของกษัตริย์ไฟซอล) ซึ่งมีตัวแทนเข้าร่วมมากถึง 43 ประเทศ โดยมีการประกาศว่า “พวกที่ปฏิเสธอิสลาม และบิดเบือนการเรียกร้องของอิสลามภายใต้หน้ากากของลัทธิชาตินิยม ถือเป็นศัตรุตัวฉกาจที่สุดของชาวอาหรับอย่างแท้จริง ซึ่งความรุ่งเรืองของชาวอาหรับไม่สามารถแยกออกจากความรุ่งเรืองของอิสลาม”¹⁹

ผลสรุปจากการจัดประชุมครั้งนี้ทำให้มีการก่อตั้ง “สันนิบาตมุสลิมโลก” (World Muslim League) ขึ้นมาโดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในมักกะห์ เป้าหมายหลักดังเดิมขององค์กรคือ การตอบโต้ อุดมการณ์แปลงปลอมทุกอุดมการณ์ และพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับอิสลาม และเป็น

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยและประเทศมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นไทยกับตะวันออกกลาง พบร่วมกันในภาวะที่ไทยขาดดุลการค้าเกือบตลอด สินค้านำเข้าส่วนใหญ่คือน้ำมันดิบ น้ำมันสำเร็จรูป โดยไทยมีการส่งออกสินค้าไปยังตะวันออกกลาง มูลค่า 2,400 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่เป็นเครื่องปรับอากาศ ผ้าผืนและเสื้อผ้าสำเร็จรูป และแม้ว่าจะไม่ต่างอะไรจากເອເຊີຍໃຫ້ ทั้งบังคลาเทศและปากีสถาน ซึ่งมีอัตราการส่งออกของไทยในจำนวนไม่มากนัก ประมาณ 229.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ แต่ไทยก็ได้เปรียบดุลการค้า สินค้าการเกษตรของไทยเป็นที่ต้องการของตลาดบังคลาเทศเพรากุณภาพสินค้าไทยดี และตลาดมีความต้องการสูง แต่ติดอยู่ที่ความแตกต่างในการค้าไม่อำนวย เช่น การคุมนาคม การจัดทำเรือที่ไม่ประสิทธิภาพ สำหรับปากีสถานซึ่งเป็นประเทศคู่ข้างของไทยแม้จะมีมูลค่าไม่มากและการที่ปากีสถานเป็นเมืองเกษตรกรรมจึงมีการกีดกันสินค้าเกษตรที่จะนำเข้าจากต่างประเทศ ความได้เปรียบของไทยคือการเกษตรของไทยมีคุณภาพและมีการพัฒนามากกว่าปากีสถานอยู่มาก ดังนั้นช่องทางการค้าของไทยในอดีตคือช่องทางที่นำสินไปเพรากุณไทยได้เปรียบอยู่หลายด้าน ส่วนประเทศไทยมุสลิมในอดีตตะวันออกเฉียงใต้นั้น มาเลเซียจัดเป็นคุ้ก้าที่สำคัญของไทย โดยมีมูลค่าการส่งออก 1292.1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งมีจำนวนการส่งออกที่คงที่ รองลงมา คือ อินโดนีเซีย ซึ่งมูลค่าการส่งออก 1,354.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และมีแนวโน้มว่าไทยจะส่งออกมากขึ้น ส่วนบัญญัติในมูลค่าการส่งออกที่น้อยเพียง 40.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และลดลงมากอยู่ที่ 39.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยไทยกับมาเลเซีย ถือเป็นเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมต่อกัน มาเลเซียมีความต้องการสินค้าเกษตรของไทยโดยเฉพาะข้าว เพรากุณสินค้าเกษตรของไทยมีคุณภาพ

¹⁹ Ayman Al-Yassini, *Islam and Foreign Policy in Saudi Arabia* (Montreal, 1983), p. 13.

องค์กรที่ปราศจากความร่วมมือขององค์กรอิสลามต่าง ๆ ทั่วโลก นับตั้งแต่มีการก่อตั้ง สันนิบาต มุสลิมโลก ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actor) ที่ใหญ่ที่สุดในโลกอิสลาม

อย่างไรก็ตาม หลังสังคุรามปี 1967 โลกอาหารับเกิดภาวะ “สัญญาภารทางอุดมการณ์” อันเนื่องมาจากการเสื่อมถอยของอุดมการณ์ชาตินิยมอาหารบที่ต้องพ่ายแพ้สังคุรามให้กับ อิสราเอล และเกิดเหตุการณ์ความพ่ายแพ้ในการลอบบวางเพลิงมัสยิดอัล-อัคซอ (Al-Aqsa Mosque) ในกรุงเยรูซาลีมเมื่อปี 1969 ทั้งสองเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กระแสแแนวคิดการรวม อิสลามเป็นกระแสที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในโลกมุสลิม ซึ่งถือเป็นแนวทางแก้ปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างอาหารกับอิสราเอล ในขณะเดียวกัน ชาอุดีอาระเบียก์ประสบความสำเร็จในการ จัดประชุมโลกอิสลามเป็นครั้งแรก ซึ่งมีรัฐมุสลิมเข้าร่วมถึง 25 รัฐ จัดที่กรุงราชบัต ประเทศ โมร็อกโกในปี 1969

ชาอุดีอาระเบียจึงใช้โอกาสนี้ ปักธงชาติของประเทศที่เติบโตขึ้นจากรายได้น้ำมัน แสดงบทบาทสำคัญในการจัดตั้ง “องค์การการประชุมอิสลาม” (Organization of Islamic Conference : OIC) ขึ้นในปี 1972 โดยมีเป้าหมายที่จะบรรลุถึง “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของโลกอิสลาม” (Islamic Solidarity) แม้จะไม่ได้ใช้คำว่า “เอกภาพอิสลาม” (Islamic Unity) ก็ ตาม

OIC มีการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ที่มีลักษณะภารกิจ เป็นช่องทางให้ชาอุดีอาระเบีย สามารถแสดงทัศนะของตนเอง และตอกย้ำบทบาทที่พิเศษของประเทศในโลกอิสลาม ทำให้ ภาวะผู้นำของชาอุดีอาระเบีย (เมื่อเทียบกับประเทศอาหารอื่น ๆ) มีความแข็งแกร่งมากขึ้น

เพื่อที่จะบรรลุถึงความสามัคคีป้องคงในโลกอิสลาม สถาบันและหน่วยงานอิสลาม ด้านต่าง ๆ จึงถูกก่อตั้งขึ้น โดยมีกองทุนงบประมาณของชาอุดีอาระเบียเป็นฐานสำคัญ หนึ่งใน หน่วยงานที่สำคัญ คือ “สภายุวชนมุสลิมโลก” (World Assembly of Muslim Youth : WAMY) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม 1972 กิจกรรมของ WAMY ประกอบไปด้วย การสร้างมัสยิดและ โรงเรียนสอนศาสนาในต่างประเทศ การมอบทุนการศึกษา สนับสนุนนักเผยแพร่องค์กร เยาวชนมุสลิม ตลอดจนการติพิมพ์และแจกจ่ายหนังสือทางศาสนา กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่คล้ายกับ องค์การสันนิบาตมุสลิมโลก²⁰

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลชาอุดีอาระเบียส่งเสริมระบบการศึกษาด้านศาสนา อิสลามให้แก่บรรดานักศึกษาและครูอาจารย์ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐได้เพิ่ม งบประมาณมหาศาล เพื่อที่จะขยายมหาวิทยาลัยอิสลามทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นเป็นช่วงเศรษฐกิจ “ขาลง” หรือเป็นช่วงรายได้จากการส่งออกน้ำมันลดลง มหาวิทยาลัย อิหม่าม มุหัมมัด บินชาอุด (Imam Muhammad bin Saud University) ในกรุงริยาด มหาวิทยาลัยอิสลามในนครมดีนนะอุ

²⁰

James P. Piscatori, “*Islamic Values and National Interest : The Foreign Policy of Saudi Arabia*”, ใน Adeed jDawisha, ed., *Islam in Foreign Policy* (London/New York, 1983) p.48

และมหาวิทยาลัยอุบล อัล-กุรออุ (Umm al-Qura) ในครมักจะอุ่นใจโดยขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่โครงการอื่น ๆ กลับถูกระงับไว้ก่อน

จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1986 มีนักศึกษาภายในประเทศ 16,000 คนจากทั้งหมด 100,000 คน ที่เรียนต่อด้านอิสลามศึกษา (Islamic Studies) ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 1990 ปรากฏว่า 1 ใน 4 ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้งหมดซึ่งสมัครเป็นสมาชิกในสถาบันต่าง ๆ ทางศาสนา และนักศึกษารุ่นนี้ เมื่อจบการศึกษาแล้วเข้าไปทำงานเป็นข้าราชการ เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นผู้พิพากษากฎหมายอิสลาม (Shari'a) หรือเป็นครุสันศาสนาตามมัชัยิตต่าง ๆ ในประเทศที่มีกว่า 20,000 แห่ง

ในศตวรรษที่ 1980 กระแสการพัฒนาอิสลามจึงกระจายไปทั่วชาติอิหร่าน รวมถึงภายในประเทศด้วย เพราะนอกจากชาติอิหร่านจะส่งเสริมเรื่องการศึกษาศาสนาให้ นักศึกษาภายในประเทศแล้ว ชาติอิหร่านจะส่งเสริมนโยบายของทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนมุสลิม ทั่วโลก โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศต่าง ๆ โดยทุนการศึกษาจะถูกมอบ ผ่านไปทางองค์กรสาธารณะกุศล องค์กรมุสลิม โรงเรียน และมหาวิทยาลัยของประเทศต่าง ๆ นอกจานนี้ ประเทศอาราหรับที่ร่วมกันกับมีนโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน อาทิเช่น ลิเบีย เป็นต้น

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า การศึกษา ถือเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ท่านศาสตราจารย์ อัมมัด (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “ การศึกษาหาความรู้เป็นหน้าที่ จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ”²¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในเรื่องศาสนา ดังนั้น จึงมีการ เรียนรู้ในทางโลกและทางศาสนา ควบคู่กันไปตั้งแต่เยาว์วัย สำหรับชาวไทยมุสลิมนั้น การศึกษาเล่าเรียนในเรื่องศาสนาอาจเรียนที่บ้านโดยจัดครุมาสอน หรือไปเรียนตามมัสยิดต่าง ๆ กระทั่งไปเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาโดยตรง จนเมื่อเดิบใหญ่ ความต้องการเรียนศาสนาใน ระดับที่สูงขึ้นได้กลายเป็นเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ นิยมส่งบุตร หลานไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของประเทศมุสลิมต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และแอฟริกา ซึ่งการไปศึกษาต่อดังกล่าวอาจได้รับการสนับสนุน เป็นทุนการศึกษาจากประเทศนั้น ๆ หรือเป็นทุนของผู้ที่ต้องการศึกษาเอง หรือแม้แต่เป็น ทุนการศึกษาผ่านทางองค์กรสงเคราะห์มุสลิมที่เป็นเอกชน

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาการที่ชาวไทยมุสลิม รวมทั้งชา นุสลิมในประเทศต่าง ๆ ต้องการเรียนศาสนาในระดับที่สูงขึ้น ด้วยการไปศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัยของประเทศมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคตะวันออกกลางนั้น เป็น เพราะ ชาวมุสลิมโดยรวมมักมีค่านิยมที่ต้องการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอิสลาม มากกว่าที่จะต้อง การประกอบอาชีพอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จาก ชาวไทยมุสลิมน้อยคนนักที่จะคิดกลับมารับราชการ

²¹ จันทร์ มะลูลีม กิตติมา อมรทัต แลพรพิมล ตรีโชค, ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม, กรุงเทพฯ (โรง พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 95.

และบางครั้งไม่สนใจว่ากลับมาแล้วจะมีงานทำหรือไม่ด้วย ²² แต่ในปัจจุบันค่านิยมดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปบ้าง กล่าวคือ ชาวไทยมุสลิมที่จบการศึกษาด้านศาสนาจากมหาวิทยาลัยของประเทศไทยมุสลิมต่างๆ เริ่มที่จะหันมาสนใจและสร้างก้าวหน้าในสายวิชาชีพอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากความต้องการที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา อาทิ การเข้าทำงานในตำแหน่งที่ต้องใช้ความสามารถด้านภาษาอาหรับ (ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ) หรือด้านอิสลามศึกษา (อาจารย์ หรือนักวิชาการในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่างๆ) รวมทั้งการเป็นล่ามตามสถานทูตของประเทศไทยมุสลิมต่างๆ ที่ใช้ภาษาอาหรับ (ประเทศไทยด้านออกแบบส่วนใหญ่) ภาษาฟาร์ซี (ประเทศไทยหร่าน) ภาษาอังกฤษ (มาเลเซีย และอินโดนีเซีย) ภาษาอูรดู และภาษาบัญญัติ (ประเทศไทยภาคีสถาน) เป็นต้น

ทั้งนี้ประเทศไทยมุสลิมต่าง ๆ ที่ชาวไทยมุสลิม (สายชนนี) นิยมไปศึกษาด้านศาสนา ในระดับสูง คือ ภูมิภาคตะวันออกกลาง (โลกอาหรับ) ได้แก่ อียิปต์ ชาอดีอาระเบีย คูเวต จอร์แดน อิรัก และลิเบีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ภูมิภาคเอเชียใต้ ได้แก่ ปากีสถาน และอินเดีย ภูมิภาคแอฟริกา ได้แก่ ชูดาน ซึ่งประเทศไทยมุสลิมต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะในตะวันออกกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ นอกจากจะมีความสำคัญในต่อชาวไทยมุสลิมในฐานะที่เป็นกลุ่มประเทศไทยที่มีลักษณะสังคม และวัฒนธรรมบันพื้นฐานศาสนาเดียวกันแล้ว ยังถือเป็นคู่ค้าสำคัญของไทยในทันบันจะมองข้ามไม่ได้ โดยเฉพาะในเรื่องอาหารอาลาล แรงงาน และธนาคารอิสลาม แต่การค้าระหว่างกันส่วนใหญ่ก็มีไม่มาก ไทยยังขาดช่องทางและมีอุปสรรคอยู่หลายด้าน อุปสรรคใหญ่ คือ ความเข้าใจในความแตกต่างในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนา ประเพณี ภาษา ซึ่งเป็นอุปสรรคในการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกัน

การติดต่อทางการค้าของไทยในประเทศไทยมุสลิมส่วนใหญ่ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือองค์กรทางศาสนาที่ประเทศไทยมุสลิมมีความมั่นใจ แต่ก็ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ทางการค้ายังอยู่ในวงแคบและไม่ยั่งยืน ดังนั้น หากรัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญตรงจุดนี้ โดยเข้ามาเป็นตัวประสานและหาตัวตัวให้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลต้องทำความเข้าใจว่าสินค้าที่จะส่งออกไปประเทศไทยมุสลิมนั้น มีรายละเอียดมากกว่าการส่งออกสินค้าไปยังประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าสินค้าของไทยมีเพียงจำนวนน้อยที่ส่งออกไปยังประเทศไทยมุสลิม กรณีอาหารอาลาลที่ไทยส่งออกเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่า รายได้จากการอาลาลนั้นแตกกระจายไม่มีสัดส่วนที่แน่นอน เพราะเกิดอุปสรรคในการประสานงานระหว่างองค์กร ขาดการติดต่อกันระหว่างหน่วยงานรัฐกับผู้ส่งออก

ผลการศึกษาของพิเชฐฐ์และคณะ (2006) ในโครงการประสานความร่วมมือกับผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยมุสลิม ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นฐานส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยนี้ โดยการศึกษาของพิเชฐฐ์และคณะ ดังกล่าวเกิดจากข้อเสนอ

²² อิมรอน มะลุลีม, “การศึกษาของไทยมุสลิม : ค่านิยมที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง,” วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (กุมภาพันธ์ มีนาคม 2535), หน้า 37.

ของผู้รับผิดชอบโครงการนี้ เห็นว่า ในฐานะที่ศูนย์มีเป้าหมายสำคัญที่จะช่วยคลายปัญหาของประเทศที่เกี่ยวเนื่องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นแหล่งประชารัฐส่วนใหญ่ของมุสลิม ศูนย์ฯ ควรให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศมุสลิม โดยห้องค์ความรู้และเสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เป็นในเชิงสันติ ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้เป็นปัญญาชนและผู้นำของชุมชนมุสลิม สามารถเป็นกุญแจในการเปลี่ยนแปลงของชาวมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาและด้านอื่นใดก็ตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กล่าวมา โครงการนี้จึงจัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อแสวงหาข้อเสนอเชิงนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ ที่บุคคลกลุ่มนี้จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในอนาคต

โครงการประสานความร่วมมือกับผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศมุสลิมข้างต้น กำหนดวัดถูประسنค์ไว้ 2 ประการ คือ 1) เพื่อขยายการศึกษาวิจัยสถานภาพปัญหา ก่อนไป ระหว่าง และภายหลังการศึกษาในประเทศมุสลิม ทั้งหมดและข้อเสนอแนะเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศมุสลิม และ 2) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายและความร่วมมือพัฒนาสันติวิธีระหว่างศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) กับผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศมุสลิม โดยดำเนินการมาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2549 คาดว่าจะสิ้นสุดโครงการในเดือน ธันวาคม 2549 โดยกำหนดจำนวนกลุ่มเป้าหมาย 100 คน ข้อสังเกตและผลที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้ คือ

1) กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นผู้สอนวิชาการทางศาสนา และมีความพอดีในระดับสูงกับอาชีพดังกล่าว เห็นว่าอาชีพที่ทำอยู่นั้นสอดคล้องกับวิชาความรู้ที่ร่าเรียนมา ทั้ง ๆ ที่มีความเห็นว่า รายได้ในอาชีพของตนไม่พอเพียง ข้อมูลส่วนนี้ อาจเป็นลู่ทางการกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยการจัดโครงการพัฒนาหรือช่วยเหลือทางด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ

2) กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญกับการศึกษาในต่างประเทศ ทุ่มเทความพยายามไปศึกษาด้วยความสามารถของตนเองโดยที่เห็นว่า รัฐบาลให้การสนับสนุนน้อย ข้อมูลส่วนนี้อาจเป็นข้อพิจารณาว่า รัฐบาลอาจมีโครงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ไปศึกษาต่อเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอันจะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับกลุ่มเป้าหมาย

3) กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ (มากกว่าในภาคอื่นโดยเปรียบเทียบ) มีความต้องการจะพัฒนาตนเองในด้านการแสวงหาความรู้และอาชีพเพิ่มเติม ข้อมูลส่วนนี้บ่งชี้ว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมที่จะได้รับความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านเศรษฐกิจและการศึกษาที่อาจมาจากการรัฐและภาคส่วนอื่นๆ

4) กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติในเชิงบวกอย่างมากต่อความร่วมมือระหว่างตนเองกับบุคคลและองค์กรที่มีศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ข้อมูลส่วนนี้บ่งชี้ว่า ความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมไม่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือพัฒนาในทางสันติระหว่างกลุ่มเป้าหมายกับบุคคลหรือองค์กรโดยทั่วไป

5) กลุ่มเป้าหมายโดยส่วนใหญ่เห็นว่า ตนเป็นที่ยอมรับนับถือทางสังคมและมีศักยภาพในการพัฒนาสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ข้อมูลส่วนนี้ประกอบกับความรู้ความสามารถส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย บ่งชี้ว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถเสนอและรองรับโครงการพัฒนาต่างๆได้มากกว่ากิจกรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มเป้าหมาย

6) กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐบาลไทยควรแสวงหาความร่วมมือกับรัฐบาลองค์กร หรือบุคคลที่ได้ไปศึกษามาให้มากกว่าที่เป็นอยู่และตนเองมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมดังกล่าว ข้อมูลส่วนนี้บ่งชี้ว่า กลุ่มเป้าหมายเป็นศักยภาพสำคัญของประเทศไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือพัฒนาในทางสันติภูมิประเทศมุสลิม ในด้านต่างๆ

7) กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ มีความระมัดระวังอย่างสูงมากในการแสดงตน เนื่องจากขาดความมั่นใจในผลกระทบที่อาจได้รับจากการเปิดเผยตนเอง ทั้งนี้ อาจมีผลจากสภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสังคม และบุคคลต่างๆในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาของพิเชฐฐ์และคณะ (2006) การกระจายตัวของผู้รับทุนในประเทศไทย แบ่งตามภูมิภาค เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- ภาคใต้ตอนบน จำนวน 35 คน คิดเป็น 43.21%
 - ภาคใต้ตอนล่างและภาคกลาง จำนวนภาคละ 23 คน คิดเป็น 28.40%
การกระจายตัวของผู้รับทุนตามภูมิภาคต่างไปยังประเทศในตะวันออกกลาง
 - ภาคใต้ตอนบน จำนวน 35 คน เดินทางไปศึกษาอย่างประเทศต่าง ๆ ดังนี้
 - ประเทศไทย จำนวน 11 คน
 - ประเทศอียิปต์ จำนวน 7 คน
 - ประเทศอินเดีย จำนวน 5 คน
 - ประเทศปากีสถาน จำนวน 4 คน
 - ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และอิรักรวมคูเวต ประเทศละ 2 คน
 - ประเทศจอร์แดน และลิเบีย ประเทศละ 1 คน
 - ภาคใต้ตอนล่างจำนวน 23 คน เดินทางไปศึกษาอย่างประเทศต่าง ๆ ดังนี้
 - ประเทศไทย จำนวน 6 คน
 - ประเทศไทย จำนวน 3 คน
 - ประเทศปากีสถาน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และอิรักรวมคูเวต ประเทศละ 2 คน
 - ภาคกลาง จำนวน 23 คน เดินทางไปศึกษาอย่างประเทศต่าง ๆ ดังนี้
 - ประเทศไทย จำนวน 15 คน
 - ประเทศไทย จำนวน 7 คน
 - ประเทศไทย จำนวน 1 คน
- ประเทศในตะวันออกกลางที่ผู้รับทุนเดินทางไปศึกษา เรียงตามลำดับจำนวนมากไปน้อย ดังนี้

1. ประเทศไทย จำนวน 28 คน คิดเป็น 34.57%
2. ประเทศไทยอุตสาหกรรม จำนวน 14 คน คิดเป็น 17.28%
3. ประเทศไทยอินเดีย จำนวน 12 คน คิดเป็น 14.81%
4. ประเทศไทยปากีสถาน จำนวน 7 คน คิดเป็น 8.64%
5. ประเทศไทยมาเลเซีย อินโดนีเซีย และ อิรักรวมคุณวุฒิ ประเทศไทย 4 คน คิดเป็น 4.94%
6. ประเทศไทยเปียและจอร์แดน ประเทศไทย 1 คน คิดเป็น 1.23%

1.2 การจัดทุทธิศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

เมื่อมุสลิมไทยนิยมส่งบุตรหลานของตนไปศึกษา(ด้านศาสนา)ยังประเทศมุสลิมต่างๆ โดยเฉพาะในตะวันออกกลางด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมองข้ามความสำคัญไปไม่ได้ ยิ่งเมื่อต้อง เชิญกับปัญหาการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ก็ยิ่งทำให้การไปศึกษาในประเทศมุสลิมต่างๆ กลายเป็นภาระที่เร่งด่วนและสำคัญมากขึ้น

สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ(สมช.)จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การสนับสนุน การศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยให้คำอธิบายว่า

1) สืบเนื่องจากอดีตและปัจจุบันมีนักศึกษาไทยมุสลิมเป็นจำนวนมากที่เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศต่างๆ ในตะวันออกกลาง เอเชียใต้และประเทศมุสลิมเพื่อนบ้านของประเทศไทย ซึ่งข้อมูลของภาครัฐในปัจจุบันคาดว่ามีจำนวน ประมาณ 4,000 ถึง 5,000 คน และคาดว่ามีอีกจำนวนมากที่รู้ไม่มีข้อมูล ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มีภาระทางการศึกษาและภาระต่อประเทศต่อไป ด้วยประชากรชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการไปศึกษาจะศึกษาด้านศาสนาอิสลามหรือวิชาอื่นที่เกี่ยวเนื่อง เพราะต้องกับความต้องการในเรื่องศาสนาและวิถีชีวิตริบูน เมื่อจบการศึกษามาแล้วมักจะกลับมาประกอบอาชีพด้านการสอนศาสนา อาทิ การสอนด้วยภาษาและปอเนาะ เป็นต้น ในขณะที่ภาครัฐมีการดำเนินการดูแลนักศึกษาไทยมุสลิมเหล่านี้ในเบื้องต้น แต่ยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน ส่งผลให้มีปัญหาเกิดขึ้นหลายปัญหา อาทิ นักศึกษาไทยมุสลิมไม่ได้รับการดูแลจากการศึกษาต่อต่างประเทศ ไม่ได้รับการรับรองวุฒิการศึกษา และปัญหาในการทำงานทำหลังสำเร็จการศึกษา เป็นต้น ที่สำคัญปัญหาเหล่านี้ มีความละเอียดอ่อนและเชื่อมโยงต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรง รวมทั้ง กระบวนการต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และของประเทศไทย

2) การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาต่อนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศอย่างเหมาะสมจะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนา และการเสริมสร้างความมั่นคง รวมทั้ง จะเป็นหนทางในการเสริมสร้างความเข้าใจกับสังคมไทยโดยรวมในโลกของการศึกษาที่

เกี่ยวข้องกับโลกมุสลิม ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ ด้วยประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนในการสร้างความไว้เนื้อเชื่ोใจ การสร้างความภูมิใจในฐานะเป็นพลเมืองไทย ที่จะเข้ามามีส่วนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างมีพลังได้

ทั้งนี้ ครอบความคิดที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ของสมช. คือ

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยผ่านการพัฒนาการศึกษาและการยอมรับในอัตลักษณ์ วิถีชีวิตเฉพาะของนักศึกษาไทยมุสลิม ที่พร้อมกลับมาเป็นพลังแผ่นดินในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง

2) แนวทางการสร้างความมั่นคงที่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมในความเป็นพลเมืองไทยที่หลากหลาย และนำปัญญาที่หลากหลายนั้นมาร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศไทย

3) แนวคิดในการดำเนินการต่อนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างสร้างสรรค์ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทั้งในปัจจุบัน และป้องกันการปัญหานอนาคต โดยเฉพาะการส่งเสริมการศึกษาที่ไม่นำไปสู่แนวคิดของการใช้ความรุนแรง และมีแนวทางบริหารจัดการที่เป็นระบบ ชัดเจน และแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

4) การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงประเทศไทยและสถาบันการศึกษาในต่างประเทศที่นักศึกษาไทยมุสลิมศึกษา เข้ามามีส่วนรับรู้และให้ความร่วมมือในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ มีดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การดำเนินการก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศโดยมีมาตรการดำเนินการดังนี้

(1.1) ส่งเสริมให้เยาวชนไทยมุสลิมศึกษาระดับอุดมศึกษาภายในประเทศไทย เน้นการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาในประเทศไทยให้มีคุณภาพและเหมาะสม สามารถรองรับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการในการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างแท้จริง โดยการพัฒนาและขยายการศึกษาด้านอิสลามศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทั้งของภาครัฐและเอกชนอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการศึกษาสายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยมุสลิม มาจัดตั้งหรือเปิดสาขาในประเทศไทย

(1.2) เตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ประสงค์จะไปศึกษาต่อในต่างประเทศในทุกสาขา โดยการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาในประเทศไทยมุสลิม สาขาวิชาที่ได้รับรอง โอกาสในการประกอบอาชีพ ข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ในประเทศนั้นๆ รวมทั้ง ข้อมูลการสนับสนุนและการให้ความช่วยเหลือและบริการของสถานทูตไทยในประเทศนั้นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูล และการจัดอบรมให้คำแนะนำก่อนการเดินทางไปศึกษาต่อ

(1.3) บริหารจัดการทุนการศึกษาและจัดสรรทุนต่างๆจากรัฐบาลไทย ให้มีคณะกรรมการบริหารร่วมระหว่างภาครัฐ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนและภาคเอกชน เพื่อกำหนดแผนการรับทุนการศึกษาจากต่างประเทศ และจากรัฐบาลไทยโดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ทุนการศึกษาด้วยทั้งนี้ ให้จัดทำฐานข้อมูล ระเบียบ หลักเกณฑ์ในการจัดสรรทุน และกำหนดขั้นตอนและกระบวนการที่เหมาะสมในการคัดเลือกนักศึกษาเพื่อรับทุนต่างๆ เพื่อให้มีการจัดสรรทุนที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การประกอบอาชีพ และมีการกระจายทุนไปยังกลุ่มเยาวชนต่างๆที่ขาดโอกาสอย่างทั่วถึง

2) ยุทธศาสตร์การดำเนินการขณะศึกษาในต่างประเทศ โดยมีมาตรการดำเนินการดังนี้

(2.1) สร้างความรู้สึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทย และการเป็นตัวแทนของประเทศไทย ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศ โดยการดูแลของหน่วยงานรัฐทั้งในและต่างประเทศอย่างจริงจัง ต่อเนื่องจนเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ผูกพัน และภูมิใจในมาตรฐาน

(2.2) ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างหน่วยงานต่างๆของรัฐกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เช่น การสนับสนุนด้านการเงินความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การดูแลสุขภาพอนามัย กิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน และระหว่างนักศึกษากับสถานทูตและผู้แทนหน่วยงานรัฐในประเทศนั้นๆตลอดจนการอำนวยความสะดวกและความสะดวกและการให้ความช่วยเหลืออื่นๆ

(2.3) การช่วยเหลือในการติดต่อกับทางบ้าน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆในต่างประเทศ

(2.4) ส่งเสริมการรวมตัวเป็นชุมชนหรือสมาคม เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับสถานทูต และทางราชการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

3) ยุทธศาสตร์ภายหลังกลับจากการศึกษาจากต่างประเทศ โดยมีมาตรการดำเนินการ ดังนี้

(3.1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่จบการศึกษาจากต่างประเทศกลับภูมิลำเนาอย่างมั่นใจ โดยการสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีกับหน่วยงานรับที่เกี่ยวข้องและสังคมโดยรวมต่อนักศึกษาเหล่านี้ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ

(3.2) อำนวยความสะดวกและเร่งรัดการเที่ยบวุฒิและการรับรองวุฒิการศึกษา ให้สามารถนำมาเป็นหลักฐานในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อได้โดยเร็ว

(3.3) ส่งเสริมและเปิดโอกาสในการประกอบอาชีพของนักศึกษาไทยมุสลิมที่จบจากต่างประเทศ โดยให้คำแนะนำในด้านอาชีพอย่างเป็นระบบ จัดการฝึกอบรมอาชีพ และร่วมมือกับภาคเอกชน และผู้ประกอบการไทยที่ทำธุรกิจในประเทศมุสลิม เพื่อรับรองการประกอบอาชีพของนักศึกษาเหล่านี้

(3.4) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของนักศึกษาไทยมุสลิมที่จบจากต่างประเทศ โดยเฉพาะนักศึกษาที่ได้รับทุนจากรัฐบาล โดยอาจจัดตั้งในลักษณะของสมาคมหรือชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายพลังร่วมในการเสนอแนะต่อรัฐบาล ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะงานวิจัยด้านวัฒนธรรม หรือจัดทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ

4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โดยมีมาตรการดำเนินการ ดังนี้

(4.1) ให้มีการจัดทำฐานข้อมูลนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาอยู่ในต่างประเทศทั้งหมดอย่างเป็นระบบ ชัดเจน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลหลักในการบริหารจัดการตามยุทธศาสตร์นี้

(4.2) ให้กระทรวงศึกษาธิการเผยแพร่ ชี้แจง ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาของโลกมุสลิมต่อสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวโน้มการศึกษาของโลกมุสลิมและให้มีการเชื่อมโยงการศึกษาระหว่างมุสลิมกับโลกการศึกษาทั่วไป

(4.3) ให้หน่วยงานรับผิดชอบหลักได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ประธานการดำเนินการร่วมกัน เพื่อมุ่งไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้

(4.4) ให้สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน เป็นหน่วยงานหลักในการอำนวยการ ประธานาธิบดี ติดตาม และประเมินผล โดยให้นำหนักการประเมินผลทั้งขณะศึกษาในต่างประเทศและภายหลังกลับจากการศึกษาจากต่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์นี้

(4.5) ให้มีการทำหนดแผนงานโครงการและให้มีงบประมาณรองรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์นี้อย่างเป็นระบบชัดเจน

จากพื้นฐานข้อมูลที่กล่าวมา คณะกรรมการรู้ว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ควรขยายเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถกำหนดแนวปฏิบัติเป็นนโยบายด้านความร่วมมือพัฒนาทรัพยากรบุคคลของไทยกับต่างประเทศมุสลิมให้มีประสิทธิผลในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของทุนการศึกษา เงื่อนไขของทุนการศึกษา และสาขาวิชาที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา แก่มุสลิมในประเทศไทยเพื่อศึกษาในประเทศไทยมุสลิม และสถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ
- เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือก และจัดสรรทุนที่ได้รับในข้อ 1 ตลอดจนประสิทธิผลของกระบวนการดังกล่าว
- เพื่อศึกษาทัศนคติจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายไทยในด้านการศึกษาระหว่างประเทศ ไทยกับประเทศไทยมุสลิม
- เพื่อศึกษาการตอบสนองและความต้องการของตลาดแรงงานไทยต่อผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยมุสลิม

5. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพในตลาดแรงงานไทยของผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยมุสลิม

1.3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยประกอบด้วยภาคเอกสาร (Review of Literature) และภาคสนามกับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ

(1) นักเรียนนอก หรือ ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ จำนวน 174 คน

(2) หน่วยงานหรือองค์กรที่นักเรียนนอกสังกัด จำนวน 37 แห่ง

(3) หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนการศึกษา และที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับนักเรียนนอกที่ทำงาน จำนวน 5 แห่ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย คือ การใช้แบบสัมภาษณ์กับนักเรียนนอกประเทศต่างๆ ที่เลือกแบบ Occasional Random Sampling ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายอื่นที่เลือกแบบเจาะจง Purposive Random Sampling

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคล เช่น การศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนและสถิติเบื้องต้น วิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (ค่า X -bar) และค่าร้อยละนำเสนอด้วยตาราง กราฟแท่ง กราฟวงกลม และเรขากราฟ
- ด้านศักยภาพและทัศนคติ ทุกการประเมิน ใช้แบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) ระดับ 1-5 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (ค่า X -bar) นำเสนอด้วยกราฟวงกลม และเรขากราฟ

1.4 คำสำคัญ

ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

ความร่วมมือกันตั้งแต่ในระดับความคิด การกำหนดนโยบาย การตกลงผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบต่อผลได้ผลเสียที่เกิดจากการปฏิบัติจริงร่วมกัน

ทรัพยากรมนุษย์

บุคคลที่ประกอบอาชีพหรือมีความสามารถประกอบอาชีพ

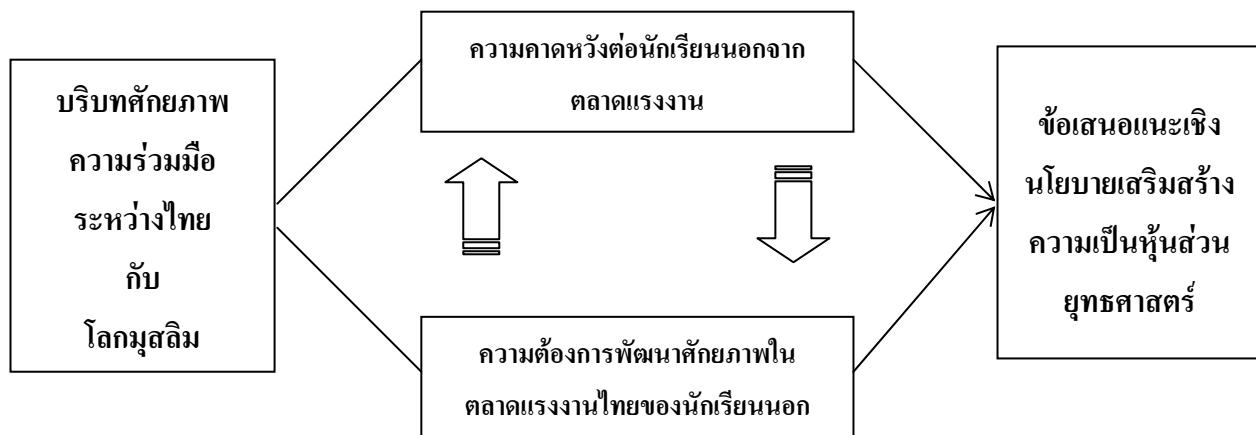
นักเรียนนอก

บุคคลที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศไทยมุสลิม หรือ สถาบันการศึกษามุสลิมในต่างประเทศ

ประเทศไทยมุสลิม

ประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์กรการประชุมอิสลาม Organization of Islamic Conference (OIC)

1.5 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

แผนภูมิที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ของการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาความร่วมมือ ทางการศึกษาระหว่างไทยกับประเทศมุสลิม ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. กระบวนการคัดเลือกนักเรียนไทยที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. การส่งเสริมนักเรียนไทยตัวแทนออกกลาง ให้สามารถเรียนสาขาอื่น ๆ ได้
3. ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย-ตัวแทนออกกลาง ในการสนับสนุนและดูแลนักเรียนไทย ทั้งก่อนไปศึกษา ระหว่างศึกษา และหลังสำเร็จการศึกษา
4. แนวทางสนับสนุนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากตัวแทนออกกลาง เพื่อกลับเข้า ทำงานในตลาดแรงงานของไทย

บทที่ 2

โลกอิสลาม

ความนำ

ความเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิมในด้านทรัพยากรมนุษย์และในด้านอื่นๆ ใจจะไม่สามารถพิจารณาได้อย่างเบ็ดเสร็จ โดยปราศจากความเข้าใจในเรื่องโลกอิสลาม อิสลามโดยสามัญ เป็นชื่อศาสนา (Religion) ซึ่งเป็นระบบความรู้และวิถีชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนอิสลาม และแม้แต่คำว่าศาสนาที่ใช้เรียก อิสลาม คำภีร์อัลกุรอานใช้คำว่า “ดีน” คำว่าศาสนาอิสลาม หากใช้ตาม คำภีร์ดังกล่าวแล้ว เรียกว่า “ดีนลอิสลาม” ซึ่งมีลักษณะเด่นเฉพาะ เป็นระบบที่ครอบคลุมองค์ความรู้และ วิถีชีวิตในทุกด้าน เป็นสิ่งที่ประทานมาจากอัลลอห์ (พระเป็นเจ้า) ผู้มีความรู้ผ่านรอชูล หรือศาสนทูต ของพระองค์ ซึ่งความหมายเบนคือ ผ่านศาสดามุ罕มัด ณ ศาสนทูตอาหรับเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 7 ในความหมายว่างก็คือ วิธีการดำเนินชีวิตที่พระเป็นเจ้าประทานแก่มวลมนุษย์นับแต่เวลาที่พระองค์ทรง ให้สายพันธุ์สิ่งมีชีวิตมีมาในโลก ผ่านศาสดาของชนชาติต่างๆ จนถึงศาสดามุ罕มัดซึ่งเป็นศาสนทูตสุดท้าย ก่อนที่โลกนี้จะสิ้นสุดลง องค์ความรู้ถึงสายสัมพันธ์ระหว่างพระเป็นเจ้า จักรวาลซึ่งเป็นสิ่งสร้างของ พระองค์ มนุษยชาติและศาสดาในเชิงวิวัฒนาการของอิสลามในแนวโน้มนี้ ให้ชัดในศาสนายุคแรก และ ศาสนาคริสต์ ซึ่งล้วนอุบัติขึ้นในส่วนของโลกตะวันออกเดียวกันทางตะวันออกกลาง คำว่า “มุสลิม” โดย สามัญคือ ผู้นับถือศาสนาอิสลามกับปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานหรือพระคำรัสรของอัลลอห์ เพราะฉะนั้น มุสลิมจะไม่เรียก และไม่พอยกต่อคำเรียกอิสลามว่า Muhammedanism (ลัทธิมุ罕มัด) และต่อคำเรียก มุสลิมว่า อิสลามิกชน

โดยสาระสำคัญ อิสลามหมายถึง การยอมของสรรพสิ่งซึ่งล้วนเป็นสิ่งสร้าง (Creation) ต่ออัลลอห์ ซึ่งเป็นพระผู้ทรงสร้าง และเป็นสิ่งเดียวกับที่เป็นพระเป็นเจ้า และหมายถึงสันติ มุสลิม หมายถึงสิ่งที่ยอม ต่ออัลลอห์ เพราะฉะนั้น อิสลามและมุสลิมจึงมี 3 นัย ซึ่งได้แก่

- (1) ความเป็นจริงของธรรมชาติอันเป็นความผูกพันระหว่างผู้ทรงสร้างและสิ่งลูกสร้าง โดยรวม ที่ว่าลั่งทั้งปวงอยู่ภายใต้อำนาจการกำหนดหรือกฎเกณฑ์ของพระเป็นเจ้าซึ่งมีเพียงหนึ่งเดียว คือ อัลลอห์ ไม่มีสิ่งใดเป็นพระเจ้านอกจากพระองค์เท่านั้น
- (2) ศีลธรรม คือ ความดีงาม เป็นกฎที่แสดงพระประสงค์ของอัลลอห์ ผู้ยอมตามกฎนี้ เรียกว่า มุสลิม
- (3) เป้าหมายแห่งชีวิต ซึ่งอาจเรียกว่า ความงาม นั่นคือ สันติ อันเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนา บน พื้นฐานศรัทธาในความรู้ถึงธรรมชาติดังกล่าว มนุษย์นำพาต่อศีลธรรมซึ่งนำไปสู่สันติ บนฐานของความรู้ความเข้าใจที่กล่าวมา โลกได้มีสมาชิกที่มีความศรัทธา และสังคมของผู้ที่ มีศรัทธาและวิถีชีวิตเดียวกัน ในระดับครอบครัวจนถึงประเทศและจักรวรรดีเด่นเฉพาะ เป็นโลกอีก ลักษณะหนึ่ง ที่เรียกว่า โลกอิสลาม

งานวิจัยมุ่งเสนอความรู้เกี่ยวกับความหมายของ โลกอิสลาม องค์ประกอบและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ภูมิรัฐศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม โดยรวม เพื่อเป็นพื้นฐานการพิจารณา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยเป็นรายประเทศ ในบทต่อไป ก่อนที่จะถึงรายงานการวิจัยภาคสนาม และการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ บทที่ 2 ว่าด้วยโลกอิสลาม จะครอบคลุมประเด็นต่างๆ 11 ประเด็น คือ

1. ความหมายและองค์ประกอบของโลกอิสลาม
2. การเกิดประเทศไทยในเวทีโลก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย : องค์กรระหว่างประเทศไทย
4. ความแตกต่างในระบบการปกครองของประเทศไทย
5. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของโลกอิสลาม : เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุขและการพัฒนาประเทศ
6. ประเทศไทยในเศรษฐกิจ การเมืองโลก : ประเทศไทยกับการปฏิรูปสถาบัน พฤกษาศรัทธาโลก
7. ชนกลุ่มน้อยมุสลิม
8. ผู้ลี้ภัยชาวมุสลิม
9. ความหลากหลายด้านวัฒนธรรมในโลกอิสลาม
10. ชนกลุ่มน้อยในรัฐมุสลิม
11. การพัฒนามุขย์ในโลกอิสลาม

(1) ความหมายและองค์ประกอบของโลกอิสลาม

คำว่าโลกอิสลาม เป็นที่กล่าวถึงอย่างแพร่หลาย ในทรอศนของคนวิจัยเรื่องนี้ โลกอิสลามอาจ มีความหมาย 3 นัย (1) โลกอิสลามในเชิงวัฒนธรรม (Cultural) คือ ดินแดนทุกแห่งหนึ่นในโลกที่ปรากฏ มุสลิมหรือผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งรวมถึงมุสลิมชนกลุ่มน้อยและมุสลิมผู้ลี้ภัย (2) โลกอิสลามในเชิง จักรวรรดิ (Imperial) คือ ดินแดนที่ประกอบด้วยชนมุสลิมหลากหลายกลุ่มกระจายในพื้นที่ต่างๆ อาจมีการขัด ระเบียบการปกครองภายในของตนเองในลักษณะต่างๆ แต่ทั้งหมดอยู่ภายใต้ศูนย์อำนาจใหญ่ (3) โลก อิสลามในเชิงรัฐ (Nation State)

โดยนัยดังกล่าว โลกอิสลามเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อศาสนามุ罕มัดได้ประกาศอิสลาม เมื่อได้รับ โองการที่เรียกว่า “วะซุย” (Revelation) ครั้งแรกในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 7 คือ คริสต์ศักราชที่ 610 ณ เมือง มักกะส์ ควบคุมอาจะเบียแล้วมีผู้เลื่อมใสครั้นหลัง เกิดเป็นกลุ่มนุสุลลิมซึ่งเป็นชนส่วนน้อยของเมือง จนมีการอพยพ(อิจเราะห์)ไปยังเมืองดีนาะห์ในคริสต์ศักราชที่ 622 เมื่อพยพไปแล้ว ท่านศาสดาได้เป็น ผู้ปกครองเมืองดีนาะห์ซึ่งประกอบด้วยชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งชาวบิว ชาวคริสต์ คำว่า “รัฐอิสลาม” เริ่มต้น ที่เมืองนี้ ก่อนที่ท่านศาสดามุ罕มัดจะเว่ฟ่า(เสียชีวิต)ในปีคริสต์ศักราชที่ 632 ท่านศาสดาได้พิชิตเมือง

มักจะมี แต่สำหรับความเชื่อในความหมายของคำว่า “ความมั่นคง” นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้น จึงต้องมีการอธิบายให้ชัดเจน ดังนี้ ความมั่นคงในทางการเมือง หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีความสงบเรียบร้อย ไม่ถูกบุกรุก ไม่มีการก่อการร้าย ไม่มีการลักพาตัว ไม่มีการคุกคามทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีการผลิตและจราจรทางเศรษฐกิจที่เสถียร ไม่มีการตกต่ำอย่างรุนแรง ไม่มีการขาดดุลการค้าที่รุนแรง ฯลฯ ความมั่นคงในทางวัฒนธรรม หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีความมั่นคงทางวัฒนธรรม ไม่ถูกบุกรุก ไม่ถูกดัดแปลง ไม่ถูกดูถูก ฯลฯ ความมั่นคงในทางการเมือง หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทุจริต ไม่มีการคอร์รัปชัน ฯลฯ ความมั่นคงในทางการทหาร หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีกองทัพที่มีความพร้อม สามารถรักษาดินแดนของประเทศ ไม่ถูกบุกรุก ไม่ถูกตีแตก ฯลฯ ความมั่นคงในทางการต่างประเทศ หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ ไม่ถูกก่อการร้าย ไม่ถูกกดดัน ไม่ถูกบังคับ ฯลฯ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีการผลิตและจราจรทางเศรษฐกิจที่เสถียร ไม่มีการตกต่ำอย่างรุนแรง ไม่มีการขาดดุลการค้าที่รุนแรง ฯลฯ ความมั่นคงในทางวัฒนธรรม หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีความมั่นคงทางวัฒนธรรม ไม่ถูกบุกรุก ไม่ถูกดัดแปลง ไม่ถูกดูถูก ฯลฯ ความมั่นคงในทางการเมือง หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทุจริต ไม่มีการคอร์รัปชัน ฯลฯ ความมั่นคงในทางการทหาร หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีกองทัพที่มีความพร้อม สามารถรักษาดินแดนของประเทศ ไม่ถูกบุกรุก ไม่ถูกตีแตก ฯลฯ ความมั่นคงในทางการต่างประเทศ หมายความว่า ประเทศนั้นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ ไม่ถูกก่อการร้าย ไม่ถูกบังคับ ฯลฯ

ภูมิรัฐศาสตร์ของโลกอิสลาม

“โลกอิสลาม” (Islamic World) ในเชิงวัฒนธรรมและเชิงจักรวรรดิ์ปรากฏให้เห็นในช่วงเวลาเพียงประมาณ 100 ปีหลังการประกาศอิสลามโดยศาสดามุ罕มัด

หลังจากยุคสมัยของ 4 เคาะลีฟืห์ ก็มาถึงยุคของราชวงศ์อุmayyah (Umayyah dynasty) ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่ขึ้นมาเมื่อหลังของโลกอิสลามจากนั้นมาต่อไปอยู่ที่กรุงdamaskus แล้วขยายดินแดนของโลกอิสลามไปสู่ทิศตะวันออกคือภูมิภาคเอเชียกลางและเอเชียใต้ ส่วนทิศตะวันตกนั้นอิสลามได้แผ่ขยายไปถึงสเปน รวมถึงดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปแอฟริกา ดังนั้น ยุคของราชวงศ์อุmayyahจึงนับเป็นยุคที่สำคัญที่ทำให้ดินแดนของโลกอิสลามขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

ราชวงศ์อุmayahร์ลั่มสลายลงในช่วงกลางของศตวรรษที่ 8 หลังจากนั้น โลกอิสลามจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนซึ่งมีศูนย์กลางของอำนาจที่ไม่ลงรอยกัน ส่วนแรกคือราชวงศ์อุmayahที่พื้นที่ในสเปน ส่วนที่สองคืออาณาจักรอับบาสิยะร์ (Abbasid Empire) ที่มีศูนย์กลางของอำนาจอยู่ในอิรัก แต่ในช่วงศตวรรษต่อ ๆ มา เมื่ออาณาจักรอับบาสิยะร์แตกออกเป็นสี่ส่วน ดินแดนของโลกอิสลามจำนวน

มากจึงแยกตัวออกไปตั้งตนเป็นอิสระ มีการจัดตั้งระบบสุลต่านและราชวงศ์ต่าง ๆ ขึ้นมาตามราย² ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การนิยามคำว่า “โลกอิสลาม” ในเชิงจักรวรรดิที่กล่าวมาข้างต้น ไม่สามารถที่จะใช้ได้อีกต่อไป

แม้กระนั้นก็ตาม โลกอิสลามในความหมายเชิงวัฒนธรรมมีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง หากพิจารณาถึงการกระจายตัวของประชากรชาวมุสลิมทั่วโลกอย่างลึกซึ้งในเชิงวัฒนธรรมและรัฐแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันชาวมุสลิมที่มีจำนวนอยู่ประมาณ 1,500 ล้านคน หรือ 1 ใน 4 ของประชากรโลกนั้น มาจากกลุ่มชาติพันธุ์และตระกูลภาษาที่แตกต่างหลากหลาย ยิ่งกว่านั้น ฟื้นฟูที่หลัก ๆ ที่มีประชากรมุสลิมอยู่มากหรือเป็นชนกลุ่มใหญ่ในปัจจุบันนั้น ก็แบ่งย่อยออกได้อีกเป็น 57 รัฐ โดยกระจายตัวออกไปอย่างกว้างขวางทั่วในทวีปเอเชียและแอฟริกา หรือแม้แต่ในยุโรป จุดที่น่าสนใจซึ่งไม่ค่อยมีใครค้นหานั่นก็คือ เอเชียใต้ถือเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมุสลิมอยู่หนาแน่นที่สุดในโลก ซึ่งมีจำนวนตัวเลขประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรมุสลิมทั้งหมด รองลงมาคือประชากรมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในอินโด네เซีย มาเลเซีย บруไน และพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยและฟิลิปปินส์ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นโลกมลายูมุสลิม ส่วนตะวันออกกลางซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของศาสนาอิสลามเองนั้น มีประชากรมุสลิมมากเป็นลำดับ 3 หรือมีอยู่ประมาณ 200 ล้านคน ลำดับถัดมาคือชาวมุสลิมเชื้อสายเตอร์ก ที่อยู่ในตุรกีและดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียกลาง โดยมีจำนวนประมาณ 90 ล้านคน ส่วนมุสลิมเปอร์เซียนั้นมีประชากรอยู่ประมาณ 70 ถึง 80 ล้านคน³ และที่เหลือเป็นมุสลิมชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต่าง ๆ มากกว่า 120 ประเทศทั่วโลก โลกอิสลามในความหมายวัฒนธรรมและรัฐดังกล่าวประกอบด้วยชาวมุสลิม 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั่วโลกในปัจจุบัน ดังนี้

1. กลุ่มประเทศมุสลิมอาหรับ คือ ประเทศมุสลิมซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอาหรับ ใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษากลาง กลุ่มนี้มีทั้งหมด 18 ประเทศ คือ แอลจีเรีย บاهрейน อิยิปต์ อิรัก จอร์แดน คูเวต เลบานอน ลิเบีย โมร็อกโก โอมาน กาตาร์ ชาอดิอาระเบีย โอมานาเลีย ชูดาน ซีเรีย ตูนิเซีย สหราชอาหรับเอมิเรตส์ และเยเมน

2. กลุ่มประเทศมุสลิมที่ไม่ใช่อาหรับ คือ ประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่ใช่ชาวอาหรับและไม่ได้ใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษากลาง กลุ่มนี้มีทั้งหมด 38 ประเทศ แบ่งเป็นภูมิภาคต่าง ๆ ดังนี้

- ภูมิภาคเอเชียและเอเชียกลางมี 15 ประเทศ ได้แก่ อัฟกานิสถาน อาเซอร์บัยญาน บังกลาเทศ บруไน อินโดนีเซีย อิหร่าน คาชัคสถาน คิรกิสถาน มาเลเซีย มัลดีฟส์ ปากีสถาน ทาจิกิสถาน ตูร์กเมนิสถาน อุสเบกิสถาน

² มีงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลามช่วงแรกที่โดดเด่นจำนวนมาก แต่ที่รู้จักกันแพร่หลายคืองานของ อัลเบร็ต สูรานี, ประวัติศาสตร์ของชนชาติอาหรับ, จัรูญ มะกุลีม (แปล) (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสลามโลก, 2550) ในภาษาอังกฤษอาจดูได้ที่งานของ Philip K. Hitti, *History of the Arabs*, (London: The Macmillan Press, 1937)

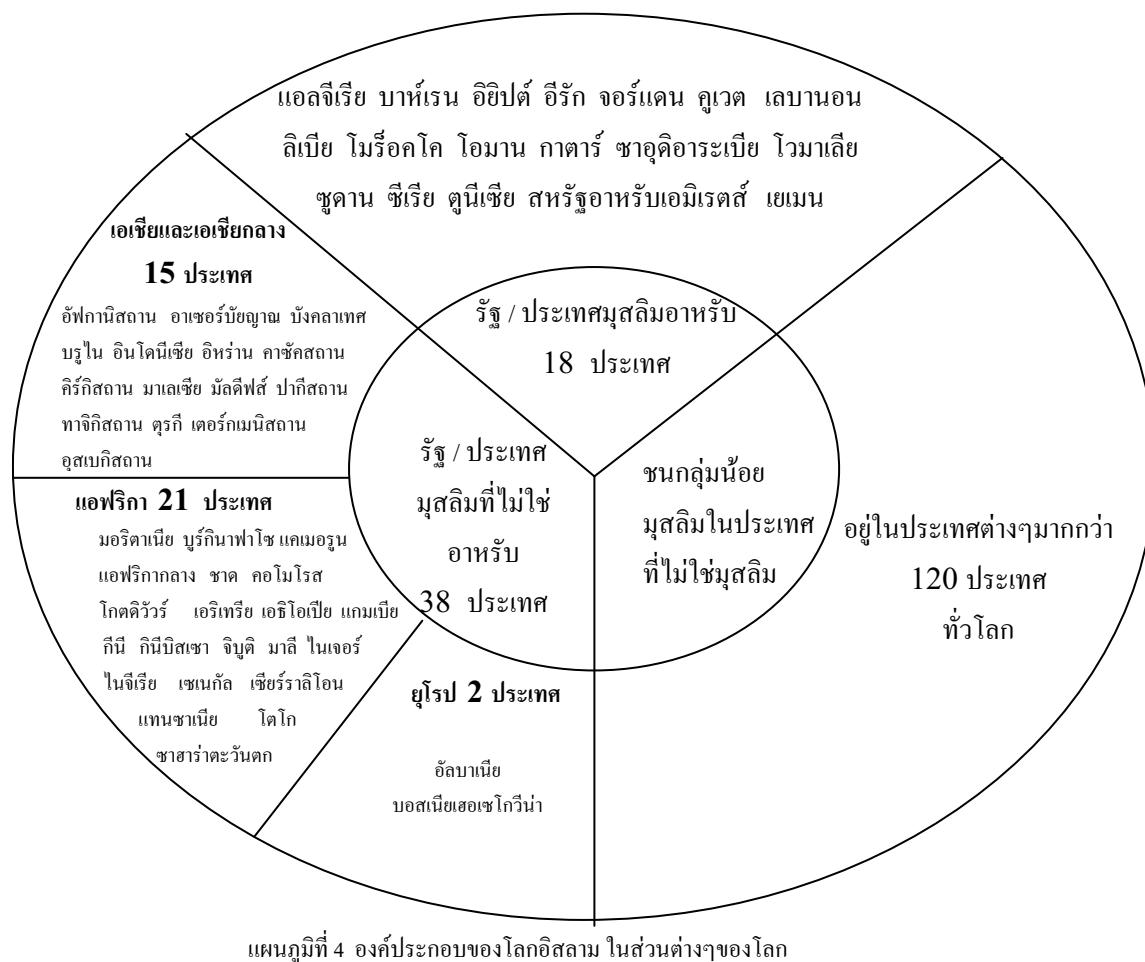
³ M. S. Agwani, *Contemporary West Asia*, (New Delhi: Har-Anand Publications, 1995), p. 234.

- ภูมิภาคแอฟริกามี 21 ประเทศ ได้แก่ มอริตานี บูร์กินาฟาโซ แคนเมอรุน แอฟริกากลาง ชาด คือ โนโกร โกตดิวาร์ เอธิเทเรีย เอธิโอเปีย แแกมเบีย กีนี กินีบิสเซา จีนุติ มาลี ไนเจอร์ ไนจีเรีย เซเนกัล เซียร์ราลีโอน แทนซาเนีย โตโก และชาหาร่าตะวันตก

- ภูมิภาคยูโรปมี 2 ประเทศ ได้แก่ อัลบานี และบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา

3. กลุ่มนุสลิมชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยไม่ใช่นุสลิม คือ นุสลิมที่กระจัดกระจายอยู่ในประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ไม่ใช่นุสลิม ซึ่งมีอยู่ทุก民族โลก เช่น ออสเตรเลีย พิลิปปินส์ จีน อินเดีย รัสเซีย มาซิโดเนีย ฝรั่งเศส อังกฤษ สาธารณรัฐอิสลาม อาร์เจนตินา ไทย ฯลฯ นุสลิมชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นประชากรส่วนน้อยในประเทศต่างๆ ไม่น้อยกว่า 120 ประเทศทั่วโลก

ทั้งนี้ ในปัจจุบันองค์ประกอบของโลกอิสลาม อาจประมวลเป็นแผนภาพ ดังนี้

ประเทศไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่จะต้องดูแลชนกลุ่มน้อยที่ไม่ใช่มุสลิม แม้กระนั้น ประเทศไทยมุสลิมเหล่านี้ก็มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรมากมายทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง “ความเป็นประชาชาติอิสลาม” (Islamic Ummah)

มีข้อสังเกตว่าเมื่อกล่าวถึงโลกอิสลามนั้น คนส่วนใหญ่จะนึกถึงดินแดนอาหรับ แต่แท้จริงแล้วโลกมุสลิมกินอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ไปทางภาคใต้ดินแดนอาหรับ กล่าวคือ กินอาณาบริเวณที่พาดยาวจากโนร์อิกซ์ซึ่งตั้งอยู่ปลายตะวันตกเฉียงเหนือสุดของแอฟริกา ยาวไปถึงบรรดาหมู่เกาะน้อยใหญ่ในประเทศอนโดรีเชีย ดังนั้นอิทธิพลของมุสลิมจึงมีอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่พาดยาวถึงสามทวีป ซึ่งกินอาณาบริเวณที่ผ่านเขตยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก

(2) การเกิดประเทศไทยมุสลิมในเวทีโลก

โลกอิสลามในความหมายเชิงจักรวรรดิ ซึ่งดำรงอยู่ระยะเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์ชนมุสลิมไม่ได้อยู่ภายใต้ระบบการปกครองเดียวกันนานาแล้ว ระบบเคเลีฟะห์อง เมื่อเกิดขึ้น ก็ถูกผลสถาณะลงเหลือการปกครองในระบบราชวงศ์ ดังจะเห็นได้ว่า ในปี ค.ศ. 756 หรือภายหลังการก่อตั้งรัฐอิสลามได้ 100 ปี มีการฝ่าฟันอำนาจสั่งการของเคเลีฟะห์แล้ว จากการที่เจ้าชายอับครูเราะห์มานแห่งราชวงศ์อุมัยยะห์ ได้แยกตัวออกไปตั้งราชวงศ์ของตนเองที่ “อันดลุสเซีย” (ในปัจจุบันคือสเปน) พ oma ถึงศตวรรษที่ 10 โลกอิสลามก็แตกออกเป็น 3 ราชวงศ์ที่พยายามตั้งตนเป็นเคเลีฟะห์ นั่นคือ ราชวงศ์อับบาสิยะห์แห่งแบกแดด ราชวงศ์ฟاتิมิยะห์แห่งอียิปต์ และอุมัยยะห์แห่งสเปน เป็นต้น

การล้มเหลวระบบเคเลีฟะห์โดย ภัมมาล อะตาเติอร์ก แห่งตุรกีในปี ค.ศ. 1924 นับเป็นการสิ้นสุดอย่างเป็นทางการของความเป็นเอกภาพของโลกอิสลาม หรืออิสลามในเชิงจักรวรรดิ ในปี ค.ศ. 1923 ดินแดนอันกว้างใหญ่ของอาณาจักรอตโตมาน ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ชนะสงครามโลกแบ่งย่อยออกไป บังก์กัลัยเป็นดินแดนอาณานิคม บังก์กอกอยู่ภายใต้อิทธิพล บังก์กัลัยเป็นดินแดนภายใต้อำนาจของตะวันตก ทั้งหมดถูกแบ่งเขตพรมแดนโดยขึ้นอยู่กับการต่อรองระหว่างชาติมหาอำนาจนักล่าอาณานิคม จากรากฐานนี้ รัฐชาติของมุสลิมในตะวันออกกลางจึงก่อตั้งขึ้น เป็นการกำหนดของโลกอิสลามในเชิงรัฐ

ดินแดนของทวีปเอเชียและแอฟริกาส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้อำนานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ และท้ายที่สุดก็ถูกแบ่งเขตพรมแดนออกเป็นรัฐต่าง ๆ การแบ่งพรมแดนแบบลวก ๆ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องผ่านพื้นที่ ภาษา และภูมิศาสตร์ได้สร้างความยุ่งยากให้เกิดรัฐมุสลิมในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการกำหนดของรัฐอิสลามในปีค.ศ. 1948 ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความอยุติธรรมของประเทศไทยเจ้าอาณานิคมที่แบ่งเขตพรมแดนโดยไม่มีกฎเกณฑ์ นับจากนั้นเป็นต้นมา ประเด็นของรัฐอิสลามที่เข้ามาอยู่ในดินแดนของชาวปาเลสไตน์ก็ถูกนำไปเรื่องสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของโลกอิสลามไป

การปลดปล่อยดินแดนให้อาภานิคมที่เกิดขึ้นภายหลังสังคมโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดรัฐมุสลิมขึ้นจำนวนมาก เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ปากีสถาน โมร็อกโก ตูนีเซีย จอร์แดน ลิเบีย อิรัก ซีเรีย และรัฐต่างๆ ในอ่าวเปอร์เซีย ต่อมากลายหลังรัฐอื่นๆ อย่างเช่น บังกลาเทศ บราซิล บอสเนีย และอีก 6 รัฐ ในภูมิภาคเอเชียกลาง ที่กำเนิดขึ้นเป็นรัฐที่มีอิทธิปower ในปัจจุบันจำนวนของประเทศมุสลิมอยู่ที่ 57 ประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ครอบแนวคิดในเรื่องรัฐ – ชาติ (nation – state) ที่ได้บดบังแนวคิดเอกภาพมุสลิมโลกในเวลาต่อมา

ความแตกต่างที่สำคัญของประชาชาติอิสลามคือ ความแตกต่างระหว่างอาหรับกับกลุ่มที่ไม่ใช่อาหรับ ชาวอาหรับมีจำนวนร้อยละ 20 ของประชากรมุสลิมทั้งหมด และมุสลิมที่เหลือไม่ใช่อาหรับประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุด คือ อินโดนีเซีย ปากีสถาน บังกลาเทศ รวมถึงชนกลุ่มน้อยมุสลิมในอินเดีย ทั้งหมดไม่ใช่ประเทศอาหรับ แต่ประเทศอาหรับที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด 60 ล้านคนในอิหร่าน บังเมื่อจำนวนประชากรมุสลิมน้อยกว่าอินโดนีเซียที่มีประชากรทั้งหมด 240 ล้านคน น้อยกว่าบังกลาเทศที่มีประชากรประมาณ 140 ล้านคน และน้อยกว่าปากีสถานมีที่ประชากรทั้งหมด 130 ล้านคน

แม้กระนั้นก็ตาม แนวคิดการรวมตัวกันของกลุ่มอาหรับให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ปรากฏขึ้น ก่อนประชาคมมุสลิมในที่อื่นๆ โดยการรวมตัวกันของกลุ่มอาหรับนี้ ได้รับการผลักดันส่งเสริมจาก “ขบวนการการรวมอาหรับ” (Pan-Arab Movement) ซึ่งนำโดยผู้นำของอิยิปต์ในขณะนั้นคือ กะมัล อับดุล นาซิร หรือ นัชเซอร์ อิกปัจจัยหนึ่งที่เสริมให้แนวคิดดังกล่าวเป็นพลังที่เข้มแข็งมากขึ้นคือสหภาพสuez (Suez) ระหว่างอิยิปต์กับชาติมหาอำนาจตะวันตกที่เข้าร่วมกับอิสราเอลในปี 1956 ในช่วงนี้ แนวคิดการรวมอาหรับได้รับความนิยมอย่างสูง ถึงแม้แนวคิดนี้จะจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในหมู่รัฐอาหรับ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของโลกอิสลามก็ตาม กระแสแนวคิดนี้อาจเรียกเป็นภาษาอาหรับว่า “อุมมะห์ อะรอบียะห์” (Ummah Arabiya) ซึ่งแอบก่อว่าครอบแนวคิดเรื่อง “อุมมะห์ อิสลามียะห์” (Ummah Islamiya) ที่ใหญ่และครอบคลุมกว่า

ขบวนการรวมอาหรับมีอุดมการที่สำคัญคือ การต่อต้านพวกไชยอนิสต์ ต่อต้านพวกจักรวรดินิยม และต่อต้านพวกศักดินา (feudalism) แนวคิดรวมอาหรับเห็นเป็นรูปธรรมเมื่อมีความพยายามที่จะสร้างเอกภาพทางการเมืองของอาหรับ โดยการตั้งสาธารณรัฐอาหรับ (United Arab Republic : UAR) ขึ้นในปี 1958 ซึ่งเป็นการรวมเอาอิยิปต์และซีเรียเข้าร่วมเป็นรัฐเดียวกัน ภายในไม่กี่เดือนต่อมา เยเมนก็ได้เข้าร่วมกับ UAR ในรูปของสหพันธ์รัฐเรียกว่า “สหรัฐอาหรับ” (United Arab States) แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารที่ซีเรียในปี 1961 ซีเรียก็ถอนตัวออกไป อันเป็นผลให้ UAR ต้องยุบตัวลงโดยปริยาย ในปี 1964 อิรักและอิยิปต์ก็ประกาศแต่งตั้งการณ์ในการจัดตั้ง “สหภาพสังคมนิยมอาหรับ” (Arab Socialist Union) อิก ในขณะเดียวกัน อิยิปต์ก็มีความพยายามที่จะรวมตัวกับชาติ แต่ท้ายที่สุดความพยายามในการรวมตัวของรัฐอาหรับก็ไม่เป็นผลอันใด จอร์แดน

เองพยายามที่จะรวมกับอิรักเพื่อจัดตั้งสหพันธ์รัฐในปี 1958 แต่ความพยายามนี้ เช่นกันที่ต้องจบลงด้วยการปฏิวัติในอิรักเมื่อเดือนกรกฎาคม 1958⁴

ความพยายามในการสร้างเอกภาพเช่นนี้ไม่เคยบรรลุผลสำเร็จ ในทางตรงข้าม ความแตกแยกในโลกอาหรับกลับขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดสังหารามอ่าวเปอร์เซียในปีค.ศ. 1990 – 1991 ซึ่งเป็นปีที่กองทัพอิรักยกกำลังเข้าไปยึดครองกูเวต เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความแตกแยกให้รัฐอาหรับอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าอิยิปต์และซีเรียเข้าร่วมกันต่อต้านอิรัก ในขณะที่เยเมนและ约旦ก็ต่อต้านจุดยืนของอิยิปต์

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมุสลิม: องค์กรระหว่างประเทศมุสลิม

ขบวนการรวมอาหรับถูกแสดงออกมาอย่างเป็นทางการหลังสังหารามโลกครั้งที่ 2 ในรูปของการรวมกลุ่มกันของชาติอาหรับเป็นองค์การที่เรียกว่า “สันนิบาตอาหรับ” (Arab League) หรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า “สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ” (League of Arab States: LAS) ซึ่งเป็นสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นในปีค.ศ. 1945 โดยมีเป้าหมายที่จะให้เป็นสถาบันที่จะเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือระหว่างชาติอาหรับด้วยกัน ปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ 22 ประเทศ แม้กระนั้นก็ตาม โครงสร้างพื้นฐานของการให้ความสันบสนุนแนวคิด “อุழนมะร์” ที่ก่อตัวขึ้นใหม่นี้ มักถูกรบกวน โดยส่วนหนึ่งเกิดจากความขัดแย้งภายในโลกอิสลามเอง (intra-Islamic disputes) เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างอิยิปต์กับเยเมน อิหร่านกับอิรัก อิรักกับประเทศรอบอ่าวเปอร์เซีย จор์แดนกับกลุ่ม PLO เยเมนกับประเทศรอบอ่าวเปอร์เซีย เป็นต้น แต่ความขัดแย้งภายในอิสلامนี้ก็เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น นโยบาย “แบ่งแยกแล้วปักครอง” ที่ประเทศจักรวรรดินิยมและมหาอำนาจจากตะวันตกนำมาใช้

ความพ่ายแพ้ของชาติอาหรับในการทำสังคมรัฐอิสราเอลปี ค.ศ. 1967 และการจากไปของนัชเซอร์ในปี ค.ศ. 1970 ทำให้อุดมการณ์การรวมอาหรับเริ่มเสื่อมคลาย ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1970 ความพยายามในการรวมตัวกันระหว่างอิยิปต์และลิเบียก็ประสบความล้มเหลว อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสังหารามปี 1973 (สังหารามอาหรับ-อิสราเอล) รัฐอาหรับก็ได้แสดงให้เห็นถึงการผนึกกำลังกันอีกครั้งในการใช้น้ำมันเป็นอาวุธสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองในกิจการระหว่างประเทศ ต่อมาการผนึกกำลังกันดังกล่าวจึงแตกสลายไป อันเป็นผลมาจากการส่อเหลวการณ์สำคัญ นั่นคือ การลงนามในสนธิสัญญาแคมป์เดวิด (Camp David Accords) ระหว่างอิยิปต์กับอิสราเอล และเหตุการณ์สังหาราม 8 ปี ระหว่างอิรักกับอิหร่าน (1980-1988) ถึงแม้ว่าอุดมการณ์การรวมอาหรับจะถูกนำไปใช้อีกครั้ง โดยอติดประธานาธิบดีชั้ดดัม ซุสเซ็น แห่งอิรัก ในความพยายามที่จะกระตุ้นชาติอาหรับให้ต่อต้านกองกำลังผสมของสหประชาชาติในช่วงสังหารามอ่าวเปอร์เซียปี 1991 แต่กลับปรากฏว่า มีรัฐอาหรับหลายชาติเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับกองกำลังผสมของสหประชาชาติ

⁴ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้เพิ่มเติม ได้จาก J.P. Sharma, *The Arab Mind : A study of Egypt, Arab Unity and the World*, (Delhi: H.K. Publishers, 1990)

ความแตกแยกภายในของโลกอาหรับในกรณีสังคมร่วมอ่าวเปอร์เซีย ได้ทำให้องค์การสันนิบาตอาหรับอ่อนแองอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าในอดีต สันนิบาตอาหรับจะสามารถไกล์เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งได้บ้างในบางกรณี แต่การที่องค์กรไม่สามารถที่จะลงโทษอิรักจากการที่รุกรานและยึดครองคูเวต ซึ่งเป็นประเทศสมาชิกของสันนิบาตอาหรับเหมือนกัน ทำให้สันนิบาตอาหรับสูญเสียความน่าเชื่อถือลงไป เพราะการยึดครองคูเวตนับเป็นการละเมิดกฎหมายตระหง่านขององค์กรอย่างชัดเจน มาตราที่ 2 ของสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน (Joint Defense Treaty) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายตระหง่านของสันนิบาตอาหรับได้ระบุเอาไว้ว่า การรุกรานโดยใช้กำลังต่อชาติสมาชิกของสันนิบาต ถือเป็นการรุกรานชาติสมาชิกทั้งหมดและจะต้องถูกขับออกจากเป็นสมาชิก⁵

ในภาพรวมแล้ว เมื่อองค์การสันนิบาตอาหรับได้เริ่มก่อตั้งขึ้น ประเทศสมาชิกที่เริ่มก่อตั้งองค์การสันนิบาตอาหรับต่างมีความต้องการให้องค์การสันนิบาตอาหรับเป็นแกนกลางของการขยายแนวความคิด การรวมรัฐอาหรับเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความร่วมมือของประเทศอาหรับและชาวอาหรับทั่วโลก แต่อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่จะให้องค์การสันนิบาตอาหรับเป็นแกนกลางขยายแนวคิดการรวมอาหรับนั้นมีปัญหาและอุปสรรคมาอย่างมาก ที่สำคัญคือความแตกแยกและการแข่งขันกันเป็นผู้นำชาวอาหรับทั่วโลกของบางประเทศ ดังนั้น ความแตกแยกที่เกิดจากสังคมร่วมอ่าวฯ และการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอลจึงนับเป็น 2 ประเด็นหลักที่บั่นถอดเอกภาพของชาวอาหรับ ทำให้องค์กรระหว่างประเทศของอาหรับอ่อนแอง และเป็นปัจจัยครุตุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือที่เล็กลงของรัฐอาหรับ ซึ่งมีผลประโยชน์แห่งชาติที่คล้ายคลึงกัน หนึ่งในองค์กรที่ว่าด้วยนั้นคือ “สภากาลีร่วมมือแห่งอ่าวเปอร์เซีย”⁶ (Gulf Cooperation Council : GCC) ซึ่งนับเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

GCC ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1981 โดยเป็นการรวมตัวของ 6 ประเทศในคาบสมุทรอาหรับ (Arabian peninsula) คือ บาห์เรน คูเวต โอมาน กัต้าร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และชาอุดิอาระเบีย ความสำคัญขององค์กรนี้เพิ่มขึ้นอย่างมากหลังสังคมร่วมอ่าวฯ เพราะนอกเหนือจากที่ GCC จะมีรูปแบบความสัมพันธ์ทางการค้าที่หลากหลายแล้ว นโยบายการป้องกันร่วมกันยังคงดึงดูดให้รัฐสมาชิกมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น แม้ว่ารัฐเหล่านี้จะมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ และมีประโยชน์ร่วมกันอยู่แล้วก็ตาม

การประชุมสุดยอดของประเทศสมาชิกกลุ่ม GCC ที่เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 1994 ที่บาห์เรน ได้มีการเสนอแนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ภูมิภาคตะวันออกกลางกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนั้น ยังมีการแลกเปลี่ยนร่วมกันประมาณความรุนแรงและพวกรที่ใช้ความรุนแรงอย่างหนัก ไม่ว่าความรุนแรงนั้นจะเกิดจากสาเหตุใด รายงานของยศตระกูลฟ้าดัดแห่งชาอุดิอาระเบียที่เสนอในสภาก ได้มีการพูดถึงเรื่องการ

⁵ คุราalach อ้างอิงเกี่ยวกับองค์การสันนิบาตอาหรับและกติกา ก่อตั้งสันนิบาตอาหรับได้ใน Robert W. MacDonald, **The League of Arab States : A Study in the dynamics of Regional Organization**, (Princeton : Princeton University Press, 1965)

⁶ คุณอุมูลเรื่อง GCC เพิ่มเติมได้ใน คลาย เทียนทอง, “สภากาลีร่วมมือแห่งอ่าวเปอร์เซีย”, เอเชียรายปี (2549), หน้า 291-299.

ป้องกันภัยมีภัยในรูปแบบใหม่และการจัดตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจในโลก ประสงค์ทรงส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นกว่าเดิมซึ่งจะนำไปสู่ความเป็น “ตลาดร่วมของรัฐในอ่าวเปอร์เซีย” รวมถึงการเพิ่มความร่วมมือในการป้องกันร่วมกัน

การประชุมสุดยอดครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2005 ที่กรุงอาบูดาบี ประเทศหารรัฐอาหรับเอมิเรตส์ โดยมีการห้ามยกหดalityประดีนขึ้นมาพูดคุยกัน ทั้งประดีนด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม ในประดีนด้านความมั่นคงนั้น ที่ประชุมสุดยอดได้ออกแต่งการณ์เรียกร้องให้ตัววันออกกลางเป็นเขตปลอดอาวุธที่มีอาณานิพัตการทำลายล้างสูง (a zone free of weapons of mass destruction) ส่วนเรื่องการก่อการร้ายนั้น ที่ประชุมได้เรียกร้องให้มีการจัดตั้งศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศตามข้อเสนอของกลั่นตัวริย์บับคุลลอกซ์แห่งชาอุดิอาะเรีย ทางด้านเศรษฐกิจนั้น มีการตอกย้ำถึงความพยายามในการสร้างบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก มีการทบทวนพิจารณาเรื่องสหภาพภารีศุลกากร โดยมีเป้าหมายว่าปี 2007 จะเป็นปีที่กลุ่ม GCC ประสบความสำเร็จในการใช้ระบบภารีศุลกากรร่วมกัน⁷ เช่นเดียวกันกับเรื่องตลาดร่วมของรัฐในอ่าวเปอร์เซีย ที่ GCC ตั้งเป้าให้ระบบตลาดร่วมเป็นรูปธรรมชัดเจนให้ได้ภายในปี 2007 จากความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ทำให้การรวมตัวของ GCC นับว่าเป็นอีกหนึ่งองค์กรของโลกอิสลามที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในโลกปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความคาดหวังอย่างมากเกี่ยวกับการที่รัฐอาหรับต้องเป็นตัวแสดงหลักในการแก้ปัญหาของชาวอาหรับในภัยมีภัย แต่ก็ปรากฏว่าไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ ที่จะสามารถจัดการกับสังคม 8 ปี ระหว่างอิรักกับอิหร่าน สังคมที่ดีดรอตของอิรัก หรือแม้แต่ปัญหาปาเลสไตน์ ได้ โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างพื้นฐานของโลกอาหรับหรือที่เรียกว่า “ประชาชาติอาหรับ” หรือ อุมนัช อะรอันบียะห์ (Ummah Arabiya) นั้นมีปรากฏให้เห็น แต่ปัญหาคือโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวยังไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะไม่มีความสำคัญทัดเทียมกับกรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติ

หนึ่งในองค์กรของแนวคิด “ประชาชาติอาหรับ” คือ องค์การการประชุมอิสลาม (Organization of Islamic Conference : OIC) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1969 ภายใต้การอุปถัมภ์ของกลั่นตัวริย์ฟิย์ซ์ลแห่งชาอุดิอาะเรีย อันเป็นความพยายามของพระองค์มาอย่างยาวนานที่จะสร้างความเป็นเอกภาพอิสลามทั่วโลก เหตุการณ์ที่กระตุ้นให้มีการรวมตัวของโลกอิสลาม คือ การลอบวางเพลิงมัสญิดอัล-อักซอในกรุงเยรูซาเล็ม ซึ่งอยู่ภายใต้การดีดรอตของอิสราเอล การประชุมสุดยอดของผู้นำรัฐเกิดขึ้นครั้งแรกที่กรุงราบัต (Rabat) ในเดือนกันยายน 1969 ถึงแม้ว่าการประชุมครั้นนั้นจะถูกกว่าบาทจากซีเรียและอิรัก แต่ก็ปรากฏว่ามีรัฐอิสลามต่าง ๆ เข้าร่วมถึง 25 ประเทศ อย่างไรก็ตาม อิรักและซีเรียเข้าร่วมในเวลาต่อมา การประชุมสุดยอดครั้งแรกตามมาด้วยการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของโลกอิสลามครั้งแรกในปี ค.ศ. 1970 ที่นครภูมิคุคีห์ ประเทศชาอุดิอาะเรีย

⁷ GCC Summit, Middle East Economic Survey, <http://www.mees.com>

ประเทศไทยขององค์การ OIC ในปัจจุบันมีอยู่ 57 ประเทศ เพิ่มจากเดิมเมื่อปีประเทศไทยใหม่ หลังสังคมร่วมเป็นสมาชิก โดยเฉพาะ 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง อันได้แก่ เติอร์กเมนิสถาน ทาจิกสถาน อุซเบกستان คาซัคสถาน และ Kirgizstan รวมถึงอะเซอร์บัยญาน (Azerbaijan) ซึ่งทั้งหมดเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต ส่วนบอสเนีย-เฮอเรโกวีนา ได้รับการยอมรับให้อยู่ในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” (observer status) ในการประชุมสุดยอดที่คาซานลังกาของปี ค.ศ. 1994 ต่อมาที่เมืองชายหาด ประเทศรวมถึงประเทศไทยที่ได้พยายามเข้าเป็นสมาชิกในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์เข่นกัน

การประชุมสุดยอดระดับผู้นำรัฐจะจัดขึ้นทุก ๆ 3 ปี นอกจากนั้น ยังมีการประชุมประจำปีในทุก ๆ ปีของประเทศไทยในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อเตรียมวาระที่จะมีการพิจารณาถักที่ในการประชุมสุดยอดและการเลือกตั้งเลขานุการ ใหญ่ขององค์การ สำนักงานเลขานุการของ OIC ในนครญี่ปุ่นเมืองเชียงใหม่ที่ทั้งหมดประมาณ 150 คน ซึ่งมาจากทั่วทุกแห่งของโลกอิสลาม แต่เมื่อเวลาตัวเลขขององค์กรภายในได้การกำกับของ OIC อย่างเช่น ธนาคารอิสลามมาร่วมด้วย เจ้าหน้าที่จะมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 1,500 คน⁸

วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งองค์การแม้จะให้ความสำคัญกับการนำอาณานิคมกลับมาอยู่ภายใต้การปกครองของอาหรับ แต่หากพิจารณาจากงานด้านการทูตและกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ขององค์การ ก็ต้องถือว่าภารกิจหน้าที่ของ OIC มีอยู่ก็ว่างานขององค์การ สำนักงานเลขานุการใหญ่ของ OIC ได้ก่อตั้ง มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติที่สำคัญ 4 แห่งในมาเลเซีย บังกลาเทศ ยูกันดาและไนจีเรีย มหาวิทยาลัยเหล่านี้ รวมถึงมหาวิทยาลัยนานาชาติอิสลามในปากีสถาน ถือเป็นมหาวิทยาลัยสำคัญ ๆ ของโลกอิสลามที่มีอยู่ 12 แห่ง ซึ่งจะจัดระจายออกไปในประเทศต่างๆ

การแต่งตั้งตำแหน่งเลขานุการใหญ่ของ OIC จะเป็นไปในลักษณะหมุนเวียนตามภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นเอเชีย แอฟริกา ตะวันออกกลาง และยุโรป นุสลิมคนแรกที่เข้ารับตำแหน่งเลขานุการใหญ่เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยเลเชีย ตันกุ อับดุรเราะห์มาน (Tunku Abdul Rahman) ต่อมาตำแหน่งได้ไปอยู่กับ หัสเซน โตhami (Hassan Tohami) ของอียิปต์ อามาดู กรี กาย (Amadu Kri Gaye) ของเซเนกัล ชาบีบ ชาตตี้ (Habib Chatty) ของตุนเนเซีย ซัยยิด ชาเรฟุคดีน ปิร扎ดา (Syed Sarifuddin Pirzada) ของปากีสถาน ดร. อะมีด อัล-กับรี (Hamid al-Gabri) อดีตนายกรัฐมนตรีในเจอร์ และผู้ที่ดำรงตำแหน่งคนปัจจุบันคือศาสตราจารย์ เอ็กเมลิดดีน อิห์ชาโนกุล (Prof. Ekmeleddin Ihsanoglu) ซึ่งเป็นคนสัญชาติตรุกี

เลขานุการท่านต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำหน้าที่ด้วยบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ในขณะเดียวกันตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการใหญ่ก็จะนัดเดียวกันที่มีการหมุนเวียนในหมู่ประเทศสมาชิกต่าง ๆ การคัดเลือกเจ้าหน้าที่เหล่านี้ ตลอดจนการเลือกสถานที่จัดการประชุมสุดยอด โดยจะจัดที่ประเทศต่าง ๆ และการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐมุสลิมที่ไม่ใช่อาหรับจากทุก ๆ

⁸ ดู <http://www.oic-oci.org/>

ภูมิภาคของโลก อันเป็นการเสริมความรู้สึกสำนึกร่วมที่แข็งแกร่ง ให้แก่อัตลักษณ์ของอิสลามในเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา OIC สามารถบรรลุความสำเร็จในการดำเนินงานทางการทูตหลายครั้ง ภายใต้ขอบเขตของความเป็น “ภารดรภาพมุสลิม” (Muslim Brotherhood) ในการประชุมสุดยอดที่กรุงลา หอร์ประเทศปากีสถานเมื่อปี 1974 ทำให้ปากีสถานและบังกลาเทศหันมาประนีประนอมกันหลังจากต้อง ต่อสู้กันอย่างดุเดือดในสังคมแบบแบ่งแยกดินแดน ในการประชุมสุดยอดที่คูเวต เมื่อปี 1987 OIC ร่วมกับ GCC สามารถคลี่คลายปัญหาการก่อรัฐประหาร ในรัฐ Sharjah ของ UAE นอกจากนั้น ความพยายามอย่าง แข็งขันของ OIC ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสังคมระหว่างอิหร่านและอิรัก ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ คู่กรณียุติสังคมรัมกันในที่สุด

นอกจากนั้น OIC ยังมีการดำเนินการเคลื่อนไหวทางการทูตเพื่อที่จะแก้ปัญหาสังคมระหว่าง อิฟกานิสถานและดีตสหภาพ โซเวียต รวมถึงสังคมอ่าวเปอร์เซียปี 1990-91 ด้วย และที่สำคัญคือการ ประชุมสุดยอดในปี ค.ศ. 1994 และ 1998 OIC ได้ออกแถลงการณ์ประณามการก่อการร้ายในทุกรูปแบบ โดยยืนยันว่า การก่อการร้ายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับค่านิยมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของอิสลาม ในการ ประชุมสุดยอดปี 1994 ซึ่งมีประธานาธิบดี อัลลุญญา อัล อิเซทบี โกริช ของบอสเนียเข้าร่วมประชุมด้วยนั้น OIC ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อกรณีปัญหานอสเนีย และ ได้เสนอแนะให้มีการดำเนินการแบบทวิภาคี โดยประเทศมุสลิม มากกว่าที่จะใช้การแทรกแซงภายใน ได้รับรองของแนวคิด “การรวมอิสลาม” (Pan-Islamism)

หนึ่งในความพยายามที่สำคัญของ OIC คือการเรียกร้องของกษัตริย์ฟิลิปป์แห่งชาอุดิอาระเบีย ให้มีการทำความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้นระหว่างชาวคริสต์และมุสลิม ประประสงค์ของกษัตริย์ฟิลิปป์ที่ ต้องการสร้างความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับสำนักวัตถุนิยม ได้รับการสนับสนุนต่อหลังจากที่พระองค์ สื้นพระชนม์ ทัศนคติเช่นนี้ในการที่จะสร้างความร่วมมือกับชาวคริสต์เกิดขึ้นเกือบทั่วโลก ที่เรียกว่าในเวลา เดียวกันที่สำนักวัตถุนิยม ได้ให้การยอมรับอิสลามมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ครอบแนวคิดเรื่อง “ประชาชาติอิสลาม” หรือ อุممมะห์ อิสลามียะห์ (Ummah Islamiyya) อาจแบ่งออกเป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่าง แต่มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจร่วมกัน และใน บางกรณีมีความสัมพันธ์สนิทแน่นหนา ทางวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นในเรื่อง GCC ซึ่งจะถึงขั้นนี้ นับเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เมื่อเทียบกับองค์กรระดับภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกอิสลาม นอกจากนี้ ก็ยังมีการรวมตัวของกลุ่มอื่น ๆ ในระดับภูมิภาคอีก เช่น อาหรับมัฟริน (Maghreb Union) ก่อตั้งขึ้นในปี 1989 อันประกอบไปด้วยประเทศโมร็อกโก อัลจีเรีย ตูนิเซีย ลิเบีย และมอริตานี สถา ความร่วมมืออาหรับ (Arab Cooperation Council) ก่อตั้งขึ้นในปี 1989 เช่นกัน โดยมีจอร์แดน อิรัก อิยิปต์ และเยเมน เป็นรัฐสมาชิก อย่างไรก็ตาม สังคมอ่าวเปอร์เซียซึ่งทำให้เกิดความแตกแยกของรัฐสมาชิก รวมถึงสังคมกลางเมืองในเยเมน ทำให้ห้องค์กรสมาคมความร่วมมืออาหรับนี้ต้องยุติบทบาทลง ไปโดย ปริยาย นอกจากนี้ ก็ยังมี “องค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจ” ของโลกอิสลามก่อตั้งขึ้นในปี 1993 ซึ่ง

ประกอบไปด้วย 10 ชาติสมาชิก อันได้แก่ อิหร่าน ตุรกี ปากีสถาน อัฟغانิสถาน และ 6 รัฐใหม่ของภูมิภาคเอเชียกลาง ศักยภาพทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองของกรรมตัวของประเทศเหล่านี้มีอยู่สูงมาก แต่ประสิทธิภาพดังกล่าวไม่สามารถถูกนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากการซั่งซิงกันระหว่าง ตุรกี อิหร่าน และชาอุดีอาระเบีย (ถึงแม้จะไม่ใช่ประเทศสมาชิก) ในการเข้าไปขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียกลาง

ส่วนการรวมตัวของอิสลามในภูมิภาคตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือการก่อตั้งองค์กรที่เรียกว่า “สภาอิสลามเอเชีย” (Asian Islamic Council) ขึ้น ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา โดยได้รับการช่วยเหลือจากชาอุดีอาระเบีย สภาอิสลามดังกล่าวให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมเป็นลำดับแรก สมาชิกของสภาฯ มีตัวแทนจากมุสลิมในประเทศต่าง ๆ อาทิ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย มุสลิมชนกลุ่มน้อยในฟิลิปปินส์ เกาหลี ญี่ปุ่น และประเทศไทยในเชิงอื่น ๆ ดังนั้นองค์ประกอบขององค์กรจึงเป็นปัจจุบุคคล ไม่ใช่ตัวแทนรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน สภาอิสลามเอเชียก็มีวัตถุประสงค์เน้นหนักไปทางศาสนาและวัฒนธรรม เพราะฉะนั้น การรวมตัวในลักษณะนี้จึงคล้ายคลึงกับองค์การสันนิบาตมุสลิมโลก หรือ “รัฐนิเว和地区” (Muslim World League) มากกว่าที่จะเป็นองค์กรระดับภูมิภาคอย่างที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

องค์การ “สันนิบาตมุสลิมโลก” (Rabitat al-Albm al-Islami) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยได้รับการอุปถัมภ์จากกลัตริย์พิชชอลเช่นกันในปี ค.ศ. 1952 มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่นรัมภกษ์ชาอุดีอาระเบีย สันนิบาตมุสลิมโลกเป็นองค์กรกึ่งทางการ (quasi-official body) ซึ่งถูกออกแบบมาให้ดำเนินงานประสานงานและเป็นองค์กรที่ส่งเสริมในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม เยาวชน สวัสดิการ และการบริการสาธารณูปการ ทั้งภายในและภายนอกชาติอาณาจักร การประชุมใหญ่ของสันนิบาตมุสลิมโลก จะมีตัวแทนจากองค์กรต่าง ๆ ของมุสลิมทั่วโลกเข้าร่วมมากกว่า 300 องค์กร

หนึ่งในการดำเนินกิจกรรมที่นับว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของสันนิบาตมุสลิมโลกคือการก่อตั้งสำนักนิติศาสตร์อิสลาม (Islamic Figh Academy) ขึ้นมาในปี 1987 ซึ่งมีหน้าที่ชี้ขาดประเด็นปัญหาของกฎหมายอิสลาม (Shari'a) ในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมุสลิม และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา ทั้งนี้ นับตั้งแต่การล้มถลายของอาณาจักรอตโตมาน ปรากฏว่าโลกอิสลามขาดอำนาจศูนย์กลางในการที่จะสร้างความปรองดองในหมู่สำนักคิดทางศาสนาที่มีความแตกต่างหลากหลายและขาดอำนาจส่วนกลางที่จะทำหน้าที่ชี้ขาดวินิจฉัยปัญหาศาสนา (Fatwa) สำนักนิติศาสตร์อิสลามจึงพยายามทำหน้าที่ชี้ขาดหายใจของโลกอิสลามดังกล่าว นับจากเริ่มก่อตั้ง มีการออกคำฟิตวามาแล้วในปัญหาต่าง ๆ ที่หลากหลายจากช่วงเวลาหนึ่งถึงอีกช่วงเวลาหนึ่ง ผู้ที่ออกคำฟิตวามาอดีตคือ เชกอับดุลอะซีซบินบاز (Sheikh Abdul Aziz Baz) ซึ่งเคยเป็นประธานของหน่วยงาน “วิจัยทางวิทยาศาสตร์ การวินิจฉัยชี้ขาด การเชิญชวน และการชี้นำ” ของชาอุดีอาระเบีย แต่คำฟิตวามาเหล่านี้ก็มีผลบังคับใช้เฉพาะในชาอุดีอาระเบีย

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยซึ่งขาดบางประเด็นก็เกี่ยวข้องกับเรื่องศีลธรรมที่มีผลผลกระทบอาจารยาจกรยกตัวอย่างเช่น ในปี 1989 อิหร่านได้เรียกร้องให้มุสลิมทั่วโลกสังหารซัลман รุชดี (Salman Rushdie) ซึ่งเป็นผู้แต่งหนังสือเรื่อง โองการปีศาจ (The Satanic Verses) ที่มุสลิมทุกคนต้องว่าเป็นหนังสือที่ลบหลู่คุณมีนิศาสนា แต่สันนิบาตมุสลิมโลกโดยผ่านทางสำนักนิติศาสตร์อิสลามได้ตอบโต้โดยชี้ว่าการวินิจฉัยซึ่งขาดของอิหร่านไม่สอดคล้องกับค่านิยมอิสลาม ในขณะเดียวกัน สำนักนิติศาสตร์อิสลามได้แนะนำให้ดำเนินคดีกับรุชดีแทน และให้โอกาสกับรุชดีในการกลับใจหากพบว่ามีความผิด⁹ ถึงแม้ว่าคำวินิจฉัยของสำนักนิติศาสตร์อิสลามดังกล่าวจะไม่ได้รับการยอมรับจากอิหร่าน แต่นั่นก็แสดงให้เห็นถึงการเริ่มต้นในความพยายามที่จะทำให้นโยบายอิสลามถูกนำไปใช้ทั่วโลก

โดยสรุปแล้ว เครือข่ายที่ซับซ้อนของโครงสร้างทางการเมืองในโลกอิสลาม ค่อย ๆ ปรากฏขึ้น อย่างช้า ๆ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่เครือข่ายหรือองค์กรของโลกอิสลามเหล่านี้ก็เป็นไปในลักษณะ หลวม ๆ และปราศจากอำนาจหน้าที่ส่วนกลาง อุปสรรคสำคัญของการเกิดประชาคมอิสลามสากลที่มีประสิทธิภาพคือความขัดแย้งภายในของโลกอิสลามด้วยกันเอง โดยเหตุการณ์ที่ทำให้เลวร้ายลงก็คือ สมรรยาอ่าาเปอร์เซีย ในขณะที่อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การแทรกแซงจากมหาอำนาจ ภายนอกที่มองว่าพลังอำนาจที่มีประสิทธิภาพของมุสลิมจะไปกีดกั้นผลประโยชน์ของพวคษา

(4) ความแตกต่างในระบบการปกครองของประเทศมุสลิม

แม้รัฐอิสลามทั้ง 57 รัฐ ทั่วโลกจะมีความต่างในแนวคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางศาสนาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เนื่องจากลักษณะของรูปแบบทางการปกครองที่แตกต่างกัน ทำให้รัฐเหล่านี้ถูกแบ่งแยกออกจากกัน และ形成อยู่ในสังคมโลกในลักษณะที่ห่างเหินกัน ความแตกต่างเหล่านี้มีบ่อเกิดมาจากการซักจุ่งและอิทธิพลจากการปกครองของนักล่าอาภานิคม ตลอดจนการตอกหลุมพรางของพวคชา จักรพรรดินิยใหม่หลังยุคอาณานิคมที่ปัจจุบันได้ปรับยุทธศาสตร์มาล่าเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแทนการเข้ายึดครองอำนาจของประเทศนั้น ๆ โดยตรง ทั้งนี้สาเหตุประการหนึ่งมาจากการที่รัฐอิสลามต่าง ๆ มีโครงสร้างทางการเมืองที่อ่อนแองจึงไม่อาจที่จะคงไว้ซึ่งลักษณะของรูปแบบทางการเมือง ดังเดิมของตนเองเอาไว้ได้ อีกทั้งยังขาดความสอดคล้องในโครงสร้างของตนเองทั้งในแง่มุมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หลายรัฐยอมจำนนอยู่ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ในการทำการค้า และการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมกับสหรัฐอเมริกามากกว่าการดำเนินถึงผล ได้ผลเสียของประเทศชาติโดยรวม

ความแตกต่างกันในรูปแบบทางการปกครองของรัฐมุสลิมต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจที่เบี่ยงเบน อย่างหลาภายเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบการปกครองที่แท้จริงของรัฐอิสลาม รัฐมุสลิมหลายแห่งมักรับเอารูปแบบของโครงสร้างและแนวคิดทางการเมืองแบบตะวันตก ยกตัวอย่างเช่นระบบสภานิติบัญญัติ

⁹ Youssef M. Ibrahim, "Saudi Muslim Weighs Rushdie Trial", *New York Times*, 23 Feb. 1989, A15.

ที่ประกอบไปด้วยสถาเดียวหรือสองสถา กระบวนการยุติธรรมและการพิจารณาความของตุลาการระบบบอนสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ และทุนนิยม เป็นต้น รูปแบบการปกครองต่างๆเหล่านี้เป็นรูปแบบที่ยังคงต้องพัฒนาและติดอยู่กับระบบการเมืองซึ่งถูกถ่ายทอดเป็นแบบแผนมาจากรูปแบบการปกครองในยุคอาณานิคม

ในการเมืองปากีสถานเป็นด้วยอย่างที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการศึกษาถึงพัฒนาการของรัฐมุสลิมซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางการเมืองที่น่าสนใจ ทั้งนี้ก่อนจะมีการแบ่งแยกอนุทวีป ในขณะนั้นปากีสถานถือเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียและอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษอยู่กว่า 2 ศตวรรษ เมื่อวัสดุสถาปัตยกรรมมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองกับแบ่งอนุทวีปออกเป็นอินเดียและปากีสถานในปี 1947 ทำให้ปากีสถานเป็นเอกสารโดยสมบูรณ์ ซึ่งต่อมาปากีสถานตะวันออกได้แยกตัวออกเป็นประเทศใหม่ในปี 1971 หรือถูกเรียกว่าเป็นประเทศบังคลาเทศในปัจจุบันนี้เอง ปากีสถานมีรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 4 ฉบับและมีการปรับเปลี่ยนไปเพื่อการปรับปรุงโครงสร้างภายในและการลดช่องว่างในด้านอำนาจและวัฒนธรรม ปากีสถานใช้กฎหมายการศึกษาแล้ว 3 ช่วงยุคสมัย โดยได้รับความช่วยเหลือทางเทคนิคจากสหราชอาณาจักร

จากอดีตที่ผ่านมาความพยายามอยู่ 2 ครั้งที่สำคัญซึ่งเป็นความพยายามที่จะปลดปล่อยปากีสถานออกจากสภาพการที่ต้องพึ่งพิงอยู่กับชาติตะวันตก ความพยายามในช่วงแรกเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลของประธานาธิบดีอัยยุบ ข่าน (Ayub Khan) ในช่วงระหว่างปี 1958-1969 ซึ่งเป็นการทดลองนำเอา “ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน” (Basic Democracy) มาใช้ในการปกครองปากีสถานในปี 1962 ความพยายามอีกครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี 1977-1987 ได้รับการผลักดันโดยรัฐบาลของนายพอลเชีย จูยา อุล Haq (Zia ul Haq) ความพยายามในครั้งนี้คือการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นรูปแบบตามแนวทางของอิสลาม (Nizam-I-Mustafa)

โครงร่างของ “ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน” ได้รับความสนใจจากทั่วโลก และหากันโดยนัยดังกล่าว นี้ได้รับการสนับสนุนอย่างมาก ทั้งนี้ก็อาจถูกนำมาเป็นแบบแผนและกรณีศึกษาให้กับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การสืบทอดของรัฐบาลประธานาธิบดีอัยยุบข่าน และการขึ้นสู่อำนาจของผู้นำคนต่อ ๆ มา ไม่ว่าจะเป็นนายพอล ยะห์ยา ข่าน (Yahya Khan) หรือ ซูลฟิกอร์ อัล บุตโต (Zulfikar Ali Bhutto) และเหตุการณ์การแยกตัวออกของปากีสถานตะวันออก ทำให้การทดลองดังกล่าวต้องสิ้นสุดลงตามมา

ส่วนน้อย Nizam-I-Mustafa นั้น มีแบบแผนโครงร่างที่ต่างจากความพยายามในการปฏิรูปปากีสถานของรัฐบาลของอัยยุบ ข่าน ทั้งนี้ Nizam-I-Mustafa เป็นน้อยที่พยายามพัฒนารูปแบบทางการเมืองการปกครอง โดยมุ่งเน้นที่จะแก้ไขระบบและรูปแบบของกฎหมายให้เป็นไปตามหลักการของอิสลาม อย่างไรก็ตาม ในขณะที่น้อยนี้ได้รับความนิยมจากบางกลุ่ม เช่น กลุ่มกลุ่มอาตี อิสลามี (Jamaat-I-Islami) แต่ก็ถูกต่อต้านจากกลุ่มอื่น ๆ ที่นิยมแนวทางโลกวิสัย และในที่สุดน้อย Nizam-I-Mustafa ก็ได้เลื่อนหายและยุติลงไปพร้อมกับการเสียชีวิตของนายพอลเชีย อุล Haq จากเหตุการณ์เครื่องบินตกในปี 1988 ที่ยังคงหาข้อสรุปถึงสาเหตุที่แท้จริงไม่ได้ รัฐบาลชุดต่อมาของนาย เบนาซีร บุตโต

(Benazir Bhutto) และนายนาواز ชารีฟ (Nawaz Sharif) ตลอดจนนายเปอร์เวช มุห์รร็อฟ ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่ใส่ใจกับนโยบาย Nizam-I-mustafa เมื่อัน รัฐบาลของนายพลเซีย ภูมิ อุลลัก

ส่วนกรณีของชาอุดิอาระเบียนน์ เป็นประเทศที่มีลักษณะของความเชื่อมโยงกันอย่างหนึ่งแน่น ทางด้านศาสนา ภาษา และชาติพันธุ์ภายในประเทศ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่แตกต่างไปจากที่อื่น ๆ มาตั้งแต่อดีต ชาอุดิอาระเบียจึงสามารถดำเนินรูปแบบการปกครองของตนเองเรื่อยมาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ถูกแทรกแซงโดยตรงจากอำนาจจากนอก ทั้งนี้ชาอุดิอาระเบียได้จัดรูปแบบการปกครองภายในด้วยตนเองโดยยึดมั่นในค่านิรภัยความนุ่มนวลสูงสุดของประเทศ ด้วยเหตุนี้ ชาอุดิอาระเบียจึงไม่ยอมประนีประนอมหรือนำกฎหมายอิสลามมาพสมพسانหรือประยุกต์ให้เข้ากับกฎหมายของอังกฤษและฝรั่งเศส

ชาอุดิอาระเบียใช้กฎหมายอิสลาม ที่เรียกว่า ชะรีอะห์ (Sharia) ในการบริหารและดูแลความสงบสุขของบ้านเมือง กฎหมายบางประการเป็นการบูรณาการขึ้นมาอย่างพิเศษพิเศษตามสภาพของปัจจัยแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็นใหม่ ๆ ชาอุดิอาระเบียได้ก่อตั้งหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ขึ้นก่อนที่จะมีการขยายโอกาสในการเข้ามายังส่วนร่วมทางการเมือง และค่อย ๆ พัฒนาไปสู่กระบวนการแต่งตั้งผู้แทนสถาปัตย์ หรือ มัจลิส อัล-ชูรา (Majlis al Shura) ในปี 1993 ดังนั้นรูปแบบการปกครองของชาอุดิอาระเบียจึงแตกต่างไปจากรูปแบบการปกครองตามที่ศูนย์ของชาติตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญตามรูปแบบของอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่าชาอุดิอาระเบียเป็นประเทศที่สามารถรักษารูปแบบการปกครองที่มีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบอิสลามดั้งเดิมของตนเอง ไว้ได้มากกว่าประเทศอื่น ๆ

รูปแบบการปกครองของอิหร่านถือได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับลักษณะการปกครองแบบอิสลาม เช่นกัน อิหร่านมีประวัติศาสตร์ในการเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของอาณาจักรเปอร์เซียที่ยิ่งใหญ่ในสมัยไซรัส (Cyrus) และ ดารีอุส (Darius) ในช่วง 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งต่อมาถูกพิชิตโดยพวกรีกโรมัน (Greek Parthian Roman) และอาหรับ ทั้งนี้ในปีคริสต์ศักราช 650 อาณาจักรของราชวงศ์ซัชชานิด ที่ปกครองเปอร์เซียได้ถูกโค่นล้มโดยพวกราช นับจากนั้นมา อิสลามจึงเข้ามาแทนที่ลัทธิโซโรแสเตอร์ (Zoroastrianism) ซึ่งเป็นลัทธิที่ถือกำเนิดขึ้นในเปอร์เซียในช่วงศตวรรษที่ 6 หลังจากนั้นภายใต้การปกครองของราชวงศ์มุสลิมต่าง ๆ ที่ปกครองเปอร์เซียอยู่เป็นระยะเวลานาน จึงค่อย ๆ วิวัฒนาการจากระบบการปกครองแบบเดิมไปสู่ระบบของการปกครองบ้านเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional government) ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งตามมาด้วยการปกครองของราชวงศ์ เรซา ชาห์ (Reza Shah) และต่อมาคือ ปahlavi ชาห์ (Pahlavi Shah) ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวนี้ อิหร่านให้ความสำคัญกับการปกครองในแนวราชอาชิป/ไตยเป็นสำคัญ

จากศตวรรษที่ 20 จนถึงปี 1979 อิทิพลาทางด้านวัฒนธรรมของชาติตะวันตกโดยเฉพาะฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ได้แผ่ขยายเข้ามายังภูมิภาคแห่งนี้อย่างรวดเร็วและในปี 1979 อิมามโคมัยนี (Khomeini) ได้ก่อการปฏิวัติในอิหร่านขึ้นเพื่อปฏิรูประบบการปกครองให้เป็นไปตามแบบฉบับอิสลาม

ซึ่งจากการปฏิรั้งนั้น ยังผลให้รูปแบบการปกครองแบบทุกอย่างที่มีแบบแผนและที่ได้รับอิทธิพลมา จากชาติตะวันตกทั้งทางด้านอุดมการณ์ โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ถูกยกเลิก ทั้งหมด นอกจานั้น การเน้นย้ำในความเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่ไม่ใช่ชาวรัฐและการยึดมั่นเชื่อถือ ในความเป็นอิสลามสายซีอิจ จึงทำให้อิหร่านค่อนข้างที่จะปลีกตัวเองออกจากประชาติอิสลาม ประเทศอื่น ๆ ที่ในด้านอุดมการณ์ และการติดต่อคุบก้าระหว่างกัน ถึงแม้ว่าในระยะหลังอิหร่านจะพยายามเชื่อมความสัมพันธ์กับโลกอิสลามมากขึ้นก็ตาม การพัฒนาของอิหร่านในช่วงศตวรรษที่ 20 ดำเนินไปด้วยความก้าวหน้าโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ทั่วไป

ดังนั้นอิหร่านจึงเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้พัฒนาระบบการปกครองแบบอิสลาม เช่นเดียวกับการ พัฒนาของชาติอิหร่าน ซึ่งต่างจากความพยายามที่ไม่ประสบความสำเร็จของปา基สถาน อิหร่าน ประสบผลสำเร็จด้วยการปลีกตัวเองหรือโดยเดียวตัวเองจากการเกี่ยวข้องกับอำนาจภายนอกที่เป็นภัย คุกคาม มีความหนักแน่น และพยายามลบล้างหัวใจอิทธิพลของต่างชาติที่เข้ามายึบบatha ในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปเป็นปัจจัยหลัก ซึ่งทำให้อิหร่านประสบ ความสำเร็จในการปฏิรูปการปกครอง ทั้งนี้อิหร่านมองว่าการปฏิรูปเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่า หลักการปฏิรูปแบบค่อยเป็นค่อยไป ด้วยเหตุนี้ อิหร่านจึงสามารถหล่อหลอมระบบการปกครองให้ กลับไปเป็นลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปแบบเดิมของอิสลามเป็นอย่างมาก

อินโดนีเซียเป็นอีกรัฐที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งชื่นชันอิทธิพลมาจากศาสนาอิสลาม ในอินโดนีเซีย รูปแบบการปกครองของตะวันตกที่ถูกถ่ายทอดไว้ในยุคอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ยังเป็นรูปแบบที่ไม่ ทรงอิทธิพลมากนักต่ออินโดนีเซียในแรกของการฝังลึกในอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งต่างจากกรณีของ อังกฤษที่ทรงอิทธิพลทางด้านความคิดและรูปแบบการปกครองในอินเดียอย่างฝังลึก นอกจากนี้ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ไม่ได้มีประวัติศาสตร์ของการเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่เหมือนเช่นอิหร่าน หรือมี ความเป็นอิสลามดั้งเดิมเหมือนเช่นชาติอิหร่าน แม้อิสลามจะแพร่ขยายและมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมอย่างผูกขาดในทุกหนทุกแห่งไป ศาสนาอิสลามถูกยังคงแพร่หลาย อยู่ในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศ อินโดนีเซียหลังยุคอาณานิคมซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 ภายใต้การนำ ของซูการ์โน (Sukarno) และผู้นำคนถัดมาซูฮาร์โต (Suharto) ทำให้หลักการของศาสนาอิสลามถูกเจือปน และผสมผสานกับแนวคิดโลกยั่นิยม โดยเฉพาะในหลักคตินิยมเรื่องปัญจกิล (Pancasila) ที่เน้นหนักใน เรื่องหลักการศาสนาแห่งชาติ [National civil religion] ซึ่งมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 ซึ่งใน ขณะนั้นอินโดนีเซียยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ

หลัก 5 ประการของเรื่องปัญจกิล คือ ความรักชาติ มุนุษยธรรม (สากลนิยม) การปรึกษาหารือ (ประชาติปไตย) ความยุติธรรมในสังคม และความเชื่อในอำนาจสูงสุดของพระเจ้า ทั้งนี้โครงสร้างของ ระบบการปกครองของอินโดนีเซียได้แยกเรื่องศาสนาออกจาก การเมืองการปกครองไว้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งโดยทั่วไปมักเป็นเรื่องที่ดำเนินการที่จะได้รับการยอมรับจากประเทศมุสลิมทั่วไป แต่ มุสลิมในอินโดนีเซียต่างยอมรับในแนวทางดังกล่าว โดยเฉพาะการนำอาหลักการอิสลามมาประยุกต์ใช้

กับกฎหมายครอบครัว โครงสร้างพหุสังคม และแนวคิดนิยมทางโลกย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในอินโดนีเซีย แม้วัฒนธรรมอิสลามจะไม่ได้ผูกขาดในสังคมอินโดนีเซีย แต่อิสลามก็ยังคงเป็นศาสนาของประชากรกว่าร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมดของประเทศไทย

รูปแบบการปกครองของรัฐมุสลิมอื่นๆ ที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงและมีความผันผวนนอกเหนือไปจากการณีข้างต้นได้แก่ โมร็อกโก จอร์เดน ลิเบีย ซีเรีย อิรัก และมาเลเซีย กรณีของโมร็อกโก และจอร์เดนมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งในรูปแบบการปกครองระบอบราชิปปิตiy ในลิเบีย กือชาฟี่เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดในการก่อตั้ง "รัฐสังคมนิยมอาหัรันแบบอิสลาม" ส่วนซีเรียและอิรัก (ก่อนที่ระบบชั้ดดัมจะถูกโค่นล้ม) นั้น เป็นประเทศที่รับเอาระบบสังคมนิยมมาใช้ภายใต้อำนาจนำของพระยาบชา

ในกรณีของมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีอัตราประชากรมุสลิมมากกว่าศาสนาอื่นๆ ในประเทศไทย เพียงเล็กน้อย และเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเป็นระยะเวลาริบาน ได้พัฒนารูปแบบการปกครองของตนเองโดยใช้ทั้งระบบสุลต่านหรือสุลต่านซึ่งสืบต่อคดีแทนทั้งกันทางความสัมพันธ์ทางสายเลือดและระบบรัฐสภา ทั้งนี้ในแต่ละรัฐของมาเลเซียจะมีสุลตันเป็นหัวหน้าของตนเอง สุลตันเหล่านี้จะมีตำแหน่งเป็นผู้นำของมาเลเซีย (Yand di – pertuan Agong) มีกระบวนการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจนและเรียงตามลำดับความอาวุโส ส่วนระบบรัฐสภาที่มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผ่านระบบพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตาม วารสารของยูโรปบันหนี่งได้แสดงแผนที่ทางการเมืองของโลกอิสลาม โดยพยากรณ์แยกและการเมืองการปกครองของโลกอิสลามว่า มีประเทศมุสลิมหรือประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ 11 ประเทศที่ใช้การปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย (liberal democracies) อีก 14 ประเทศ ใช้ระบบประชาธิปไตยแค่บางส่วน และที่เหลืออีกประมาณ 27 ประเทศ เป็นการปกครองโดยเผด็จการ อำนาจนิยมที่มีความแตกต่างหลากหลายกันออกไป¹⁰

โดยภาพรวมแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศมุสลิมมีความแตกต่างทางระบบการเมือง จากประเทศที่นิยมแนวทางโลกวิสัยที่ใช้ระบบสาธารณรัฐอย่างตุรกี ไปจนถึงระบบรัฐธรรมนูญอิสลามอย่างชาอุดีอาระเบียและอิหร่าน อีกทั้งสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศมุสลิมก็มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป

¹⁰ อ้างไว้ใน Saleem Kidwai, "Islam and Democracy: Legitimacy Derived from Consent of the People", *The Fragrance of East*, Vol. V No.3, July to September 2003, p.55.

(5) สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมของโลกอิสลาม : เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาประเทศ

ตามประเทศต่าง ๆ ที่จะมีสภาพทางเศรษฐกิจตามประเทศที่ตนเองอยู่อาศัย ซึ่งบางประเทศก็ร่าเรวย แต่บางนอกจากประเทศมุสลิมจะมีความแตกต่างกันทางด้านระบบการปกครองแล้ว สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของพวกราษฎร์มีความหลากหลาย แต่โดยส่วนใหญ่ ประชาคมมุสลิมโลกอยู่ในสถานะยากจน แต่ก็มีประชาคมมุสลิมอีกบางส่วนที่อยู่ในประเทศร่าเรวย อันเนื่องมาจากการที่ประเทศนั้น มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ดี หรือจากการมีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญในประเทศ จากสถิติผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (per capita gross domestic product: GDP pc เทียบเป็นเหรียญสหรัฐฯ) ของ UNDP ปี 2004 พบว่า ประเทศมุสลิมมีความแตกต่างจากรัดับที่เป็นประเทศที่ประชาชนมีรายได้ต่ำสุด คือประเทศเซียร์拉ลีโอน (Sierra Leone) (561) มาลาวี (646) ในเจอร์ (779) ไปจนถึงระดับที่สูงสุดคือ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (24,056) นาห์เรน (20,758) คูเวต (19,384) ชาอดิอาระเบีย (13,825) ฯลฯ

ในขณะเดียวกัน มุสลิมชนกลุ่มน้อยในหลายประเทศและประเทศมุสลิมส่วนใหญ่ก็ยากจน ประเทศอินเดียซึ่งมีมุสลิมชนกลุ่มน้อยมากที่สุดนั้น มี GDP pc อยู่ที่ 3,139 เหรียญสหรัฐฯ ส่วนมุสลิมชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในยุโรป จะมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีมาก ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มุสลิมจากดินแดนต่าง ๆ ดื่นวนที่จะเข้าไปอยู่ที่นั้น เช่น การที่ชาวอัลจีเรียหลังไฟลย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในฝรั่งเศส เป็นต้น ตามข้อมูลที่เปิดเผยในการประชุมเศรษฐกิจขององค์การการประชุมอิสลาม (OIC) เมื่อปี 2004 ปรากฏว่า จาก 55 ประเทศสมาชิกของ OIC มีเพียง 5 ประเทศเท่านั้นที่จดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ในขณะที่อีก 21 ประเทศสมาชิกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ส่วนที่เหลืออีก 29 ประเทศเป็นประเทศที่มีรายได้ต่ำ ในการประชุมเดียวกันนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาอิสลาม (IDB) ได้นำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมว่า เนื่องจากร้อยละ 90 ของประเทศสมาชิกของ OIC ทำการค้ากับประเทศต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นสมาชิกของ OIC ดังนั้น ศักยภาพทางเศรษฐกิจและโอกาสในอนาคตของประเทศสมาชิกของ OIC คงจะต้องขึ้นอยู่กับการพัฒนาของประเทศอุตสาหกรรม รายงานของ IDB ยังระบุอีกว่า ในขณะที่ประเทศสมาชิกของ OIC ในภาคพื้นเอเชียและแอฟริกาซึ่งคงรักษาสถานะของเศรษฐกิจมหาภัคของตนเอาไว้ได้แต่ประเทศมุสลิมในกลุ่ม Common Wealth of Independent States (CIS) หรือประเทศในกลุ่มเครือจักรภพซึ่งเพิ่งได้รับเอกสารหลังการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต กำลังเผชิญกับเศรษฐกิจมหภาคที่ยังอ่อนแอก

ในขณะเดียวกัน รายงานของ OIC เกี่ยวกับสถานะของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมุสลิมนั้น ได้พูดถึงความยากจนที่ยังแพร่หลาย ความขาดแคลนด้านการบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและอัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรมุสลิมโลก ตามรายงานการศึกษาของศูนย์อบรมและวิจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสถิติของประเทศมุสลิม (Statistic Economic and Social Research and Training Center for Islamic Countries) ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงอังกฤษ ประเทศตุรกี ได้ระบุไว้ว่า จากราชการ

344 ล้านคนของประชากรทั้งหมดที่เป็นสมาชิกของ OIC จาก 28 ประเทศ ประมาณร้อยละ 37 ต้องทนทุกข์ทรมานจากการความยากจน การไร้การศึกษา และสภาพการณ์ทางสาธารณสุขที่ย่ำแย่

6. ประเทศไทยสัมมิทต์ในเศรษฐกิจ-การเมืองโลก : ประเทศไทยสัมมิทต์กับการปฏิรูปสถาบันพหุภาคีระดับโลก

หลังจากสังคมเรียนสืบสุคติ โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคข้อมูลนำสาร การค้าไร้พรมแดน สังคมเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิมอย่างมาก อันสืบเนื่องมาจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในช่วงต้นของทศวรรษที่ 1990 ส่งผลให้โครงสร้างอำนาจของโลกที่เคยเป็นมาตั้งแต่หลังสังคมโลกครั้งที่ 2 เปลี่ยนแปลงจากระบบสองขั้วอำนาจ (bipolarity) ระหว่างสหภาพโซเวียต ผู้นำของฝ่าย “โลกเสรี” กับสหภาพโซเวียต ผู้นำของประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์ ไปสู่โครงสร้างอำนาจใหม่ที่เป็นขั้วอำนาจเดียว (unipolarity) ภายใต้อำนาจนำของสหราชอาณาจักร อันเป็นการเปิดศักราชใหม่ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดโจทย์ใหม่ ๆ ขึ้นมาให้ขบคิดอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าว

ขณะเดียวกัน โลกยุคใหม่ที่นิยมเรียกกันว่า “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ก็เป็นยุคที่เกิดปัญหาและความขัดแย้งแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างมาก ลักษณะที่สำคัญที่สุดคือ สถาบันหลักทางการเมือง-การปกครองและสถาบันทางสังคมที่คำรงค์อยู่ไม่เข้าใจและไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย

การสืบสานความสุขของสังคมรามเย็น ยังผลให้เกิดการครอบงำสถาบันพหุภาคีของโลกที่นำโดยประเทศมหาอำนาจ ภาระการณ์ เช่นนี้เห็นได้ชัดเจนจากการณ์สหประชาชาติและองค์การการค้าโลก (WTO) เพราะในขณะที่สหประชาชาติถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของนโยบายสหรัฐฯ WTO ก็ถูกสร้างขึ้นมาให้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เช่นกัน

ถึงแม้บทบาทของสหประชาชาติจะเปลี่ยนไปดังกล่าว แต่โลกอิสลามก็ยังไม่ลดละความพยายามที่จะฟื้นฟูสถาบันนี้ให้เป็นเวทีของกลุ่มประเทศในโลกที่สาม พร้อมกับพยายามปฏิรูปเพื่อให้เป็นสถาบันที่เติมสิ่งที่พวกราชาตต้องการให้เต็ม ประเทศในโลกอิสลามมีความรู้สึกว่า สาธารณรัฐฯ พยายามลดบทบาทของสหประชาชาติ แล้วค่อยๆ แทนที่ด้วยองค์การสันธิสัญญาป้องกันแอ็คแนนติกเหนือ (NATO) ดังนั้น โครงสร้างข้อเสนอให้มีการปฏิรูปสหประชาชาติของประเทศในโลกอิสลามแทนทั้งหมดจึงมีเนื้อหาแกนกลางอยู่ที่แนวคิดการทำให้สหประชาชาติเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยพยายามจำกัดขอบเขตอำนาจการวีโตรี (Veto) ของสมาชิกตัวร่วม ตลอดจนขยายสมาชิกสภากลางมั่นคงให้รวมถึงตัวแทนของรัฐในสมาชิกของ

OIC ด้วย พร้อมทั้งเสนอแนะให้มีการสร้างกลไกใหม่ต่าง ๆ ของสหประชาชาติเป็นผลใช้ในทางปฏิบัติ ได้อย่างแท้จริง¹¹

ในขณะเดียวกัน แม้ว่าประเทศมุสลิมส่วนใหญ่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ WTO แต่ประเทศเหล่านี้เกือบทั้งหมดก็ใช้ความพยายามอย่างสูงที่จะปฏิรูป WTO ไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาที่พวกราชการ ประเด็นที่ WTO ให้ความสนใจเป็นหลัก คือ การเปิดเสรีทางการค้าอย่างครอบคลุมทั่วโลก แต่ในสายตาของโลกอิสลาม ถือเป็นการเปิดตลาดของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหมดให้แก่ลัทธิหรือผลผลิตอุตสาหกรรมของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสียหายของอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนาได้ อีกทั้งยังจะทำให้เกิดภาวะการตกรอบอย่างหนัก และราคาผลผลิตเกี่ยวกับเกษตรกับที่จะเพิ่มสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้ ประเทศมุสลิมจึงได้ร่วมกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในการจะลอกการเติบโตของโลกภิวัฒน์ทางการค้า แล้วเปลี่ยนจุดสนใจจากเรื่องการเปิดเสรีทางการค้าไปสู่การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีระหว่างกัน

ในความพยายามของโลกอิสลามในด้านนี้ ต้องถือว่าไม่ค่อยบรรลุความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เป็นผลมาจากการบุกเบิกข้ามชาติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศในโลกอิสลามก็ยังเลือกที่จะร่วมกันในการปฏิรูปสถาบันพหุภาคีระดับโลก ถึงแม้ความพยายามนี้จะยังอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงก็ตาม

7. ชนกลุ่มน้อยมุสลิม (Muslim Minorities)

โครงสร้างของโลกอิสลามแต่เดิมนั้นแบ่งโลกออกเป็น 3 ส่วนคือ ดารุสسلام (ดินแดนแห่งสันติ) ดารุลฟัรบ์ (ดินแดนข้าศึก) และดารุซชุลห์ หรือ ดารุลอะห์ด (ดินแดนสัญญาพันธ์ไมตรี) หากนำมาเปรียบเทียบในยุคปัจจุบัน โลกในส่วนแรกนี้ก็อาจหมายถึงแผ่นดินที่ปกครองโดยมุสลิม หรือเป็นดินแดนที่สถาบันต่าง ๆ ของมุสลิมเจริญรุ่งเรือง ส่วนโลกที่ 2 และ 3 นั้นก็หมายถึงประเทศที่ปกครองโดยผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม¹²

ดารุสسلام (ดินแดนแห่งสันติ) ครอบคลุมถึงรัฐต่าง ๆ ที่ประกาศให้อิสลามเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐ อย่างเช่น ปากีสถานและชาอุดีอาระเบีย เป็นต้น นอกจากนั้น ยังรวมถึงกลุ่มประเทศที่มีประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ถึงแม้ว่าจะไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการว่าเป็น “รัฐอิสลาม” ก็ตาม ตัวอย่างเช่น อินโดเนเซีย กลุ่มประเทศดังกล่าวเนี้ยงต่อการจำแนก เพราะประเทศที่มีประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ในปัจจุบันมีอยู่ 50 กว่าประเทศ ซึ่งทั้งหมดเป็นสมาชิกขององค์การการประชุมอิสลาม (OIC)

¹¹ สำหรับโครงสร้างข้อเสนอในการปฏิรูปสหประชาชาติของประเทศในโลกอิสลาม ดู Hasan Na’afa, *Islah Al-Oman Al-Motthida (United Nations Reform)*, (Cairo : Center for Political Research and Studies of Cairo University, 1995)

¹² คำทั้ง 2 นั้นยังถูกแปลความหมายให้เป็น “ดินแดนแห่งศรัทธา” (Realm of Belief) กับ “ดินแดนแห่งผู้ไม่ศรัทธา” (Realm of Disbelief)

ส่วนประเภทที่ 2 หรือ “ดินแดนข้าศึก” ในปัจจุบันคงจะไม่เหมาะสมที่จะมองในบริบททางการเมืองเรื่องการทำสกปรก แต่น่าจะหมายถึงกลุ่มนี้ว่าเป็นประเทศที่ชนกลุ่มน้อยมุสลิมอาศัยอยู่โดยที่พวกราชถูกกดขี่บ่เมือง ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักการศาสนาได้อย่างอิสระ และบางกรณีอาจถูกทำร้ายจนถึงระดับที่เรียกว่าการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เช่น บอสเนีย แคนดิมีร์ ปาเลสไตน์ฯลฯ ประเภทที่ 3 คือ ดินแดนสัญญาพันธุ์ไมตรี หรือ ดารุซชุลห์ (Dar al – Sulh) หรือ ดารุด อะห์ด (Dar al – ‘ahd) อาจหมายถึงชนกลุ่มน้อยมุสลิมที่อาศัยอยู่ตามประเทศต่าง ๆ อย่างสันติภาพในดินแดนที่ปกครองโดยรัฐบาลที่ไม่ใช่มุสลิม นั่นหมายถึงพวกราชสามารถปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาได้อย่างเต็มที่และอิสระ โดยไม่ได้รับการกดขี่บ่เมืองแต่อย่างใด¹³

ชนกลุ่มน้อยมุสลิมที่อาศัยอยู่ใน “ดินข้าศึก” และ “ดินสัญญาพันธุ์ไมตรี” มีจำนวนทั้งหมดคิดเป็น 1 ใน 3 ของประชากรมุสลิมทั่วโลก ถึงแม้ว่าตัวเลขที่ชัดเจนจะมีการถกเถียงกันอยู่อย่างมากก็ตาม แม้กระนั้นคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า ประเทศที่มีชนกลุ่มน้อยมุสลิมมากที่สุดจำนวนมากกว่า 140 ล้านคน คือ อินเดีย หรือประกอบเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั่วประเทศ นอกจานนี้ ก่อนที่สหภาพโซเวียตจะล่มสลาย มุสลิมชนกลุ่มน้อยในประเทศนี้ก็มีอยู่สูงถึงร้อยละ 15 ของประชากรทั่วโลก แต่เมื่อเกิดรัฐขึ้นใหม่ในภูมิภาคเอเชียกลาง มุสลิมชนกลุ่มน้อยที่เหลืออยู่ในรัสเซียก็เหลืออยู่เพียงประมาณร้อยละ 3 ของประชากรทั่วประเทศ ส่วนประเทศจีนนี้ มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยกว่า 50 ล้านคน ในแอฟริกาใต้ประชากรมุสลิมมีอยู่เกือบ 40 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 3 ของประชากรทั่วโลก ส่วนประเทศที่มีชนกลุ่มน้อยมุสลิมน้อยที่สุดคือ ลิธัวเนีย (Lithuania) ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 0.1 ของประชากรทั่วโลกเท่านั้น

โดยทางภูมิศาสตร์แล้ว ชนกลุ่มน้อยมุสลิมจะกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศหนึ่ง ๆ คือไม่ได้อาศัยอยู่เป็นกลุ่มก้อนใหญ่ ๆ แต่ก็มีไม่น้อย อาทิเช่น มุสลิมในประเทศจีน แคนดิมีร์ ฟิลิปปินส์ หรือแม้แต่ในภาคใต้ของไทย ที่มุสลิมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเกิดจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์โดยมีเรื่องชาติพันธุ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้วย ในกรณีดังกล่าวที่ มุสลิมอาจประกอบขึ้นเป็นชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่หรือในดินแดนของพวกรา แต่หากพิจารณาในระดับประเทศแล้ว มุสลิมเหล่านี้ถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม จากมุสลิมชนกลุ่มน้อยทั่วโลก ก็มีเฉพาะมุสลิมของฟิลิปปินส์ทางภาคใต้ มุสลิมในแคนดิมีร์ ไซปรัส บอสเนียและในระดับที่ลดน้อยลง ไปอย่างอิริเทเรีย (Eritrea) ที่ยังคงไม่สามารถรองรับประชากรรัฐบาลในประเทศของพวกราจำนวนมากหลายปี เนพาลกรีซของอิริเทเรียเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในการแยกออกมาเป็นรัฐเอกราช ความไม่พอใจของชาวมุสลิมในที่อื่น ๆ ก็คงพอเมื่อได้โดยเฉพาะในยุโรป และกำลังเพิ่มขึ้นหลังเหตุการณ์ 9/11 แต่ก็ไม่ถึงขั้นที่จะเรียกร้องให้มีการแบ่งแยกดินแดน

¹³ งานที่อธิบายสภาพและปัญหาของชนกลุ่มน้อยมุสลิมทั่วโลกได้ละเอียดและสะท้อนความจริงได้เป็นอย่างดีคืองานของ

M. Ali Kettani, *Muslim Minorities in the World Today*, (London and New York: Mansell publishing Limited, 1986)

ปัญหานักลุ่มน้อยมุสลิมเกิดขึ้นมาบานานแล้ว แต่ก็เพิ่งได้รับความสนใจอย่างเป็นระบบเมื่อไม่นานมานี้ โดยเฉพาะเรื่องบทบาทของพวกราชา สถาบันกิจการชนกลุ่มน้อยมุสลิม (The Instituite of Muslim Minority Affairs) ได้รับการก่อตั้งขึ้นในปี 1976 ที่มหาวิทยาลัยคิงส์อับดุลอะซีซ ในกรุงปิคัดซ์ชาอุดิอาระเบีย วารสารของสถาบันนี้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานชิ้นเยี่ยมอย่างต่อเนื่องในกรุงลอนดอนนอกจากนี้ การสัมมนาในระดับระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องชนกลุ่มน้อยมุสลิมที่มีการจัดขึ้นหลายครั้ง เริ่มจากที่กรุงลอนดอนในปี 1978 ต่อมาที่จัดขึ้นอีกเมื่อปี 1981 ที่กรุง Sherbrooke ประเทศแคนาดา และจัดขึ้นอีกในกรุง Perth ประเทศออสเตรเลียในปี 1984 และอีกหลาย ๆ ครั้ง มีการศึกษาเรื่องมุสลิมชนกลุ่มน้อยมากขึ้นจนทำให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ หน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านนี้เริ่มมีปรากฏให้เห็น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการเชื่อมต่อทางการสื่อสารและการทำตลาดสื่อสิ่งพิมพ์ พัฒนาการต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเสริมพลังให้อัตลักษณ์มุสลิมมีความแข็งแกร่งภายใต้มุสลิมชนกลุ่มน้อยของแต่ละประเทศ และท้ายที่สุดอาจส่งผลถึงแบบแผนที่มุสลิมชนกลุ่มน้อยเคยถูกปฏิบัติในประเทศหรือดินแดนที่พวกราชาอาศัยอยู่ สิ่งที่ยังขาดหายไปอาจจะเป็นเรื่องการมีตัวแทนของแต่ละมุสลิมชนกลุ่มน้อยอย่างเป็นทางการในสถาบันรัฐที่ใหญ่ที่สุดของโลกอิสลามอย่างองค์กรการประชุมอิสลาม (OIC)

(8) ผู้ลี้ภัยชาวมุสลิม

นอกจากมุสลิมชนกลุ่มน้อยแล้ว อีกประเทศหนึ่งที่จำเป็นต้องกล่าวถึงคือผู้ลี้ภัย (refugees) หรือ ผู้อพยพข้ามดิน (migrants) ซึ่งเป็นกลุ่มที่หนีอุกมาจากดินแดนที่ตนเองถูกกดดันหรือดินแดนที่ตกลอยู่ในสภาพสับสนวุ่นวายหรือดินแดนที่ถูกยึดครอง (เช่น กรณี อัฟกานิสถาน ปากีสถาน ปากีสถาน และบอสเนีย เป็นต้น) โดยที่คนกลุ่มนี้ยังไม่ได้ตั้งหลักแหล่งถาวรในดินแดนใหม่ กลุ่มนี้รวมถึงพวกราชาที่เป็นผู้ลี้ภัยที่ยังคงอยู่ในประเทศของตน เช่น ชาวอะเซอรี (Azeris) จำนวนนับล้านในอะเซอร์บีญญา ชาวพิหาร (Biharis) ในบังกลาเทศ ชาวอัฟกันในอัฟกานิสถาน ชาวเชโซนในเซอร์เบีย หรือมุสลิมในบอสเนีย ผู้ลี้ภัยทั้งหมดเหล่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในดินแดนของพวกราชาหรือต้องอพยพไปอยู่ต่างแดน จะถูกเรียกว่า ดารุลมนุษย์รีน (ดินแห่งผู้ลี้ภัย) ซึ่งคงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดความทับซ้อนกันบางอย่างระหว่างผู้ลี้ภัยกับชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม กลุ่มนุสลิมประเทศนี้ไม่ได้ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ในองค์กรที่เป็นทางการของโลกอิสลามอย่าง OIC หรือสันนิบาตอาหรับแต่อย่างใด

ปัญหางานผู้ลี้ภัยชาวมุสลิม นี้ ได้รับความสนใจอย่างกว่ามุสลิมชนกลุ่มน้อย จำนวนตัวเลขของผู้ลี้ภัยชาวมุสลิมผันแปรอยู่บ่อย ๆ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตัวเลขอาจเพิ่มสูงขึ้นหากเกิดสถานการณ์ความรุนแรงขึ้นในดินแดนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่มาก เช่น ในปี 1995 ตัวเลขของผู้ลี้ภัยเพิ่มขึ้นอีก 3 แสนคน ซึ่งเป็นพวกราชาที่หนีอุกมาจากกรุงกรอซนี (Grozny) ในเซอร์เบีย อันเป็นผลลัพธ์ของการบุกพิชิตการทางทหารของรัสเซีย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนผู้ลี้ภัยชาวมุสลิมที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ในปัจจุบันคือชาวอัฟกันที่มีจำนวน 2.1 ล้านคน ซึ่งอพยพไปอยู่ที่ปากีสถาน อิหร่าน อิรัก และประเทศไทย ฯ ส่วนผู้ลี้ภัยมุสลิมที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งถือ

เป็นผู้ลี้ภัยที่เก่าแก่ที่สุด เช่น กันของโลกอิสลามยุคใหม่ คือชาวปาเลสไตน์ ซึ่งมีจำนวนกว่า 4 ล้านคน ที่อาศัยอยู่ตามแคมป์ผู้ลี้ภัยในประเทศจอร์แดน เลบานอน ซีเรีย ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน (West Bank) และกาชาด ที่เหลือระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ส่วนชาวพิหารมุสลิมก็ติดอยู่ในบังกลาเทศ เพราะพวกเขามีเป็นพลเมืองของปากีสถานที่พูดภาษาอูรดู (Urdu) ซึ่งมีจำนวนประมาณ 200,000 คน¹⁴

ในช่วงเริ่มต้นของศตวรรษที่ 21 ปรากฏว่าผู้ลี้ภัยชาวมุสลิมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอีก จากการที่สหรัฐฯ ใช้กำลังเข้าไปรุกรานและยึดครองอัฟกานิสถานและอิรัก ดังที่รายงานแนวโน้มโลกปี 2006 ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาติ (UNHCR) ได้ชี้ว่า สถานการณ์ความรุนแรงในอิรักเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จำนวนผู้ลี้ภัยทั่วโลกพุ่งสูงขึ้น โดยภายในสิ้นปี 2006 ประชากรผู้ลี้ภัยทั่วโลกมีจำนวนทั้งสิ้น 9.9 ล้านคน เพิ่มจากเดิมถึง 1.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ตัวเลขดังกล่าวยังเป็นจำนวนผู้อพยพชาวอิรัก 1.2 ล้านคน ที่ต้องการลี้ภัยไปจอร์แดนและซีเรียในช่วงเวลาเดียวกัน นอกจากนั้น ยังมีชาวอิรักอีกกว่า 300,000 คน ที่ได้หลบหนีไปยังประเทศอื่น ทำให้จำนวนผู้อพยพอิรักในปีที่ผ่านมา มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1.5 ล้านคน¹⁵ เป็นผลทำให้ผู้อพยพในอิรักมีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 รองจากอัฟกานิสถานที่มีผู้อพยพมากถึง 2.1 ล้านคน ความจริงกรณีของอิรัก จำนวนผู้ลี้ภัยมุสลิมในประเทศนี้เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่สหประชาชาติผ่านมติคราวนาครอิรักในช่วงหลังสังคมร่วมอ่าวเปอร์เซียริ่งแรก จนนำไปสู่ความหายใจรวมของผู้บุรุษที่ชาร์อิรักจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ตัวเลขในรายงานของ UNHCR ยังไม่ได้นับรวมผู้อพยพชาวปาเลสไตน์ที่มีอยู่ร่วa 4.3 ล้านคน ที่อาศัยอยู่ในจอร์แดน เลบานอน ซีเรีย และเขตปกครองตนเองปาเลสไตน์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานบรรเทาทุกข์ของสหประชาติ ในรายงานฉบับเดียวกันนี้ UNHCR ยังได้แสดงความกังวลกับกลุ่มนบุคคลที่น่าเป็นห่วง เช่น คนไร้สัญชาติ ผู้ดีนถิ่น และผู้พลัดถิ่น ซึ่งในปี 2006 คนกลุ่มนี้มีจำนวนรวม 32.9 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2005 ถึงร้อยละ 56¹⁶

ผู้ลี้ภัยหรือผู้อพยพในสายตาของอิสลามนั้น เป็นผู้ที่อยู่ในสถานะพิเศษที่ประชาชาติอิสลามทั้งมวลจะต้องให้ความช่วยเหลือ ท่านศาสดามุหัมมัดองค์เกยเป็นผู้ลี้ภัยโดยท่านได้ลี้ภัยออกจากเมืองมักกะห์ไปสู่กรุงเมดินา และท่านก็ได้รับความช่วยเหลือจากมุสลิมชาวมะดีน่าเป็นอย่างดี ช่วงที่ท่านอพยพไปนั้นเป็นปี 622 ด้วยเหตุนี้ ผู้ลี้ภัยชาวมุสลิมจึงมีสำนึกร่วมกันในเรื่อง “อิจเราะห์” หรือ “การอพยพย้ายถิ่น” ซึ่งรวมถึง การย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาที่หลบภัยหรือการปกป้องคุ้มครอง ความจริง ปฏิทินอิสลามนั้น ไม่ได้เริ่มนับตอนที่ศาสนทูตมุหัมมัดถือกำเนิด หรือเริ่มเผยแพร่ศาสนา แต่เริ่มนับตอนที่ศาสนทูตมุหัมมัดได้อพยพไปจากมักกะห์ไปยังกรุงเมดินา เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกคุกคามนั่นเอง

¹⁴ คุณธรรมแสดงจำนวนผู้ลี้ภัยมุสลิมในประเทศต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้ในภาคผนวกที่ 5 ท้ายเล่ม

¹⁵ “สังคมร่วมอิรักทำให้ผู้ลี้ภัยโลกพุ่ง”, มติชนรายวัน, 20 มิถุนายน 2550, หน้า 21.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

(9) ความหลากหลายด้านวัฒนธรรมในโลกอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปถึงความเป็นแบบแผนอันสมบูรณ์และมีเพียงแบบแผนเดียว หากแต่การศึกษาพุทธิกรรมและการกระทำการของชาวมุสลิมต่างหากที่มีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการมีวิถีการดำเนินชีวิตตามโครงสร้างในองค์ประกอบทางการเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป อาจกล่าวได้ว่าบทัญญูติทางศาสนาที่ชาวมุสลิมทั้งหมดให้การยอมรับและเชื่อถือศรัทธาอย่างหนึ่งแน่น คือ การเชื่อมั่นในความเป็นเอกของพระผู้เป็นเจ้าอย่างสมบูรณ์ (อัตเตาฮีด) การศรัทธาในความประเสริฐของพระมหากัมภีร์อัล-กรอานของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งประทานลงมาขั้นศาสนามุ่งมั่นด้านปฏิบัติ (Gabriel) ของพระองค์ การศรัทธาว่ามุ่งมั่นด้านคือศาสนาทุกต้องคัดหลักที่远离จากพระเป็นเจ้า และหลักการปฏิบัติ 5 ประการ อันได้แก่ การปฏิบัติงานในหลักการศรัทธา การละหมาดวันละห้วงเวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การบริจาคมาก และการเดินทางไปประกอบพิธีอัลฮ์ที่นครมักกะห์

หลักความเชื่อและการศรัทธาเหล่านี้ถือเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในมุสลิมสายชนนีและชีอะห์ หรือแม้กระหั้นกลุ่มอะห์มดียะห์ (Ahmadiyyah) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกมองโดยปากีสถานและชาอุดิอาระเบียและที่อื่น ๆ ว่าเป็นกลุ่มศาสนาอกริเต็ต นอกจากนี้ หลักการข้างต้นยังเป็นที่ยอมรับในบรรดาสำนักนิติศาสตร์อิสลาม ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับทั้ง 4 สำนัก ได้แก่ ชัมบะลี อะนนะฟี มาลิกี และชาฟี

รูปแบบของอิสลามที่ปรากฏในชาอุดิอาระเบียถูกผสมผสานและได้รับอิทธิพลมาจากการแพร่หลายของขบวนการละฟียะห์ ของ มุ่งมั่นดัด อับดุล และ คำสอนของ มุ่งมั่น อินนุ อับดุล วาห์ฟาน อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “ละฟีย์” และ “วาห์ฟานี” ก็ไม่เป็นที่ยอมรับตามทัศนะของชาอุดิอาระเบียเอง เพราะเชื่อว่ารูปแบบในชาอุดิอาระเบียเป็นรูปแบบที่แท้จริงของอิสลามและเป็นรูปแบบที่มีความบริสุทธิ์มากที่สุดโดยดังอยู่บนสมนติฐานหลายประการ ดังนี้

ประการแรกในเรื่องที่เจาะจงทางประวัติศาสตร์ ชาอุดิอาระเบียเป็นสถานที่ประสูติของศาสนทุกมุ่งมั่นดัด เป็นสถานที่ที่ท่านได้รับคัมภีร์อัล-กรอาน เป็นสถานที่ที่ท่านได้ใช้ชีวิตอยู่และประกษาศาสนาและเป็นสถานที่ฝึกฝนของท่าน ประการที่สอง การที่ชาอุดิอาระเบียนั้น ปราศจากการครอบงำของสถาบันทางศาสนาที่คำงอญในยุคก่อนอิสลาม กล่าวคือ สังคมอาระเบียในยุคก่อนอิสลามค่อนข้างจะเป็นสังคมที่ผู้คนยังปลดปล่อย ไม่ได้อยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนาใด ดังนั้น การปรากฏขึ้นมาของอิสลามในยุคนี้จึงไม่ถือเป็นเรื่องใหม่ แต่ไม่ได้มีการดัดแปลงแก้ไขหรือปรับปรุงบนพื้นฐานของการแบ่งขันและการแยกพื้นที่ทางศาสนาแต่อย่างใด ประการสุดท้าย ชาอุดิอาระเบียไม่ได้ถูกครอบงำโดยอิทธิพลของนักล่าอาณาจักร การปกครองของอตโตมานใน แคว้นหิจาย ที่เป็นการปกครองของมุสลิม และอิทธิพลของบริษัทอะรามโก (Aramco) ในเขตพื้นที่ อัล-ชาชา ที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่ออิสลามแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ รูปแบบของอิสลามในชาอุดิอาระเบียจึงยังคงความดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพุทธิกรรมของผู้นับถือศาสนาอิสลามในศตวรรษที่แล้ว

ปัจจัยสำคัญที่สุดสองประการที่ส่งผลกระทบและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมมุสลิม คือ การปกครองของอาณาจักร และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีมาก่อนยุคอิสลาม ดังจะเห็นได้ว่า การปกครองของฝรั่งเศสในแอฟริกาเหนือและประเทศแอลเบเนียเตอร์เรเนียนตะวันออก (Levant) ก่อให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมอาหรับกับฝรั่งเศสขึ้นในศตวรรษเดือนี้ ประเทศเลบานอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กรุงเบรุตเป็นอีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในด้านสถาปัตยกรรมสถาปัตยกรรมล้อมและประติมากรรมปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปในลักษณะของฝรั่งเศสมากกว่าที่จะเป็นรูปแบบของอิสลาม การเผยแพร่การทำเหล้าอยุ่นในแอฟริกาเหนือคือสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของการทอตทั้งหลักคำสอนดังเดิมของอิสลาม อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงในด้านแนวคิดและค่านิยมในตุรกีในลักษณะที่เน้นไปทางโลกวิสัย ไม่ได้เป็นผลมาจากการอิทธิพลของอำนาจการยึดครองของพวกอาณาจักร หากแต่มาจากการต้องการที่จะลอกเลียนแบบวัฒนธรรมยุโรปโดยได้รับแรงจูงใจพิเศษมาจากการมีนาล อตาเตอร์ก (Kamal Ataturk) บิดาผู้ก่อตั้งตุรกีสมัยใหม่

ในอินเดียและอินโดนีเซียพบว่าวัฒนธรรมอินดูมีอิทธิพลต่อพุทธกรรมของผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก นอกเหนือไปจากนี้ ในปัจจุบันอินเดียและปากีสถานยังมีชาวมุสลิมที่นำพิธีแบบ มีการเคารพบุชานักบุญและหลุมฝังศพซึ่งเป็นการกระทำที่ต้องห้ามในชาติอิหร่าน กล่าวคือเป็นความเชื่อในลักษณะของความลึกลับ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิชีฟี และการผสมผสานระหว่างศาสนาอินดูกับศาสนาโซโรแครเตอร์ของเปอร์เซียในยุคก่อนอิสลาม ความเชื่อและพุทธกรรมเหล่านี้มักเป็นการสร้างเสริมเติมแต่งและบิดเบือนหลักการของอิสลาม โดยมักจะพบมากในหมู่มุสลิมที่อาศัยอยู่ตามชนบท ขณะนี้บรรดาผู้ที่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเหล่านี้จึงถูกจำแนกออกเป็นอีกจำพวกหนึ่งซึ่งนักวิเคราะห์บางท่านเรียกว่า “Indic Islam” ในอินโดนีเซีย ผู้นับถือลัทธิลีกัลที่มีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่มั่งคั่ง ศิลปะหินดูและการคุ้มครองการแสวงขอการช่วยเหลือที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่ออิสลามในอินโดนีเซีย

ในขณะเดียวกัน การตั้งรัฐบนพื้นฐานของการแตกแยกออกจากในความคิดทางศาสนาของอิหร่านอาจได้รับอิทธิพลมาจากสมัยของเปอร์เซียก่อนยุคอิสลาม ทั้งนี้ความนิยมในการปกครองระบบกษัตริย์ที่สืบทอดบัลลังก์ตามความสัมพันธ์ทางสายเลือดและอำนาจของอิมาม (imam) และผู้นำสูงสุดทางศาสนาของมุสลิมสายชีอะห์ ตลอดจนการปกครองระบบสมมติคั้กี ค่านิยมในความโอ่อ่าหรูหราและการแต่งกายในชุดเดิมๆ เป็นสิ่งที่ได้รับการเชิดชูสรรเสริญและเป็นสิ่งที่แสดงถึงความรุ่งโรจน์ของเปอร์เซียในสมัยกษัตริย์ไซรัส (Cyrus)

ด้วยเหตุนี้จึงมีความเป็นไปได้ว่า อิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงของเปอร์เซียต่อการยอมรับความเป็นอิสลามสายชีอะห์ซึ่งอาจเกิดขึ้นมาจากการปฏิรูปและการเปลี่ยนผ่านในสมัยเปอร์เซียโบราณ Peter J.

Chelkowski และ Ehsan Yarshater ได้อธิบายไว้ว่า การแสดงออกถึงความเคารพเลื่อมใสต่อท่านสูเซ็น และการทำร้ายตัวเองให้เกิดความเจ็บปวดเป็นลักษณะพุทธิกรรมที่คล้ายคลึงกับสมัยโบราณ¹⁷

ในอียิปต์มีการสมมตานทางด้านวัฒนธรรมอย่างซับซ้อนซึ่งได้รับอิทธิพลจากภายนอกมา นับตั้งแต่ยุคล่าอาณาจักร การเข้ามาของอิสลามในอียิปต์ เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 สามารถเปลี่ยนความเชื่อของผู้คนในเรื่องศาสนาได้ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง-ศาสนาที่มีลักษณะอำนาจนิยม ซึ่งมีมาแต่ตั้งเดิมในยุคของฟาโรห์ลงได้ นอกจากนั้น การที่อียิปต์เคยอยู่ภายใต้การปกครองของโปลีียน เป็นเวลา 12 ปี (ค.ศ. 1789-1801) ก่อให้เกิดความรู้สึกในความเป็นชาตินิยมและการรับเอารูปแบบของ กฎหมายและระบบข้าราชการของฝรั่งเศสเข้ามาใช้ในอียิปต์ ในยุคต่อมาภายใต้การปกครองของ มุหัมมัด อาลี มีการหลั่งไหลเข้ามาของชาวต่างชาติจากอังกฤษ ฝรั่งเศส และตุรกีเพิ่มมากยิ่งขึ้นเพื่อให้การช่วยเหลือ ทางเทคนิค (technical assistance) ต่อมาเมื่ออียิปต์ถูกครอบครองโดยอังกฤษนับตั้งแต่ปี 1882 จนกระทั่ง ได้รับเอกราชในปี 1922 อียิปต์ได้ถูกถ่ายทอดและซึมซับแบบแผนและสถาบันทางการเมืองการปกครอง จากอังกฤษอย่างมาก¹⁸ ในลักษณะเดียวกับอินเดียที่ถูกปกครองโดยอังกฤษเป็นระยะเวลาเวลายานานมาก่อน หน้านี้แล้ว

อย่างไรก็ตาม การสมมตานกันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมของพวกล่าอาณาจักร ส่งผลให้เกิดการต่อต้าน โดยกลุ่มนุสลิมหัวอนุรักษ์นิยม ซึ่งเป็นปัญหาท้าทายรัฐบาลและเสถียรภาพ ทางการเมืองของอียิปต์อย่างร้ายแรงมาตลอด

การแบ่งแยกออกเป็นนิกายในศาสนาอิสลามถือเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีการประการอย่างเป็นทางการ หรือไม่มีในบทบัญญัติของอิสลามแต่อย่างใด และไม่เหมือนกับลักษณะของความเป็นนิกายต่าง ๆ ของ ศาสนาคริสต์ ซึ่งตามข้อมูลของ World Almanac ปี 1995 ระบุว่า เพียงในสหรัฐอเมริกาประเทศเดียวมี นิกายของศาสนาคริสต์ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันถึง 167 นิกาย คริสต์ศาสนนิกชนสังกัดนิกายเบปติสต์ (Baptists) ค่อนข้างที่จะเป็นนิกายที่มีหัวคื้อรื้นมากที่สุด (fractious) และมีความเชื่อทางค้านศาสนาที่ แตกต่างกันออกໄไปถึง 21 ประเภท แต่อิสลามไม่ยอมรับต่อการแบ่งแยกหรือการแตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ เหมือนอย่างการแบ่งแยกในศาสนาคริสต์ คำว่า “นิกาย” (ซึ่งเป็นตัวจำแนกประเภทหรือกลุ่มต่าง ๆ ใน คริสต์ศาสนา) จึงเป็นวิถีที่มุสลิมทั่วไปเห็นว่าขั้นคงขาดความหมายสมในการกำหนดความแตกต่างของ ชาวมุสลิม ทั้งนี้คำว่า “แบบนิยม/แนวทางนิยม” (Modalities) น่าจะหมายความมากกว่าในบริบทของการ จำแนกความแตกต่างในหมู่ชนชาวมุสลิม

อิมรอน มะกูลีม ได้กล่าวไว้ในงานศึกษาเรื่อง ประชญาอิสลาม ว่า ความหมายของคำว่า “นิกาย” ที่ ใช้กันในศาสนาอื่นนั้น ไม่อาจนำมาใช้ในอิสลามได้เนื่องจาก 1. อิสลามยึดถือความเป็นพื้น壤กันแบบที่

¹⁷ Ehsan Yarshater, "Ta'ziyah and Pre-Islamic Mourning Rites in Iran," in Peter J. Chelkowski, ed., **Ta'ziyah: Ritual and Drama in Iran** (New York: New York University Press and Soroush, 1979)

¹⁸ ดูประวัติศาสตร์ทางการเมืองของอียิปต์ตั้งแต่ยุคที่โปลีียนปกครองถึงยุคของอังกฤษ ได้ใน Jean and Simonne, **Egypt in Transition**, (London: Methuen, 1958), pp.39-82.

ไม่มีในศาสนาอื่น 2. การแบ่งแยกแตกต่างกันในอิสลามนั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ที่หลักการขึ้นพื้นฐาน กลุ่มต่าง ๆ ที่แบ่งแยกกันนั้น มิได้มีความขัดแย้งในเรื่องหลักการขึ้นพื้นฐาน 3. สาเหตุของการแบ่งแยกในอิสลามนั้น แตกต่างจากการแบ่งแยกของศาสนาอื่นมาก เพราะไม่ได้เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของระบบหรือความไม่สอดคล้องของระบบต่อความต้องการของมนุษย์ แต่อิสลามนั้น ความแตกต่างเกิดขึ้นจากสาเหตุด้านการเมือง และอิทธิพลของต่างชาติ¹⁹

โดยภาพรวมแล้ว ศาสนาอิสลามนั้นไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของนิกาย หากแต่การแบ่งแยกนั้นเกิดขึ้นมาจากความแตกต่างในแนวคิดของชาวมุสลิม ซึ่งโดยหลัก ๆ แล้วแบ่งออกเป็นสองสายที่สำคัญได้แก่ มุสลิมที่ยึดถือแนวทางชูนนี (Sunni) และแนวทางชีอะห์ (Shia) โดยเคลื่ยแล้วมุสลิมร้อยละ 85 ยึดถือแนวทางชูนนี ทั้งนี้ในส่วนของชีอะห์มีอิหร่านที่เป็นรัฐในอุดมการณ์ทางศาสนา และอาจเรียกได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เข้มแข็งของชาวชีอะห์เลยก็ว่าได้ จำนวนประชากรชีอะห์มีจำนวนมากในบางประเทศ เช่น ปากีสถาน อิรัก ซีเรีย เลบานอน เป็นต้น ในปากีสถานร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดเป็นมุสลิมชีอะห์ ในอิรักมีประชากรกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นมุสลิมชีอะห์ แม้รัฐบาลอิรักภายใต้การนำของ (อดีต) ประธานาธิบดี ซัดดัม อาเซ็น (Saddam Hussein) จะเป็นมุสลิมชูนนีก็ตาม ในซีเรียก็มีอาลาวี (Alawi) ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยหนึ่งของอิสลามสายชีอะห์ ถือเป็นกลุ่มที่ทรงอิทธิพลในการปกครองซีเรียภายใต้การนำของตระกูลอัลอัsad (al-Asad) สำหรับเลbanon แม้ชีอะห์จะเป็นชนกลุ่มน้อย แต่ก็เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญภายในประเทศ นอกจ้านั้น ในแอบบ์ฟังทะเดียนตะวันออกของชาติอาрабเบียกียังมีมุสลิมชีอะห์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่กับประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งประเทศ²⁰

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างชูนนีและชีอะห์อยู่ที่นิบทบทของผู้นำทางศาสนา หรืออิมาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งและสถานภาพของอยาตุลลอห์ การครรภานาในตัวผู้นำทางศาสนาอย่างสูงของชาวชีอะห์ได้นำพาพวกเข้าไปสู่ความเชื่อที่เกินขอบเขตความรู้ธรรมชาติ พวกเขารู้ว่า อิมามทั้ง 12 ท่านเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุดรองจากศาสนทูตมุหัมมัด อิมามเหล่านี้ ไม่เคยทำอะไรผิดพลาด เพราะได้รับการชื่นชมจากพระเจ้าโดยตรง และอิมามท่านสุดท้าย หรือ อิมามมะหดินน์ ชาวชีอะห์เชื่อว่า ท่านถูกเก็บซ่อนเอาไว้และจะกลับมาปรากฏอีกครั้งในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติ ดังกล่าวนี้คือความเชื่อของชาวชีอะห์ซึ่งบางเรื่องเป็นความเชื่อที่ถูกปฏิเสธ โดยมุสลิมชูนนี

ชีอะห์ปราชญ์ขึ้นครั้งแรกในปีคริสต์ศักราชที่ 632 จากภาวะความไม่เห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งผู้นำอิสลามภายหลังการเสียชีวิตของศาสนทูตมุหัมมัด แนวคิดหลักของมุสลิมส่วนมากเชื่อว่าผู้ที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำอิสลามควรถูกคัดเลือกมาจากผู้ที่เป็นมิตรสายและสาวยของท่านศาสนามุหัมมัด กลุ่มที่มีแนวคิดดังกล่าวเนี้ยจึงเป็นที่รู้จักกันในนาม “มุสลิมชูนนี” ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีแนวคิดว่าตำแหน่งผู้นำอิสลามควรสืบทอดโดยท่านอาลี ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องและบุตรเขยของศาสนามุหัมมัด และตกทอด

¹⁹ อิมรอน มะลูลีม, ปรัชญาอิสลาม (Muslim Philosophy), (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางนำ, 2534) หน้า 19

²⁰ http://www.cfr.org/publication/10903/shiite_muslims_in_the_middle_east.html

ต่อท่านศาสน์ และ ท่านสูเซ็น กลุ่มดังกล่าวเหล่านี้จึงเป็นที่รู้จักกันในนาม “มุสลิมชีอะห์” และวิกฤตการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดจุดเดือดในหมู่ชีอะห์และความขัดแย้งระหว่างชูนนีและชีอะห์คือเหตุการณ์ลอบสังหารท่านสูเซ็นอย่างโหดเหี้ยมในปีคริสต์ศักราชที่ 680 ที่เมืองกรบалаอ์²¹ (เมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอิรักปัจจุบัน) เหตุการณ์นี้กล้ายเป็นสัญลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่ต่อความรู้สึกโศกเศร้าในทุกชุมชนของชาวชีอะห์ โดยจะมีการเดินเป็นขบวน การเรียบเรียงตัวเอง ซึ่งเป็นการรำลึกถึงวันที่ท่านสูเซ็นถูกสังหารอย่างโหดร้าย

นอกจากนั้น ชีอะห์ยังแตกแขนงออกเป็นสายย่อยและกลุ่มต่าง ๆ อีกมาก many ที่สำคัญคือ 1. อิยนาอะชะรียะห์ มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่ในอิหร่านและอิรัก 2. ซัยดียะห์ และอะลาวี มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่ในเยเมน 3. คอริญี่ ส่วนใหญ่ในบางพื้นที่ในแอฟริกาเหนือ และ 4. และกลุ่มชีอะห์สายอิสมາอียะห์ เป็นกลุ่มที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก ส่วนใหญ่ในอินเดีย²² มีสำนักงานบัญชาการใหญ่ยู่ที่กรุงเนวาร์และมีเจ้าชายการีม บ้าน ซึ่งเป็นอิมามของพวกเขารวมผู้นำสูงสุด ชีอะห์อิสماอียะห์ เน้นหนักในด้านการให้ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยเหตุผลทางด้านสังคม พวกเขามิ่งยอมรับการเน้นหนักในเรื่องการตีความในด้านทบทองคัมภีร์มากจนเกินไป กลุ่มชีอะห์อิสماอียะห์ได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาในกิจการด้านสังคมในดินแดนชนบทที่ห่างไกลหลายแห่ง รวมทั้งศูนย์บริการทางการแพทย์และวิทยาลัยในเมืองการaji ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการให้บริการทางการแพทย์แห่งหนึ่งที่ทันสมัยที่สุดในโลกอิสลาม

กลุ่มดังกล่าวไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองหรือแม้กระทั่งการเข้าทำงานในหน่วยงานของภาครัฐ ดังนั้นพวกเขาก็ไม่ใช่เป็นกลุ่มที่ถูกจับตามองอย่างเคลื่อนแคลงสัญญาในสังคมมุสลิมโลก ต่างจากอิหร่านที่ทรงอิทธิพลหนื้อเอี้ยกลาง เลบานอน และอิรัก (หลังสังคมร. ก.ศ. 2003) ตลอดจนมีขีดความสามารถด้านการทหารและการพัฒนานิวเคลียร์ที่แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่ติดกันต่อรัฐมุสลิมอื่น ๆ รวมทั้งชาติตะวันตกบางประเทศ พัฒนาการที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้นของอิหร่านยังผลให้ชีอะห์ในสายตาของชนภายนอกเปลี่ยนไปจากที่เคยถูกมองอย่างดูถูกหรือการวางท่าหนึ่งกว่าโดยฝ่ายชูนนี เปเลี่ยนเป็นการมองด้วยความน่าเกรงขามหรือแม้กระทั่งด้วยความหวาดกลัว โดยเฉพาะประเทศรอบ ๆ จ่าวเปอร์เซีย ความรู้สึกดังกล่าวเหล่านี้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นผลมาจากการหลักการของอิสลามแต่อย่างใด เช่นเดียวกับจุดกำเนิดของชีอะห์ในศตวรรษก่อน ๆ ที่มีสาเหตุมาจากการที่พวกเขารเขามาไม่ส่วนเกี่ยวข้องในอำนาจด้านการเมือง

นอกจากชูนนีและชีอะห์แล้วยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่มีแนวคิดผิดแปลกออกไป คือ กลุ่มอะห์มัดียะห์ (หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ มิรชา และ กีอุดยานี) ก่อตั้งโดย มิรชา ภูลาม อะห์มัด (Mirza Ghulam Ahmad) ผู้ซึ่งมาจากการหมู่บ้านกอเดียน (Qadian) ในอินเดีย กลุ่มดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จในการเผยแพร่แนวคิดและขยายเข้าไปในปากีสถาน แต่ก็ถูกประกาศเป็นกลุ่มชนที่ “ไม่ใช่มุสลิม” โดยสมัชชาแห่งชาติปากีสถาน

²¹ ดูประวัติความขัดแย้งระหว่างชูนนี-ชีอะห์โดยย่อได้ใน <http://en.wikipedia.org/wiki/Shi%27ite>

²² บรรจง บินกาชัน, สารานุกรมอิสลาม: ฉบับเยาวชนและผู้เรียนสนใจ, (กรุงเทพฯ: อัล อะมีน, 2547), หน้า 104.

ในปี 1974 เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวปฏิเสธการเป็นศาสนทูตท่านสุดท้ายของศาสนานุชัมมัด ซึ่งพากเขาเขื่อว่าผู้ก่อตั้งแนวคิดจะห้ามดียะห์หรือมีรชา ฉุลาม อะห์มัด เป็นศาสดาต่อจากนุชัมมัด กลุ่มจะห้ามดียะห์เผยแพร่แนวคิดของตนอย่างแข็งขันในทุกแห่งหนที่พากเขาได้เข้าไปตั้งรกราก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอลวิการแห่งนือ

ในอิกต้านหนึ่ง ยังมีมุสลิมที่ยึดมั่นและเชื่อถือในเรื่องของความลึกลับในอิสลาม พากนี้เป็นที่รู้จักกันและเรียกกันว่าลัทธิซูฟี (Sufism) พบมากในมุสลิมสายชนนี พากซูฟีพยาบาลคืนจากการเข้าถึงพระเจ้าโดยตรงผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบันทึญพรต หรือไม่ก็การแสดงออกถึงความรู้สึกปลาบปลื้มอย่างเหลือล้น โดยการกระโดดโคลดเด็น การขับร้อง และการเข้ามานหรือนั่งสมาธิ ลัทธิซูฟีถือเป็นอิกต้านหนึ่งที่มีอิทธิโน้มน้อยในอิสลามและแพร่กระจายทั่วไปในโลกอิสลาม²³

นอกเหนือไปจากการแตกแขนงออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ยังมีการประกูขึ้นของสำนักตีความในบทบัญญัติทางนิติศาสตร์อิสลามมากมายในช่วง 2 ศตวรรษหลังจากการเสียชีวิตของศาสนานุชัมมัดในปีคริสต์ศักราชที่ 633 ทั้งนี้ในปัจจุบันมีอยู่ 4 สำนักที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในโลกอิสลามสายชนนี อันได้แก่ อัมบะลี (Hanbali) อะนะฟี (Hanafi) มาลิกี (Maliki) และ ชาฟี (Shafi'i)²⁴ ซึ่งของสำนักนิติศาสตร์อิสลามเหล่านี้ดึงขึ้นตามชื่อของเจ้าสำนัก ซึ่งเป็นประชญ์ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดของอิสลาม ทั้ง 4 สำนักคิดนี้ยึดมั่นในหลักการศรัทธาเดียวแก่กันและไม่มีการบิดเบือนหรือเบี่ยงเบนแก่นแท้ในหลักการอิสลาม ความแตกต่างระหว่างประชญ์เหล่านี้อยู่ที่การพิจารณาความน่าเชื่อถือและการยอมรับในจะดีมี²⁵ ต่างๆ ตามความชัดเจนของหลักฐานและสายรายงานในจะดีมีนั้น ๆ และการตัดสินปัญหาความคลุมเครือในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ของนักวิชาการ หรือด้วยเหตุผลและการใช้ข้อเปรียบเทียบในตัวบทและการตีความจากคัมภีร์กูรอน อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในโลกอิสลามว่าชาวมุสลิมสามารถยึดถือและปฏิบัติตามแนวทางของสำนักใดก็ได้จากทั้ง 4 สำนักนี้ ชาอุดิอาะเบียองก์ให้การยอมรับในความถูกต้องตามกฎหมายของทั้ง 4 สำนักนี้ผ่านศาลชัชรีอะซ์ของประเทศไทย

²³ ดูรายละเอียดเรื่องซูฟีใน อิมรอน มะลูตีน, บรรชัญอิสลาม, ชั้นเดียว, หน้า 83-102

²⁴ มัชับชาฟี มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่อยู่ในเอเชียอาคเนย์ มัชับอะนะฟี มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่อยู่ในอินเดียและปากีสถาน มัชับมาลิกี มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกา และมัชับชัมบาลี มีผู้ปฏิบัติตามส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกา

²⁵ จะดีมี หมายถึง บันทึกคำพูด การประพฤติปฏิบัติ จริยวัตร ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของนบีนุชัมมัดตั้งแต่ท่านได้รับการแต่งตั้งจากอัลลอห์ให้เป็นศาสนทูต (รอชูล) ของพระองค์เมื่อตอนอายุได้ 40 ปี จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน เมื่ออายุได้ 63 ปี นอกจากนั้น การกระทำของไรก์ตามของบรรดาสาวกต่อหน้าท่านศาสนทูต และท่านได้อุ้มน้ำดิหรือไม่ได้ห้าม ก็จัดอยู่ในความหมายของคำว่าจะดีมีด้วยเช่นกัน โดยภาษาแล้ว คำว่า “จะดีมี” หมายถึง “เรื่องเล่า” นอกจากนี้แล้ว จะดีมียังถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ชูนนาร์” ซึ่งหมายความว่า “การปฏิบัติ” “ขนบธรรมเนียม” หรือ “วิถีชีวิต” อิกด้วยทั้งนี้ จะดีมีและชูนนาร์ถือเป็นแหล่งอ้างอิงทางกฎหมายอิสลามที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองจากอัล-กูรอน ในขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นตัวอธิบายหรือขยายรายละเอียดตัวบทของอัล-กูรอน

ความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และภาษาなん才ได้ว่าเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความชัดช้อนในโลกอิสลามเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับสภาพและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมุสลิมในแต่ละพื้นที่ ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ใช้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งถูกแปลเป็นภาษาอื่น ๆ มากมาย ในศาสนพิธี การเข้าเฝ้าพระเจ้า ที่เรียกว่า การละหมาด หรือ การนماสของชาวมุสลิมนั้น มุสลิมที่ไม่ได้พูดภาษาอาหรับก็จะต้องอ่าน โง่การคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นภาษาอาหรับโดยการท่องจำ แต่ กระนั้นก็ตาม ภาษาอาหรับก็ไม่ได้เป็นภาษาที่ใช้กันทั่วไปในรัฐมุสลิม nok เนื่องจาก 22 รัฐในแถบประเทศอาหรับหรือในชุมชนอาหรับ ทั้งนี้มีหลายร้อยภาษาที่มุสลิมใช้ในการสันทานพูดคุยกัน เช่น ภาษาเปอร์เซีย อูรดู มาราธัน ชาวเชลี บังกอลี ตูรกี เบอร์เบอร์ 马拉yu เป็นต้น ภาษาเหล่านี้มีรากฐานมาจากตระกูลของภาษาต่าง ๆ มากมายและมีลักษณะการเขียนที่แตกต่างกัน (แม้ในบางครั้งจะมีความคล้ายคลึง และเกี่ยวข้องกัน) แม้จะมีความพยายามในการสอนภาษาอาหรับในทุกชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ แต่ก็ยังคงไม่อาจกล่าวได้ว่าภาษาอาหรับเป็นภาษาสาคัญที่ใช้ได้ในทุกหนทุกแห่งทั่วไปในโลกอิสลาม

Richard V. Weekes จำแนกว่าในประชาชาติมุสลิมนั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันอยู่ทั้งหมดประมาณ 300 กลุ่ม ในจำนวนนี้ 96 กลุ่มมีจำนวนประชากรมากกว่า 100,000 คน ซึ่งในจำนวน 96 กลุ่ม ดังกล่าวที่ เมื่อรวมประชากรทั้งหมดแล้ว มีมากกว่าร้อยละ 92 ของประชากรมุสลิมทั่วโลก²⁶ กลุ่มเหล่านี้ ไม่ได้มีหมายความว่าเป็นชนกลุ่มน้อยภายในศาสนา แต่เป็นเพียงกลุ่มชนที่มิที่มาทางด้านชาติพันธุ์ที่ไม่เหมือนกันและในบางกรณีใช้ภาษาที่แตกต่างจากชนส่วนมากในประเทศที่พำนักอาศัยอยู่ กลุ่มชนเหล่านี้มักมีภูมิคุ้มกันอยู่ตามบริเวณที่ห่างจากแนวพรมแดนของประเทศหรือตามตะเข็บชายแดนระหว่างประเทศ

อิกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพุทธิกรรมและวัฒนธรรมในอิสลาม คือ วัฒนธรรมของชนมุสลิมที่ไม่ใช่ มุสลิมซึ่งมีอิทธิพลกระบวนการต่อสังคมมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศต่าง ๆ ในลักษณะของการเลียนแบบพุทธิกรรมทางค่านิยม โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกาเหนือ ชาวมุสลิมรุ่นแรกที่ได้อพยพเข้าไปในประเทศที่ไม่ใช่ มุสลิมต่างวิตถกังวลด้วยประเด็นดังกล่าวใน เมื่อพากขาเห็นว่าลูกหลานของพากขาได้ให้การยอมรับกับค่านิยมและพุทธิกรรมต่าง ๆ ที่ศาสนาอิสลามสอนเป็นเรื่องพิเศษ เช่น การตั้งห้องของวัยรุ่นก่อนวัยอันควรและก่อนการสมรส การสำส่อนทางเพศ การทำแท้ง การเสพสิ่งเสพติดมีน้ำมัน การแต่งกายไม่เหมาะสม สื่อสารมวลชน และการปฏิเสธจริยธรรมอิสลาม ทั้งนี้ บรรดาคนกลุ่มของค์กรมุสลิมก็ได้พยายามแสวงหามาตรการต่าง ๆ ขึ้นมาแก้ไขและรับมือกับปัญหาดังกล่าว องค์กรเหล่านี้ได้แก่ องค์กรเพื่อสังคมอิสลามแห่งอเมริกาเหนือ (Islamic Society of North America) องค์กรสันนิบาตมุสลิมโลก (World Muslim League) และองค์กรสภามุสลิมยุโรป (European Muslim Council) เป็นต้น

²⁶ ⑨ Richard V. Weekes, **Muslim Peoples**, (UK: Greenwood Press, 1984)

(10) ชนกลุ่มน้อยในรัฐมุสลิม

กฏหมายอิสลามเป็นกฏหมายที่ให้ความเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองชนกลุ่มน้อยที่ไม่ใช่มุสลิมซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนหรือรัฐอิสลาม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า อิสลามให้การยอมรับในสถานภาพพิเศษของผู้นับถือศาสนาพุทธ (ชาวพุทธ) และชาวคริสต์ ว่าเป็นอะลุกิติاب หรือ “ชาวคัมภีร์” (People of the Book) ซึ่งหมายถึงบรรดาผู้ที่ศรัทธาในคัมภีร์เก่า (Old Testament) หรือเล่มต้นฉบับของศาสนาคริสต์ (Bible) ชนกลุ่มน้อยในรัฐมุสลิมอาจจำแนกได้ 2 ประเภทกว้าง ๆ คือ

1. พลเมืองที่ไม่ใช่มุสลิมที่เรียกว่า “ซิมมิมิส” (Dhimmis)

นักนิติศาสตร์อิสลามเรียกพลเมืองที่นับถือศาสนาอื่นที่อาศัยอยู่ในประเทศมุสลิมว่าชาว “ซิมมิมิส” (People of the Covenant) อันหมายถึงพลเมืองต่างศาสนิกที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของประเทศมุสลิม คำเรียกเช่นนี้ไม่ได้บ่งชี้ว่าพลเมืองเหล่านี้เป็นพลเมืองชั้นสองของประเทศ แต่มีความหมายว่าเป็น “บรรดาผู้ที่อยู่ได้พันธสัญญาและความคุ้มครอง” เพราะพวกเขากลายเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของศาสนา มุสลิมมัค และชาวมุสลิมทุกคนอย่างถาวร²⁷

2. ผู้ได้รับการคุ้มครองอาชญา (มุสตะมัน)

ประเภทนี้คือชนต่างด้าวที่ไม่ใช่มุสลิม แต่ได้เดินทางเข้ามายังประเทศมุสลิม แล้วพำนักอยู่ที่นั่น เพื่อทำงานหรือทำการอื่น ๆ นักนิติศาสตร์อิสลามเรียกกลุ่มคนประเภทนี้ว่าชาว “มุสตะมัน” หรือ “มุอาหัด” หมายถึงผู้อาศัยที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองอาชญาของอิสลามหรือผู้ที่อยู่ภายใต้พันธสัญญา (seekers of protection)

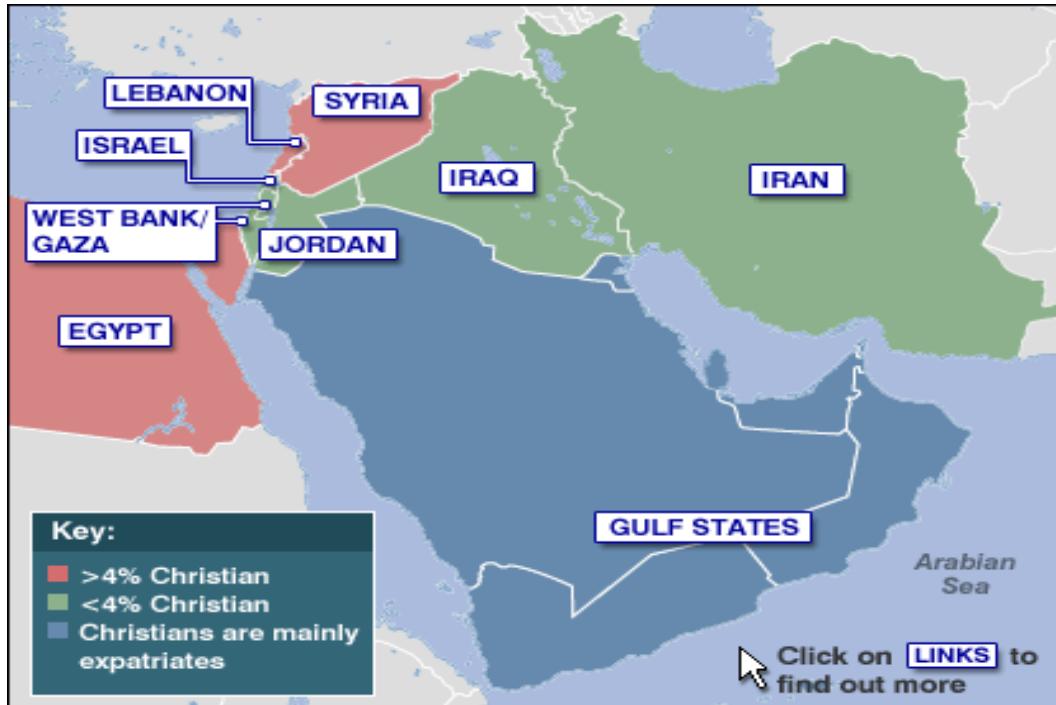
ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมทั้ง 2 ประเภทนี้ มีสิทธิทั่วไป เช่น ได้รับการอนุญาตให้อ่านบทสาดทางศาสนา ก่อนการเชื่อคริสต์เพื่อเป็นอาหารที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาของพวกเขาระหว่างประเทศมุสลิม ได้รับการประกันถึงสิทธิในการเคารพนุชชา สิทธิในการออกเสียงและแสดงความคิดเห็น และสิทธิการดำเนินการ หน้าที่ระดับสูงในงานด้านการปกป้องของภาครัฐ อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อยกเว้นในสิทธิบางประการอันจะเป็นการก่อให้เกิดผลเสียต่อธรรมชาติของสังคมมุสลิมด้วยเห็น ซึ่งภายใต้ข้อยกเว้นนี้ รัฐมุสลิมบางรัฐได้จำกัดอิสรภาพในการเคารพนุชชาและสิทธิของคนที่ไม่ใช่มุสลิมในการดำเนินการต่างๆ

มีชาวคริสต์เป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ในรัฐมุสลิมต่างๆ พวกเขายังคงมีบทบาทสำคัญในรัฐนั้นๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางเพียงแห่งเดียวประมาณการว่ามีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์อยู่ราว 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในลพบุณย์ก่อนเกิดสงครามกลางเมืองนี้ ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์เกือบร้อยละ 40 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ชาวคอปท์ (Copts: ชาว

²⁷ Al- Zuhaily Wahbah, *al-Islam wa ghairi al-muslimin (Islam and non-Muslim)*, (Demascus: Dar al-Maktabi, 1998), pp.60-61 อ้างไว้ใน ศอลิห์ ทุสัยน์ อัลอาหัด. สิทธิของชนต่างศาสนิกในประเทศอิสลาม. อุษมาน อัครีส (อดคุณ และเรียบเรียง), (วิทยาลัยอิสลามยะลา: เอคิสัน เพรส โปรดักส์, 2005), หน้า 17

อียิปต์สมัยกรีกและโรมัน โบราณที่นับถือศาสนาคริสต์) ประมาณ 8 ล้านคนในอียิปต์ ในซึ่เรียกประมาณ 1 ล้านคน และอีกร้อยละ 10 ของชาวปาเลสไตน์ผลัดถิ่นเป็นชาวคริสต์²⁸

แผนภูมิที่ 5 การกระจายตัวของประชากรชาวคริสต์ในตะวันออกกลาง

แหล่งที่มา: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4499668.stm

รัฐมุสลิมส่วนใหญ่ได้ดำเนินไว้ซึ่งความเสมอภาคในสังคมและให้ความสำคัญต่อชนกลุ่มน้อยโดยไม่เลือกปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่นปา基สถานที่ได้แต่งตั้ง เอ อาร์ โครนีเลียส (A.R. Cornelius) ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกขึ้นดำเนินการต่อไป หัวหน้าผู้พิพากษาศาลสูงสุดอยู่นานหลายปี ชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในปา基สถานส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษที่สืบทอดเชื้อสายมาจากชาวกัว (Goa) ในประเทศอินเดีย ภายใต้การนำของโยเซฟ คาร์ดินัล โคร์เดโร (Joseph Cardinal Cordeiro) กรรมสิทธิ์ที่ดินอันมีค่าของโบสถ์คริสต์นิกายคาทอลิกและอังกลิคัน (Anglican) “ไม่เคยถูกคุกคามด้วยการบุ่นบ่ายหรือเวนคืนแต่อย่างใด แม้ในบางแห่งจะไม่ได้เปิดใช้ก็ตาม

ในประเทศไทยเดน แม้จะมีชุมชนคริสต์อยู่ไม่นานนัก แต่พวกเจ้าก็ได้เข้ามามีบทบาทและดำเนินการต่อไป เช่น ดร. GAMAL ABU JABAR (Dr. Kamal Abu Jabar) เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของจอร์แดน ส่วนอิรักซึ่งมีประชากรชาวคริสต์อยู่ประมาณร้อยละ 3 (ส่วนใหญ่เป็นคริสต์นิกาย Chaldean, Nestorian, Orthodox, Catholic และ Protestant) มี ภูอิริก อาชิส ชาคริสต์นิกายคอลเดีย (Chaldean) เคยดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และในอิหร่าน มี บูโตรส บูโตรส ชา

²⁸ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับชาวคริสต์เติบโตในตะวันออกกลาง ได้ใน http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4499668.stm

ลี (Boutros Boutros Ghali) ชาวคริสต์คอปท์เคยดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขาธิการสหประชาชาติ ในไมร็อกโคมีชูนชนชาวคริสต์และชาวบิวาร์ช้อยู่เป็นจำนวนมาก พากษาเมืองฐานะที่มีค่าและเพื่องฟูอยู่ในประเทศนี้ สำหรับตุรกีที่ประกาศตัวหัตเจนว่าเป็นรัฐทางโลก (Secular State) ซึ่งพยายามเลียนแบบยูโรป ได้ให้การคุ้มครองสถานภาพและดำเนินนโยบายที่ค่อนข้างอ่อนโยนต่อชนกลุ่มน้อยชาวคริสต์ภายในประเทศของตนเป็นอย่างมาก

กระแสนี้ก็ตาม ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ที่อาศัยอยู่ในรัฐมุสลิมก็มีความรู้สึกไม่เชื่อมั่นในสถานภาพของพากษาที่ได้รับการรับรองโดยผู้ปกครองชาวมุสลิม แม้กฏหมายดังเดิมของอิสลาม ได้ให้การปกป้องคุ้มครองพากษาอย่างเต็มที่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยในรัฐมุสลิมก็ไม่ได้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด บางประเทศยังคงเลือกปฏิบัตินบนบรรทัดฐานที่แตกต่างกัน เช่น ชาอดิอาระเบียร์คงไม่อนุญาตให้มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างเดี่ยวต่างหากสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม²⁹ กลุ่มนิกายนาไฮ (Baha'i) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในปี 1863 ได้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด ทั้งนี้พากษานาไฮไม่เชื่อในความเป็นศาสนาทุกท่านสุดท้ายของนุ้ยมัด ในอีกด้านหนึ่งชุดนี้และลิเบียก็ได้เคยปฏิบัติการโดยใช้ความรุนแรงต่อต้านกลุ่มน้อยชนที่ไม่ใช่มุสลิมในประเทศของตน ในอิยิปต์รัฐบาลก็ประสบปัญหาในการที่ไม่อาจจะควบคุมพากษาทั่วทุนแรงที่มุ่งเป้าการโจมตีไปที่ชาวคริสต์คอปท์ได้

อนึ่ง ผลกระทบสำคัญที่โลกอิสลามได้รับจากการที่มีชาวคริสต์อยู่ร่วมในดินแดนก็คือ การที่ชาวคริสต์เหล่านี้จะเป็นตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างโลกอิสลามกับโลกตะวันตก

แม้ชาวคริสต์ในตะวันออกกลางจะมีสถานภาพเป็นชนกลุ่มน้อยแต่ก็มีอิทธิพลของพากษาในภูมิภาค แห่งนีกับความลึกซึ้งและกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง พากษาในสถาบันทางการศึกษาที่เก่าแก่และได้มาตรฐานหลายแห่งในภูมิภาคนี้ เช่น มหาวิทยาลัยอเมริกันแห่งกรุงเบรุต (American University of Beirut) ก่อตั้งขึ้นในปี 1866 ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของชาวคริสต์นิกาย โปรเตสแตนต์ (Protestant) และมหาวิทยาลัยเซนต์ โยเซฟ (Saint Joseph) ในเบรุต ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของชาวคริสต์คาಥอลิกนิกายเยซูอิต (Jesuit) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1881 มหาวิทยาลัยเหล่านี้ให้การศึกษาวิทยาการทางการแพทย์ การเมือง วิทยาศาสตร์ ฯลฯ แก่ผู้นับถืออิสลามของตะวันออกกลาง นอกจากนี้ ยังมีวิทยาลัยโรเบิร์ต (Robert College) ในกรุงอิสตันบูล ที่ให้การศึกษาในลักษณะเดียวกันแม้จะมีอิทธิพลน้อยกว่ามหาวิทยาลัยอื่นๆก็ตาม

²⁹ ในเขตคานสมุทรอาเรเบีย อิสลามไม่อนุญาตให้มีการสร้างศาสนสถานนอกจามสสูดเท่านั้น และไม่อนุญาตให้ชนต่างศาสนิกปฏิบัติศาสนกิจของตนเองอย่างโง่แจ้ง และไม่อนุญาตให้มีศาสนารื่น โอดเด่นเคียงข้างอิสลาม เพราภาคสมุทรอาหรับเป็นเขตพิเศษ (เป็นแผ่นดินต้องห้าม) ในบัญญัติอسلامที่ไม่เหมือนกับเขตอื่น ๆ ด้วยความพิเศษนี้ จึงเป็นหน้าที่ของชาอดิอาระเบียที่จะต้องปกปักษ์รักษา ไม่ให้คริสต์มาตั้งศาสนสถานในเขตนี้

การให้การศึกษาอบรมของมหาวิทยาลัยเหล่านี้เปิดกว้างสำหรับคนทุกชาติพันธุ์และโดยเฉพาะต่อบรรดาผู้นำชั้นสูง โดยไม่จำกัดถึงสถานภาพทางศาสนาว่าจะเป็นมุสลิมหรือชาวคริสต์ ในที่นี่พบว่าผู้ที่เข้ารับการศึกษาจากสถาบันเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม

โบสถ์อาหรับในตะวันออกกลางนับได้ว่าเป็นตัวเรื่องต่อที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในการประسانความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมกับชาวคริสต์ ผู้นำคริสต์ที่มีบทบาทสำคัญในที่นี่ ได้แก่ แฟรง ชากราน (Frank Sakran) ตัวแทนศาสนาจักรกรีกออร์โธดอกอิซ่าอาหรับ ในองค์การสภาก里斯ต์จารากล (World Council of Churches) และในสหรัฐอเมริกาคือ หัวหน้าบาทหลวง ฟิลิป อี ชาลิบะ (Philip E. Saliba) มหาสังฆนายกแห่งโบสถ์อิซ่าอาหรับ ซึ่งได้จัดการสานเสวนาระหว่างผู้นำตะวันออกกลางและผู้นำชาวคริสต์อยู่เป็นประจำ อิทธิพลและบทบาทของผู้นำชาวคริสต์เหล่านี้ได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก แม้กระนั้นนาย เก้าะดะฟี (Qaddafi) ผู้นำลิเบีย บุคคลผู้ซึ่งมักไม่ปราศจากในสื่อของอเมริกาในทางที่ดีหรือในความไม่เป็นผู้นำที่นิยมความประนีประนอม ยังพูดและปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์ต่อการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์

(11) การพัฒนามุขย์ในโลกอิสลาม

โลกในยุคปัจจุบันประกอบไปด้วยดินแดนและประเทศต่างๆ รวมกันทั้งหมด 207 ประเทศ ในจำนวนนี้ 57 ประเทศเป็นสมาชิกขององค์การการประชุมอิสลาม (Organization of Islamic Conference-OIC) โดยประเทศเหล่านี้จัดเป็นประเทศมุสลิม หรือที่มักเรียกันโดยรวมว่า “โลกอิสลาม” (Muslim World) หากพิจารณาจากการคำนวณของสหประชาติ ประชากรโลกมีจำนวนรวมกันทั้งหมดในปัจจุบันประมาณ 6.13 พันล้านคน โดยมีประชากรมุสลิมทั้งหมดประมาณร้อยละ 21.4 ขณะเดียวกัน พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งโลกมีอยู่ประมาณ 103 ล้านตารางกิโลเมตร ในจำนวนนี้พื้นที่ของโลกอิสลามรวมกันทั้งหมดจะมีอยู่ประมาณ 30.51 ล้านตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 22.80 ของพื้นที่ทั้งหมดในโลก

หากพิจารณาจากแผนที่โลกจะเห็นได้ว่า โลกอิสลามยื่นขยายจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือของแอฟริกา (โนร์อฟิก) ไปจนถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อินโดนีเซีย) จากน้ำสมุทรแอตแลนติกไปจนถึงแปซิฟิก ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและน้ำสมุทรอินเดีย มีประมาณการณ์กันว่า โลกอิสลามผลิตยางพาราและปอกระเจา (Jute) มากกว่า 3 ใน 4 จากผลผลิตทั้งหมดของโลก ทรัพยากรน้ำมัน 2 ใน 3 ของโลกอยู่ในประเทศมุสลิม นอกจากนี้ น้ำมันปาล์ม 2 ใน 3 ของโลก และเครื่องเทศมากกว่า 2 ใน 3 ของโลกยังได้มาจากโลกอิสลาม อีกทั้ง โลกอิสลามยังมีดินบุกและแร่ธาตุฟอสเฟตกว่าครึ่งหนึ่งของโลก และยังเป็นแหล่งผลิตก้าชธรรมชาติเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ โลกอิสลามยังผลิตฝ้าย กาแฟ ชา ขนแกะ ยูเรเนียม ธาตุโลหะแมงกะนีส ธาตุโคบล็อก (cobalt) และทรัพยากรื่นๆ อีกหลายชนิดที่โลกอิสลามสามารถผลิตได้ในปริมาณที่มาก

แม้กระนั้น ก็เป็นที่น่าเสียดายที่แม่จะมีทรัพยากรธรรมชาติมากนายน่าดูนั้น แต่ในแง่ของการพัฒนานุษย์ กลับปรากฏว่าประชากรนุสลิมโลกจัดอยู่ในประเภทกลุ่มคนที่ยังด้อยพัฒนา (Human Under-development) ดังนั้น การพิจารณาเชิงเปรียบเทียบในภาพกว้างๆ ระหว่างโลกอิสลามกับโลกที่ไม่ใช่อิสลามจึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดพื้นฐานเกี่ยวกับโลกน้ำมันและโลกที่ไม่ใช่น้ำมัน

ประเทศ	โลกมุสลิม		โลกที่ไม่ใช่มุสลิม	
	ประเทศรายได้สูง	ประเทศรายได้ต่ำ	ประเทศรายได้สูง	ประเทศรายได้ต่ำ
- ประชากรประเทศอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนระหว่างประเทศ (%)	---	33.8	---	27.6
- รายได้ต่อหัว (per capita GDP (หารีบุสทรัชฯ))	8,6112	613	26,180	2,512
- อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (%)	-0.7	-0.2	2.6	1.5
- อายุเนลลี่ (ปี)	72	58	79	64
- อัตราการเติบโตของจำนวนประชากร (%)	2.1	2.2	0.5	1.4
- ประชากรที่ขาดแคลนน้ำสะอาด (%)	19	36	6	28
- จำนวนแพทย์ต่อประชากร 100,000 คน	123	82	273	115

แหล่งที่มา : ธนาคารโลก, 2000; UNDP, 2001

หมายเหตุ : การแบ่งประเทศที่มีรายได้สูง-ต่ำ ใช้รายงานของการพัฒนาโลกปี 2000/2001 เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นรายงานที่เน้นประเด็นความยากจนเป็นหลัก ในการแบ่งดังกล่าว ประเทศที่มีรายได้สูงและปานกลางค่อนข้างสูง จะจัดอยู่ในประเทศ “ประเทศที่มีรายได้สูง” (GNP per capita US\$ 2,996 หรือสูงกว่า) ขณะที่ประเทศที่มีรายได้ต่ำหรือรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ จะจัดอยู่ในประเทศ “ประเทศที่มีรายได้ต่ำ” (GNP per capita US\$ 2,995 หรือน้อยกว่า) ตามการแบ่งประเทศเช่นนี้ จากประเทศอิสลาม 57 ประเทศ มีแค่ 11 ประเทศ คือ บาห์เรน บруไน กาบอน คูเวต เลบานอน ลิเบีย มาเลเซีย โอมาน กัตตาร์ ชาอดิอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เท่านั้นที่จัดว่าเป็นประเทศที่มีรายได้สูง ในขณะที่ประเทศที่เหลืออีกกว่า 40 ประเทศ จัดเป็นประเทศที่มีรายได้ต่ำ

ในปัจจุบัน โลกอิสลาม โดยรวมต้องเผชิญกับปัญหาท้าทายมากมาย หนึ่งในนั้นก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มะห์บุบ อุล-ฮาค *(Mahbub ul Haq) ได้อธิบายไว้ว่า “ลำดับการพัฒนาของประเทศมนุสติม โดยทั่วไปมักต่ำกว่าการจัดลำดับรายได้ต่อหัว (per capita ranks) อันแสดงให้เห็นว่า รายได้ของพวกราษฎร์ไม่ได้สูงน้ำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชากรของประเทศเหล่านี้อย่างเต็มที่นัก ดังนี้ การพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) โดยรวมของประเทศมนุสติม 49 ประเทศอยู่ที่ 0.393 เท่านั้น ซึ่งจัดว่าโลกอิสลามอยู่ในประเภทกลุ่มคนที่ยังด้อยพัฒนา

หากพิจารณาจากรายงานการพัฒนามนุษย์ปี ค.ศ. 2001 จะพบว่า ประเทศมนุสติม 44 ประเทศ มีมาตรฐาน HDI ที่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานของโลกทั่วไป ยิ่งกว่านั้น ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ไม่เท่ากัน ประเทศมนุสติมจำนวนมากก็ยังมีการพัฒนามนุษย์ที่ต่ำกว่าประเทศที่ไม่ใช่มนุสติม (ที่มีรายได้ไม่เท่ากัน)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระหว่างประเทศมนุสติมและประเทศที่ไม่ใช่มนุสติม ซึ่งมีรายได้ไม่เท่ากัน แต่มีระดับของการพัฒนามนุษย์ที่แตกต่างกัน

ประเทศ	การจัดลำดับ HDI	รายได้ประชากรต่อหัวต่อปี (GDP per capita)	อายุเฉลี่ย (ปี)	อัตราการรู้หนังสือ (%)
ประเทศรายได้สูง				
● นิวซีแลนด์	19	19,104	77.4	99.0
● UAE	45	18,162	75.1	75.1
ประเทศรายได้ต่ำ				
● เวียดนาม	101	1,860	67.8	93.1
● Guinea	150	1,934	47.1	35.0

แหล่งที่มา : UNDP, 2001

ข้อมูลข้างต้นนี้ให้เห็นว่า ภายในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงซึ่งมีรายได้ไม่เท่ากัน การจัดลำดับ HDI ของโลก จัดให้ UAE อยู่ในลำดับที่ 45 แต่นิวซีแลนด์อยู่ในลำดับที่ 19 เช่นเดียวกัน สำหรับประเทศที่มีรายได้ต่ำ ปรากฏว่าประเทศ Guinea จัดอยู่ในลำดับที่ 150 ขณะที่เวียดนามนั้นจัดอยู่ในลำดับที่ 101 เท่าที่นั้นเอง อัตราการรู้หนังสือในนิวซีแลนด์และเวียดนามคือ ร้อยละ 99 กับ 93.1 ตามลำดับ แต่สำหรับ UAE กับ Guinea อยู่ที่ร้อยละ 75.1 และ 35.0 ตามลำดับ สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึง (นอกเหนือจากปัจจัยอื่นๆ) ความผิดพลาดในการจัดการบริหารทรัพยากรในประเทศมนุสติม ซึ่งเป็นภูมิประเทศที่ทำให้การพัฒนามนุษย์ของประเทศมนุสติมเป็นไปอย่างล่าช้า

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 1990 ประเทศมนุสติมจำนวนมากมีความก้าวหน้ามากขึ้นในเรื่องของการพัฒนามนุษย์ แต่ในยุคโลกภิวัตน์ร่วมสมัยนี้ และการแข่งขัน ความก้าวหน้า

ดังกล่าวบ่งถือว่าไม่เพียงพอ (ตามมาตรฐานของ UNDP) ตามการศึกษาของ UNDP นั้น จากประเทศมุสลิม ทั้งหมด 57 ประเทศ 34 ประเทศมีลำดับลดลงในการจัดลำดับ HDI ของโลก ในขณะเดียวกัน ถึงแม้ว่าบางประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม ซึ่งเป็นประเทศที่มีรายได้สูงจะตกลงลำดับของการจัดลำดับ HDI ของโลก แต่พวกเขาก็ยังจัดอยู่ในประเทศระดับต้นๆ ของ HDI ของโลก ทั้งนี้ความต่ำต้องอยู่ด้านล่างของ HDI ของโลกอิสลามโดยรวมอยู่ที่ร้อยละ 29.2 (UNDP, 1999 ; 200,2001)

การศึกษาในโลกอิสลาม

อิสลามให้ความสำคัญต่อการศึกษาอย่างมาก หลักคำสอนทางศาสนาเน้นย้ำให้มุสลิมทั้งชายและหญิงแสวงหาความรู้ จากการแรกของคัมภีร์อัล-กุรอานสั่งใช้ให้ศาสนทูตมุ罕มัดอ่าน เรียนรู้และทำความเข้าใจ (Quran, 96 : 1-4) ตามคำสอนของอัล-กุรอานแล้ว พระเป็นเจ้าได้ประทานความสามารถให้แก่มนุษย์ในการสังเกต คิดและเรียนด้วยปากกา เพื่อที่ว่าเจ้าจะได้เผยแพร่ความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของพวกราชา ไว้เป็นมรดกตกทอดต่ออนุชนรุ่นหลัง ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ความรู้และการศึกษาได้รับการเน้นย้ำถึงความสำคัญอย่างสูง อัล-กุรอานให้เกียรติบรรดาผู้มีความรู้สั่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และให้ความสำคัญกับการพัฒนามุขย์ แต่น่าเสียดายที่ในโลกอิสลามร่วมสมัยนั้น คำสอนเหล่านี้กลับถูกละเลย คำสอนของอิสลามกล้ายเป็นแค่เรื่องทฤษฎีที่ไม่นำมาสู่การปฏิบัติ

ในเมืองของการปฏิบัตินี้ โลกอิสลามยังล้าหลังในเรื่องการศึกษา ความจริงคำสอนทางศาสนา (ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากระดับโลกที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นเอกฉันท์ในการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาติเมื่อปี ค.ศ. 1948) ถือว่าการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกัน “การประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องการศึกษาสำหรับทุกคน” (World Conference on Education for All) ซึ่งจัดร่วมกันโดย UNESCO UNICEF UNDP และ ธนาคารโลก ในปี ค.ศ. 1990 ณ หาดจอมเทียน พัทยา ประเทศไทย ได้มีการออกประกาศ “ปฏิญญาสากระดับโลกว่าด้วยเรื่องการศึกษาสำหรับทุกคน (World Declaration on Education for all)” ซึ่งเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ทั้งหมด จัดเตรียมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่พลเมืองของตนแต่ละประเทศอย่างเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม ในประเทศมุสลิมหลาย ๆ ประเทศ สถานะของภาคส่วนทางด้านการศึกษานั้น ตกต่ำ ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2001 พ布ว่า อัตราผู้รู้หนังสือของประเทศทั้งหมดมีเพียงร้อยละ 49 (ผู้ชายร้อยละ 61.3 ส่วนผู้หญิงร้อยละ 36.8) อัตราการรู้หนังสือดังกล่าวมีความแตกต่างหลากหลายในประเทศตัดข้ามแคว้นต่างๆ และพื้นที่ในชนบทและเมือง เป็นที่น่าเสียดายว่า กว่าครึ่งศตวรรษ หลังจากประเทศได้รับเอกสารชาติปี 2001 ยังคงจัดอยู่ในหน่วยประเทศที่มีอัตราผู้รู้หนังสือต่ำที่สุดประเทศหนึ่งของโลก³⁰

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระหว่างประเทศมุสลิมและประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมที่มีรายได้เฉลี่ยไม่เท่ากัน แต่ มีระดับการพัฒนามุนุยย์ อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ และการใช้จ่ายในเรื่องการศึกษา แตกต่างกัน

ประเทศ	การจัดลำดับ HDI	GDP per capita (หารือยุสหรัฐฯ)	อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่	ค่าใช้จ่ายสาธารณะ ต่อการศึกษา
ประเทศรายได้สูง				
● สเปน	21	18,079	97.6	5.0
● กาตาร์	48	18,789	80.8	3.4
ประเทศรายได้ต่ำ				
● โอมาน กอเลีย	116	1,711	62.3	5.7
● มอริตาเนีย	139	1,609	41.6	5.1

แหล่งที่มา : UNDP, 2001

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะมีรายได้ต่อหัวต่อปีเฉลี่ยไม่เท่ากัน แต่ในแง่ของการพัฒนามุนุยย์ กาตาร์กับมอริตาเนียกลับยังล้าหลังสเปนและมอง กอเลียในหลายๆ ด้าน ในด้านอัตราการรู้หนังสือของประเทศมุสลิมทั้ง 2 ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมอยู่มาก สถานการณ์เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า โลกอิสลามต้องลงทุนทางด้านการศึกษาให้มากกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของงบประมาณในการใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาของรัฐบาลทั้งของกาตาร์และมอริตาเนีย ก็ยังต่ำกว่าในสเปนและมอง กอเลีย ตามลำดับ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดประเด็นคำถามที่น่ากังวลขึ้นมาว่า ประเทศมุสลิมจะสร้างความก้าวหน้าในแง่ของการพัฒนามุนุยย์ได้อย่างไร ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ร่วมสมัย

ความมั่นคงของมุนุยย์

ความมั่นคงของมุนุยย์ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนามุนุยย์ แต่ก็มีแนวคิดที่แตกต่างๆ หลากหลายเกี่ยวกับความมั่นคงของมุนุยย์ โดยในปัจจุบัน ความมั่นคงของมุนุยย์มีความหมายมากกว่าการป้องกันพร้อมแคนท่างภูมิศาสตร์ของประเทศ ตามคำอธิบายของ UNDP ความมั่นคงของมุนุยย์ คือ

- ความมั่นคงของมุนุยย์ถือเป็นความกังวลห่วงใยระดับสากล (ทั้งสำหรับประเทศในโลกที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา)
- เมื่อความมั่นคงของผู้คนที่อาศัยอยู่ส่วนใดของโลกก็ตามถูกทำลาย ผลกระทบจะมีต่อความมั่นคงของผู้คนในส่วนอื่นๆ ของโลกเช่นกัน

- ความมั่นคงของมนุษย์นั้นมีสูนย์กลางอยู่ที่ผู้คน ดังเช่นที่เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของมวลชน
- ความหมายรวมถึงความมั่นคงจากความทิวทั่ว จากโรคภัยไข้เลิ�บ จากการลูกป่วยป่วย และจากการลูกขัดขวางในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่ตัวแทนของครอบครัวคือว่างๆ ของการพัฒนามนุษย์ แต่ถือเป็นเงื่อนไขแรกของมนุษย์ นอกจากนั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นระหว่าง ความมั่นคงของมนุษย์กับการพัฒนามนุษย์ ความก้าวหน้าในด้านใดด้านหนึ่งจะเกิดอนุนอิง ด้านหนึ่ง

ตารางที่ 4 ความมั่นคงของมนุษย์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศมุสลิมและประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม ทั้งประเทศที่มีรายได้ต่ำและประเทศที่มีรายได้สูง

ประเทศ/ภูมิภาค	การจัดลำดับ HDI	การใช้จ่ายงบประมาณ ด้านการศึกษา (GDP per capita)	การใช้จ่ายงบประมาณ ด้านสาธารณสุข (% ของ GDP)	การใช้จ่ายงบประมาณ ด้านการทหาร (% ของ GDP)
ประเทศรายได้สูง (ตะวันออกกลาง)				
● อิสราเอล	22	7.6	6.0	8.1
● UAE	45	1.7	0.8	3.2
ประเทศรายได้ต่ำ (เอเชียใต้)				
● เนปาล	129	3.2	1.3	0.9
● ปากีสถาน	127	2.7	0.9	4.4

ในปัจจุบันภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชียใต้นับเป็นภูมิภาคที่ยุ่งยากและเปราะบางของโลก หากพิจารณาจากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศอิสราเอลและ UAE จัดอยู่ในประเทศที่มีรายได้สูง และมีการพัฒนามนุษย์ในระดับที่สูง เมื่อเทียบกับเนปาลและปากีสถาน ซึ่งเป็นประเทศที่มีรายได้ต่ำและไม่ค่อยมีการพัฒนามนุษย์ในลำดับต้นๆ ของโลก ข้อมูลตามตารางชี้ว่า ในกรณีของอิสราเอล แม้จะใช้จ่ายงบประมาณไปทางด้านการทหารอย่างสูงเมื่อเทียบกับ UAE แต่ประเทศนี้ก็มีการจัดการบริหารที่ดีในการใช้ประโยชน์จากทุนทางการเงิน รวมถึงการใช้งบประมาณในสัดส่วนที่มากในภาคการศึกษาและสาธารณสุข ในทางตรงข้ามข้อมูลของ UAE กลับแสดงภาพที่ไม่น่าเชื่อชม ด้วยเหตุนี้ อายุเฉลี่ยของประชากรและอัตราผู้รู้หนังสือของอิสราเอลจึงอยู่ในระดับที่สูงกว่าของ UAE ในภูมิภาคเอเชียใต้

เนปาลและปากีสถานเกื้อจะเรียกได้ว่าอยู่ในระดับเดียวกันในเรื่องของการพัฒนา และต้องเผชิญกับภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติของพวากษา³¹ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการใช้จ่ายงบประมาณในเรื่องของการศึกษาและสาธารณสุขของเนปาลกลับสูงกว่าของปากีสถานอย่างเห็นได้ชัด ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมสามารถบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าประเทศมุสลิม

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า การพัฒนามุขย์ของโลกอิสลาม ยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับโลกที่ไม่ใช่อิสลาม อะบุสุลัยมาน (Abu Sulayman) นักวิชาการมุสลิมผู้มีชื่อเสียงได้กล่าวไว้ว่า “ความอ่อนแอกายใน ค่อนข้างล้าหลัง ความท้อแท้หมดหวัง ปัญหาความขัดแย้ง ความทุกข์ยากจากภาวะเศรษฐกิจภายใน และมักถูกความคุณและละเมิด โดยอำนาจต่างชาติ ทำให้โลกอิสลามตกอยู่ในสภาพวิกฤต ล้าหรับมุสลิมแล้วประวัติศาสตร์สมัยใหม่ทั้งหมดถือเป็นโศกนาฏกรรม ในยุคสมัยต่าง ๆ ช่วงที่การปฏิวัติอิสลามได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น มุสลิมนั้นเป็นผู้ที่เก็บรักษาอารยธรรม และเป็นทั้งศูนย์กลางและผู้นำของอารยธรรมโลก แต่ในปัจจุบันรัฐมุสลิมไม่ได้เป็นทั้งผู้นำหรือหุ้นส่วน และทั้งมุสลิมและอิสลามมักถูกพิจารณาในการเมืองโลกว่าไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าตัวสร้างปัญหา ในประเทศาหมุสลิม มักเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่จะกล่าวโทษพลังอำนาจภายนอก และพวกลัจจารรดินิยมว่าเป็นเหตุให้ทุกอย่างแย่ลง แม้ว่าธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้อาจทำให้เห็นถึงความไม่พ่อใจและอุปสรรคปัญหามากมายที่มุสลิมต้องเผชิญ แต่มันก็ไม่สามารถขับยมมูลเหตุของความตกต่ำภายในได้”

คำกล่าวของอะฎูสุลัยมานนับเป็นข้อสรุปที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ข้างต้นที่สะท้อนออกมายังให้เห็นถึงสภาวะความด้อยในเรื่องการพัฒนามนุษย์ของโลกอิสลาม

សរុប

อิสลามเป็นระบบการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ การเป็นที่เลื่อมイスครัทธาในระบบดังกล่าว ได้ก่อทำเนิดปัจเจกชนและสังคมผู้ศรัทธาตั้งแต่ระดับเล็กไปจนถึงรัฐชาติหรือประเทศและจักรวรรดิที่เรื่องอำนาจในประวัติศาสตร์อารยธรรมของโลก ปัจจุบันแม่โลกอิสลามในเชิงจักรวรรดิจะไม่มี แต่โลกอิสลามในแง่วัฒนธรรมและรัฐยังคงอยู่ รวมกันเป็นองค์ประกอบของโลกอิสลามที่มีพื้นที่เชิงประชากรและภูมิศาสตร์ ถึงประมาณ 1 ใน 4 - 1 ใน 3 ของโลก โลกอิสลามมีความหลากหลายในเชิงวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ แนวคิดทางศาสนา เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง หากตัดสินโดยมาตรฐานความเจริญที่ใช้ความเป็นประชาธิปไตย ฐานะเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตและการศึกษา โลกมุสลิมส่วนใหญ่นับว่าอยู่ในสถานะที่ดี อยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เพราะเหตุนั้น ความเด่นของโลกมุสลิม คือ พลังยึดเหนี่ยว หลอมรวม แผ่ขยายปริมาณและสายสัมพันธ์ทางสังคมของผู้

ศรัทธาที่ได้รับข้อจำกัดในชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมและพรสวรรค์ทางวัฒนธรรมทั้งความหลากหลายของสภាបภูมิศาสตร์และทรัพยากร องค์ประกอบต่างๆเหล่านี้ มีความเกี่ยวโยงกัน มีผลกระทบต่อกันภายในโลกมนุษย์ และระหว่างโลกมนุษย์กับโลกทั่วไปอย่างลับซับซ้อน

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง

ความนำ

ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของตะวันออกกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโลกมุสลิมมีมาอย่างนานคู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทยไม่ทางได้ทางหนึ่ง แม้ว่าประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางเป็นส่วนหนึ่งของนานาประเทศมุสลิม งานวิจัยนี้จะเจาะจงเสนอความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิมในส่วนนี้เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นคืนแคนที่มีความสำคัญสูงสุดในทางศาสนา ในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดอิสลามทั้งในแง่ของคุณธรรมและภาษาอาหรับซึ่งเป็นภาษาของคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นประเทศเป้าหมายที่นักเรียนมุ่งไปศึกษาความรู้ เป็นศูนย์รวมทางศาสนาพิธีอัจฉริยะ ที่มุสลิมทั่วโลกมุ่งไปประกอบ ควบคู่กับการเป็นคืนแคนการเมือง การค้าและอุตสาหกรรม น้ำมันที่เป็นอิทธิพลหลักของโลก

ประเทศมุสลิม คือ ประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีทั้งแนวคิดชูนี (Sunni) ชีอะห์ (Shi'a) และอื่นๆ แต่โดยมากแล้ว ประเทศมุสลิมส่วนใหญ่จะยึดถือสำนักคิดชูนี (ร้อยละ 85) ประเทศมุสลิมจะมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั้งในเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา ดังนี้

1) เอเชีย

(1.1) เอเชียตะวันตก(Southwest Asia) หรือที่รู้จักกันดีว่าตะวันออกกลาง (Middle East) ประเทศในตะวันออกกลางเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม ยกเว้นอิสราเอล ประกอบด้วยประเทศบาห์เรน อิรัก อิหร่าน อิสราเอล จอร์แดน คูเวต เลบานอน โอมาน กัต้าร์ ชาอดีอาระเบีย ซีเรีย ตุรกี สาธารณรัฐอิหร่าน อิหร่าน และเยเมน รวมทั้ง ปาเลสไตน์

(1.2) เอเชียกลาง (Central Asia) ได้แก่ ประเทศอฟغانิสถาน อาเซอร์ไบจัน คาซัคสถาน คีร์กิซสถาน ทาจิกิสถาน เตอร์กเมนิสถาน และอุซเบกิสถาน

(1.3) เอเชียใต้ (South Asia) ได้แก่ ประเทศปากีสถาน บังคลาเทศ และมัลตีพีส์

(1.4) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน

2) ยุโรป ได้แก่ ประเทศอัลบานี บอสเนีย และเซอร์เบีย โกรีกี

3) แอฟริกา ได้แก่ ประเทศโมร็อกโก อัลจีเรีย ตูนิเซีย ลิบีีย มาลี ไนจีเรีย เซเนกัล โซมาเลีย อิริทรี จิบูตี และซูดาน

อย่างไรก็ตาม สำหรับในงานวิจัยเรื่องนี้ จะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมุสลิมเฉพาะในเอเชียเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย ประเทศในตะวันออกกลาง ประเทศมุสลิมใน

ເອເຊີຍໄຕ ແລະ ປະເທດສຸລິມເອເຊີຍຕະວັນອອກເລີຍໄຕ ໂດຍເພາວຍ່າງຍິ່ງຈະມຸ່ງນັ້ນກ່າວລົງປະເທດໃນຕະວັນອອກກາລາງເປັນຫລັກ ເນື່ອຈາກເປັນດິນແດນທີ່ມີປະເທດສຸລິມຈຳນວນນາກທີ່ສຸດ

ຕະວັນອອກກາລາງເປັນກຸມົມົກາທີ່ມີພື້ນທີ່ 8.6 ລ້ານຕາຮາງກີໂລເມຕຣ ປະກອບດ້ວຍປະເທດ ມຸສຸລິມເກືອນທັ້ງໝົດ ດັ່ງນີ້ ນາຫຼັນ ອີຣັກ ອີຫວ່ານ ອີສຣາເອລ ຈອ້ວແດນ ອູວເຕ ເລບານອນ ໂອມານ ກາຕ້າ໌ ທ້າວຸດີອາຮະເບີຍ ທີ່ເຮີຍ ຖຸຣົກ ສຫ້ວັດອາຫັນອິມຣັຕສ ແລະ ເຍເມນ ຮວມທີ່ປາເລັດໄທນີ້ (ນອກຈາກນີ້ຢັ້ງນັ້ນ ຮວມອີຍີປັດ ທູດານ ແລະ ລີເບີຍ ເປັນສ່ວນໜີ່ຂອງຕະວັນອອກກາລາງດ້ວຍ ແມ່ວ່າ ໂດຍພື້ນທີ່ແລ້ວຍູ້ໃນແອຟຣິກາກີ່ຕາມ)

ປະຈາກສ່ວນໃໝ່ໜ່ອງປະເທດສຸລິມໃນຕະວັນອອກກາລາງດັ່ງກ່າວມີເຊື້ອສາຍອາຫັນແລະ ນາງສ່ວນມີເຊື້ອສາຍປອຣີເຊີຍ ເຄົຣີດ ເຕົຣີກ ເບອຣັບອົກ ພຸ່ພຸ່ຕຸນ ແລະ ໂໂມນາເລີຍ ໂດຍສ່ວນໃໝ່ເປັນມຸສຸລິມສຳນັກຄິດ ທູນນີ້ ແລະ ນີ້ນາງສ່ວນເປັນມຸສຸລິມແນວຄິດຊື່ອະສົ່ງ

ໃນດ້ານຄວາມສຳຄັນນີ້ ຕະວັນອອກກາລາງເປັນຈຸດຍຸທະສາສຕຣີທີ່ຄາມເກີ່ວະຮ່ວ່າງ 3 ທົ່ວປ ອື່ອເອເຊີຍ ແອຟຣິກ ແລະ ຍຸໂຮປ ມີທະເລສຳຄັນ ໄດ້ແກ່ ທະເລເມີດເຕົອຣີເຣັນ ທະເລແດງ ອ່າວເປອຣີເຊີຍ ທະເລ ແກສເປີຍ ທະເລດຳ ແລະ ມາສຸມທຽບອິນເດີຍ ທີ່ຢັ້ງມີຂ່ອງແຄບສຳຄັນ ໄດ້ແກ່ ຄຣອງສຸເອົ້ຈ ຂ່ອງແຄບອ່ອຽນມູ້ຈ່ອງແຄບດະແນລສ ແລະ ທະເລແດງ ແລະ ໂດຍເພາວຍ່າງຍິ່ງເປັນສູນຍົກລາງການຄາມທາງນໍ້າແລະ ອາກາສທີ່ສຳຄັນຂອງໂລກ ນອກຈາກນີ້ຕະວັນອອກກາລາງຍັງມີຄວາມສຳຄັນຍິ່ງໃນດ້ານພລັງຈານ ກ່າວຄື່ອ ເປັນກຸມົມົກາທີ່ອຸດົມ ສມບູຮົນດ້ວຍນໍ້າມັນແລະ ກ້າງຊະນະມາດີໂດຍສາມາດພລິຕິນໍ້າມັນໄດ້ 1 ໃນ 3 ຂອງປຣິມາມັນໍ້າມັນທີ່ພລິຕິໃນໂລກ ແລະ ມີປຣິມາມັນໍ້າມັນສຳຮອງດີ 1 ໃນ 2 ຂອງໂລກ ໂດຍຫາອຸດີອາຮະເບີຍເປັນປະເທດທີ່ມີປຣິມາມັນໍ້າມັນສຳຮອງ ນາກທີ່ສຸດໃນໂລກປະມາມານ 260 ພັນລ້ານບາຮ່າເຮັດ ຮ້ອຍ 1 ໃນ 4 ຂອງປຣິມາມັນໍ້າມັນສຳຮອງໂລກ ຂໍມະເດີວັກນັ້ນ ຕະວັນອອກກາລາງທີ່ເປັນແໜ່ງກ້າງຊະນະມາດີທີ່ສຳຄັນແໜ່ງໜຶ່ງຂອງໂລກ ໂດຍມີປຣິມາມັນກ້າງຊະນະມາດີສຳຮອງ ຮ້ອຍລະ 30 ຂອງໂລກ ຜຶ່ງອີຫວ່ານຈັດເປັນປະເທດທີ່ມີປຣິມາມັນສຳຮອງເປັນອັນດັບສອງຂອງໂລກ (ຮອງຈາກຮັສເຊີຍ) ມີຄົງປະມາມານ 20,007 ພັນລ້ານຄົວບົກຟຸກ ຮ້ອຍປະມາມານຮ້ອຍລະ 14.6 ຂອງປຣິມາມັນກ້າງຊະນະມາດີຂອງໂລກ

ອນີ່ງ ຕະວັນອອກກາລາງຍັງເປັນກຸມົມົກາທີ່ເປັນຈຸດດຳເນີດຂອງສາສນາອີສລາມ ໂດຍເປັນທີ່ຕັ້ງຂອງນກຮ່າທີ່ສຳຄັນທາງສາສນາອີສລາມ ຄື່ອ ນກຮ້າມກະກົ່ງ ມະນີນະສົ່ງ ແລະ ເຢູ່ຫາເລີ່ມອີກດ້ວຍ

ເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈເພີ່ມຂຶ້ນບໍ່ທີ່ຈະກ່າວລົງປະເທດທີ່ເກີ່ວ່າຂຶ້ນ ໂດຍແບ່ງພິຈາລາຄາວາມສັນພັນນີ້ ຮ່ວ່າງໄທຢັກນັ້ນປະເທດຕະວັນອອກກາລາງເປັນ 4 ປະເທດ ປະກອບດ້ວຍ

- 1) ຄວາມສັນພັນນີ້ໃນປະວັດສຕຣີ
- 2) ຄວາມສັນພັນນີ້ທີ່ລັງສົງຄຣາມໂລກຮັງທີ່ສອງ
- 3) ຄວາມສັນພັນນີ້ໃນປ່າຈຸບັນ
- 4) ປັນຍາແລະ ແນວໂນ້ມຄວາມສັນພັນນີ້ຮ່ວ່າງໄທຢັກນັ້ນປະເທດຕະວັນອອກກາລາງ

1) ความสัมพันธ์ในประวัติศาสตร์

ในบรรดาชนเชื้อสายต่างๆ ในตะวันออกกลาง ไม่ว่าจะเป็นเปอร์เซีย (อิหร่าน) อาหรับ (ชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยในตะวันออกกลาง) เคริค เติร์ก เมอร์เบอร์ พุชตุน และโอมานาเลีย ชาวดีอิหร่านและอาหรับถือเป็นกลุ่มน้ำที่มีความสำคัญและผูกพันกับไทยทั้งในทางศาสนา เศรษฐกิจ และการเมืองมาตั้งแต่ในสมัยโบราณเลยก็ว่าได้ ซึ่งจะกล่าวโดยสังเขป ดังนี้¹

(1.1) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเปอร์เซีย

เปอร์เซีย หรืออิหร่าน จัดได้ว่ามีความใกล้ชิดกับไทยมายาวนานที่สุด เนื่องจากมีการค้าขายและอิทธิพลต่อไทยอย่างต่อเนื่อง (ราว 600 ปีก่อนคริสต์กาล) ในพื้นที่บางส่วนของประเทศไทย² ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า อิหร่านมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับไทยมายาวนาน และต่อมาในราชวงศ์ต่อมาที่ 16 ภายหลังจากที่ศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้าไปในอิหร่านแล้ว ได้มีพ่อค้าชาวอิหร่านหลายคนเริ่มเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาโดยปกติหลักฐานเริ่มแรกในยุคสมเด็จพระนเรศวรมหาราช นับได้ว่าเป็นย่างก้าวสำคัญ ในการเปิดหน้าประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านในระดับประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้ยังมีชาวอิหร่านที่เดินทางเข้ามาตั้งรกราก และรับราชการจนได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนางสำคัญ นั่นคือ เอกอัครมัคคุมี ซึ่งเดินทางมาจากอิหร่านเพื่อเผยแพร่ศาสนาอิสลามในหมู่ชาวไทยและตั้งค่ายการค้า โดยท่านเริ่มเข้ารับราชการในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถเรื่อยมาในยุคพระเจ้าทรงธรรมถึงยุคพระเจ้าปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาบวรราชนายก และสุดท้ายท่านได้รับตำแหน่งเจ้าพระยาเนกอัครมัคคุมี นอกจากนี้ยังมีน้องชายของเอกอัครมัคคุมี คือ อา gó นุสันท์มัคคุมี ซึ่งก็เข้ารับราชการในยุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนดำรงตำแหน่งพระคลัง (เจ้ากรมพระคลัง) ได้รับพระราชทานนามว่าออกพระศรีนวรัตน³

อาจกล่าวได้ว่า ช่วงศตวรรษที่ 16 - 17 เป็นระยะเวลาที่รุ่งเรืองของชาวอิหร่านในกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไทยในช่วงนั้น ไม่ว่าจะเป็นสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระเจ้าปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสนับสนุนชาวอิหร่าน รวมทั้ง ลูกหลวงให้เข้ารับราชการจนเดินทางไป โดยได้พระราชทานที่ดินเพื่อสร้างมัสยิดหรือที่เรียกว่ากุฎีและสร้างที่อยู่อาศัย จนขยายกลาฯ แหล่งชุมชนชาวอิหร่านขนาดใหญ่บริเวณบ้านท้ายคูและท่ากาฯ

¹ คลาย เกี่ยนทอง, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง (หน่วยที่ 13).” เอกสารการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ (หน่วยที่ 11 – 15) สาขาวิชาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549), หน้า 2-27.

² ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิسلامอิหร่าน, ความสัมพันธ์อิหร่าน-ไทย ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : 2003), หน้า 2.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 407.

นอกจากนี้ การที่ชาวอิหร่านได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนจนขยายกล�ยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่ได้ส่งผลทำให้เกิดการผสมผสานทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งชนบธรรมเนียมประเพณีระหว่างกันในระดับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการแต่งงาน การนับถือศาสนา และโดยเฉพาะในเรื่องสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ซึ่งได้แก่ การจัดสร้างมัสยิดหรือกุฎีเพื่อประกอบศาสนกิจ รวมทั้งในเรื่องศิลปะรรภัณฑ์ ดังจะเห็นได้จาก มีการแต่งหนังสืออิหร่านราชธรรม และการใช้ภาษาเปอร์เซียที่ได้เข้ามาเผยแพร่และมีอิทธิพลต่อสังคมไทยไม่น้อย เช่น คำว่า กุหลาบ กระดาษ กัญชา ผ้าขาวม้า และแซมพูเป็นต้น

นอกเหนือจากความสัมพันธ์อ่อนโยนที่เป็นทางการที่ปรากฏระหว่างไทย กับอิหร่าน ในลักษณะของการที่ชาวอิหร่านเข้ามาเผยแพร่ศาสนาอิสลามและเข้ามาติดต่อกันทุกๆ ต่อจากนี้มาตั้งแต่การเมือง รายการในราชสำนักไทยดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านในมิติทางการเมือง อย่างเป็นทางการอีกด้วย หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอาณาจักรระหว่างไทย กับอิหร่าน นั่นคือ ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 17 ประมาณ พ.ศ. 2211⁴ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช พระองค์ทรงส่งราชทูตไทยไปเจริญสัมพันธ์ไมตรียังราชสำนักอิหร่านที่เมืองอิศฟahan (เมืองหลวงของอิหร่านขณะนั้น) และต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2223 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ทรงส่งราชทูตไทยไปเยือนอิหร่านอีก รวมทั้งครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2225 ก็ทรงโปรดให้คุณทูตไทยไปเยือนอิหร่าน การส่งราชทูตไปเยือนอิหร่านดังกล่าวเท่ากับเป็นการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตของไทยกับประเทศไทยในตัวตนของการเป็นครั้งแรกเลยก็ว่าได้ ยังส่งผลให้เกิดปฏิกริยาในการสานต่อความสัมพันธ์ในระยะต่อมา โดยพระเจ้าชาห์สุลัยมานแห่งราชวงศ์เคาะฟาวียะห์ของอิหร่าน (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2045 - 2265) ก็ได้ทรงตอบแทนราชไมตรีสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ด้วยการส่งคุณทูตอิหร่านมายังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งนอกจากจะทรงมีพระประஸต์ที่จะตอบแทนราชไมตรีก็ยังแห่งกรุงศรีอยุธยาแล้ว พระเจ้าชาห์สุลัยมานยังทรงมีพระประஸต์ที่จะเผยแพร่ศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์เข้ามายังดินแดนกรุงศรีอยุธยาอีกด้วย ทั้งนี้คุณทูตอิหร่านได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2229 (ค.ศ. 1686) ตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ ซึ่งเป็นยุคที่ไทยมีการฟื้นฟูทั้งในทางวัฒนธรรม อักษรศาสตร์ และการค้า

อย่างไรก็ตี ภายหลังสมัยอยุธยาเข้าสู่สมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับอิหร่านไม่ปรากฏขัดเจน จนมีก็แต่การที่ผู้สืบเชือสายของท่านเอกอะหมัด คุณี และอาโก มุหัมมัด ซึ่งได้หล่อหลอมพسانกลืนกับชนเชือสายไทยจนกลายเป็นคนไทยอย่างเต็มตัว ได้เข้ารับราชการเป็นขุนนางใหญ่สืบต่อตามกันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีนามว่า 'บุนนาค' ซึ่งในสมัยที่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมกัตรiyang แห่งราชวงศ์จักรี

⁴ พลาดิศัย สิงห์ธัญกิจ, ประวัติศาสตร์ไทย, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตاتตา พับลิชิ่ง, 2547, หน้า 800.

⁵ พลิติศัย สิงห์ชัยภูมิกิจ, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 844.

ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งออกพระยากราโ المو ซึ่งเป็นตำแหน่งเสนอคือกระทรวงกราโ الموที่รับผิดชอบดูแลฝ่ายทหารทั้งหมด

นอกจากนี้ที่น่าสนใจ คือ มีชาวตุรกีซึ่งถือกำเนิดที่เมืองมูโอดุกเข้ามารับราชการในราชสำนักไทย จนเติบโตก้าวหน้าได้เป็นเจ้าเมืองเพชรบูรีอีกด้วย⁶

(1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาหรับ

สืบเนื่องมาจากการที่ชาวอาหรับได้เดินทางมาค้าขาย และอยู่อาศัยในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยก่อนอิสลาม โดยลัมมรสุมที่พัสดุในมหาสมุทรอินเดียมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวอาหรับเหล่านี้เข้ามายังอาณานิคมนี้ การติดต่อกันทางการค้าในคุณมรสุม ทำให้พ่อค้าชาวอาหรับมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอยู่ตามศูนย์การค้าเป็นการชั่วคราว พวกราชจังก์สร้างที่พักสินค้าจนกว่าจะถึงเวลาลัมมรสุมจะพัดพาไปยังจังหวัดของพวกราช บางรายอาศัยอยู่ในบริเวณนี้เป็นการถาวร และภายหลังจากศาสนาราชได้มีการตั้งรัฐบาลในบริเวณนี้เป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ในอาณานิคมนี้และเผยแพร่ศาสนาราชไปด้วย โดยสันนิษฐานว่าราชคริสต์ศัตรูรายที่ 7 ศาสนาราชได้เผยแพร่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁷

หลังจากนั้น ในช่วงศตวรรษที่ 15 ชาวอาหรับก็ได้เดินทางเข้ามายังอาณานิคมนี้และเผยแพร่ศาสนาราชเข้ามายังอาณานิคมปัตตานี⁸ และต่อจากนั้น ศาสนาราชซึ่งถือกำเนิดจากดินแดนตะวันออกกลาง ก็ได้กล่าวเป็นที่ยอมรับของทั้งระดับชาวบ้านและชนชั้นปักษ์ของอาณานิคมปัตตานี กระทั้งเมื่ออาณานิคมปัตตานี ซึ่งผู้ปักษ์และประชากรเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิมได้ตกลงให้อิทธิพลของอาณานิคมปัตตานีได้ถูกยึดครองโดยอาณาจักรไทยตั้งแต่สมัยสุกโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 อาณานิคมปัตตานีได้ถูกยึดครองโดยอาณาจักรไทยตั้งแต่ปี 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงถือเป็นปัจจุบัน⁹ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในช่วงศตวรรษที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาหรับได้เริ่มปรากฏชัดในอาณานิคมปัตตานี ซึ่งตกลงให้อิทธิพลของไทยมาตั้งแต่สมัยสุกโขทัย เรื่อยมา โดยผ่านการเผยแพร่ศาสนาราชและการติดต่อกันค้าขายเป็นสำคัญ

ต่อมาเมื่อเข้าสู่สมัยปัรบดิคุ์เข้าสู่ยุคใหม่ในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ไทยต้องอยู่ภายใต้ภาวะบีบคั้นอันเนื่องมาจากการแวดล้อมภัยนอกราชอาณาจักร ที่ต้องเผชิญกับการล่าอาณา

⁶ ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน, ความสัมพันธ์อิหร่าน-ไทย ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม, หน้า 448.

⁷ เสาร์นีย์ จิตต์หมวด, กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม, (กรุงเทพฯ : กองทุนส่งเสริมอิมพ์เรียล, 2531), หน้า 62.

⁸ Teeuw and Wyatt 1970 : 4 ถึงใน บ.บางนา (นามแฝง), ปัตตานีในอดีตและปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ : ชมรมแสงเทียน, 2519), หน้า 13.

⁹ เสาร์นีย์ จิตต์หมวด, กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม, หน้า 79 – 84.

นิคมอย่างรุนแรงจากมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศส ไทยจึงรุนแรงอยู่แต่กับการเตรียมรับมือกับภัยคุกคามดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินภายใต้การประปั่นประปูรเบี้ยบและขบวนธรรมเนียมประเพลที่ยังล้าหลังให้ทันสมัยขึ้น และที่สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 ของไทย พระองค์ทรงมีสายพระเนตรที่ยาวไกล พระองค์ได้ดำเนินวิธีศึกษาทางการทุกด้านการเสด็จประพาสอยู่ในครั้ง โดยในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2440 เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับมหาอำนาจสหราชอาณาจักร สเปน เนเธอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ และเยอรมัน โดยมีอิยิปต์ ซึ่งเป็นประเทศในตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก สวีเดน เบลเยียม อิตาลี ออสเตรเลีย กลางรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้นอกจากจะเป็นไปเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาอารยประเทศแล้ว ยังเป็นไปเพื่อร่วมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองของไทย ซึ่งกำลังถูกคุกคามจากลัทธิจักรพรรดินิยมอย่างรุนแรง อาจกล่าวได้ว่าการเสด็จเยือนนานาประเทศดังกล่าวได้ส่งผลอย่างดียิ่งในการเมือง ทำให้ไทยมีสัญญาทางไมตรีกับหลายประเทศเพิ่มขึ้น อาทิ อิตาลี สเปน และรัสเซีย เป็นต้น

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิยิปต์ ซึ่งปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลางกลับยังไม่มีความชัดเจน รวมทั้งกับอิหร่านก็ไม่มีความเคลื่อนไหวในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นทางการ โดยตรงจะมีเพียงแต่การติดต่อค้าขายของพ่อค้าชาวอิหร่านที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย รวมถึงการผูกพันทางในทางอ้อมระหว่างไทยกับอิหร่านในลักษณะของการที่ผู้สืบทอดเชื้อสายชาวอิหร่านได้รับราชการจันเตินใหญ่กลาอยเป็นบุนนาคผู้มีบุนนาคและอำนาจในราชสำนักไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 นั่นคือ เจ้าพระยาศรีสุริวงศ์ (พระกุลบุนนาค) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมาจากเชกอย่างมั่นคงในสมัยอยุธยา นั่นเอง

2) ความสัมพันธ์หลังสังคրัตที่สอง

ภายหลังสังคրัตที่ 2 สืบสุกคงในพ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) หลายประเทศในตะวันออกกลางเป็นอิสระหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก เช่น นาห์เรน โอมาน ศรีราชา อาหรับอิมิเรตส์ และซีเรีย เป็นต้น อันส่งผลต่อเนื่องให้การเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในตะวันออกกลางอย่างเป็นทางการในระดับรัฐบาล ก็เกิดขึ้นตามกันมาเป็นลำดับ เริ่มจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตระหว่างไทยกับอิยิปต์เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2497 ตามมาด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตกับอิสราเอลในเดือนมีนาคมในปีเดียวกัน การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตระหว่างไทยกับอิหร่านเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตกับซีเรียในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2499 และการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตกับอิรักเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 ล่าวนชาอุดิอาระเบียมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตกับไทยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2500 และต่อมาได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทุตกับจอร์เจีย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 ต่อมาในอีกเกือบ 10 ปี ไทยกับศรีราชาอาหรับอิมิเรตส์ก็

สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2518 ขยะที่ไทยกับบราห์เรน
สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2520 ไทยกับโอมานเมื่อวันที่
30 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 พร้อมกันนี้ในปีเดียวกัน ไทยกับกาตาร์กี สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต
ระหว่างกันเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ไทยกับคูเวตเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2526 ไทยกับเยเมนเมื่อวันที่ 5
เมษายน พ.ศ. 2526 และไทยกับโอมานรีอุกโภสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในวันที่ 4
ตุลาคม พ.ศ. 2528¹⁰

ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลาหลังสังคրามโลกครั้งที่ 2 หรือในช่วงสังคրามเย็นเป็นต้นมานั้น จากมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย กับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในระดับทวิภาคี มักปรากฏในรูปของการเดินทางแลกเปลี่ยนไปมาหาสู่ ระหว่างกันในระดับราชวงศ์ และรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับรัฐบาล ทั้งนี้ก็เพื่อกระชับ ความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็น สำคัญ จะเห็นได้ว่าในการเดินทางไปเยือนระหว่างกัน โดยเฉพาะจากฝ่ายไทย มีประเด็นทางเศรษฐกิจ เป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาหารือในระดับรัฐบาล และส่วนใหญ่จะเกิดจากการดำเนินความสัมพันธ์ เชิงรุกจากฝ่ายไทย อันส่งผลตามมาให้เกิดความขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยเฉพาะ จะเห็นได้ชัดเจนในช่วงทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ. 2523 - 2533) ซึ่งจะอยู่ตัวอย่างความสัมพันธ์ในระดับ ทวิภาคี ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่ปรากฏในสมัยหลังสังคրามโลกครั้งที่ 2 ดังต่อไปนี้¹¹

(2.1) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับการต่างๆ

เมื่อ พ.ศ. 2527 ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ของไทยเดินทางเยือนกัต้าร์เพื่อส่งเสริมการค้าและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ขณะที่รัฐมนตรีต่างประเทศกัต้าร์และคณะจะพักที่กรุงเทพฯ เป็นการส่วนตัวเมื่อวันที่ 26 - 28 สิงหาคม พ.ศ. 2531

(2.2) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุณ

ในระหว่างวันที่ 12 - 14 สิงหาคม 2526 และ วันที่ 16 - 17 มกราคม 2527 ร้อยตรีประพาล ลิมประพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เดินทางเยือนคุเวต และในปีถัดมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยก็เดินทางเยือนคุเวตตามคำเชิญของรองรัฐมนตรี

¹⁰ ข้อมูล (อัคคีภาษา) จากกองทะเบียนออกกลาง กรมอาชีวศึกษา ประจำปี พุทธศักราช 2543

¹¹ ข้อมูลจากกองทะเบียนออกกลาง กรมอุตฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๔๔๔ ราย

กระทรวงการต่างประเทศคุณวे�ต ในระหว่างวันที่ 1-4 กุมภาพันธ์ 2528 นอกจากนี้ นายแฉลี่ยะ วัชรพุก ก์ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทยของไทย ได้เดินทางเยือนคุณวे�ต ระหว่างวันที่ 30 มิถุนายน - 1 กรกฎาคม 2530 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงน้ำมันคุณวे�ต ได้เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 23-25 กันยายน 2530 และในระหว่างวันที่ 21-23 มีนาคม 2532 นายกร ทัพพะรังสี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของไทย ได้เดินทางเยือนคุณวे�ตตามคำเชิญรัฐมนตรีว่าการกระทรวงน้ำมันของคุณวे�ต ขณะที่ ฝ่ายคุณวे�ต ชัยค์ อะลี เคาะลีฟะห์ อัล-สะบะห์ (Sheikh Ali Khalifa Al-Sabah) รัฐมนตรีกระทรวงน้ำมันของคุณวे�ตเดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 27-31 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 และ ดร.เราะชีด อัล อะเมรี (Rasheed Al-Ameeri) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงน้ำมันของคุณวे�ต เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม - 4 กันยายน 2533 ในฐานะผู้แทนพิเศษของเจ้าผู้ครองรัฐคุณวे�ตเพื่อขอความสนับสนุนจากไทยต่อรัฐบาลที่ชอบธรรมของคุณวे�ต และยืนยันการดำเนินการลงทุนต่อไปในประเทศไทย นอกจากนี้ นายยะห์ยา ฟะหัด อัล-สุมัยด์ (Yahya Fahad Al-Sumaid) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเคหะในฐานะแขกพิเศษของเจ้าผู้ครองนครรัฐคุณวे�ต เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2533

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน

ในช่วงก่อนปฏิวัติอิสลาม ค.ศ. 1979 (พ.ศ.2522) อิหร่านอยู่ภายใต้การปกครองโดยระบอบกษัตริย์ ในระดับราชวงศ์ของทั้งสองประเทศได้มีการแลกเปลี่ยนการเดินทางไปเยือนระหว่างกันเป็นระยะ กล่าวคือ ในระหว่างวันที่ 23 - 30 เมษายน พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จและเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถได้เด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศไทยในโอกาสที่พระบาทสมเด็จและเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถเดินทางเยือนประเทศไทยในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2511 สมเด็จพระจักรพรรดิ และสมเด็จพระราชินีแห่งอิหร่านได้เด็จเยือนประเทศไทย และในปีต่อมา รัฐบาลไทยได้ทูลเชิญสมเด็จพระราชชนนีของสมเด็จพระราชินีแห่งอิหร่านในโอกาสที่พระองค์เด็จเยือนประเทศไทยในระหว่างวันที่ 28 กันยายน ถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2512 มาเป็นแขกของรัฐบาล โดยได้ทรงเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถด้วย¹²

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับบاهрейน

โดยทั่วไปแล้ว ไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับบاهрейนและไม่มีความขัดแย้งกันในทางการเมือง และที่สำคัญในกรณีปัญหากัมพูชา บاهрейนได้ออกเสียงสนับสนุนไทยและอาเซียนในเวทีสหประชาชาติ ตามข้อมติสหประชาชาติเกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชาและปัญหาที่นั่งของกัมพูชา ประชาริปไทย นอกจากนี้ไทยกับบاهрейนยังได้มีการเดินทางเยือนระหว่างกัน อาทิ ร้อยตรีประพัส ลิมประพันธ์ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเยือนบاهрейน เมื่อพ.ศ. 2527 เพื่อส่งเสริม

¹² นัดหมายรัฐมนตรี วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2512, (ข้อมูลจากศูนย์สารสนเทศ สำนักเลขานุการคณะกรรมการรัฐมนตรี)

ความสัมพันธ์และแสวงหาสู่ทางในการขยายการค้าระหว่างกัน ต่อมนายเนลลี่ยา วัชรพุกเก็ต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เดินทางเยือนมาห์เรน เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2530 เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างกัน รวมทั้งเยี่ยมเยือนให้กำลังใจแรงงานไทย และที่สำคัญในระหว่างวันที่ 13-15 มีนาคม 2532 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ เยือนมาห์เรนอย่างเป็นทางการ ตามคำกราบถวายของ ชัยค์ อะมัด บิน อิชา อัล-คอลีฟ (Shaikh Hamad Bin Isa Al-Khalif) มกุฎราชกุมารมาห์เรนในขณะนั้น

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหราชอาหรับเอมิเรตส์

เมื่อเดือนพฤษภาคม 2520 นายอุปคิติ ปารียางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญ ชัยค์ อะห์มัด เคาะลีฟะห์ อัล-สุวัยดี (Sheikh Ahmed Khalifa Al-Suweidi) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายหัมดัน บิน เราะชีด อัล-มักตุม (Hamdan Bin Rashed Al Maktoum) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและอุตสาหกรรม และนายสะอีด อัล-อุตัยบะห์ (Saeed Al-Oteiba) รัฐมนตรีว่าการการปีโตรเลียมและทรัพยากรของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เดินทางเยือนไทย และในเดือนธันวาคม 2523 นายวิศิษฐ์ ตันสัจจา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ของไทย ได้เดินทางไปเยือนชาอยุคิอาระเมีย อิมพ์ต คูเเวต โอมาน และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ต่อมาในเดือนกรกฎาคม 2527 ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และคณะผู้แทนไทยเดินทางไปเยือนกรุงอะบูดาบี นอกจากนี้เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2530 นายเฉลียว วัชรพุกก์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ รวมทั้งเยี่ยมเยือนคนงานไทยอีกด้วย

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโอมาน

ในระหว่างวันที่ 4-7 กุมภาพันธ์ 2528 พลอากาศเอกสิทธิ์ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้เดินทางเยือนโอมาน และ ในปีต่อมา เรือโภ ศุลี มหาสันทนา รัฐมนตรีว่าการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เป็นผู้แทนของรัฐบาลไทยไปร่วมพิธีคลองวันชาติครบ 15 ของโอมานระหว่างวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2528 และเมื่อวันที่ 4-8 พฤษภาคม 2529 คณะของผู้ว่าการปิตต์โรเลียมแห่งประเทศไทยไปเจรจาทำความตกลงซื้อน้ำมันจากโอมาน และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมเด็จพระบรมโภรสมิราชาฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ เยือนโอมานอย่างเป็นทางการตามคำกราบบังคมทุ่ลเชิญฯ ของรัฐบาลโอมาน ระหว่างวันที่ 8-10 มีนาคม 2532 อีกด้วย

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอียิปต์

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ เยือนอิรปัตต์อย่างเป็นทางการเมื่อเดือนธันวาคม 2531 และนอกจากนี้ในระดับรัฐบาลของสองประเทศยังได้มีการลงนามความตกลง

ทางการค้าไทย-อียิปต์เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2527 โดยความตกลงดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ณ วันลงนาม และตามมาด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการซึ่การร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-อียิปต์ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2532 ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยและอียิปต์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ตั้งแต่ในประวัติศาสตร์จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางยังปรากฏในระดับพหุภาคีโดยเป็นไปในลักษณะของการเป็นสมาชิกร่วมกันในองค์กรดับโลก ซึ่งได้แก่ สหประชาชาติ (United Nation - UN) หรือกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non Aligned Movement - NAM) ซึ่งไทยกับอิหร่านเป็นสมาชิกอย่างไรก็ได้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในตะวันออกกลางนับจากสมัยโบราณเข้าสู่สมัยปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ จนมาถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศหลายด้าน ที่มีอิทธิพลในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่าย ดังนี้

ปัจจัยภายในประเทศ

1) ด้านการเมือง

ปัจจัยภายในประเทศด้านการเมือง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ของผู้นำ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในตะวันออกกลาง ดังจะเห็นได้ชัดเจนในสมัยโบราณในยุคของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชของไทย พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถและเลิศเห็นการณ์ไกล ทรงมุ่งเน้นในการเจริญสัมพันธ์ไม่ตรีกับต่างประเทศทั้งตะวันตกและตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอิหร่าน หรือเปอร์เซียในขณะนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ในทางการค้าและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ประกอบกับเพื่อเป็นการระลึกถึงความสำคัญของชาวอิหร่าน ในฐานะที่เคยเป็นกองกำลังร่วมกับชาวัฟรังเศสในการให้ความช่วยเหลือพระองค์ก้าวขึ้นสู่ราชบัลลังก์จนสำเร็จ¹³ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงส่งผลผลักดันให้พระองค์ดำเนินการสร้างสัมพันธ์กับอิหร่านอย่างกระชับแน่นและเป็นรูปธรรม ด้วยการส่งราชทูตไทยไปเจริญสัมพันธ์ไม่ตรีอย่างเป็นทางการหลายครั้ง ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาไปที่มโนทัศน์ หรือมุ่งมองของกลัตริย์อิหร่านนามว่าพระเจ้าชาห์สุลัยมาน ก็พบว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน เช่นกัน เนื่องจากทรงพระปรีชาสามารถชาญฉลาดและมีมนุษย์ที่กว้างไกล ทรงมีพระราชประสงค์ให้ศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์เข้ามาเผยแพร่ยังดินแดนไทย จึงทรงส่งราชทูตอิหร่านมาเจริญสัมพันธ์ไม่ตรีกับไทยเป็นการตอบแทนเมื่อ พ.ศ. 2292 อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้แนวทางการทูตในเชิงวัฒนธรรม

¹³ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน พลัดศัย สิทธิชัยณุกิจ, ประวัติศาสตร์ไทย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาดา พับลิชิ่ง, 2547, หน้า 847 – 848.

2) ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายในประเทศด้านเศรษฐกิจของไทย ยังเป็นอีกตัวที่มีอิทธิพลในการกำหนดความสัมพันธ์กับประเทศในตะวันออกกลาง กล่าวคือ เมื่อเข้าสู่สมัยหลังสังคมโลกครั้งที่ 2 ในช่วงศตวรรษที่ 1980 เป็นช่วงระยะเวลาที่ไทยต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศรุมเร้าหลายทาง โดยเฉพาะแรงกดดันจากการขาดดุลการค้าอย่างรุนแรง อีกทั้งประสบกับปัญหาทางการค้ากับสหราชอาณาจักร อย่างหนัก กองปรับกับหนี้สินต่างประเทศที่เพิ่มอย่างรวดเร็ว การขาดแคลนเงินสำรองคงคลัง การล้มละลายของกลุ่มเงยตรกร ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม อันนำไปสู่การปลดคนงานและปัญหาการว่างงานตามมา รวมทั้งค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้รัฐบาลไทยยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จำต้องหันมาใช้แนวทางการทุตันนำการค้ากับประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปภายใต้การสร้างความสัมพันธ์แบบรอบด้าน (Omnidirectional Policy) อันจะทำให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีขยายตัวมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงปี 2526 และ 2527 ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย อยู่ในระหว่างเดินทางเยือนกลุ่มประเทศ GCC (Gulf Cooperation Council - GCC) หลายประเทศ อาทิ คูเวต บาห์เรน กัต้าร์ และสหราชอาหรับอิมิเรต์ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศร่วมมือมั่นรอบอ่าวเปอร์เซีย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการค้าระหว่างกัน

ปัจจัยภายนอกประเทศ

1) ด้านการเมือง

แม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ โดยเฉพาะในทางการเมืองในสมัยหลังสังคมโลกครั้งที่ 2 หรือในช่วงสิบปีที่แล้ว จะเป็นไปในลักษณะที่เกิดการแบ่งแยกเป็น 2 ขั้วอำนาจ คือ ฝ่ายโลกเสรีนำโดยสหราชอาณาจักร และฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำโดยรัสเซียกีตา แต่การที่ไทยอยู่ในฝ่ายโลกเสรีภายใต้การนำของสหราชอาณาจักร นั้น ก็มิได้เป็นอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง อาทิ คูเวต กัต้าร์ บาห์เรน โอมาน อียิปต์ สหราชอาหรับอิมิเรตส์ และอิหร่าน เนื่องจากประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่นิยมตะวันตก และปกครองโดยระบบอนบกัตรีซึ่งต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว จะมีก็อียิปต์ที่ปกครองในระบอบประชานาธิบดี แต่อียิปต์ก็มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหราชอาณาจักร เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในสมัยประชานาธิบดีอัน瓦ร ชาดาต (Anwar Sadat) ซึ่งได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาแคมป์เดวิด (สนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลที่แคมป์เดวิด ประเทศไทยสหราชอาณาจักร) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของการเมืองระหว่างประเทศในช่วงสิบปีที่แล้ว ได้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศตะวันออกกลางดังกล่าวเป็นไปด้วยดี แม้ว่าจะไม่ได้ใกล้ชิดกันอย่างแน่นหนา

องค์ เป็นที่น่าสังเกตว่าในกรณีอิหร่านนั้น แม้ว่าในช่วงแรกที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบกษัตริย์จะมีความสัมพันธ์แน่นกับสหราชอา แต่ภายหลังเกิดการปฏิวัติอิสลามในอิหร่านเมื่อพ.ศ. 2522 (ค.ศ. 1979) ความสัมพันธ์ระหว่างอิหร่านกับสหราชอา ก็ขาดสะบันลง และนับแต่นั้นมาสหราชอา กับอิหร่านก็ยืนอยู่กันคนละขั้วและเป็นศัตรูกันอย่างชัดเจน ดังนั้นสภาพการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปในลักษณะเช่นนี้ จึงมีส่วนส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับอิหร่านภายหลังการปฏิวัติอิสลาม (ตั้งแต่พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา) ค่อนข้างจะห่างเหินไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์กันเท่าที่ควร เนื่องจากไทยให้ความสำคัญกับสหราชอา ในฐานะมหาอำนาจโลกเสรีที่เป็นหลักประกันความมั่นคงในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นภัยคุกคามความมั่นคงที่ร้ายแรงสำหรับไทยในขณะนั้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

นอกจากนี้จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศจะเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับตะวันออกกลางดังกล่าวแล้ว สภาพเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1980 ยังเป็นปัจจัยภายนอกอีกปัจจัยในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับตะวันออกกลางด้วยเช่นกัน เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันโลก และความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจโลก ส่งผลทำให้ไทยต้องหันมาส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทั้งในทางการค้าและการลงทุนกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศร่วมนำมันในแถบตะวันออกกลาง เช่น กั塔ร์ คูเวต และสหราชอาหรับอิมิเรตส์ เป็นต้น

3) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในตะวันออกกลางในปัจจุบัน

เมื่อสังคրามเย็นสีน้ำเงินสุดคล่องใน พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) โลกก็เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีลักษณะข้ามพรมแดน มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกระจายไปทั่วเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐบาลภูมิภาคขึ้นมากนับอย่างหลายระดับ ลักษณะการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไม่ใช่อุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกต่อไป จุดมุ่งเน้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ จะอยู่ที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนมากกว่าผลประโยชน์ทางความมั่นคง

แต่ภายหลังการเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) ประเด็นความมั่นคงได้หันกลับมา มีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องภัยคุกคามจากการก่อการร้าย (terrorism) ซึ่งได้กล่าวเป็นปัญหาระดับโลกที่นานาประเทศหันมาร่วมกัน และตระหนักรถึงความจำเป็นในการป้องกันและปราบปรามเป็นอย่างมาก

กระนั้นก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยประเทศไทยในตะวันออกกลางก็ยังคงปราบปรามทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยยังคงเป็นไปในลักษณะของการเดินทางไปเยือนแลกเปลี่ยนระหว่างกันเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และที่

สำคัญจะเป็นการส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันมากยิ่งขึ้น นั่นเอง ดังจะเห็นได้ว่ามีการเดินทางไปเยือนระหว่างกันทั้งในระดับราชวงศ์ และแกนนำของรัฐบาลไทยกับประเทศสมาชิกกลุ่ม GCC อาทิ กษัตริย์ นาห์เรน 沙ห์ซูอาห์รับเอมิเรตส์ และคุวเวต รวมถึงกับอิหร่านก็มีการเดินทางแลกเปลี่ยนไปเยือนระหว่างกันบ่อยครั้งขึ้น แม้ว่าก่อนหน้านี้ในช่วงหลังการปฏิวัติอิสลามในระยะแรกความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านค่อนข้างห่างเหินกันตาม ดังตัวอย่างความสัมพันธ์ที่เคยมีมาพิจารณาต่อไปนี้¹⁴

3.1 ด้านการเมือง

3.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกษัตริย์

เมื่อเดือนพฤษจิกายน พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยและคณะเยือนกษัตริย์อย่างเป็นทางการ ในปีต่อมาซึ่งคือ สมเด็จ บิน เคาะ ลีฟะห์ อัล-ชาานี (Shaikh Hamad Bin Khalifa Al-Thani) เจ้าผู้ครองรัฐกษัตริย์สหจักรเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลระหว่างวันที่ 11-15 เมษายน 2542 นายอับดุล เราะห์มาน บิน หามัด อัล อัตตียะห์ (Abdul Rehman Bin Hamad Al-Attiyah) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศกษัตริย์เยือนไทยเพื่อร่วมการประชุมองค์คัด ครั้งที่ 10 ที่กรุงเทพฯ และพบหารือทวิภาคีกับปลัดกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 นายสุรเกียรติ เสถียร ไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เดินทางเยือนกษัตริย์อย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 7-9 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ฯซึ่งคือ สมเด็จ บิน พิษุล อัลชาานี (H.E.Sheikh Hamad bin Faisal Al Thani) รัฐมนตรีเศรษฐกิจและการค้าของกษัตริย์เข้าร่วมประชุม Asia Cooperation Dialogue ที่จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 18-19 มิถุนายน 2545 และครั้งที่ 2 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 20 - 22 กรกฎาคม 2546 นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรีของไทย เดินทางเยือนกษัตริย์ระหว่างวันที่ 8-12 กันยายน 2545 ร้อยตรีประพาส ลินปันธุ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน นำคณะเยือนประเทศไทยในตะวันออกกลาง รวมทั้งกษัตริย์ระหว่างวันที่ 17-21 พฤษภาคม 2546 นอกจากนั้นนางอุรุวรรณ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานของไทย และคณะเดินทางเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ กษัตริย์ คุวเวต และนาห์เรนระหว่างวันที่ 3-9 เมษายน 2547 และล่าสุดนายวันนุหะมัดนอร์ มะทา รองนายกรัฐมนตรีของไทยและคณะ เดินทางเยือนคุวเวต กษัตริย์ และนาห์เรน ในระหว่างวันที่ 23 - 30 เมษายน 2547

¹⁴ ข้อมูลกองทะเบียนออกกลาง กรมอื่นเชี่ยวชาญ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, กุมภาพันธ์ 2543

โครงการ การเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิม สุนัขมุสลิมศึกษา สถาบันเชี่ยวชาญ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

3.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุเวต

ในระหว่างวันที่ 27 - 31 กุมภาพันธ์ 2533 ชัยค์ อัลี เคาะลีฟะห์ อัล-สะบาห์ (Sheikh Ali Khalifa Al-Sabah) รัฐมนตรีกระทรวงน้ำมันคุเวตเดินทางเยือนไทย ดร.ราษีด อัล-อะมีรี (Rasheed Al-Ameeri) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงน้ำมันคุเวตเยือนไทยระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม - 4 กันยายน 2533 ในฐานะผู้แทนพิเศษของเจ้าผู้ครองรัฐคุเวตเพื่อขอความสนับสนุนจากไทยต่อรัฐบาลที่ขอบธรรมของคุเวต และยืนยันการดำเนินการลงทุนต่อไปในประเทศไทย นายยะห์ยา ฟะหัด อัล-สุมัยค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเคหะในฐานะแกนพิเศษของเจ้าผู้ครองนครรัฐคุเวต เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 28-30 พฤษภาคม 2533 ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้เดินทางไปเข้าเฝ้าเจ้าผู้ครองรัฐคุเวตที่เยือนเมืองภูอิฟ ของซาอุดิอาระเบีย เพื่อแสดงการสนับสนุนต่อรัฐบาลคุเวตในการต่อต้านการยึดครองของอิรัก ในระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม 2533 – 2 มกราคม 2534 ม.ร.ว. เกษม ติ่อมสร เกษมศรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของไทย ได้นำคณะสันติไมตรีของไทยเยือนคุเวต เมื่อวันที่ 6-7 พฤษภาคม 2534 โดยได้เข้าเฝ้า Sheikh Saad Al-Sabah กฎราชกุமารและนายกรัฐมนตรีคุเวต ดร. Ahmed Al -Rubei รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการคุเวต ในฐานะผู้แทนพิเศษของเจ้าผู้ครองนคร เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมีนาคม 2536 นายวันมุหะมัดนอร์ มะทา รองประธานรัฐสภาของไทย เดินทางเยือนคุเวต เมื่อเดือนเมษายน 2536 ดร.Ali Ahmad Al-Gaghli รัฐมนตรีว่าการกระทรวงน้ำมันคุเวต เดินทางเยือนไทยในฐานะของรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 5-8 พฤษภาคม 2536

นาย Ghazi Al-Rayes เอกอัครราชทูตประเทศไทยประจำกรุงปักกิ่ง ประเทศไทย เดินทางเยือนไทยในฐานะผู้แทนพิเศษของรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคุเวต เมื่อวันที่ 22 - 25 สิงหาคม 2536 Sheikh Saad Al-Abdullah Al-Sabah กฎราชกุมารและนายกรัฐมนตรีคุเวต เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 10-12 เมษายน 2538 นับเป็นการเยือนระดับสูงครั้งประวัติศาสตร์ ในความสัมพันธ์ไทย-คุเวต พลเอก เชษรู ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธานคณะกรรมการโอลิมปิกแห่งประเทศไทยเดินทางเยือนคุเวต ระหว่างวันที่ 22 - 23 กันยายน 2540 นาย Ahmad Khaled Al-Kulaib รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและกิจการสังคมคุเวต เข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศไทยในภูมิภาคอาเซียน - แปซิฟิกของ ILO ครั้งที่ 12 ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 9 - 11 ธันวาคม 2540 นาย Talal Al Ayyar รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และรัฐมนตรีกระทรวงไฟฟ้าและน้ำของคุเวต เดินทางมาเยือนไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีของ ILO ภูมิภาคอาเซียน-แปซิฟิก ระหว่างวันที่ 29-30 สิงหาคม 2544 และได้เข้าพบ นายปองพล อติรักษาร รองนายกรัฐมนตรี และนายเดช บุญ-หลง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ร้อยตรีประพาส ลินปะพันธุ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและคณะเดินทางเยือนตะวันออกกลาง รวมทั้งคุเวต ในระหว่างวันที่ 17 - 21 พฤษภาคม 2546 เพื่อขยายตลาดแรงงานในภูมิภาคตะวันออก

กล่างนอกจากนี้นายวันนุชหมัดนอร์ นาทฯ และคณะ ได้เดินทางเยือนตะวันออกกลาง รวมทั้งคุ้ยวต
ระหว่างวันที่ 23 - 30 เมษายน 2547

3. 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน

ในระหว่างวันที่ 12-15 กุมภาพันธ์ 2540 นาย Mir Mohammadi รองประธานาธิบดีอิหร่าน เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม 2540 นาย Mir Bagheri ที่ปรึกษาประธานาธิบดีและเลขานุการสภานิติบัญญัติแห่งอิหร่านเยือนไทยระหว่างวันที่ 17-18 มีนาคม 2540 นายวันนุชหมัดนอร์ นาทฯ ประธานรัฐสภาไทยเดินทางเยือน อิหร่านระหว่างวันที่ 7-12 มิถุนายน 2540 นาย Amin Zadeh รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอิหร่าน เดินทางเยือนไทยในฐานะของกระทรวงการต่างประเทศไทยวันที่ 1-4 มีนาคม 2541 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้เดินทางเยือนอิหร่านอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 20-23 พฤษภาคม 2541 นาย Ali Akbar Nategh Noori ประธานรัฐสภาอิหร่านเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐสภาไทย ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม – 2 ธันวาคม 2541 และไทยระหว่างวันที่ 2-7 กรกฎาคม 2542 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทยได้เดินทางเยือนอิหร่าน เพื่อเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การพาณิชย์ อุตสาหกรรม เทคนิคการเกษตรและวิทยาศาสตร์ไทย-อิหร่าน ครั้งที่ 5 ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนไทยระหว่างวันที่ 2-7 กรกฎาคม 2542 นายศุภชัย พันธุ์ภักดี รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย ได้เดินทางเยือนอิหร่านอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 24-27 กันยายน 2542 นาย Kamal Kharrazi รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอิหร่านเดินทางเยือนประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุม ESCAP ครั้งที่ 57 ที่กรุงเทพฯ และได้เข้าพบหารือข้อราชการกับ นายสุรเกียรติ เสถียร ไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 23 - 24 เมษายน 2544 นาย Seyed Ahmad Motamedi รัฐมนตรีว่าการกระทรวงไปรษณีย์ไทย เดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะประธานร่วมในการประชุมคณะกรรมการธิการร่วมไทย-อิหร่าน ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 23 - 25 เมษายน 2545 นอกเหนือนี้ที่สำคัญ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เดินทางเยือนประเทศไทยอิหร่าน ตามคำกราบถวายทูลเชิญของรัฐบาลอิหร่าน ในระหว่างวันที่ 17 – 21 เมษายน 2547 อีกด้วย

3.1.4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนาห์เรน

ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนนาห์เรนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24-25 พฤษภาคม 2541 H.H Shaikh Khalifa Bin Salman Al-Khalifa นายกรัฐมนตรีนาห์เรนเดินทางเยือนไทยเป็นการส่วนพระองค์ ระหว่างวันที่ 22-27 ตุลาคม 2542 H.H Shaikh Khalifa Bin Salman Al-Khalifa หัวหน้าคณะผู้แทนนาห์เรนในการประชุมอังกฤษ ครั้งที่ 10 เดินทางมาเยือนไทยเพื่อ

โครงการ การเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมูนช์รัฐระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหราชอาณาจักร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ร่วมการประชุมฯ และพบหารือทวิภาคีกับ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ นายชวน หลีก ภัย นายกรัฐมนตรี เพื่อมอบสารจากนายกรัฐมนตรีบ้าห์เรน H.H Shaikh Khalifa Bin Salman Al-Khalifa นายกรัฐมนตรีบ้าห์เรน เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 31 มกราคม – 1 กุมภาพันธ์ 2544 ในฐานะแขกของรัฐบาลโดยได้เข้าฝ่าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และต่อมมา H.H Shaikh Khalifa Bin Salman Al-Khalifa นายกรัฐมนตรีบ้าห์เรนและคณะ ได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการในลักษณะ Official Working Visit ระหว่างวันที่ 1-3 พฤษภาคม 2544

นายสุรเกียรติ เลธีร์ ไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย นำคณะนักธุรกิจเดินทางไปเยือนบ้าห์เรนในฐานะแขกของรัฐมนตรีต่างประเทศบ้าห์เรน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม – 1 เมษายน 2545 นายสมคิด ชาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของไทยเดินทางเยือนบ้าห์เรนเพื่อเข้าร่วมการประชุม Gulf Investment Forum และหารือข้อราชการกับนายกรัฐมนตรีบ้าห์เรนและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของบ้าห์เรน ในระหว่างวันที่ 8-10 เมษายน 2545 นายอดิศัย โพธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย เดินทางเยือนบ้าห์เรนในฐานะแขกของรัฐมนตรีการค้าและอุตสาหกรรมของบ้าห์เรน ระหว่างวันที่ 29 เมษายน – 2 พฤษภาคม 2545 เพื่อหารือเรื่องการจัดตั้งเขตการค้าเสรี และการจัดตั้งศูนย์แสดงสินค้าและกระจายสินค้าไทยในบ้าห์เรน H.H Shaikh Khalifa Bin Salman Al-Khalifa นายกรัฐมนตรีบ้าห์เรน เสด็จฯ เยือนไทยในลักษณะ Working Visit ระหว่างวันที่ 20-22 พฤษภาคม 2545 เพื่อหารือข้อราชการเกี่ยวกับความคืบหน้าของความสัมพันธ์ทวิภาคีในด้านต่างๆ และร่วมเป็นประธานในพิธีลงนาม ความตกลง ในการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของทั้งสองฝ่าย และพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทย และคณะ เดินทางเยือนบ้าห์เรโน่ย่างเป็นทางการ ในฐานะแขกของรัฐบาลบ้าห์เรน ในระหว่างวันที่ 10-11 เมษายน 2545

3.1.5. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์

เมื่อวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2534 ม.ร.ว. เกษมส โนสร เกษมศรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของไทย เดินทางไปเยือนดูไบ คณะของรองอธิบดีกรมอาชีวศึกษา ตัววันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศของไทย เดินทางไปเยือนตัววันออกกลาง รวมทั้งดูไบและอาบูดาบี เมื่อเดือนกันยายน – ตุลาคม 2535 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศของไทย นำคณะผู้แทน และนักธุรกิจ ไปเยือนดูไบ เมื่อวันที่ 15-19 ตุลาคม 2536 เพื่อขยายลู่ทางความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว น้ำวาราคาศรีประสงค์ สุ่นศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย มีหนังสือเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2536 เชิญ Sheikh Hamdan Bin Rishid Al Maktoum รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและอุตสาหกรรมและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์มาเยือนไทย นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยของไทย และคณะเดินทางเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เพื่อคุยงานด้านกิจการไฟฟ้า ระหว่างวันที่ 6-8 มีนาคม 2540 นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงยุติธรรม ของไทย และคณะเดินทางเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เพื่อศึกษาดูงานระบบงานศาลระหว่างวันที่ 8-9 พฤษภาคม 2540

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยานนิวัฒนา กรมหลวงราชธิวาราชานครินทร์ เสด็จฯ เยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เป็นการส่วนพระองค์ ระหว่างวันที่ 11-15 มีนาคม 2541 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์อย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมิถุนายน 2541 H.H. Sheikh Fahim Bin Sultan Al-Qassimi รัฐมนตรีว่าการเศรษฐกิจและการค้าของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนร่วมการประชุมอังคัด ครั้งที่ 10 ณ กรุงเทพฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2543 และได้หารือทวิภาคีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ดร.สุรเกียรติ เสด็จฯ ไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2547 และนางอุไรวรรณ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และคณะเดินทางเยือนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 9-10 เมษายน 2547

3.1.6. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอียิปต์

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วัลลัภลักษณ์อักราชกุมาาร์ เสด็จฯ เยือนอียิปต์อย่างเป็นทางการ ในเดือนมกราคม 2536 คณะผู้แทนภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากรัฐสภาของไทย 14 คณะได้เดินทางไปเยือนอียิปต์ 14 คณะในปี 2538 นาย Amr Moussa รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศประเทศไทย ในปี 2539 จุฬาราชมนตรีของไทยเดินทางเยือนอียิปต์เพื่อเข้าร่วมประชุมศาสนาอิสลามในปี 2542 ประธานคณะกรรมการการต่างประเทศของรัฐสภาไทย เดินทางเยือนอียิปต์ในปี 2544

3.1.7. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโอมาน

นาย Haitham bin Tariq Al-Asid ปลัดกระทรวงการต่างประเทศโอมาน เดินทางมาเยือนไทย เมื่อเดือนกันยายน 2537 นายมารูต บุนนาค ประธานรัฐสภาไทยพร้อมคณะเดินทางเยือนโอมานระหว่างวันที่ 24-26 มกราคม 2538 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยานนิวัฒนา กรมหลวงราชธิวาราชานครินทร์ เสด็จฯ เยือนโอมานเป็นการส่วนพระองค์ ระหว่างวันที่ 15-18 มีนาคม 2541 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และคณะเดินทางเยือนโอมานอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 7-9 มิถุนายน 2541 Sheikh Suhail Bhawan ประธาน Bahwan Group ของโอมานเดินทางมาเยือนไทยในฐานะแขกของกระทรวงฯ ระหว่างวันที่ 19-20 มิถุนายน 2543 H.E. Mr Yusuf bin Alawi bin Abdullah รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศโอมาน เดินทางมาเยือนไทยในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศระหว่างวันที่ 12-16 กรกฎาคม 2543

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในบรรดาประเทศในตะวันออกกลาง ที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทำการค้า สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประเทศที่มีรายได้หลักจากการส่งน้ำมันเป็นสินค้าออก ได้แก่ อิหร่าน รวมทั้งประเทศอาหรับโดยส่วนใหญ่ เช่น เยเมน ซีเรีย และประเทศร่วมกลุ่ม GCC ได้แก่ ซาอุดิอาระเบีย คูเวต บาห์เรน โอมาน กัต้าร์ และสหราชอาหรับอิมิเรตส์ เป็นต้น 2) กลุ่มประเทศที่มีรายได้หลักจากการส่งออกสินค้าที่มิใช่น้ำมัน ได้แก่ อิสราออล เลบานอน และตุรกี

ที่นี่เมื่อพิจารณาทั้ง 2 กลุ่มในระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่าไทยมีนโยบายพุ่งเป้าไปที่กลุ่มประเทศที่มีรายได้หลักจากการส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศร่วมในกลุ่ม GCC ซึ่งจะเห็นได้จากในรอบ 4 ปี (พ.ศ. 2543 – 2546) ปริมาณการค้าระหว่างไทยกับประเทศกลุ่ม GCC อยู่ใน 6 อันดับแรกของปริมาณการค้าระหว่างไทยกับภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมีมูลค่าการค้ารวมระหว่างไทยกับสหราชอาหรับอิมิเรตส์สูงเป็นอันดับ 1 รองลงมา คือ ซาอุดิอาระเบียอันดับ 2 โอมานอันดับ 3 และกัต้าร์อันดับ 6 แต่กระนั้นจะพบว่าบ้าห์เรนเป็นประเทศในกลุ่ม GCC ที่มีมูลค่าการค้ารวมกับไทยน้อยที่สุดอยู่อันดับ 11 (ดังตารางข้างล่าง) แต่ไทยก็ได้ดำเนินความพยายามที่จะเพิ่มปริมาณการค้ากับบ้าห์เรนให้มากขึ้น โดยการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area – FTA) ระหว่างกันขึ้นภายใต้กรอบความตกลงการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2545¹⁵ จึงนับเป็นย่างก้าวสำคัญของการขยายการค้าระหว่างไทยกับบ้าห์เรนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้สินค้าสำคัญของไทยส่วนใหญ่ที่ส่งออกไปยังกลุ่มประเทศ GCC ได้แก่ น้ำมัน น้ำตาล ทราย สิ่งทอ เครื่องปรับอากาศและชิ้นส่วน และรถยนต์ เป็นต้น ขณะที่สินค้านำเข้าสำคัญจากกลุ่มประเทศนี้ ได้แก่ น้ำมันดิบ สินแร่โลหะอื่น ๆ และเคมีภัณฑ์

อย่างไรก็ได้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางเป็นรายประเทศ โดยเฉพาะในยุคหลังสังคมเย็นที่เรียกว่ายุคโลกวิวัฒน์ พบว่ามีทั้งในลักษณะของการติดต่อกันค้าขาย การค้าและการลงทุน รวมถึงการให้บริการ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันแบบทวิภาคีในรูปแบบต่างๆมากขึ้น อีกทั้งได้มีการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนระหว่างกัน ภายใต้กรอบของกฎหมาย และข้อตกลงต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเอื้อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อกันทั้งสองฝ่ายให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างบางประเทศ ดังต่อไปนี้

3.2.1. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัต้าร์

กัต้าร์จัดเป็นคู่ค้าอันดับ 4 ของไทยในบรรดากลุ่มประเทศรอบอ่าวเปอร์เซีย การค้าระหว่างไทย-กัต้าร์ ระหว่างปี 2546 มีมูลค่า 494.1 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร โดยไทยส่งออกสินค้าไปกัต้าร์มูลค่า 28.1 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร และนำเข้าจากกัต้าร์ 466 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร ไทยจึงขาดดุลการค้ากับกัต้าร์ แต่

¹⁵ ดูรายละเอียดในหัวข้อ เหตุการค้าเสรี ของกรมเจ้าการค้า กระทรวงพาณิชย์ ใน <http://www.moc.go.th>.

อย่างไรก็ดี การส่งออกของไทยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยในปี 2545 และ 2546 มีการขยายตัวร้อยละ 14.7 และ 25.3 ตามลำดับ ทั้งนี้สินค้าส่งออกของไทยไปภาครัฐที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ เป็นต้น ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากภาครัฐที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดิบ น้ำมันดิบ น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ เสื้อผ้า รองเท้า ผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่นๆ และสิ่งพิมพ์ ฯลฯ เป็นต้น ในด้านการให้บริการด้านแรงงาน พบว่า มีแรงงานไทยในภาครัฐอยู่ประมาณ 2,500 คน¹⁶ โดยเป็นแรงงานช่างฝีมืออาชีพและกิ่งฝีมืออาชีพ ทำงานในเขตอุตสาหกรรม และรองกลั่น ธุรกิจบริการ ก่อสร้าง สายการบินภาครัฐ โรงแรม และภัตตาคารต่างๆ

ในส่วนกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับภาครัฐมีการจัดทำมาแล้ว ได้แก่ การลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างกัน เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2542 (ระหว่างการเสด็จเยือนไทยของเจ้าผู้ครองรัฐภาคใต้) การลงนามในความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2534 ปัจจุบันสายการบิน Qatar Airways ทำการบินเส้นทางโดฮา – กรุงเทพฯ และกลับ สปดาห์ละ 1 ครั้ง และเส้นทาง โดฮา – กรุงเทพฯ – มะนิลา และกลับ สปดาห์ละ 2 เที่ยว แต่การบินไทยยังไม่ได้บินไปภาครัฐ การลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2541 (ระหว่างการเยือนภาครัฐของดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ อัตติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้เสนอขอทำความตกลงทางกฎหมายต่างๆ อีก ข้อเสนอว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนเมื่อปี 2540 (แต่ในปี 2543 ก็ยังไม่ได้เริ่มการเจรจาระหว่างกัน) การเจรจาทำความตกลงยกเว้นการเก็บภาษีช้อนรอบแรก ซึ่งมีขึ้นที่กรุงโดฮา รัฐภาคใต้ และมีการลงนามย่อระหว่างกันไปแล้ว ข้อเสนอร่างความตกลงร่วมมือว่าด้วยการจ้างงานและร่างความตกลงร่วมมือระหว่างสภากองการค้ากับสภากองการค้าและอุตสาหกรรมของภาครัฐ และข้อเสนอให้มีบันทึกความเข้าใจ (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือด้านสุขภาพกับไทย ขณะที่ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีบันทึกความเข้าใจ (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือด้านก่อสร้างกับภาครัฐ

3.2.2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับคุเวต

การค้าระหว่างไทยกับคุเวตในปี 2546 คิดเป็นมูลค่า 247.6 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้า 83.7 เหรียญสหรัฐฯ โดยสินค้าส่งออกของไทยไปคุเวตได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ ส่วนสินค้านำเข้าจากคุเวต ได้แก่ น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ น้ำมันหล่อลื่น และน้ำมันเบรค สินแร่โลหะอื่นๆ ฝ้าพื้น ฯลฯ ในด้านแรงงาน มีแรงงานไทยอยู่ในคุเวตประมาณ 3,500 คน¹⁷ โดยทำงานในภาคเอกชนในประเภทกิจการรับเหมาบุคเจ้าและประกอบท่อส่ง

¹⁶ ข้อมูลองค์ระหว่างวันออกกลาง กรมอาชีวศึกษา ระหว่างวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, กุมภาพันธ์ 2543.

¹⁷ ข้อมูลองค์ระหว่างวันออกกลาง กระทรวงการต่างประเทศ, กุมภาพันธ์ 2543

น้ำมัน รับเหมา ก่อสร้าง อู่ต่อเรือ อู่ซ่อมรถยนต์ โรงแรมเพอร์นิเชอร์ ร้านเสริมสวย และตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี ส่วนในด้านการลงทุนระหว่างกัน บริษัท Kuwait Petroleum International (Thailand) หรือ KPI ได้ลงทุน ด้านสถานีบริการน้ำมัน Q8 ในไทย นอกจากการลงทุนด้านสถานีบริการน้ำมันแล้ว คูเวตยังมีแผนจะ ลงทุนด้านโรงกลั่นน้ำมันในลักษณะลงทุนร่วมร้อยละ 50 เพราะเห็นว่าไทยอาจจะเป็นศูนย์กลางการส่ง น้ำมันภายในภูมิภาครวมทั้งจีนตอนใต้ ในปี 2544 การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ได้ทำสัญญา ซื้อน้ำมันจาก Kuwait Petroleum Company ในปริมาณไตรมาส ละ 200,000 บาร์เรล

นอกจากนี้ ไทยกับคูเวตยังมีกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจในลักษณะทวิภาคีระหว่างกัน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการธิการร่วม (JC) ไทย-คูเวต โดยมีการประชุมครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2542 ที่ กรุงเทพฯ (การจัดตั้งคณะกรรมการธิการร่วมฯ เป็นไปตามความตกลงทางด้านเศรษฐกิจและการค้า ซึ่งได้ลง นามเมื่อปี 2530) ทั้งสองฝ่ายได้หารือที่จะขยายความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน การเงิน การ ธนาคาร อุตสาหกรรม ความร่วมมือทางวิชาการ การท่องเที่ยวและความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน

3.2.3. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาอดิอาระเบีย

ปริมาณการค้าระหว่างไทยกับชาอดิอาระเบียสูงเป็นอันดับ 2 รองจากสหราชอาณาจักรและเยอรมันส์ โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2534 - 2544 ปริมาณการค้ารวมระหว่างไทยและชาอดิอาระเบียมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ ส่วนใหญ่แล้ว ไทยจะเป็นฝ่ายขาดดุลการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2544 ไทยขาดดุลการค้าชาอดิอาระเบีย ถึง 44,600.4 ล้านบาท สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปยังชาอดิอาระเบีย ได้แก่ รถยนต์และส่วนประกอบ เครื่องปรับอากาศ และสิ่งทอ ส่วนสินค้าสำคัญที่ไทยนำเข้าได้แก่ น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ และปุ๋ย เป็นต้น

ในด้านข้อตกลงทางกฎหมายไทยกับชาอดิอาระเบียได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยการยกเว้น การเก็บภาษีซ่อนในปี 2537 และลงนามในเอกสารพิธีการ (Process-Verbal) เพื่อการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน สารความตกลงเพื่อการยกเว้นภาษีจากการขนส่งทางอากาศ ในเดือนเมษายน 2539

3.2.4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน

การค้าระหว่างไทยกับอิหร่าน ยังมีปริมาณไม่สูงมากนัก แม้ว่าปริมาณการค้าของไทยจะเป็น อันดับที่ 1 ของประเทศไทยในกลุ่มอาเซียนที่อิหร่านค้าขายด้วยและไทยจะได้เปรียบดุลการค้ากับอิหร่านก็ ตาม กล่าวคือ ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 18 ที่อิหร่านนำสินค้าเข้า(อิหร่านนำเข้าสินค้าจากไทยมีปริมาณ 213, 693, 933 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร) ขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 19 ที่อิหร่านส่งสินค้ามาขาย (อิหร่านส่งสินค้าออกมายังไทยในปริมาณ 52,443,957 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร) และจัดได้ว่าอิหร่านเป็นคู่ค้า อันดับที่ 7 ของประเทศไทยในกลุ่มตะวันออกกลางที่ไทยค้าขายด้วย โดยในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2540 - 2544) ไทยนำเข้าสินค้าจากอิหร่านเฉลี่ยปีละ 193.54 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร และพบว่าในปี 2544 มีมูลค่า การค้าระหว่างกัน 9,254.6 ล้านบาท ลดลงจากปี 2543 ที่มีมูลค่าการค้าระหว่างกัน 19,751.3 ล้านบาท ส่วนในปี 2545 ดังต่อไปนี้

โดยไทยส่งสินค้าออกไปยังอิหร่าน 106.88 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และนำสินค้าเข้าจากอิหร่าน 32.69 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยสินค้าที่ไทยส่งออกไปอิหร่าน 10 อันดับแรกได้แก่ ข้าว นำตาลทราย เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ ด้วยและสีน้ำเงินประดิษฐ์ ยางพารา ผ้าพื้นสีน้ำเงินประดิษฐ์ สีทอสีน้ำเงิน เครื่องปรับอากาศ และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากอิหร่าน อาทิ เหล็กและเหล็กกล้า ลินแร่ โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ เคมีภัณฑ์ ปลาสติกสีดูดซับ เช่น เช้ง น้ำมันหล่อลื่น และน้ำมันเบรก เป็นต้น

ในด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับอิหร่านอย่างเป็นรูปธรรมได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การพาณิชย์อุตสาหกรรม เทคนิค การเกษตร และวิทยาศาสตร์ (Joint Commission - JC) ระหว่างไทย - อิหร่าน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสินค้าที่ไม่ใช่น้ำมันและขัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน โดยได้มีการลงนามจัดตั้งเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2533 ซึ่งได้มีการประชุมคณะกรรมการธิการร่วมไปแล้ว 5 ครั้ง ผลของการประชุมแต่ละครั้งก่อให้เกิดความร่วมมือผ่านข้อตกลงทางกฎหมายในเรื่องต่างๆระหว่างกัน ดังนี้ ความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศ ความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางเรือ ความร่วมมือด้านศุลกากร ความร่วมมือด้านการขนส่ง และความร่วมมือระหว่างอิหร่าน - ไทย - ประเทศที่สามในเอเชียกลาง และเมื่อไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมครั้งที่ 6 ในระหว่างวันที่ 23 - 25 เมษายน 2545 ไทยและอิหร่านได้ประสบความสำเร็จในการลงนามในข้อตกลง และบันทึก ดังต่อไปนี้ ความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศ และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

3.2. 5. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหราชอาหรับเอมิเรตส์

สหราชอาหรับเอมิเรตส์เป็นคู่ค้าลำดับที่ 1 ของไทยในตะวันออกกลาง การค้าปี 2546 ระหว่างไทยกับสหราชอาหรับเอมิเรตส์มีมูลค่า 2,763.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ จำแนกเป็นมูลค่าการส่งออก 757 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สินค้าส่งออกสำคัญได้แก่ ผ้าพื้น เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้าและชิ้นส่วน เครื่องปรับอากาศ และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ ฯลฯ สินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ น้ำมันดิบ สินแร่ โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ น้ำมันหล่อลื่น และน้ำมันเบรก น้ำมันสำเร็จรูป เคมีภัณฑ์ เงินแท่ง และทองคำ ฯลฯ ทั้งนี้ไทยนำเข้าน้ำมันจากสหราชอาหรับเอมิเรตส์เป็นอันดับหนึ่งจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ในปี 2546 ไทยนำเข้าน้ำมันดิบจากสหราชอาหรับเอมิเรตส์ปริมาณ 200,000 บาร์เรล หรือเท่ากับร้อยละ 25 ของการนำเข้าน้ำมันดิบของไทย (ไทยนำเข้าน้ำมันดิบจากตะวันออกกลางประมาณร้อยละ 72 ของการนำเข้าทั้งหมด) ในด้านการลงทุน มีบริษัทไทย 2 บริษัทเข้าไปลงทุนในสหราชอาหรับเอมิเรตส์ คือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ด้าน Trading Company และบริษัท Cristal Garment นอกจากนี้ บริษัท FEAP International (UAE) L.L.C. และบริษัท Regal Group of Co's ได้ดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน (Credit line) แก่บริษัทของไทยที่มีปัญหาขาดสภาพคล่อง โดยหลักการของการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวคือ การเข้ามาร่วมทุนช่วงระหว่างวัตถุดับปืน โรงงาน และหอตลาดให้ โดยมีการแบ่งผลกำไรตามที่จะตกลง

กัน แต่ไม่ใช่การให้เงินกู้เพื่อคิดดอกเบี้ย ขณะที่ธนาคาร National Bank of Abu Dhabi ได้เสนอโครงการที่จะให้สินเชื่อแก่ผู้ส่งออกของไทยที่จะส่งสินค้าไปขายในสหราชอาหรับอิมิเรตส์ โดยเป็นการให้สินเชื่อในรูปปัจนาการต่อธนาคาร (ทางฝ่ายไทย ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ไทยทุน กรุงศรีอยุธยา กาสิกรไทย) ในด้านแรงงาน มีคนไทยอยู่ในสหราชอาหรับอิมิเรตส์ทั้งหมดประมาณ 2,000 คน (ปี 2547) ส่วนใหญ่เป็นแรงงานผู้มีภาระทำงานในภาคอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ธุรกิจบริการ และธุรกิจก่อสร้างในรัฐดูไบ รัฐอาหรับเอมิเรตส์ และรัฐอะบูดาบี

ด้านการจัดทำข้อตกลงในเรื่องต่างๆ ภายใต้กรอบพันธะทางกฎหมาย ในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันนั้น มีการจัดทำ ดังต่อไปนี้ ความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศระหว่างกันลงนามเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2533 ความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการเก็บภาษีข้อนลงนามระหว่างกันแล้วเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2543 (ระหว่างการเยือนสหราชอาหรับอิมิเรตส์ของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) ความตกลงเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ฝ่ายสหราชอาหรับอิมิเรตส์ส่งร่างฯ ให้ฝ่ายไทยพิจารณาเมื่อ ปี 2541 แต่ในปี 2543 ยังไม่มีการเจรจาระหว่างกันจนถึงปัจจุบัน และความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้า ฝ่ายไทยอีร่างฯ ให้ฝ่ายไทยพิจารณาเมื่อปี 2544 ไทยส่งร่างฯ กลับไปให้สหราชอาหรับอิมิเรตส์พิจารณาช่วงปลายปี 2546

3.2.6. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโอมาน

โอมานเป็นคู่ค้าสำคัญอันดับ 2 ของไทยในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง โดยในปี 2542 มีมูลค่าการค้ารวม 1,078 ล้านเหรียญสหราชอาหรับ จำแนกเป็นการส่งออกมูลค่า 27.2 ล้านเหรียญสหราชอาหรับ และการนำเข้ามูลค่า 1,050.8 ล้านเหรียญสหราชอาหรับ สินค้าส่งออกสำคัญได้แก่ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เสื้อผ้าสำเร็จรูป สินค้านำเข้าสำคัญได้แก่ น้ำมันดิบ ไทยนำเข้า นำมันจากโอมานเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับการนำเข้านำมันจากน้ำมันกระทำผ่านนายหน้ามีได้ซึ่งขายโดยตรง ทางด้านการลงทุนการลงทุน มีบริษัทชั้นนำของโอมานสนใจที่จะมาลงทุนในประเทศไทย เช่น บริษัท Omar Zawawi Establishment (OMZEST) เป็นบริษัทที่ใหญ่ที่สุดในโอมาน ซึ่งสนใจจะร่วมลงทุนกับบริษัทของไทยที่มีปัญหาสภาพคล่อง หรือมีปัญหาทางการเงินกับธนาคารของไทย และบริษัท Bahwa Group สนใจประเทศไทย อาหารกระป่อง ไตรคุณนาคม ตลอดจนสนใจจะร่วมลงทุนกับบริษัทของไทยในสาขาอสังหาริมทรัพย์ สถาบันการเงิน และอุตสาหกรรมขนาดกลาง รวมทั้ง บริษัท Zubair Group เคยลั่งผู้แทนเดินทางเยือนไทย เพื่อศูนย์ทางการลงทุนและสนใจในโครงการหลายโครงการของไทยประเทศอื่นๆ

ทั้งนี้ภายใต้กรอบข้อตกลงทางกฎหมายด้านการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับโอมานมีการจัดทำ ความตกลงทางการค้าระหว่างไทยกับโอมานในเดือนมิถุนายน 2541 และความตกลงเพื่อเว้นการเก็บภาษีข้อน ส่วนความตกลงเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนฝ่ายโอมานทابทามให้มีการเจรจาที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนพฤษจิกายน 2540 แต่ฝ่ายไทยขอเดือนออกไปก่อน

3.2.7. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนาห์เรน

สินค้าออกที่สำคัญของไทยไปนาห์เรน ได้แก่ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ เสื้อผ้า สำเร็จรูป อัญมณี และเครื่องประดับ ทองแดง ผ้าพื้น ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ตู้เย็น ตู้แช่ เง็บและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์พลาสติก อาหารทะเลระป้อง เครื่องใช้สำหรับเดินทาง ขณะที่ลินค้า นำเข้าจากนาห์เรนที่สำคัญ ได้แก่ สินแร่ โลหะเศษ เศษโลหะ เคมีภัณฑ์ ปุ๋ย กระดาษ และเยื่อกระดาษ ปลาหมึกแช่แข็ง ไนซุ่ง ไม้ประรูป สิ่งพิมพ์ สิ่งทอ ผ้าพื้น

ด้านข้อตกลงทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบทางกฎหมายระหว่างไทยกับนาห์เรน มีดังนี้ ความตกลงทางการบินระหว่างไทยกับนาห์เรน เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2521 โดยปัจจุบันนาห์เรนบินในนามของสายการบินกัลฟ์แอร์ (ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเทศ คือ นาห์เรน โอมาน กั塔ร์ และสหราชอาหรับเอมิเตส์) การบินไทยจะเริ่มเปิดเที่ยวบินไปยังกรุงมานามาในเดือนพฤษจิกายน 2545 และสายการบิน Gulf Air ที่ได้เปิดเที่ยวบินบินจากนาห์เรนมาไทย ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าและวิชาการระหว่างไทยกับนาห์เรน โดยได้ลงนามย่อระหว่างกันเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2542 และจัดทำความตกลงเพื่อยกเว้นการเก็บภาษีช้อน ซึ่งคณะกรรมการตัดสินใจได้มีมติอนุมัติเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2544 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงทั้งสองฉบับเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2544 ความตกลงเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงฯ ร่วมกันในระหว่างการเยือนไทยของนายกรัฐมนตรีนาห์เรนในวันที่ 21 พฤษภาคม ความตกลงในการจัดตั้งคณะกรรมการธิการร่วมระดับสูงฯ (High Joint Commission) ระหว่างไทย-นาห์เรน เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2545 ที่กรุงมานามา ในระหว่างการเยือนนาห์เรนของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทย และแต่งตั้งการณ์ร่วมเพื่อจัดทำ Closer Economic Partnership (CEP) ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2545 ที่กรุงมานามา รวมทั้งการจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับนาห์เรน ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545

3.3 สังคม วัฒนธรรม และอื่นๆ

นอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางทางการเมืองและเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางในทางสังคม วัฒนธรรม และอื่นๆ ในระดับรัฐบาล จะเห็นได้จากการลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างไทยกับนาห์เรน ไทยกับอียิปต์ และไทยกับอิหร่าน รวมทั้งความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอิหร่าน และการที่ไทยเคยส่งคณะผู้เชี่ยวชาญด้านฟันเทียมไปช่วยโอมาน เมื่อปี 2530 และต่อมาในปี 2534 โอมานทابทามที่จะทำความตกลงกับไทยเกี่ยวกับการทำฟันเทียม ซึ่งขณะนี้ฝ่ายไทยเห็นชอบในหลักการทำความตกลงกับโอมานในรูปของ Specific Agreement ซึ่งเป็นความตกลงรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะเป็นการเจรจาทางการค้าและเปลี่ยนกับประเทศไทยที่ฝ่ายไทยจะได้รับ ก่อร่างกาย ฝ่ายไทยจะระบุสิ่งที่

ต้องการลงไปในความตกลงลักษณะนี้เลย นอกจานนี้ไทยยังเริ่มให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่โอมาน ตั้งแต่ปี 2530 ภายใต้โครงการความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยโดยรัฐบาลไทยให้ทุนฝึกอบรมประจำปี ในสาขาต่างๆ เช่น สาธารณสุข เกษตร การสื่อสาร เป็นต้น

ส่วนชาอุดิอาระเบีย รัฐบาลไทยเคยได้รับความช่วยเหลือตามโครงการเงินกู้จากกองทุนชาอุดิอาระเบียเพื่อการพัฒนา (The Saudi Fund for Development) โดยเมื่อปี 2524 รัฐบาลไทยได้เคยกู้เงินจากกองทุนฯ เป็นจำนวนเงินประมาณ 175 ล้านริยาล หรือประมาณ 51.47 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาโครงการไฟฟ้าห้องถัง ได้แก่ โครงการไฟฟ้าลิกไนท์แม่เมะ หน่วยที่ 4 ของโครงการไฟฟ้าฝ่ายผลิต และโครงการรัฐพัฒนาไฟฟ้าชนบทระยะที่ 2 ของโครงการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการพัฒนาอิสลาม (IDB) ของชาอุดิอาระเบีย ได้อนุนัดเงินช่วยเหลือ โครงการสร้างอาคารหอวิทยาลัยอิหม่ามมุหัมมัด อิบัน ชาอุด ที่จังหวัดยะลา ประมาณ 32 ล้านบาท เมื่อปี 2528 และต่อมาเมื่อปี 2533 ประธาน IDB ได้เดินทางมาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารเรียนดังกล่าวด้วย

ขณะที่กับอิหร่านมีการร่วมมือทางด้านเทคนิค การเกษตร และวิทยาศาสตร์ผ่านกลไกคณะกรรมการชิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การพาณิชย์อุตสาหกรรม เทคนิค การเกษตรและวิทยาศาสตร์ (Joint Commission – JC) ไทย - อิหร่าน นอกจานนี้ในช่วงภาวะวิกฤติซึ่งอิหร่านประสบภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว รัฐบาลไทยยังได้จัดส่งแพทย์และพยาบาลไปช่วยดูแลบรรเทาทุกข์ อีกด้วย

สำหรับความสัมพันธ์กับอิรัก ภายหลังสหกรณ์อ่าวเปอร์เซียสิ้นสุดลงในปี 2534 อิรักซึ่งตั้งประสบปัญหาขาดแคลนอาหารและยาและมีโรคระบาดอย่างรุนแรงอันสืบเนื่องมาจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากสหประชาชาติ อิรักได้ร้องขอความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากมิตรประเทศรวมทั้งไทย ซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อิรักได้แก่ บริจาคเงินสดจำนวน 2,000 เหรียญสหรัฐฯ ผ่านโครงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อิรักของสหประชาชาติ (UN Inter Agency Plan of Action for Humanitarian Assistance to Iraq) ในปี 2536 และสภากาชาดไทยยังได้บริจาคยาจำนวนหนึ่งแก่สภากาชาดเดือนแรกอิรักด้วยเมื่อเดือนพฤษภาคม 2536 รวมทั้งปี 2537 ได้มอบยารักษาโรค (Tenormin) มูลค่า 200,000 บาท

นอกจานนี้ยังปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางทางสังคม วัฒนธรรมและอื่นๆอย่างไม่เป็นทางการในระดับประชาชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาอุดิอาระเบีย นั่นคือการที่ในแต่ละปีมุสลิมชาวไทยเป็นจำนวนมากได้เดินทางไปแสวงบุญที่นครมักกะห์เพื่อประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งเริ่มนานกว่า 70 ปีแล้ว โดยในปัจจุบันการเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น เพราะมีสายการบินระหว่างกรุงเทพฯ กับชาอุดิอาระเบียแล้ว

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศตะวันออกกลางในยุคโภการกิจวัตน์แล้ว พบว่ามีผลประโยชน์ร่วมที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากไทยต้องพึ่งพาการนำเข้านำ้มันเป็นจำนวนมหาศาลจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและขณะเดียวกันกลุ่มประเทศตะวันออกกลางเองก็อาศัยการนำเข้าสินค้าเกษตรต่างๆ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป

เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องปรับอากาศจากไทย แต่ผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจระหว่างกันดังกล่าว ฝ่ายไทยดูจะเสียเปรียบกว่าเพราะเหตุว่า นำมันเป็นสินค้าที่ไทยจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางเป็นหลัก ซึ่งประเทศกลุ่มตะวันออกกลางส่วนใหญ่เป็นผู้กำหนดการผลิตและควบคุมราคาน้ำมันโลกผ่านกลุ่มของค์กร OPEC และ OAPEC ขณะที่สินค้าอุปโภคและบริโภคต่างๆ ที่กลุ่มประเทศตะวันออกกลางนำเข้าจากไทย เป็นสินค้าที่ว้าไปไม่ใช่มีเพียงไทยประเทศเดียวที่ผลิต ซึ่งปัจจุบันมีมีหลายประเทศที่ผลิตและเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยไม่ว่าจะเป็นจีน เวียดนาม ปากีสถาน หรือมาเลเซีย เป็นต้น

ทั้งนี้ในภาพรวมของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับตะวันออกกลางจัดได้ว่า มีมูลค่าต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นและจะเห็นได้ว่าในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันจะมุ่งเน้นด้านการค้าเป็นหลัก โดยมีมูลค่าการค้าประมาณร้อยละ 6.2 ซึ่งก็ยังถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำ แม้ว่าปริมาณการค้าระหว่างไทย-ตะวันออกกลาง ตั้งแต่ปี 2533 ถึงปี 2541 ได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องก็ตาม โดยในปี 2541 การค้าระหว่างประเทศไทยกับตะวันออกกลางมีมูลค่าประมาณ 215.6 พันล้านบาท โดยไทยส่งออกไปยังตะวันออกกลางเป็นมูลค่า 77,539.4 ล้านบาท และนำเข้าเป็นมูลค่า 138,074.3 ล้านบาท สินค้าส่งออกห้าอันดับแรกของไทยคือ ข้าว เสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณีและเครื่องประดับ ผ้าฝ้าย ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และเครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ส่วนสินค้านำเข้าห้าอันดับแรกจากตะวันออกกลางคือ นำมันดิน เคมีภัณฑ์ เครื่องเพชรพลอย นำมันหล่อลีนและนำมันเบรก และปุ๋ย ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้ากับตะวันออกกลางเนื่องจากสินค้านำเข้าอันดับหนึ่งจากภูมิภาคนี้ได้แก่ นำมันในปี 2541 ไทยนำเข้านำมันจากโอมานมากเป็นอันดับหนึ่งของการนำเข้าทั้งหมดคิดเป็นมูลค่าประมาณ 45.3 พันล้านบาท นำเข้าจากสหราชอาณาจักรเป็นลำดับสอง คิดเป็นมูลค่าประมาณ 27.5 พันล้านบาท และนำเข้าจากเยเมนเป็นลำดับสามคิดเป็นมูลค่าประมาณ 15.8 พันล้านบาท

4) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในตะวันออกกลาง : ปัญหาและแนวโน้มในอนาคต

แม้ว่าตะวันออกกลางจะเป็นดินแดนที่ห่างไกลจากไทย แต่เนื่องจากดินแดนนี้มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ การเมือง และเศรษฐกิจสูง ไทยจึงต้องให้ความสำคัญและติดตามความเคลื่อนไหวต่างๆ อย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกัน ไทยก็ต้องพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวโดยตรงกับความขัดแย้งต่างๆ ในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นในกรณีความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับประเทศอาหรับในตะวันออกกลางที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นการสู้รบระหว่างกันหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดสกorpion ครั้งสำคัญระหว่างอิสราเอลกับพันธมิตรอาหรับ ซึ่งประกอบด้วยอิรัก ซีเรีย จอร์แดน และอิริยาบูร์ เมื่อ พ.ศ. 2491 และพ.ศ. 2510 หรือที่เรียกว่าสังคมราน 6 วัน รวมทั้งเมื่อพ.ศ. 2516 ที่เรียกว่าสังคมยัมคิปปูร์ (Yom Kippur) และในกรณีสังคมรานระหว่างอิรักกับอิหร่านในพ.ศ. 2523 และการเกิดสกorpion อ่าวเปอร์เซียในพ.ศ. 2533 - 2534 เป็นต้น แต่การเกิดสกorpionเหล่านี้ได้ส่งผลให้โลกประสบภัยต่างๆ

นำมันตามมา ซึ่งทำให้ไทยองก์พลอยได้รับผลพวงดังกล่าวตามไปด้วย เนื่องจากไทยเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาการนำเข้านำมันจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง

อย่างไรก็ดี โดยภาพรวมแล้วไทยรักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง โดยมีนโยบายที่เป็นกลางและหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งต่างๆ ดังกล่าวในตะวันออกกลาง

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางในระดับรัฐโดยตรงทั่วไปแทนไม่ปรากฏ จะมีที่เห็นชัดเจนก็เพียงปัญหาเดียว คือ ความตึงเครียดระหว่างไทยกับชาติอิหร่านในกรณีโจรกรรมเพชร คดีมาตกรรมนักการทูตชาติอิหร่าน และกรณีนักธุรกิจชาติอิหร่านที่หายตัวไปอย่างลึกลับ ซึ่งทางการไทยเองยังไม่ได้มีการคลี่คลายคดีความต่าง ๆ ให้เป็นที่พอใจต่อชาติอิหร่านส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติอิหร่านสูญเสียหาย กระเทื่องอย่างมาก โดยในช่วงแรกได้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศที่ดำเนินมายาวนานนับตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2500 ต้องสั่นคลอนจนนำมาซึ่งผลกระทบทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อไทย โดยเฉพาะในด้านการส่งแรงงานไทยไปยังชาติอิหร่าน กล่าวคือ ทางการชาติอิหร่านได้สั่งระงับการตรวจลงตราให้แรงงานไทย และสั่งห้ามชาวชาติอิหร่านเดินทางมาประเทศไทย ทั้งที่ก่อนหน้านี้ แรงงานไทยนิยมไปทำงานในประเทศชาติอิหร่านอย่างมาก โดยจะเห็นได้ว่าเคยปรากฏจำนวนถึง 130,000 คน และนักท่องเที่ยวชาวชาติอิหร่านก็เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยเป็นจำนวนมากไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยเองได้พยายามดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับชาติอิหร่านให้กระชับแน่นหนึ่งเดิม โดยพยายามใช้แนวทางดำเนินการทั้งในทางสังคมวัฒนธรรม สื่อมวลชน ศาสนา และการกีฬา ซึ่งผลตอบกลับที่ได้รับก็เป็นไปในเชิงบวกมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงระหว่างพ.ศ. 2540 - 2541 รัฐบาลชาติอิหร่านได้เริ่มผ่อนปรนท่าทีบ้าง มีการคลี่คลายความเข้มงวดในข้อกำหนดต่าง ๆ ลง โดยมีสิ่งที่ปรากฏชัด คือ การที่นักธุรกิจชาวชาติอิหร่านก็ยังอนุญาตให้นักธุรกิจชาวไทย เข้าร่วมงานแสดงสินค้านานาชาติ ซึ่งจัดให้มีขึ้นที่กรุงริยาดและเมืองเจดดาห์อีกด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตได้ว่ากว่าที่ทางการชาติอิหร่านจะผ่อนปรนท่าทีต่อไทยลงบ้าง ก็ทิ้งช่วงระยะเวลาถึงกว่า 10 ปี นับจากการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ส่วนการจะฟื้นฟูความสัมพันธ์ให้กลับมากระชับแน่นหนึ่งเดิมนั้น ที่สำคัญ คือ ฝ่ายไทยจะต้องสร้างความเชื่อมั่น กระจั่งชัด และยุติธรรมในการคลี่คลายคดีต่างๆ จนเป็นที่พอใจของชาติอิหร่าน โดยอาศัยแนวทางการดำเนินการทางสังคมวัฒนธรรม สื่อมวลชน ศาสนา และการกีฬา เป็นตัวช่วยอีกทางหนึ่ง

แนวโน้มในอนาคตข้างหน้า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับตะวันออกกลางทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะยังคงเป็นไปในทิศทางที่ดี นั่นคือ ไทยยังคงรักษา

ความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลางต่อไป และจะมุ่งเน้นการซับความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้นโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งในด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย แต่ขณะเดียวกัน ก็มีข้อความสำคัญถึงในประเด็นทางเศรษฐกิจอันเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ร่วมร่วมมือกัน หรือกลุ่ม GCC ที่ไทยต้องจับตามองเป็นอย่างมากและติดตามความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด เพราะจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้ากับไทยโดยตรง นั่นคือ การที่กลุ่ม GCC หรือสภากาชาดไทยร่วมมือแห่งอ่าวเปอร์เซีย อันประกอบด้วยกาตาร์ คูเวต บาห์เรน โอมาน ชาอดิอาระเบีย และสหราชอาหรับเอมิเรตส์ ได้พยายามดำเนินการที่จะบูรณาการทางเศรษฐกิจให้เหมือนอย่างสหภาพ ยุโรป ด้วยการเริ่มจัดทำตลาดร่วมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน นอกจากนี้ในประเด็นการจัดทำเขตการค้าเสรีกับบาห์เรนในพ.ศ. 2545 ก็จะยิ่งทำให้ไทยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้ากับบาห์เรนโดยตรงมากขึ้น รวมทั้งโดยอ้อมกับหลายประเทศในตะวันออกกลางมากขึ้นด้วย เพราะบาห์เรนจะเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงไปสู่ประเทศในตะวันออกกลางอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่ม GCC ที่มีกำลังซื้อสูง

นอกเหนือไปจากนี้ ไทยยังก็ต้องระมัดระวังท่าที หรือแสดงจุดยืนความเป็นกลางต่อประเด็นปัญหาที่อ่อนไหว ซึ่งอาจเข้ามายกเว้นทั้งทางตรงและทางอ้อมในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในตะวันออกกลาง ได้ ควบคู่ไปกับการติดตามความเคลื่อนไหวและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่อ่อนไหวนี้ในประเทศไทย ที่มีความซับซ้อนและมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอิหร่านกับสหราชอาหรับ ทั้งนี้ก็เพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศไทยเป็นสำคัญ โดยประเด็นปัญหาที่อ่อนไหว ได้แก่ กรณีบุนาทของสหราชอาหรับในตะวันออกกลาง ภายหลังการทำสหกรณ์อิรักในพ.ศ. 2547 โดยเฉพาะการคงกำลังทหารสหราชอาหรับ ในอิรักประเด็นกระบวนการเจรจาสันติภาพอิสราเอล - ปาเลสไตน์ที่ยังคงมีอุปสรรคขวางหน้าอยู่อีกมาก กรณีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างอิหร่านกับสหราชอาหรับ ที่นับวันจะเลื่อมดอย่างทุกทิศ โดยเฉพาะภายหลังจากที่อิหร่านได้ผู้นำใหม่ในพ.ศ. 2548 กรณีปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และสำนักคิดทางศาสนา เช่น ระหว่างอาหรับกับชาวในดินแดนปาเลสไตน์ และสำนักคิดทูนนี - ซึ่งมีอยู่ในอิรัก รวมทั้งปัญหาด้วยความรุนแรง นอกจากนี้ในกรณีปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเองที่ยังปราบปรามอย่างต่อเนื่อง ก็เป็นอีกปัญหาที่มีความอ่อนไหวต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในตะวันออกกลางมิใช่น้อย ดังจะเห็นได้ว่าองค์กรการประชุมอิสลาม (Organization of Islamic Conference-OIC) ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มาจากประเทศในตะวันออกกลาง ได้มีการหยิบยกกรณีปัญหาดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมเมื่อครั้งการประชุมที่ประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยในตะวันออกกลางได้แสดงความห่วงใยต่อปัญหา ด้วยการส่งคณะผู้แทนมาร่วมสังเกตการณ์และขอรับทราบข้อมูลจากทางการไทยในพ.ศ. 2547 อีกด้วย ดังนั้น ไทยควรจะรับร่วมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นอย่างสันติวิธี และเป็นไปด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการทำความเข้าใจในรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อมิให้กระทบต่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับตะวันออกกลางในอนาคต ทึ้งยังรวมถึงกรณีปัญหาที่รัฐบาลอิหร่านسانต์โครองการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ โดยไม่สนใจการตรวจสอบขององค์การป्रบماณุสากล(IAEA) กรณีปัญหาการก่อความไม่สงบของกลุ่มนุสลิมที่มีแนวคิดตกขบ (extremist) ในตะวันออกกลางที่กำลังขยายตัวมากขึ้น และที่สำคัญมีการระบุว่ามีเครือเชื่อมโยงเข้ามาในເອเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังรวมถึงกรณีปัญหาการแพร่ขยายแนวคิดรากฐานนิยม (fundamentalism) ไปยังนุสลิมบางกลุ่มในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

- ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมุสลิมในเอเชียใต้

แม้ว่าประเทศไทยในอดีตได้จะมีเพียงปากีสถาน บังคลาเทศ และมัลดีฟส์เท่านั้น แต่ในรายงานวิจัยเรื่องนี้จะกล่าวถึงอินเดียด้วยเนื่องจากประชากรอินเดียที่เป็นมุสลิมมีร้อยละ 12 หรือประมาณ 100 ล้านคนซึ่งเป็นจำนวนที่มากในจำนวนประชากรทั้งหมดของอินเดียที่มีถึง 1.13 พันล้านคน

ทั้งนี้ จากเอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 12 (ความสัมพันธ์ไทยกับกลุ่มประเทศในเอเชียใต้) สาขาวิชาธุรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมชาติฯ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2549 ซึ่งเขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลูลีน ได้อธิบายไว้ว่า นับตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยกับอินเดียก่อนห้ามจะมีความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ห่างเหิน และเย็นชาต่อกัน เนื่องจากไทยเป็นสมาชิกซีโต้ (The Southeast Asia Treaty Organization -SEATO) ซึ่ง ปากีสถานในฐานะผู้พิพากษาของอินเดียในกรณีแคนเมียร์ (ประเด็นเกี่ยวกับดินแดนและศาสนา) เป็นสมาชิก อยู่ด้วย ทำให้อินเดียไม่พอใจไทย ประกอบกับไทยได้ให้การสนับสนุนปากีสถานในเวทีการประชุม ต่างๆ จึงทำให้อินเดียไม่พอใจขึ้นไปอีก ยิ่งอินเดียมองว่าไทยเป็นประเทศบริหารของสหรัฐฯ ขณะที่ไทย เองก็มองว่าอินเดียฝักใฝ่อยู่กับสหภาพโซเวียต ประเทศผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ จึงทำให้ทั้งไทยและอินเดีย ต่างก็มองเห็นต่อกัน กระทั้งเมื่อสภาร แวดล้อมระหว่างประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป สหภาพโซเวียตล่มสลายลงในปลายทศวรรษที่ 1980 สมรรยาเมียนสันสุดลงสู่ผลให้ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับ อินเดียเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียได้หันมาปรับนโยบาย “มองตะวันออก” (Look East Policy) ซึ่งเป็นนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับประเทศที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของ อินเดียมากขึ้น

ขณะที่ ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับปakisสถานช่วงหลังส่งความโกลาครั้งที่ 2 หรือในช่วงส่งความเย็นกลับมีความใกล้ชิดต่อกัน เนื่องจากต่างฝ่ายก็เป็นสมาชิก SEATO ด้วยกัน ยิ่งภัยหลังล้มเลิกองค์การ SEATO ก็ทำให้ปakisสถานปรับนิยามต่างประเทศมาสู่การอยู่ร่วมกันกับประเทศต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไทยเป็นไปในเชิงบวก แม้ว่าจะไม่สนิทสนมแนบแน่น เนื่องจากปakisสถานเป็นประเทศที่ไม่ได้เป็นเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเรียนสิ้นสุดลงในพ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) โลกได้เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลประโภชน์ทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศในเอเชียได้ไม่ว่าจะเป็นอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศถือว่าเป็นไปด้วยดี ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่นๆ โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ¹⁸ จะเห็นได้จากข้อมูลของเวปไซต์กระทรวงการต่างประเทศโดยกองเอเชียได้ กรมเอเชียได้ ตะวันออกกลาง ได้กล่าวว่าในระดับผู้นำระหว่างไทยกับอินเดียมีการเดินทางไปเยือนระหว่างกัน เริ่มจากในระดับพระราชนัดลักษ์ของไทยได้แก่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วัลลัภลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนเยือนอินเดียในระหว่างวันที่ 26 - 31 มกราคม และระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ - 10 มีนาคม พ.ศ. 2547 นายสุรเกียรติ เสถีรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 8 - 10 มิถุนายน พ.ศ. 2547 และพันตำรวจโท หักมิษ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนอินเดีย เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2548 เป็นต้น ฝ่ายอินเดียได้แก่ นาย Atal Behari Vajpayee นายกรัฐมนตรีอินเดีย เดินทางแ pare ผ่านไทยหลังการประชุมสุดยอดอาเซียนที่กัมพูชา และได้หารือข้อราชการกับนายกรัฐมนตรีที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ดร. Anbumani Ramadoss รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการครอบครัว เข้าร่วมการประชุม The Second Asia Pacific Ministerial Meeting (APMM-II) ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 10-12 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 นาย Manmohan Singh นายกรัฐมนตรีอินเดียเยือนไทย เพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำ BIMSTEC ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 นาย K. Natwar Singh รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย เดินทางแ pare ผ่านไทย เมื่อวันที่ 15 - 16 ตุลาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้น

ส่วนในด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างไทยกับอินเดียในระดับรัฐบาลนั้น เมื่ออินเดียเริ่มดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในปี 2534 และดำเนินนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ที่ให้ความสำคัญกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) ของไทยที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศจึงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงการเยือนระดับสูงหลายครั้ง ในช่วงพ.ศ. 2544 - 2546 รัฐบาลชุดใหม่ของอินเดียพยายามให้การนำของพระคองเกรส ได้แสดงเจตจำนงที่ชัดเจนว่าต้องการกระชับความสัมพันธ์กับไทยให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้เกิดกลไกความร่วมมือทวิภาคีที่สำคัญตามมา นั่นคือคณะกรรมการธิการร่วมเพื่อความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission for Bilateral Cooperation) จัดตั้งเมื่อพ.ศ. 2532 อีกทั้งยังมีกลไกคณะกรรมการร่วม (Joint Working Group) ระดับอธิบดีระหว่างสองฝ่ายเพื่อติดตามและร่วงรัดความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีที่ครอบคลุมทุกสาขา และเพื่อเสริมกลไกความร่วมมือคณะกรรมการธิการร่วม (JC) ที่มีอยู่เดิมแล้ว นอกจากนี้

¹⁸ ดูรายละเอียดทั้งหมดในข้อมูลรายประเทศในทวีปเอเชียของกระทรวงการต่างประเทศใน <http://www.mfa.go.th>

ยังมีกลุ่มภาคีค้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับอินเดียที่สำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการร่วมทางการค้า (Joint Trade Committee) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งจัดตั้งเมื่อพ.ศ. 2532(มีการประชุมครั้งล่าสุดเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2546) อนึ่งเมื่อพิจารณาในด้านการค้าระหว่างไทยกับอินเดียแล้วพบว่าในพ.ศ. 2539 มีมูลค่า 3,406.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วน 1.33 ของมูลค่าการค้าไทยต่อโลก โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.43 ทั้งนี้ไทยส่งออก 1,803.6 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และนำเข้าจากอินเดีย 1,603.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ อินเดียเป็นคู่ค้าลำดับที่ 19 ของไทย และมูลค่าการลงทุนของไทยในอินเดียเป็นลำดับที่ 3 ในกลุ่มอาเซียนรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย ส่วนในด้านการลงทุนในพ.ศ. 2549 ไทยลงทุนในอินเดียมูลค่ารวม 75.6 ล้านบาทโดยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา โครงการของอินเดียในไทยได้รับการอนุมัติมี 144 โครงการ มีมูลค่า 831.2 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ส่วนใหญ่เป็นโครงการลงทุนขนาดเล็กและขนาดกลาง นอกจากนั้น มีกลุ่มเครื่อเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนในเจนไน บริษัท Delta Electronic, Stanley Electric Company และ Stanley Automotive ในกัวร์กาวัน (Gurgaon) ธนาคารกรุงไทยในมุมไบเป็นต้น

ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทยและอินเดียได้ร่วมลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือว่าด้วยวิทยาศาสตร์ วิชาการและสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยี เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 ณ กรุงนิวเดลี และได้จัดการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย-อินเดีย ครั้งที่ 1 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2547 ที่กรุงเทพฯ ล่าสุด การประชุมคณะกรรมการร่วมครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 ที่กรุงนิวเดลี ภายใต้ความตกลงดังกล่าว ครอบคลุมกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือ เช่น การร่วมวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน ในสาขาต่างๆ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีอว拉斯 เทคโนโลยีสารสนเทศ มาตรวิทยา Yangtze River ชาติและผลิตภัณฑ์ Yangtze เป็นต้น ส่วนในด้านการท่องเที่ยว ตลาดนักท่องเที่ยวอินเดียเป็นตลาดที่สำคัญที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยเป็นตลาดใหญ่อันดับที่ 14 เมื่อเทียบกับตลาดขาเข้าจากประเทศอื่นๆ ของไทย และมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 3.43 ชาวอินเดียนิยมมาท่องเที่ยวที่ไทยเป็นอันดับ 2 รองจากสิงคโปร์ โดยในปี 2549 มีจำนวน 315,766 คน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปี 2548 ร้อยละ 21.20 คิดเป็นร้อยละ 5 ของนักท่องเที่ยวอินเดียทั้งหมด

นอกจากนี้ ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดียในด้านสังคม และวัฒนธรรม ไทยยังมีการจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรม เมื่อปี 2520 แต่ยังขาดการดำเนินการที่ต่อเนื่อง และไม่มีผลเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังนั้น ในการประชุมคณะกรรมการธิการร่วมฯ ครั้งที่ 4 เมื่อกุมภาพันธ์ 2546 ฝ่ายไทยจึงได้เสนอให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Plan of Action) เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนกิจกรรมในอันที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับประชาชน โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีผลอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากความร่วมมือทางวัฒนธรรมจะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนทั้งสองฝ่ายใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ต่อไป ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการดังกล่าว

อนึ่ง ไทยกับอินเดียมีความตกลงที่สำคัญ ได้แก่ ความตกลงทางการค้า พ.ศ. 2511 ความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศ พ.ศ. 2512 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรม พ.ศ. 2520 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานหมุนเวียน พ.ศ. 2550 แผนปฏิบัติการว่าด้วยการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2550 เป็นต้น

ขณะเดียวกันข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศโดยกองเอกสารได้ระบุว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานหมุนเวียน พ.ศ. 2550 แผนปฏิบัติการว่าด้วยการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2550 เป็นต้น ตามที่ระบุว่าไทยและปากีสถานเป็นพันธมิตรกันมายาวนาน เคยร่วมเป็นสมาชิกในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Treaty Organization -SEATO) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 แม้ว่าในปัจจุบันการดำเนินงานในกรอบของ SEATO จะยุติลงแล้ว แต่ติดทางประวัติศาสตร์สั่งผลให้เกิดความล้มเหลวที่แน่นหนา ระหว่างไทยกับปากีสถาน โดยได้มีการแลกเปลี่ยนการเดินทางเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงอย่างสม่ำเสมอ เริ่มจากในระดับพระราชนัดต์ ได้แก่ ฝ่ายไทย เมื่อวันที่ 11-22 มีนาคม 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนปากีสถานอย่างเป็นทางการ ในสมัยของพระราชนัดต์ กอฮาร์ อายุบ 汗 (Gohar Ayub Khan) วันที่ 9 -14 กรกฎาคม 2534 วันที่ 26-29 มีนาคม พ.ศ. 2541 และวันที่ 4 - 5 มกราคม พ.ศ. 2549 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเยือนปากีสถานอย่างเป็นทางการ 3 ครั้ง คือ เสด็จพระราชดำเนินเยือนปากีสถานเพื่อพระราชทานสิ่งของพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแก่ผู้ประสบภัยแผ่นดิน ระหว่างครั้งที่ 4 ที่ส่วนในระดับรัฐบาล ได้แก่ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนปากีستان ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2542 น.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนปากีสถาน และร่วมการประชุมคณะกรรมการธิการร่วมทางเศรษฐกิจ (Joint Economic Commission-JEC) ไทย - ปากีสถานครั้งที่ 1 ที่กรุงอิสلامานบัด และต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 นายสุรเกียรติ เสถียร ไทย รองนายกรัฐมนตรี และ นายกันตีชีร ศุภมงคลรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วมการประชุม Asia Cooperation Dialogue ครั้งที่ 4 และเมื่อวันที่ 19-23 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 พลเอกสนธิ บุญยรัตนกิจ ผู้บัญชาการทหารบก เข้าร่วมงาน International Defence Exhibition and Seminars ครั้งที่ 4 รวมทั้งเมื่อวันที่ 4 - 6 เมษายน พ.ศ. 2550 นายสันติ คงศิริ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเยือนปากีสถานอีกครั้งที่ 1 ที่กรุงอิสلامานบัด และต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2540 นาย กอฮาร์ อายุบ 汗 (Gohar Ayub Khan) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปากีستانเยือนไทย และได้ลงนามจัดตั้งคณะกรรมการธิการร่วมทางเศรษฐกิจ (JEC) ไทย-ปากีستان ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2543 พลเอก เปอร์เวช มุชาร์ราฟ (Pervez Musharraf) ผู้นำปากีสถานเดินทางเยือนไทย และในระหว่างวันที่ 8-10 พฤษภาคม 2548 นาย ซอต อาซิซ (Shaukat Aziz) นายกรัฐมนตรีปากีستان เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ รวมทั้งเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2549 นาย ซอต อาซิซ (Shaukat Aziz) นายกรัฐมนตรีปากีستان aware ผ่านไทย และได้พบหารือกับ นายกรัฐมนตรี เป็นต้น

นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศมีความร่วมมือด้านความมั่นคงและ外交ของ โดยได้จัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมอันๆซึ่งช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลทำได้สะดวกและรวดเร็วขึ้นรวมทั้งมีความใกล้ชิดของฝ่ายความมั่นคง นอกจากนี้ ปักกีสถานต้องการอาศัยความใกล้ชิดกับไทย เพื่อเป็นช่องทางไปสู่การเพิ่มบทบาทในเอเชีย และกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ตามนโยบาย Look East ของปักกีสถาน ด้วยเหตุนี้ปักกีสถานจึงให้ความร่วมมือกับไทยทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี เช่น แสดงความตื่อเรือรัตนในเวที ACD ที่ไทยริเริ่มขึ้น (โดยปักกีสถานเป็นเจ้าภาพการประชุม ACD ครั้งที่ 4 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 ณ กรุงอิสلامอาบัด ซึ่งสอดคล้องกับความประสงค์ของไทยที่ต้องการเสริมเวทีACDให้แข็งแกร่งขึ้น)

ส่วนในด้านเศรษฐกิจ ไทยกับปักกีสถานมีกลไกความร่วมมือทวิภาคีด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ คณะกรรมการธุรกิจร่วมทางเศรษฐกิจ (Joint Economic Commission - JEC) ซึ่งได้จัดประชุมไปแล้ว 2 ครั้ง ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามความคืบหน้า เพื่อผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจสาขาต่างๆ ทั้งนี้ในปัจจุบันไทยให้ความสำคัญกับปักกีสถานในฐานะตลาดส่งออกที่มีศักยภาพ ประกอบกับปักกีสถานสนใจที่จะขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับไทย ซึ่งจากการเยือนไทยอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีปักกีสถานในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงที่จะจัดทำความตกลง FTA ขึ้น โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วม (Joint Study Group - JSG) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำ FTA ทั้งนี้ได้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมฯ ไปแล้ว 3 ครั้ง ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและศึกษาเกี่ยวกับสภาวะและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ ระบบภาษี และอัตราค่าธรรมเนียมการค้าในระดับพหุภาคีและทวิภาคี และแลกเปลี่ยนผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการค้าทวิภาคีในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา เพื่อคัดเลือกตัวสินค้าที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกันและส่งเสริมกันในการเปิดการค้าเสรีระหว่างกัน ได้แก่ สินค้าเกษตร สิ่งทอ เสื้อผ้า อาหาร ประมง เครื่องมือแพทย์ รถยนต์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า

ทั้งนี้ในอนาคตไทยอาจใช้ปักกีสถานจะเป็นทางผ่านของสินค้าไปสู่อุตสาหกรรมและภูมิภาคเอเชียกลาง ซึ่งมีความต้องการสินค้าบริโภคจำนวนมาก ขณะเดียวกันเศรษฐกิจปักกีสถานที่กำลังขยายตัวอย่างมากในด้านอุตสาหกรรมด้านการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค โทรคมนาคม ท่อส่งน้ำ ท่าเรือ สนามบิน ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นติดต่อกันหลายปีก็จะเป็นตลาดที่สำคัญของไทยได้ในอนาคต

นอกจากนี้ไทยกับปักกีสถานยังความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม จัดหนุนให้กับการณ์แผ่นดินไหวเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2548 บริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออก เนียงหนึ่งของปักกีสถานทำให้มีผู้เสียชีวิตและไร้ที่อยู่อาศัยจำนวนมากทั่วภาคตะวันออกของไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่ปักกีสถานในรูปของเงินช่วยเหลือและสิ่งของบรรเทาทุกข์คิดเป็นมูลค่า 18 ล้านบาท และที่สำคัญยิ่ง คือ เมื่อวันที่ 4 - 5 มกราคม พ.ศ. 2549 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปปักกีสถานเพื่อทรงนำสิ่งของพระราชทานจากพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปพระราชทานแก่ผู้ประสบภัยแผ่นดินไหว รวมทั้งการที่พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้

บัญชาราบทหารบกได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยมอบเงิน 3 แสนดอลลาร์สหรัฐ (12 ล้านบาท) ให้แก่กองค์กรสภานี้ยังเดือนแรกก่อนเดือนพฤษจิกายนพ.ศ.2549

อนึ่ง ความตกลงสำคัญที่ไทยร่วมลงนามกับภาคีสถาน ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยบริการเดินอากาศ พ.ศ.2512 อนุสัญญาว่าด้วยการยกเว้นการเก็บภาษีช้อน พ.ศ. 2523 ความตกลงทางการค้า พ.ศ.2527 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ. 2547 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมเฉพาะเรื่องอื่นๆ พ.ศ.2547 และพิธีสารว่าด้วยแผนปฏิบัติการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมไทย-ภาคีสถาน พ.ศ. 2548 เป็นต้น

ในกรณีบังคับเทศน์ จากข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารไทยได้กรณีเอกสารไทยได้ระบุว่าไทยและบังคับเทศน์มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2515 และนับตั้งแต่นั้นมาบังคับเทศน์มีความสัมพันธ์อันดีกับไทยมาโดยตลอด ทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน

ยังในปัจจุบันภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและบังคับเทศน์ยังมีความใกล้ชิดมากทั้งในทางการทูต การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จะเห็นได้จากการเดินทางเยือนของผู้นำระดับสูง เริ่มจาก ฝ่ายไทยในระดับพระราชนคร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเยือนบังคับเทศอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 16 - 21 มกราคม พ.ศ. 2535 ส่วนในระดับรัฐบาล น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนบังคับเทศในระหว่างวันที่ 15 - 19 มิถุนายน พ.ศ. 2537 โดยนำคณะผู้แทนฝ่ายไทยไปร่วมการประชุมคณะกรรมการธุรการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-บังคับเทศ ครั้งที่ 5 นายพิทักษ์ อินทร์วิทยานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนบังคับเทศอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 20 - 23 เมษายน พ.ศ. 2540 พ.ต.ท.หักมิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนบังคับเทศอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของนาง Khaleda Zia นายกรัฐมนตรีบังคับเทศ ในระหว่างวันที่ 8 - 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 และในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้เดินทางเยือนจิตตะกอง เพื่อเปิดเที่ยวบินเชียงใหม่ - จิตตะกอง เที่ยวปูมกุญช์ และนำนาง Khaleda Zia นายกรัฐมนตรีบังคับเทศเดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการ และต่อมานายกันตตีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในระหว่างวันที่ 6 - 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ได้เดินทางเยือนบังคับเทศ ส่วนฝ่ายบังคับเทศ ได้แก่ นาย Abul Hasan Chowdhury รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศบังคับเทศ เดินทางเยือนไทยเพื่อร่วมการประชุมลงนามก่อตั้งกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังคับเทศ-อินเดีย-ศรีลังกา-ไทย (BIST-EC) ในระหว่างวันที่ 4 - 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 และในวันที่ 21- 22 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้เดินทางเยือนไทยเพื่อประชุมระดับรัฐมนตรีของ BIST-EC นาย Abul Hasan Chowdhury รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศบังคับเทศ เยือนไทยเพื่อร่วมพิธีการจัดตั้งกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังคับเทศ - อินเดีย - พม่า - ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC) ที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2543 นาย Morshed Khan รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศบังคับเทศเยือนไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุมACD ครั้งที่ 2 ที่เชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ 21 - 22 มิถุนายน

พ.ศ. 2546 นาย Morshed Khan รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศบังกลาเทศ เดินทางเยือนไทย ในระหว่างวันที่ 5-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 เพื่อเข้าร่วมประชุม BIMST-EC ที่จังหวัดภูเก็ต นาง Khaleda Zia และนาย Morshed Khan รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศบังกลาเทศ เยือนไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุมสุดยอด BIMST-EC ครั้งที่ 1 ที่กรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ 29 - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีความร่วมมือระหว่างกันหลายโครงการ อาทิ การลดภาษีให้สินค้าบังกลาเทศ จำนวน 229 รายการ โครงการเครือข่ายถนนเชื่อม 3 ฝ่ายระหว่างไทย-พม่า-บังกลาเทศ โครงการปลูกมะพร้าว 10 ล้านต้นเป็นกำแพงกันคลื่นลมตามแนวชายฝั่งบังกลาเทศ รวมทั้งการที่ไทยได้บริจาคข้าวจำนวน 1,000 ตัน เมื่อเดือนกรกฎาคม 2547 และประกาศจะบริจาคเงินช่วยเหลือ 25,000 เหรียญสหรัฐฯ ในเดือนสิงหาคม 2550 เพื่อเหตุผลด้านมนุษยธรรม ให้แก่บังกลาเทศซึ่งประสบอุทกภัยและแผ่นดินถล่ม นอกจากนี้ในด้านเศรษฐกิจในระดับทวิภาคี ทั้งสองประเทศได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-บังกลาเทศขึ้นในพ.ศ. 2525 (มีการประชุมมาแล้ว 6 ครั้ง ครั้งที่ 6 จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อพ.ศ. 2541) และในระดับพหุภาคีไทยกับบังกลาเทศเป็นสมาชิกก่อตั้งกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา ไทย (Bangladesh-India-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation - BISTEC) เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ซึ่งต่อมาภายเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา ไทย (Bangladesh-India-Myanmar-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation - BIMSTEC) ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ได้พัฒนาเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา ไทย ภูฏาน เนปาล (Bay of Bengal Initiative for Multi - Sectoral Technical and Economic Cooperation BIMSTEC)

อนึ่ง ความตกลงสำคัญที่ไทยลงนามกับบังกลาเทศ ได้แก่ ความตกลงทางการค้า พ.ศ. 2520 ความตกลงเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อน พ.ศ. 2540 ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน พ.ศ. 2545 สถาหอการค้าแห่งประเทศไทยกับ Federation of Bangladesh Chambers of Commerce and Industry ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งสถาหอการค้าร่วมไทย – บังกลาเทศ พ.ศ. 2545

ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรม และอื่น ๆ นั้น ไทยให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางวิชาการกับบังกลาเทศ โดยเน้นความร่วมมือทางวิชาการในด้านการฝึกอบรมหรือ คุณภาพเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุข การเกษตร อุตสาหกรรม การบริหาร เป็นต้น โดยให้อยู่ในรูปของความร่วมมือแบบทวิภาคี ความร่วมมือภายใต้ทุนฝึกอบรมประจำปี ความร่วมมือภายใต้โครงการฝึกอบรมประเทศที่สาม และความร่วมมือแบบไตรภาคี ทั้งนี้ในพ.ศ. 2547 มีทุนการศึกษาภายใต้ความร่วมมือแบบต่างๆ รวม 26 ทุน และในพ.ศ. 2548 ไทยได้ให้ทุนการศึกษาปริญญาโทหลักสูตรนานาชาติโดยเฉพาะสาขาเกษตรกรรมแก่บังกลาเทศอีกด้วย ขณะเดียวกัน ไทยก็พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่พ.ศ. 2547 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ ได้จัดการแสดงนาฏศิลป์และเทศกาลอาหารขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยในปี 2550 มีการจัดเทศกาล

Thai Baazar เพื่อส่งเสริมอาหาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวไทยที่มีจิตตะก้องในระหว่างวันที่ 27-29 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 และที่กรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม-6 มิถุนายน พ.ศ. 2550

- ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดของไทย เนื่องจากเป็นสมาชิกร่วมกันในองค์กรอาเซียน (Association South East Asian Nation - ASEAN) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซีย เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทยทางภาคใต้ทั้งในนับแต่ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ซึ่งยังไม่มีการจัดตั้งเป็นรัฐชาติ ไทยซึ่งอยู่ในฐานะอาณาจักรใหญ่ในศตวรรษที่ 19 ได้เริ่มความสัมพันธ์กับประเทศไทยสัมภิบาลที่ในฐานะที่เป็นอาณาจักรที่อยู่บนชายฝั่งทะเล หรือหมู่เกาะ โดยปรากฏชัดเจนในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาวดิน (มาเลเซียในปัจจุบัน) และไทยกับมลายู (มาเลเซียและบรูไนในปัจจุบัน) ลักษณะของความสัมพันธ์มักเป็นไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับมลายู ซึ่งมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากเป็นอาณาจักรที่อยู่บนชายฝั่งทะเลหรือหมู่เกาะ มีความได้เปรียบในเรื่องที่ตั้งเหมาะสมในการเป็นเมืองท่าค้าขาย ขนถ่ายสินค้า และเป็นเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญในแalen เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น นับจากสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี ไทยจึงได้เจริญสัมพันธ์ในคริสต์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ส่วนความสัมพันธ์กับมลายู ซึ่งเป็นอาณาจักรที่อ่อนแอกว่านานั้น ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะที่มลายูต้องตอกย้ำภายใต้การครอบครองของไทยมาเกือบตลอด ดังจะเห็นจากในสมัยพ่อขุนรามคำแหงทรงขยายพระราชอาณาเขตไปทางใต้ โดยได้มีเมืองมะลากา ยะโรร์ ตลอดจนแหลมมลายู (มาเลเซีย)¹⁹ ไว้ในครอบครอง อันถือเป็นการส่งเสริมความรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจให้กับสุโขทัยจนมาในสมัยอยุธยา ดินแดนทางใต้บริเวณแหลมมลายู ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าและติดต่อระหว่างอินเดียกับจีน ก็ยังตอกย้ำในสถานะความสัมพันธ์ของการเป็นหัวเมืองประเทศาชของไทยมาตั้งแต่สมัยพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 - 2031) นอกจากนี้ไทยกับมลายูยังมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการเป็นคู่ค้าสำคัญที่ติดต่อ ค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นระหว่างกันอีกด้วย และต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับดินแดนแถบหัวเมืองมลายู ซึ่งประกอบด้วย ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปัตตานี (อันที่จริงในสมัยกรุงธนบุรีไทยได้เริ่มขยายอำนาจเข้าครอบครองเมืองปัตตานีแล้ว) ได้กลับมาอยู่ในสถานะเมืองขึ้นของไทยอีกครั้ง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2328 โดยเปิดโอกาสให้เข้าผู้ครองคราฟที่มีเชื้อสายผู้ปักธงคุณมีอิสระในการปกครองกันเอง แต่ให้อัยการให้การกำกับดูแลของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช (ดูแลไทรบุรีและกลันตัน) และเจ้าเมืองสงขลา (ดูแลปัตตานีและตรังกานู) อย่างไรก็ได้ ในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่

¹⁹ พิศุ พูรณะสมบัติ, ประวัติศาสตร์การปกครองของไทย (ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกถึงปัจจุบันเป็นประชาธิปไตย พ.ศ. 2475) (กรุงเทพฯ: บริษัทรวมสารสนับสนุน, 1977), หน้า 31.

3 ได้เกิดปัญหาการแยกตัวเป็นอิสระของเมืองไทรบุรีอยู่ห่างกัน โดยเจ้าเมืองไทรบุรีได้พยายามอาศัยความช่วยเหลือจากพม่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอังกฤษผ่านบริษัทอินเดียตะวันออกที่พยายามอาศัยโอกาสเข้ามามีอิทธิพลในบริเวณหัวเมืองແ叛ນลาย อันเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางการค้าอยู่แล้ว แต่ในที่สุดไทยก็สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงได้ในเวลาต่อมา โดยใช้ทั้งกำลังในการปราบปรามความไม่สงบที่เกิดขึ้น จัดระเบียบการปกครองหัวเมืองลายใหม่ ตลอดจนเปิดเจรจาทางการทูตกับอังกฤษเพื่อไม่ให้เข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้²⁰

อนึ่ง เมื่อเข้าสู่สมัยปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 นั้น พระองค์ท่านได้ทรงกระชับสัมพันธ์ไมตรีกับชาว (อินโดนีเซีย) เมื่อพ.ศ. 2414

อย่างไรก็ดี เมื่อเข้าสู่ช่วงสังคมรามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482 ไทยต้องสูญเสียมลาย ซึ่งเป็นดินแดนในครอบครองของไทย ซึ่งประกอบด้วย ไทรบุรี ปะลิส กลันตัน และตรังกานูให้แก่องกฤษโดยมีการลงนามในสนธิสัญญาที่กรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1939) กระทิ่งภายหลังสังคมรามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) โลกเข้าสู่ยุคสังคมเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบруไนในฐานะรัฐชาติ ได้กระชับแน่นผ่านเวทีพหุภาคีของการเป็นสมาชิกองค์กรอาเซียนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา โดยไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับอินโดนีเซียมีอ.พ.ศ. 2493 กับมาเลเซียในพ.ศ. 2500 และกับบруไนเมื่อพ.ศ. 2526 และนับตั้งแต่นั้นมาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศสหสิริในฐานะประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงในดินแดนเดียวกันดังกล่าวก็เป็นไปอย่างใกล้ชิด อาทิ ความสัมพันธ์ที่มีกับมาเลเซียที่มุ่งเน้นในด้านความมั่นคง ดังจะเห็นได้จากรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติจาร สมัยที่ 3 (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2514) และรัฐบาลมาเลเซียได้ลงนามร่วมกันในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลมาเลเซียฉบับที่ 2 ลงวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2513 และต่อมาในสมัยรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชุมนันท์ ได้มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลมาเลเซียฉบับที่ 3 ลงวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2520 แม้ว่าก่อนหน้านี้ไทยกับมาเลเซียจะประสบปัญหาชายแดนระหว่างกันในเรื่องที่คุณไทยเดินขบวนไล่ทหารมาเลเซีย และมาเลเซียประท้วงคุณไทยที่เข้ามาทำกินในดินแดนที่มาเลเซียอ้างว่าเป็นของตน²¹ จนทำให้ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีของไทยเดินทางไปเยือนมาเลเซีย เพื่อพบกับคุณโต๊ะ ฮุสเซน อนัน เพื่อหารือในปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ในสมัยรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชุมนันท์ ยังได้ร่วมมือกับมาเลเซียในการแสวงหาประโยชน์จากพื้นที่ทับซ้อนระหว่างกันบริเวณอ่าวไทย (Joint Development Area - JDA)²² ซึ่งมีการคืนพบว่าเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก

²⁰ คลาย เทียนทอง, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ (หน่วยที่ 11 ตอนที่ 11.1),” เอกสารการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ (หน่วยที่ 11 – 15) สาขาวิชาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2549), หน้า 5 - 21.

²¹ สยามจดหมายเหตุ พ.ศ. 2519, หน้า 617 และ 661.

²² อ่านรายละเอียดใน คลาย เทียนทอง, ความร่วมมือไทย - มาเลเซีย ในการพัฒนาพื้นที่เขตไทยทวีปทับซ้อนในอ่าวไทย (Joint Development Area - JDA) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545)

มหาศาล โดยทั้งสองประเทศได้ลงนามร่วมกันในการจัดตั้งองค์กรร่วมไทย-มาเลเซียเพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวร่วมกัน เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 รวมทั้งได้พยายามแสวงหาแหล่งเชื้อเพลิงใหม่เพิ่มขึ้นจากอินโดนีเซียด้วย

อย่างไรก็ตี เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ภัยหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารประจำวันออก 4 กรมเอกสารประจำวันออก ได้ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินโดนีเซียยังคงดำเนินไปอย่างราบรื่นและกระชับแน่นในด้านต่างๆ ดังจะเห็นได้จาก ฝ่ายไทย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 - 28 เมษายน พ.ศ. 2536 และนำคณะเข้าร่วมการประชุมระดับผู้นำรัฐบาลของประเทศในกลุ่ม APEC ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2537 นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีได้เดินทางเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 24 - 25 เมษายน พ.ศ. 2539 และไปร่วมพิธีศพภริยาประธานาธิบดีชูชาต์ โต เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2539 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนอินโดนีเซียระหว่างวันที่ 2 - 3 มกราคม พ.ศ. 2540 นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนอินโดนีเซียระหว่างวันที่ 1 - 2 มีนาคม พ.ศ. 2541 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 17 - 18 มกราคม พ.ศ. 2545 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนเกาหนาหลี ประเทศไทย อินโดนีเซีย - มาเลเซียเพื่อเป็นสักขีพยานการลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านยางพาราระหว่างไทย - อินโดนีเซีย - มาเลเซียในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2545 และในระหว่างวันที่ 6 - 8 ตุลาคม พ.ศ. 2546 พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนเกาหนาหลีเพื่อเข้าร่วมการประชุม ASEAN Summit และในระหว่างการประชุมดังกล่าวได้เป็นสักขีพยานในพิธีลงนามความตกลงผู้ถือหุ้นของบริษัทร่วมทุน 3 ฝ่าย "ไทย - อินโดนีเซีย - มาเลเซีย" ในเรื่องยางพารา พล.อ.สุรยุทธ์ จุลánนท์ นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2549 โดยได้พบหารือกับประธานาธิบดีดูญด็อก โภโนและประธานสภាផ្សេងរាយภูธรากุลลักษณ์ โภโน

ส่วนฝ่ายอินโดนีเซีย ประธานาธิบดีอับดุลรา赫มาน วา希ด ได้เดินเยือนไทยอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 9 - 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 โดยได้เข้าเฝ่าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพบหารือกับนายกรัฐมนตรีของไทย รวมทั้งได้เข้าร่วมงานฉลอง 100 ปีชาติไทย นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส และรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขานิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในระหว่างวันที่ 14 - 15 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ประธานาธิบดีอับดุลรา赫มาน วา希ด เดินทางเยือนไทยเพื่อรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียและในปีต่อมาในระหว่างวันที่ 14-15 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 ประธานาธิบดี อับดุลรา赫มาน วา希ด ได้เดินทางเยือนไทยเพื่อหารือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยและอินโดนีเซียและต่อมาประธานาธิบดีเมมชาติ ชูการ์โนปุตรี ได้เดินทางมาเยือนไทยในระหว่างวันที่ 24 - 25 สิงหาคม พ.ศ. 2544 เพื่อทำความรู้จักกับผู้นำอาเซียนภายหลังการเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีและในระหว่างวันที่ 29 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2546 ประธานาธิบดีเมมชาติ ชูการ์โนปุตรีได้

เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ โดยได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และได้พบหารือข้อราชการกับนายกรัฐมนตรี ตลอดจนในระหว่างวันที่ 15 - 17 ธันวาคม พ.ศ.2548 ประธานาธิบดีชูชีโล บัมบัง ยูโดโยโน เยือนไทยอย่างเป็นทางการในโอกาสเข้ารับตำแหน่ง โดยได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหารือข้อราชการกับนายกรัฐมนตรี รวมทั้งรับประยุญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นอกจากนี้ ทั้งไทยและอินโดนีเซียได้มีประเพณีแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทางทหาร โดยผู้นำทางทหารของทั้งสองประเทศจะเดินทางไปทำความรู้จักกันในโอกาสเข้ารับตำแหน่งใหม่ และเยี่ยมชมในโอกาสพื้นจากตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนความร่วมมือต่างๆ เช่นการฝึกร่วมหน่วยรบพิเศษของกองทัพบก(Tiger Joint Exercise) ซึ่งเริ่มเมื่อปี 2540 การฝึกร่วม Elang ของกองทัพอากาศ การแลกเปลี่ยนนักเรียนเสนาธิการทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ การร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบร่วม โดยฝ่ายไทยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบของกองทัพอินโดนีเซียบริเวณหมู่เกาะนาทูน่าตอนเหนือในปี 2539 และฝ่ายอินโดนีเซียได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบระหว่างไทย-สหรัฐ (Cobra Gold) ในปี 2540 นอกจากนี้รัฐบาลไทยส่งคณะทูตไทยทั้งหมด 46 นาย เข้าร่วมสังเกตการณ์สัมมนาที่จัดขึ้นในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2545- 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 รวมทั้งรัฐบาลไทยยังส่งนายทหารจำนวน 21 นาย เข้าร่วมคณะกรรมการอาเซียน (Aceh Monitoring Mission - AMM) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสหภาพยูโรปและประเทศไทย จำนวน 5 ประเทศ คือ ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ พลีบปินส์ และบูร์กินา ซึ่งเริ่มปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2548 โดยมีพลโทนิพัทธ์ ทองเล็ก ได้รับแต่งตั้งเป็น Principal Deputy Head of Mission

อนึ่งสนธิสัญญาและความตกลงระหว่างไทยและอินโดนีเซียที่น่าสนใจ ได้แก่ สนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างไทยกับอินโดนีเซีย พ.ศ. 2497 ความตกลงว่าด้วยการบริการทางอากาศ พ.ศ. 2510 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านป่าไม้ พ.ศ. 2527 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านล่าสัตว์ พ.ศ. 2533 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ พ.ศ. 2535 ความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน พ.ศ. 2541 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านประมงไทย-อินโดนีเซีย พ.ศ. 2545 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว พ.ศ. 2546 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการเกษตร พ.ศ. 2548 เป็นต้น

นอกจากนี้ไทยและอินโดนีเซียยังมีกลไกความร่วมมือในรูปของคณะกรรมการธุรกิจและวิชาการ (JC) และสำหรับภาคเอกชน ได้มีการลงนาม MOU การจัดตั้งสถาบันธุรกิจไทย-อินโดนีเซีย (Thai-Indonesian Business Council) เมื่อพ.ศ. 2546 และมีการประชุมร่วมระหว่างสถาบันธุรกิจไทย-อินโดนีเซียและอินโดนีเซีย-ไทยครั้งแรกที่อินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2547 ณ กรุงจาการ์ตา

ทั้งนี้ ข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารเชิงตะวันออก 4 กรมเอกสาร ตะวันออก ยังได้ระบุอีกด้วยว่าการค้าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ไทยเป็นฝ่ายเกินดุลการค้าอินโดนีเซียเป็น

ส่วนใหญ่โดยในปี 2548 ไทยได้ดูด 864.2 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สินค้าที่ไทยส่งออกไปในโคนีเชียที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตาลราย เกมีกัลท์ น้ำมันดิบ ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์และส่วนประกอบ เส้นใยประดิษฐ์ เครื่องสำอาง สมุนไพรและผลิตภัณฑ์รักษาผิว เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ และข้าว ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากโคนีเชียที่สำคัญ ได้แก่ เกมีกัลท์ เครื่องเพชร พลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ สินแร่และโลหะอื่นๆ เศยโลหะ ถ่านหิน น้ำมันหล่อลื่นและน้ำมันเบรก เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ด้ายทอผ้าและด้ายเส้นเล็ก เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบกระดาษ กระดาษแข็งและผลิตภัณฑ์

ที่น่าสนใจ คือ เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยเป็นไปในลักษณะที่ไทยเป็นประเทศผู้ให้และอินโคนีเชียเป็นประเทศผู้รับ อาทิ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 อินโคนีเชียประสบปัญหาภารภัยไฟไหม้ป้านเกะสุมาตรา และเกาะกาลิมันตัน ไทยได้ให้ความช่วยเหลือโดยส่งเครื่องบินตรวจสอบสภาพอากาศ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญและคณะเจ้าหน้าที่เข้าร่วมปฏิบัติการกับทางการอินโคนีเชียในการดับไฟป่า และเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ไทยได้บริจาคเวชภัณฑ์มูลค่า 1 ล้านบาท ให้แก่ชาวอิริยันจากของอินโคนีเชีย ซึ่งประสบปัญหาระยะนาด ความแห้งแล้ง และอดอยาก และในปี 2541 ไทยได้บริจาคข้าวสารจำนวน 5,000 ตัน เพื่อช่วยเหลือชาวอินโคนีเชีย ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2542 ไทยได้บริจาคข้าวสารมูลค่า 2 ล้านบาท เพื่อช่วยเหลือประชาชนชาวติมอร์ตะวันออก และเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543 ไทยได้มอบเงินช่วยเหลือชาวอินโคนีเชียซึ่งประสบภัยแผ่นดินไหวที่สุลาเวสี และสุมาตราเป็นจำนวน 20,000 เหรียญสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2547 รัฐบาลไทยได้มอบเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากแผ่นดินไหว และคลื่นสึนามิจำนวน 250,000 เหรียญสหรัฐฯ ให้กับอินโคนีเชีย ในระหว่างการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าด้วยความร่วมมือในภูมิภาคเกี่ยวกับการจัดการ เพื่อเตือนภัยล่วงหน้าในกรณีคลื่นยักษ์ที่จังหวัดภูเก็ต และเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2549 ได้เกิดแผ่นดินไหวที่ยักษาการ์ตานและชาวกลาง มีผู้เสียชีวิตเกือบ 6,000 คน และผู้ไร้ที่อยู่ประมาณ 300,000 คน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชนิรันดร์แสดงความเสียพระราชหฤทัยถึงประธานาธิบดีอินโคนีเชีย นอกราชานุภาพไทยยังได้มอบเงินช่วยเหลือ 100,000 เหรียญสหรัฐฯ ข้าว 1,000 ตัน และส่งคณะแพทย์และพยาบาล 49 คน

ส่วนในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียในยุคหลังสังคมเมือง หรือที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์นั้น ข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารเชิงตะวันออก 1 กรมเอกสารเชิงตะวันออก ได้ระบุว่ามีการพัฒนาไปอย่างแน่นแฟ้นจนมีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ เพราะไทยและมาเลเซียต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันหลายประการ การแลกเปลี่ยนการค้าในระดับต่างๆ ทั้งระดับพระราชวงศ์ชั้นสูง รัฐบาล และเจ้าหน้าที่ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นไปอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะเห็นได้จากการเยือนของผู้นำระดับสูง ของทั้งสอง เริ่มจากฝ่ายไทยในระดับพระราชวงศ์ โดยเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2544 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ทรงพระราชนิรันดร์เสด็จพระราชดำเนินเยือนมาเลเซีย และเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2547 สมเด็จ

พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินเยือนรัฐกลันตันอย่างเป็นทางการ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของสุลต่านแห่งรัฐกลันตัน เพื่อทรงร่วมเสวຍพระกระยาหารค้าในวiroกาสที่สุลต่านแห่งรัฐกลันตันทรงครองราชย์ครบ 25 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จราชดำเนิน เยือนรัฐกลันตันเพื่อทรงร่วมงานเลี้ยงพระกระยาหารค้า ในวiroกาสพิธีอภิเษกสมรสของมกุฎราช กุฎารแห่งรัฐกลันตันกับสตรีไทยที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดปัตตานี และในระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม - 1 กันยายน พ.ศ. 2550 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุฎารเสด็จพระราชดำเนิน แทนพระองค์ พร้อมด้วยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมี พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุฎาร และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปั้งรัศมีโชติเยือนมาเลเซียเพื่อทรงร่วมพิธีฉลอง 50 ปี การได้รับเอกสารของมาเลเซีย ส่วนในระดับรัฐบาล ในระหว่างวันที่ 9-10 สิงหาคม พ.ศ. 2548 นายสุรเกียรติ เสลียร ไทย รองนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนมาเลเซียในฐานะผู้แทนพิเศษ (Special Envoy) ของนายกรัฐมนตรีเพื่อหารือเรื่องความร่วมมือด้านความมั่นคง เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2548 พลตรีร่วมเอกชิตชัย วรรณสติตย์ รองนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนมาเลเซีย และเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2549 พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีเยือนมาเลเซียอย่างเป็นทางการเป็นต้น

ทั้งนี้ฝ่ายมาเลเซีย ในราชดับพระราชวงศ์ ก็ได้มีการเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทย เมื่อวันที่ 27 - 30 มีนาคม พ.ศ. 2543 โดยสมเด็จพระราชินีบดีและสมเด็จพระราชนิแห่งมาเลเซียเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ในฐานะพระราชาคันทุกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และเมื่อวันที่ 11-14 มิถุนายน พ.ศ. 2549 สมเด็จพระราชินีบดีและสมเด็จพระราชนีแห่งมาเลเซียเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทย เพื่อทรงร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนในราชบัรรัฐบาลนั้น ค่าโถะ ชรี ดร. มหาธีร์ บิน โน้มัมหัด นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 5 - 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 และใน 2 ปีต่อมา เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2547 ค่าโถะ ชรี อับดุลเลาะห์ อะห์หมัด นาดาวี นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการในโอกาสเข้ารับตำแหน่ง ในปีเดียวกันเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2547 ค่าโถะ ชรี นาจิบ ราชัค รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมาเลเซีย ได้เดินทางเยือนไทย และเมื่อวันที่ 28 - 29 มกราคม พ.ศ. 2548 ค่าโถะ ชรี ดร. จามาลุดดีน จาร์จิส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาเลเซียเยือนไทย ณ จังหวัดภูเก็ต เพื่อร่วมการประชุมว่าด้วยความร่วมมือในภูมิภาคเกี่ยวกับการจัดการเพื่อเตือนภัยล่วงหน้าในกรณีคลื่นยักษ์ ในปีเดียวกัน ค่าโถะ ชรี ราฟิดาห์ อาซิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าระหว่างประเทศและอุตสาหกรรมมาเลเซียเยือนไทย เพื่อกระชับความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนในระหว่างวันที่ 17 - 19 มีนาคม และเมื่อวันที่ 21 - 22 พฤษภาคม 2548 คุณ ดร. มหาธีร์ โน้มัมหัด อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซียและภริยา เยือนไทยในฐานะแขกของรัฐบาล และในปี 2550 เมื่อวันที่ 11 - 13 กุมภาพันธ์ ค่าโถะ ชรี อับดุลเลาะห์ อะห์หมัด นาดาวี นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ตามมาด้วยเมื่อวันที่ 28 - 29

มิถุนายน 2550 ค่าトイ้ะ ชรี ไชค์ สามิด อัลบาร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาแลเชียเยือนไทย เพื่อเป็นประธานร่วมการประชุมคณะกรรมการธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย - มาเลเซีย ครั้งที่ 10 ซึ่งจัดขึ้นที่กระทรวงการต่างประเทศ

อนึ่ง แม้ว่าไทยและมาเลเซียจะมีความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ใกล้ชิดต่อกัน แต่ในท่ามกลางความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ใกล้ชิดต่อกัน ที่ยังปรากฏประเด็นปัญหาที่อ่อนไหวซึ่งต้องร่วมมือกันแก้ไข เช่น การปักปันเขตแดนทางบก บุคคลสองสัญชาติ การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นต้น

ในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับมาเลเซีย ที่เป็นไปอย่างน่าสนใจ อาทิในปี 2549 การค้าไทย - มาเลเซียมีมูลค่า 14,962.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยไทยขาดดุลการค้า 1,730.1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มาเลเซียเป็นคู่ค้าลำดับที่ 4 ของไทย สินค้าส่งออกของไทยที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ยางพารา สินค้านำเข้าจากมาเลเซียที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดิบ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ

ส่วนความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรมระหว่างไทยกับมาเลเซียนั้น ข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารวันออก 1 กรมอาชีวศึกษา ยังได้ระบุไว้ว่ามีความใกล้ชิดกันในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการไปมาหาสู่ กันในฐานะเครือญาติและเพื่อนฝูง จนนำไปสู่ความร่วมมือกันทั้งในด้านการค้าและด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน รวมทั้งความร่วมมือด้านการบริหารจัดการสัญจรข้ามแดนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมการคิดค່ອด้านการค้าและการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังอนุญาตให้คนถือสัญชาติของอีกฝ่ายหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนใช้บัตรผ่านแดนซึ่งออกให้โดยหน่วยงานปกครองท้องถิ่นของแต่ละฝ่ายแทนการใช้หนังสือเดินทางเพื่อผ่านด่านพรมแดนระหว่างกันได้

สำหรับความตกลงที่ไทยลงนามกับมาเลเซียนั้นมีรายฉบับ ฉบับที่ 1 ความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างกรุงศรีอยุธยา-อังกฤษ พ.ศ.2454 ความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกด้วยการเดินรถไฟ พ.ศ.2465 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการประมง พ.ศ. 2514 ความตกลงว่าด้วยการสำรวจและปักปันเขตแดน พ.ศ 2515 ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรร่วมมาเลเซีย - ไทย พ.ศ.2522 ความตกลงว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเล / ทะเลอาณานิคม พ.ศ.2522 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือ 3 ฝ่าย ด้านยางพารา อินโดนีเซีย - มาเลเซีย - ไทย พ.ศ. 2545 บันทึกความเข้าใจเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิธีการในการเคลื่อนย้ายสินค้า พ.ศ .2546 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือระหว่างตลาดหลักทรัพย์ไทยกับมาเลเซีย พ.ศ. 2546 ความตกลงโครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโกลแวงที่ 2 เชื่อมบ้านญูเก็ตตา จังหวัดราชีวะสกับบ้านญูกิตนุหงา รัฐกลันตัน พ.ศ.2547 เป็นต้น

ขณะเดียวกันประเทศไทยสัมมติอย่างบูรณาภิเษก กับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับไทยไม่ต่างจากอินโดนีเซีย และมาเลเซีย แม้ว่าจะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเป็นลำดับท้ายสุดก็ตาม โดยข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารวันออก 1 กรมอาชีวศึกษา ยังระบุว่าไทยและบูรณาภิเษก ในไม่เกี่ยมเรื่องบาดหมางกันมาเลยันแต่อดีตที่ผ่านมาและมักเป็นพันธมิตรในเรื่อง

ต่าง ๆ ทั้งในกรอบอาเซียนและกรอบสหประชาชาติ โดยทั้งสองประเทศได้มีการเดินทางไปเยือนระหว่างกัน กล่าวคือ มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับพระราชนัดร์ เริ่มจาก ฝ่ายไทย เมื่อวันที่ 7 - 14 กันยายน พ.ศ. 2534 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนบูรพาภิเษกในและเมื่อวันที่ 4 - 6 ตุลาคม พ.ศ. 2535 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินเยือนบูรพาภิเษกของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบูรพาภิเษกในส่วนในระดับรัฐบาล เมื่อวันที่ 19 - 20 มีนาคม พ.ศ. 2540 พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนบูรพาภิเษกใน เมื่อวันที่ 4 - 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางเยือนบูรพาภิเษกใน เมื่อวันที่ 16 - 17 สิงหาคม 2544 พ.ศ. พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนบูรพาภิเษกในอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 - 16 กรกฎาคม 2546 ดร. ศุภเกียรติ เสถีร์ ไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนบูรพาภิเษกในเพื่อเข้าร่วมพระราชพิธีคลองวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระราชาธิบดีบูรพาภิเษก ใน เมื่อวันที่ 9 - 10 กันยายน พ.ศ. 2547 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลก รองนายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนบูรพาภิเษกในเพื่อเข้าร่วมพระราชพิธีอภิเษกสมรสของมกุฎราชกุมารแห่งบูรพาภิเษกในในฐานะผู้แทนรัฐบาลไทย เมื่อวันที่ 15 - 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนบูรพาภิเษกในเพื่อเข้าร่วมพระราชพิธีคลองวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบูรพาภิเษก ใน และเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนบูรพาภิเษกในอย่างเป็นทางการ

ส่วนฝ่ายบูรพาภิเษก ใน เริ่มจากในระดับพระราชนัดร์ โดยเมื่อวันที่ 1 - 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 สมเด็จพระราชาธิบดีได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระอาทิตย์ตุลกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 15 - 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 สมเด็จพระราชาธิบดีเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการในลักษณะ Working Visit เมื่อวันที่ 21 - 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 มกุฎราชกุมารแห่งบูรพาภิเษก ใน เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระอาทิตย์ตุลกของรัฐบาลไทย และเมื่อวันที่ 11- 14 มิถุนายน พ.ศ. 2549 สมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชนีแห่งบูรพาภิเษก ใน ได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธีเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนในระดับรัฐบาลนั้น เมื่อวันที่ 11 - 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 สมเด็จพระราชาธิบดีเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการเพื่อร่วมประชุม ASEAN-UN Summit ซึ่งจัดขึ้นระหว่างการประชุม UNCTAD ต่อมาเมื่อวันที่ 29 มีนาคม - 1 เมษายน พ.ศ. 2546 เจ้าชาย นูร์ฮัมดี โบลเกียห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศบูรพาภิเษก ใน เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยเพื่อเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการธุรการร่วมฯ ไทย-บูรพาภิเษก ใน ครั้งที่ 1 และสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชนีได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธีเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในระหว่างวันที่ 11 - 14 มิถุนายน พ.ศ. 2549 และพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีของไทยได้เดินทางเยือนบูรพาภิเษก ในอย่างเป็นทางการ ภายหลังจากเข้ารับตำแหน่งตามธรรมเนียมปฏิบัติของผู้นำอาเซียน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 นอกจากนี้ในระหว่างวันที่ 13 - 15 มกราคม พ.ศ. 2550

นายกรัฐมนตรีของไทยยังได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชาธิบดีในการประชุมผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 12 ที่เมืองเชบู

ทั้งนี้ ข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสารเชียตัววันออก 1 กรมເອເຊີຍຕະວັນອອກໄດ້ຮັບວ່າໄທແລະບຽງໄນໄດ້ຈັດຕັ້ງກລ້າກວາມຮ່ວມມືອທິການທີ່ຮ່ວ່າງກັນເຊື້ອດ້ວຍ ນັ້ນຄືອຄະນະການເຊີກຮ່ວມວ່າດ້ວຍກວາມຮ່ວມມືອທິການໄທ-ບຽງໄນ ທີ່ມີການປະຫຼຸມຄົງແຮກເມື່ອວັນທີ 30 – 31 ມີນາມຄມ ພ.ສ. 2546 ໃນ ກຽງເທິພ ຈ ໂດຍມີການຫາວີ່ອເກີ່ວກັບການສ່າງເສຣິມກວາມສັນພັນທີ່ແລະກວາມຮ່ວມມືອຮ່ວ່າງທີ່ສອງປະເທດໃນດ້ານຕ່າງໆ ໄດ້ແກ່ ການທ່າຍ ການຄ້າ ການລົງທຸນ (ຮ່ວມທັກການປະມົງ ອຸດສາຫກຮ່ວມທັກການອີສລາມແຫ່ງປະເທດໄທ) ແຮງນານ ກວາມຮ່ວມມືອດ້ານວິຊາການ ການທ່ອງເຖິງ ແລະ ການສື່ອສານແລະວັດນະຮ່ຽມ ນອກຈາກນີ້ ຍັງປະສົບກວາມສຳເຮົ່ງໃນການທຳໄໝບຽງໄນໄໝກວາມສຳຄັນກັບໄທຢູ່ໃນການລົງທຸນໃນອຸດສາຫກຮ່ວມອາຫາຮາລາລ ແລະຮ່ວມມືອກັນຈັດຕັ້ງທັກການອີສລາມແຫ່ງປະເທດໄທເມື່ອວັນທີ 3 ກັນຍາຍນພ.ສ. 2546 ແລະໃນຮ່ວ່າງການເຢືອນບຽງໄນ ນາຍກົດມືນຕີ ໄດ້ເຂົ້າເຟີ້າ ສາມເດືອນພະຈິກ ໄດ້ມີການຫາວີ່ອເກີ່ວກັບການຈັດຕັ້ງມາວິທາລ້າຍອີສລາມໃນໄທ ກວາມຮ່ວມມືອດ້ານການທ່ອງເຖິງ ການລົງທຸນ ໂດຍເພີ່ມການຈັດຕັ້ງກອງທຸນຮ່ວມລົງທຸນ (Matching Fund) “ກອງທຸນໄທທີ່ວຸທຸນ” (ຮ່ວ່າງ Brunei Investment Agency ກັບກອງທຸນນຳເຫັນຈຳນາມູ້ຊ້າຮາກການ) ກວາມຮ່ວມມືອຮ່ວ່າງ Royal Brunei Airlines ກັບບະນິຍັດການບົນໄທ ຈຳກັດ (ມາຫານ) ແລະກວາມຮ່ວມມືອເອເຊີຍ (ACD) ຮວມທັກເຮື່ອງທັກການອີສລາມແຫ່ງບຽງໄນ ກັບກອງທຸນໄທທີ່ວຸທຸນທີ່ໄດ້ຕົກລົງຮ່ວມລົງທຸນໃນທັກການອີສລາມແຫ່ງປະເທດໄທ ອີກທີ່ໄທແລະບຽງໄນຍັງມີການແລກປັບປຸງການເຢືອນຮ່ວ່າງຜູ້ນຳກອງທັພຂອງທັກການສອງປະເທດ

ໃນດ້ານກວາມສັນພັນທີ່ທຸນສະເໜີນີ້ຂໍ້ມູນທຸນໄທແລະບຽງໄນໃນປີ 2548 ມີມູນຄ່າການຄ້າຮ່ວມ 273 ລ້ານເທິງຄູ່ສະຫງົບສະຫງົບ ຈົດເປັນຮ້ອຍລະ 0.12 ຂອງມູນຄ່າການຄ້າຮ່ວມປະເທດຂອງໄທ ເປັນຄູ່ຄ້າລຳດັບທີ່ 56 ຂອງໄທ ໄທຍາດດຸກການຄ້າກັບບຽງໄນ 135.6 ລ້ານເທິງຄູ່ສະຫງົບສະຫງົບ ໂດຍສິນຄ້າສ່ອງອອກຂອງໄທ ຄື່ອ ຮັບຍິດຕົວ ອຸປະກອນແລະສ່ວນປະກອນ ຂ້າວ ເໜັກ ເໜັກກຳລຳແລະພລິຕົກັນທີ່ເລື່ອຜ້າສຳເຮົ່ງຮູປ່ ນໍ້າຕາລທາຍພູນໜີເມີນຕີ ພລິຕົກັນທີ່ພລາສົຕິກ ພລິຕົກັນທີ່ເຊຣາມິກ ເກົ່າງຈັກກລ ແລະສ່ວນປະກອນເກົ່າງຈັກກລ ແລະເກົ່າງຄອນພິວເຕອນ ສ່ວນສິນຄ້ານຳເຂົ້າຈາກບຽງໄນ ຄື່ອ ນໍ້າມັນດີນ ສັດວິແລະພລິຕົກັນທີ່ຈັກສັດວິ ຊຸຽກຮ່ວມພິເສຍສິນແຮ່ໂລກທະອິນາ ເສຍໂລກທະແລະພລິຕົກັນທີ່ ເກົ່າງຈັກກລ ແລະສ່ວນປະກອນ ວັດທຸກ່ຈາກຍາງ ແລະສິ່ງພິມພໍໃນການລົງທຸນຮ່ວ່າງໄທກັບບຽງໄນນີ້ ມີກວາມສຳຄັນເຊື້ອດ້ວຍ ຈ ເນື່ອຈາກບຽງໄນມີທຸນກວ່າຍື່ງສູງ ດັ່ງຈະເຫັນໄດ້ວ່າການເອກະນອນຂອງໄທໄດ້ມີການລົງນານໃນນັ້ນທີ່ກວາມເຂົ້າໃຈກັບບຽງໄນຈ ຈ 3 ລັບນີ້ເມື່ອວັນທີ 27 ສິງຫາຄມ ພ.ສ. 2545 ໃນຮ່ວ່າງການເສດືອພະພາບດຳເນີນເຢືອນໄທຍອຍ່າງເປັນການຂອງສາມເດືອນພະພາບທີ່ໃນສານະພະພາບອາກັນຕຸກຂອງພະບາຫສາມເດືອນພະເຈົ້າຍູ່ຫວ່າ ເຊັ່ນ Memorandum of Understanding between the Brunei Investment Agency and the Government Pension Fund of Thailand ແລະເມື່ອວັນທີ

16 มกราคม พ.ศ. 2546 Brunei Investment Agency (BIA) และกองทุนบำเหน็จนำพาณิชย์ราชการ (กบข.) ได้ร่วมลงนามในสัญญาจัดตั้งกองทุนร่วมลงทุน (Matching Fund) ในชื่อกองทุนไทยทวีทุน (Thailand Prosperity Fund – TPF) โดยมีวงเงิน 200 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร และสามารถเพิ่มวงเงินได้ไม่เกิน 500 ล้านดอลลาร์สหราชอาณาจักร ทั้งนี้ กบข. ลงทุนประมาณ 66 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร หรือร้อยละ 33 ของวงเงินทั้งหมด และ BIA ลงทุนประมาณ 134 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร หรือร้อยละ 67 ของวงเงินทั้งหมด เป็นต้น

ที่น่าสนใจอีกเรื่อง ซึ่งมีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจไทยไม่น้อย นั่นคือการที่มีแรงงานไทยนิยมไปทำงานในบรูไน โดยข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกอัครราชทูตไทย 1 กรมเอกอัครราชทูตไทย ได้ระบุว่ามีแรงงานไทยในบรูไนประมาณ 9,500 คน และส่วนรายได้กลับประเทศไทยประมาณปีละ 91,200,000 บาท ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝันมือ ทำงานในกิจการก่อสร้าง อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออก นอกนั้น ทำงานในภาคธุรกิจบริการ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร การตลาดและห้างสรรพสินค้า ไม่ประจำตัวในวังและสถานที่สำคัญ ช่างชั่วคราว และงานในภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้ แรงงานไทยส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับอย่างดีจากนักธุรกิจในบรูไน เพราะมีความซื่อสัตย์ อดทน ขยัน และมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างไทยกับบรูไน โดยที่ประชุมคณะกรรมการธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับบรูไน ครั้งที่ 1 ที่กรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ 30 - 31 มีนาคม พ.ศ.2546 เห็นพ้องในการขยายความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในโอกาสฉลองการครบรอบ 20 ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและบรูไนฯ ได้มีการจัดกิจกรรม Thailand Festival 2003 โดยมีการแสดงเปลี่ยนศิลป์วัฒนธรรม นำคณานุรักษ์ศิลป์และนักดนตรีไปแสดงวัฒนธรรมที่บรูไน ในระหว่างวันที่ 23 - 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2546

อนึ่ง ไทยและบรูไนมีความตกลงทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ ความตกลงทางการบิน พ.ศ. 2530 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการธิการร่วมเพื่อความร่วมมือทวิภาคีไทย-บรูไน พ.ศ.2542 บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีด้านสารสนเทศและการกระจายเสียงและภาพระหว่างไทยและบรูไน พ.ศ. 2544 และพิธีสารว่าด้วยการเปิดเสรีด้านการขนส่งสินค้าทางอากาศ พ.ศ. 2547

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศไทยในบริบทการศึกษา

ในบรรดาประเทศมุสลิมในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นในตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ ล้วนมีความสัมพันธ์ทางการศึกษากับไทยทั้งในภาคคริสต์นิกายและภาคประเพณี จะเห็นได้จากการให้ทุนการศึกษาของรัฐบาลประเทศไทยนั้น เช่น อิยิปต์ หรือไม่ก็ในลักษณะของการท่องศึกษา มูลนิธิหรือสถาบันวิชาการเอกชนของไทยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศไทยในตะวันออกกลาง เช่น มูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้าของสหภาพไทยมุสลิมแห่งประเทศไทย เคยได้รับเงินบริจาคจากผู้นำประเทศคูเวต

ลิเบีย อิรัก และอียิปต์²³ รวมทั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามของเอกชนหลายโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย นอกจากนี้ยังมี สถาบัน دار อะห์ลิบับyat เป็นสถาบันทางการศึกษาในการผลิตตำรา วิชาการ ซึ่งติดต่อกับประเทศไทย รวมทั้งกรณีการดำเนินงานของสมาคมกอริแห่งประเทศไทย ซึ่งติดต่อสัมพันธ์กับอิหร่านโดยรับเชิญในการสั่งนักอ่านกอริจากประเทศไทย ไปร่วมแข่งขันในประเทศอิหร่านเป็นประจำทุกปี ตลอดจนการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพไทย - อิหร่าน และสมาคมวัฒนธรรมไทย - อิหร่าน เป็นต้น และที่น่าสนใจ คือ มุสลิมไทยนิยมส่งบุตรหลานของตนไปศึกษาต่อทางศาสนาในประเทศอียิปต์ (มหาวิทยาลัยอัล-อัซฮาร) ชาอุดิอาระเบีย จor์เดน อิรัก อิหร่าน ชูดาน อินเดีย (แม้ว่าจะไม่ใช่ประเทศมุสลิม แต่มีสถาบันการศึกษาของมุสลิมที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นที่นิยมของมุสลิมไทยไม่น้อย เช่นมหาวิทยาลัยลีมาร์) ปากีสถาน อินโดเนเซีย และมาเลเซีย เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากข้อมูลของรองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลูลีน ที่ระบุในหนังสือ “ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม” (2539) ว่า...พ่อแม่ไทยมุสลิมนั้น ส่วนใหญ่อยากให้ลูกชายเรียนศาสนาโดยบวกกว่า จบ ป.4 พอก่อนออกเรียนได้ก็พอกแล้ว แต่ถ้ามีเงินก็จะให้บุตรไปเรียนต่อที่ปอเนาะ ให้เรียนศาสนามากขึ้น และถ้ามีทางที่จะไปเรียนที่ประเทศอาหรับได้ก็อยากรอให้ไป แต่ถ้าไปไม่ได้อยากให้ได้ไปมักจะซึ่งจะถือว่าเป็นความต้องการขั้นสูงสุด และอยากรอให้ลูกได้เป็นโสดครู ทำหน้าที่สอนศาสนาต่อไป ส่วนผู้หญิงพ่อแม่ไม่ได้ใจร้อนใจให้เรียนหนังสือ ถ้าจะเรียนการตัดเย็บเสื้อผ้าก็ให้เรียน แต่ส่วนมากไม่มีเงินส่งเสียให้ลูกศึกษาต่อชั้นสูงขึ้นไปทั้งนี้ในบทที่กล่าวถึงการศึกษาของมุสลิม ดร. โนมัมหมัด อับดุลกาเดร์ ได้กล่าวสรุปไว้ว่างข้อว่า 1) อิสลามส่งเสริมการศึกษาทุกๆ ด้าน คือ ด้านศาสนา ภาษาต่างๆ และวิทยาศาสตร์ทุกสาขา 2) การเรียนภาษาไทย “ไม่น่า怕” แต่การที่มุสลิมไม่นิยมเรียนภาษาไทยในสมัยก่อนนั้น เพราะการศึกษาของไทยมุ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา หลักสูตร เนื้อหา ภาพประกอบ พิธีกรรม ล้วนแต่เป็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งขัดกับวัฒนธรรมทางศาสนาอิสลาม เมื่อรู้สึกแก่ไขข้อนี้ ปัจจุบันมุสลิมจึงนิยมเข้าเรียนมากขึ้น และ 3) ปัจจุบันโลกอิสลามได้เร่งรัดวิชาสามัญทุกระดับจนถึงขั้นมหาวิทยาลัย ฉะนั้นการปรับปรุงการสอนใน “ปอเนาะ” ให้เป็นโรงเรียนจึงสอดคล้องกับโลกใหม่ของอิสลามของคนยุคใหม่ ที่มีขัดบังกีมีพวกรเก่าๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโลกจะเจริญในด้านวัตถุไปไกลจนหลายๆ ประเทศลัดดิ่ง ศาสนาอจากความเป็นอยู่ของประชาชน โดยถือว่าศาสนาเป็นสิ่งล้ำหลัง เป็นเครื่องถ่วงความเจริญก้าวหน้าสมัยใหม่ ความเจริญด้านวัตถุเท่านั้นที่ทุกคนมุ่งหา และละลีมความเจริญด้านจิตใจและความสำนึกรักในด้านจิตวิญญาณไปก็ตาม แต่โรงเรียนสอนศาสนาต้องการให้ทุกคนต้องรู้สึกเบื้องต้นหรือที่นาของศาสนาเป็นอย่างน้อย (ฟรัญญอัลฟ์) ประชาชนมุสลิมส่วนใหญ่นั้นนิยมที่จะส่งบุตรหลานไปเรียนที่โลกอาหรับมากกว่าที่จะส่งไปเรียนที่อเมริกาหรือโลกตะวันตก การที่มุสลิมนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่โลกอาหรับหรือตะวันออกกลางนั้นเป็นความรู้สึกทำงานเดียวกับที่คนไทยทั่วไปต้องการให้ลูกหลานเป็นเจ้าคนนายคน ผิดกันตรงที่มุสลิมไม่ต้องการเป็นข้าราชการ แต่ต้องการให้เป็นที่นับถือ ให้ได้ชื่อว่าเป็น

²³ จรัญ มะลูลีน, กิตติมิรา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชค, ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาฯ, 2539, หน้า 123.

ผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอิสลาม ซึ่งถือว่าเป็นที่นิยมกันทั่วๆ ไป ทั้งๆ ที่ประเทศไทยกลุ่มตะวันออกกลางนั้น มีอิทธิพลต่อประเทศเดียวเท่านั้น ที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับการรับรองจาก ก.พ. นอกจากนั้นไม่มีสถาบันประเทศไทยให้รับการรับรอง แม้กระนั้นก็ต้องได้ทำให้มุสลิมเหล่านั้นย่อห้อและไม่สันใจกับความเป็นจริงดังกล่าว เพราะน้อยคนนักที่จะคิดกลับมารับราชการ และไม่สนใจว่ากลับมาแล้วจะมีงานทำหรือไม่ด้วย ในการศึกษาระดับสูงขึ้นไปนั้น ชาวไทยมุสลิมนิยมส่วนบุตรหลานไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่เป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือมีมุสลิมอยู่พื้นที่ เช่น อินเดีย ปากีสถาน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และประเทศไทยในตะวันออกกลาง เช่น อิหริปต์ ชาอดีอาระเบีย ลิเบีย อิรัก อิหร่าน จอร์แดน ซูดาน ซีเรีย มากกว่าจะส่งไปประเทศไทยต่อไป ให้บุตรหลานได้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามสูงขึ้น ไป และได้อยู่ท่ามกลางชาวมุสลิม ได้คุดชับอาความนึกคิด ใจแบบมุสลิม ไว้ในตน ระดับการศึกษาของมุสลิมในภาคกลางนั้นมีแนวโน้มไปทางศึกษาวิชาชีพกันมากขึ้น ส่วนทางภาคใต้ยังนิยมศึกษาด้านศาสนากันอยู่มาก

ในกรณีประเทศไทยในตะวันออกกลางทั้งหลายที่มุสลิมไทยนิยมไปศึกษานั้น รองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลุลีน กล่าวในหนังสือ “ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม” (2539) ว่า มีสิ่งที่ปัจจุบันสำคัญ นั่นคือ ทุนสนับสนุน ซึ่งมีอยู่มากในประเทศไทยเหล่านี้ กล่าวได้ว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของนักศึกษาไทยมุสลิมที่ไปศึกษาอยู่ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลางนั้นเป็นผู้ที่ได้รับทุนการศึกษา ซึ่งนับว่า เพียงพอแก่ความต้องการ หรือเกินความพอดีอย่างชัดเจ้าไป โดยเฉพาะในประเทศไทยอิหริปต์ ลิเบีย คูเวต ชาอดีอาระเบีย อิรัก สาเหตุที่ประเทศไทยต้องให้ทุนแก่นักศึกษาไทยมุสลิมนั้น เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความร่วงรวยของประเทศไทยเหล่านี้ นโยบายสนับสนุนนักศึกษาต่างชาติ เพื่อให้เป็นผู้เผยแพร่ศาสนาอิสลาม กล่าวได้ว่า นักศึกษาไทยมุสลิมที่กำลังศึกษาอยู่ในตะวันออกกลาง ขณะนี้ (โดยเฉพาะก่อนเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย) เมื่อศึกษาไปนานๆ ก็เลยกลายเป็นประชากรของประเทศนั้นไป เพราะค่าครองชีพและทางทำมาหากินที่นั่นจะดีกว่าในประเทศไทย ไม่ต้องเดินทางไกลเมื่อน้อยในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าในนครมักกะหันน์ ชาวชาอดีอาระเบียในนครแห่งนี้มีเชื้อสายชาวไทยมุสลิมภาคใต้อยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย ในบางครั้งการศึกษาที่เป็นเพียงจากบังหน้า เพื่อหลบทำมาหากินอยู่ต่อไปก็มี ทั้งนี้ความเชื่อฟังใจอีกอย่างหนึ่งของมุสลิมที่นิยมไปศึกษาในประเทศไทยคือ เป็นประเทศที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นเมืองของศาสนา ความมีลักษณะพิเศษดังกล่าวที่สองเป็นเหตุปัจจุบันให้มุสลิมเหล่านั้นหันหัวใจที่จะไปเรียนที่นั่น สถานที่ดังกล่าวอาจให้ความอบอุ่นได้ดีกว่าประเทศอื่นๆ ที่มีได้นับถือศาสนาอิสลาม ทำนองเดียวกับผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิยมไปเรียนทางตะวันตกเพราถือว่าเป็นแม่ของศาสนา

รองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลุลีน ยังกล่าวในหนังสือ “ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม” (2539) อีกด้วยว่า เมื่อมุสลิมส่วนใหญ่ในประเทศไทยให้ความเชื่อถือประเทศไทยกลุ่มอาหรับ (อรับ) หรือตะวันออกกลางค่านิยมดังกล่าวจึงเป็นที่ยอมรับกันมาโดยตลอดเมื่อผู้ที่เดินทางไปศึกษาสำเร็จกลับมาก็ต้องมาสร้างบ้านมีอิฐอิฐมากนัก เพราะความเชื่อถือและค่านิยมของผู้คนที่มีอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ว่างตัวให้อยู่ในแบบฉบับ หรือตามครรลองของอิสลามอย่างถูกต้อง ก็จะกลับเป็นที่

ยอมรับของมหาชน ไปโดยปริยาย หลายศตวรรษที่ผ่านมานั้น บรรดาโต๊ะครุหรือผู้มีความรู้ทางศาสนา นับว่าได้รับความยกย่องมากที่สุด ในปัจจุบันนี้การยกย่องนับถืออาจมีน้อยลงไปบ้าง เพราะมีผู้เรียนสำเร็จ กลับมาจำนวนมากขึ้น และต่างคนต่างก็สร้างอาณาจักรของตัวเองขึ้น ลูกศิษย์ ลูกหากระจัดกระจายกัน ออกไปไม่เห็นยวัฒนาการแต่ก่อน จึงจำกัดตัวเองอยู่ในเขตอิทธิพลหรือเขตที่ตนครอบครองอยู่ท่า�นี้ และเป็นเขตที่ได้รับการยอมรับในระหว่างลูกศิษย์ของตน ด้วยการให้เกียรติและเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นภาคใต้ ภาคกลาง หรือภาคเหนือก็ดี จึงนิยมส่งลูกหลวงไปเรียนในตะวันออกกลาง อยู่เสมอ ในบางประเทศนักศึกษาไทยที่ไปเรียนในกลุ่มประเทศอาหรับนั้น มีความสัมภានมากเมื่อ เรียนสำเร็จแล้วก็ทำงานทำได้เลย งานที่ว่านี้จะอยู่ในประเทศไทยหรือประเทศไหนก็ได้ตามใจ หรือตาม ความเหมาะสมของแต่ละฝ่าย งานของนักศึกษาเหล่านี้คือ งานเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ซึ่งประเทศ เหล่านี้จะจ่ายเงินช่วยเหลือเป็นจำนวนที่ค่อนข้างดี คนไทยหลายคนที่สำเร็จจากประเทศเหล่านี้ หลายคนถูกส่งไปยังประเทศต่างๆ เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น ได้วัน เพื่อทำการเผยแพร่ศาสนาโดยได้รับ เงินเดือนจากประเทศผู้สนับสนุน ปัจจุบันมีผู้ได้รับทุน และได้รับความช่วยเหลือมากขึ้น ความผูกพัน ดังกล่าวเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้น เป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้ตัดจากโลกอาหรับไม่ขาด

อนึ่ง จุดอ่อนประการสำคัญที่รองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลูลีน กล่าวในหนังสือ “ไทย กับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม” (2539) เกี่ยวกับการไปศึกษาต่อในประเทศตะวันออก กลาง คือ การที่นักศึกษาไปเรียนในประเทศเหล่านี้ ต้องเรียนภาษาอาหรับซึ่งยากมาก จึงต้องใช้เวลานาน กว่าเรียนที่อื่น การเสียเวลานาน ๆ กว่าจะเรียนจบ ทำให้ล่วงเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัว การจะกลับมาทำ ประโยชน์แก่ประเทศชาติก็นับว่าเป็นการสูญเปล่าของทรัพยากรบุคคลเป็นจำนวนมิใช่น้อย

ส่วนในกรณีประเทศไทยเชียดวันออกเฉียงได้อย่างมาเลเซีย และบруไนในระดับรัฐบาลได้มี ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างกัน และในระดับประชาชน มุสลิมไทยจำนวนไม่น้อยก็นิยมส่งลูก หลวงไปศึกษาต่อ เริ่มจากมาเลเซีย ในด้านศาสนาและวัฒนธรรม จากข้อมูลทางเวปไซต์องกรระหว่าง การต่างประเทศ โดยกองเอเชียดวันออก 1 กรมเอเชียดวันออก พนวัมีการแลกเปลี่ยนการเรียนของ ผู้นำศาสนาอิสลาม ที่ในระดับจุฬารามนตรีและผู้นำศาสนาจะห่วงไทยกับมาเลเซีย ทั้งจากส่วนกลาง และในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการบริหาร จัดการ โรงเรียนสอน ศาสนาอิสลามและวิทยาลัยอิหม่าม เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านกิจการศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ไทย และมาเลเซีย มีการประชุมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกันเพื่อทบทวนและติดตามผลการดำเนินงาน ของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งมีสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ และ Economic Planning Unit (EPU) ของมาเลเซียเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน ความร่วมมือในกรอบวิภาคีที่ฝ่ายไทย ให้แก่ฝ่ายมาเลเซีย ได้แก่ การจัดหลักสูตรประจำปี (Annual International Training Course - AITC) หลักสูตรศึกษานานาชาติ (Thai International Postgraduate Programme: TIPP) ความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Technical Cooperation Among Development Country - TCDC) และยัง ร่วมกันจัดการฝึกอบรมให้กับประเทศที่สาม (Third Country Training Programme - TCTP) ส่วนมาเลเซีย

ได้แข่งขันระดับประเทศ ให้ทุนฝึกอบรมประจำปีภาคใต้โครงการ Malaysia Technical Cooperation Programme (MTCP) ในสาขาต่าง ๆ ให้แก่ประเทศไทย เพื่อให้คัดเลือกผู้ไปรับการฝึกอบรมที่มาเลเซีย โดยในช่วงพ.ศ. 2540 - 2548 มีชาวไทยได้รับทุนดังกล่าวรวม 165 ทุน ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีนักศึกษาไทยที่มาเรียนในมหาวิทยาลัยรัฐในครุสซาลาม ทั้งโดยทุนรัฐบาลไทยและบุญในฯ ประมาณ 50 คน มีนักศึกษามุสลิมที่มาจากการจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับทุนจากทางการบุญในฯ ให้มาเรียนทางด้านรัฐศาสตร์และการศาสนาประมาณ 20 คน ซึ่งมีทั้งหญิงและชาย แต่ก็มีนักศึกษาหลายคนที่ปริญัติเอกชนในประเทศไทย อาทิ การปีโตรเลียมแห่งประเทศไทยส่งไปเรียนวิชาทั่วไป ซึ่งในปี 2549 ไทยได้ให้ทุนการศึกษาแก่บุญในฯ 1 ทุน ได้แก่ Thai Language Learning among ASEAN Diplomats และรัฐบาลบุญในฯ ได้ตกลงจัดสรุทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนจากประเทศไทยพันธมิตรอาเซียน ประเทศไทยละ 2 ทุน รวม 18 ทุน สำหรับอินโดนีเซียจากข้อมูลทางเวปไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยกองเอกสาร ตะวันออก 4 กรมเอกสาร ตะวันออก ไม่ปรากฏความร่วมมือทางการศึกษาในระดับรัฐบาล แต่ในระดับประชาชนพบว่ามีมากที่มุสลิมไทยบางส่วนนิยมไปศึกษาในอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตาม รองศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลูลีม กล่าวในหนังสือ “ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม” (2539) ว่าในบรรดาประเทศมุสลิมต่างๆ ในโลกนี้มีความสำคัญลดหลั่นกันไป แม้ชาวมุสลิมโดยปกติจะมีการติดต่อกับห้าสมาคมกันอยู่เสมอ แต่ก็มีประเทศที่ถูกกล่าวว่ามีความสำคัญสูงสุด ซึ่งอาจลำดับความสำคัญได้ดังนี้

ชาอุดิอาระเบีย เป็นดินแดนในตะวันออกกลางที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามก็ถือกำเนิดมา ณ ที่นี่ด้วย จริยัติและการอุทิศตนของเพื่ออิสลามของท่าน และบรรดาสาวกของท่านถูกจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ซึ่งมุสลิมที่แท้จริงทุกคนต้องเรียนรู้ เป็นที่เกิดและตายของวีรชนอิสลาม เป็นดินแดนที่เมืองแห่งศาสนาอิสลาม มักกะห (Makkah) อันเป็นเมืองที่ท่านศาสดาต้องใช้ความพยายามและความสามารถอย่างสูงร่วมกับบรรดาสาวกและผู้ครรภานในศาสนาอิสลามทำการเผยแพร่ครรภานในพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวอยู่เป็นเวลานานถึง 13 ปี และเมืองเดินะ (Madinah) ซึ่งท่านได้อพยพไปอยู่พร้อมด้วยสาวนุศิษย์ของท่าน โดยได้รับการต้อนรับอย่างดีเยี่ยมจากชาวเมืองนี้ หลังจากศัตรูที่นครมักกะหแสดงความมุ่งร้ายต่อการเผยแพร่ศาสนาของท่านทั้งสองเมืองนี้มีความสำคัญในแง่ที่ว่าทุกๆ ปีชาวมุสลิมจำนวนนับล้านจะมุ่งมาทำฮัจญ์ (Hajj) ตามบัญญัติของอิสลามซึ่งกำหนดไว้ว่าในช่วงชีวิตหนึ่งหากมีเงินทองของตนเอง มีสุขภาพดี ไม่ต้องรบกวนผู้อื่น ชาวมุสลิมต้องมาทำพิธีฮัจญ์ดังกล่าวในสักครั้งหนึ่ง ดังนั้นพิธีฮัจญ์จึงเป็นแหล่งรวมของชาวมุสลิมทั่วโลก โดยไม่แบ่งแยกผิวพรรณที่จะมาร่วมกันเพื่อระลึกถึงพระรัมมากรรูปที่คุณของพระผู้เป็นเจ้าที่ทรงมีต่อมนุษย์ รำลึกถึงอคิคิทของบรรพชนอิสลามและการนำเยี่ยมเยียนสุสานของท่านศาสดาและสาวกของท่าน รวมทั้งมุ่งหาความสงบทางจิต นอกเหนือจากความสำคัญ ดังกล่าวแล้วตามมัสญิดใหญ่ๆ ยังใช้เป็นสถานที่สอนศาสนาที่สำคัญซึ่งชาวมุสลิมมาศึกษาอีกด้วย เวลาใดๆ ก็ตามที่มีการสอนศาสนาในมัสญิด นักเรียนจะต้องนั่งฟังและเข้าใจอย่างดี ไม่ใช่แค่การฟังแต่เป็นการเรียนรู้อย่างจริงจัง ดังนั้นการศึกษาในมัสญิดจึงมีความสำคัญอย่างมาก สำหรับการรักษาความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ใช่แค่การสอนศาสนา แต่เป็นการสอนวิถีชีวิตร่วมกัน ที่สำคัญยิ่งคือการสอนให้คนรุ่นหลังรักษาและสืบทอดมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาติต่อไป

แผ่นดินนี้เกือบรื้อยีแล้ว ในราว 70 ปี ที่ผ่านมา มุสลิมไทยเดินทางมาทางเรือที่สิงค์โปร์ก่อนแล้วก็เดินทางต่อไปยังชาอุดิอารเบีย ปัจจุบันการเดินทางไปทำ沙ญะจะไปโดยเครื่องบินซึ่งเข้ามาแทนที่การเดินทางทางเรือได้ราวเกือบ 20 ปี แล้ว แม้ว่าชาอุดิอารเบียจะมีแหล่งการศึกษาทางศาสนาที่ถือว่าสำคัญ แต่โดยภาพรวมแล้วถือกันว่าการศึกษาด้านศาสนาที่ดีที่สุดก็คือการศึกษาในประเทศไทย

อียิปต์ นักศึกษาชาวไทยที่เดินทางไปเรียนที่อียิปต์สมัยแรก ต่างก็ได้เดินทางโดยทางเรือไปศึกษาที่อียิปต์ ถึงแม้ว่าคนเหล่านี้ต่างก็สิ้นชีพไปหมดแล้ว แต่ก็ได้ปูทางให้คนรุ่นใหม่ไปศึกษาที่อียิปต์ (ในแอฟริกาหนึ่ง) กันมากขึ้น ในปี คศ. 1990 ปรากฏว่ามีนักศึกษาไทยในอียิปต์ประมาณ 600 คน วิชาต่างๆ ที่คนไทยนิยมไปเรียนได้แก่ กฎหมายอิสลาม ปรัชญาอิสลาม ตรรกวิทยาอิสลาม หลักภาษาอาหรับ ฯลฯ วิชาการเหล่านี้แม้จะอยู่ในสถาบันการศึกษาทุกแห่งในโลกอิสลาม แต่ผู้เรียนมุ่งมาที่อียิปต์ กันมาก เพราะเชื่อว่าเป็นแหล่งการศึกษาที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด มหาวิทยาลัยที่นักศึกษาจากประเทศไทยและประเทศมุสลิมอื่นๆ ไปศึกษามากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยอัล-อัชฮาร (Al-Azhar) ในกรุงไคโร ที่นี่ในทศวรรษของชาวไทยมุสลิมถือว่านักอ่านคัมภีร์อัล-กุลอาน (กอรี) มักจะถือวิธีอ่านของนักอ่านชาวอียิปต์เป็นต้นแบบ เพราะมีลีลาและท่วงท่าของนักอ่านที่ไพเราะลีกซึ้ง ในด้านการเมืองอียิปต์ก็เป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งอียิปต์มักมีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำโลกอาหรับมาเสมอ เช่น ในสมัยของประธานาริบีบดีนีชาห์ (นัสเซอร์) อย่างไรก็ตามการที่อียิปต์กลับไปผูกมิตรกับอิสราเอลในสมัยของประธานาริบีบดีชาดตัน ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ลดความสำคัญลงไปมาก แต่อียิปต์กลับมามีบทบาทอีกครั้งเมื่อโลกอาหรับยอมเจรจาสันติภาพกับอิสราเอล โดยมีอียิปต์อยู่เป็นตัวเชื่อม แม้ว่าอียิปต์จะเป็นแหล่งการศึกษาศาสนาอิสลามสำคัญ แต่ก็หาได้ปัจจุบันตามแบบอิสลามอย่างเคร่งครัดเช่นอิหร่านหรือชาอุดิอาระเบียไม่

อิหร่าน สำหรับชาวไทยมุสลิมที่ถือนิกายชีอะห์ ส่วนใหญ่จะเดินทางไปศึกษาในประเทศอิหร่าน โดยมีเมืองสำคัญๆ ที่สอนศาสนาอิสลามคือ เมืองกุม (Qum) เมืองมาชัด (Mashad) และอิสฟahan (Isfahan) การศึกษาศาสนาในอิหร่านนั้นอาศัยพระคัมภีร์กุลอานเช่นเดียวกับที่การศึกษาในยุโรปอาศัยคัมภีร์ใบเบิล วิชาที่สอนในโรงเรียนสอนศาสนาได้แก่ กฎหมายอิสลาม หลักภาษาอาหรับ ปรัชญา ตรรกวิทยา และภูมิศาสตร์ ระบบการศึกษาในสถาบันการสอนอิสลาม (Madrasa System) นั้นมีมาตรฐานตามแบบของอิหร่านเอง นอกจากชาวชีอะห์ในประเทศไทยจะเดินทางไปเรียนในประเทศอิหร่าน เพราะเป็นแหล่งทางการศึกษาแล้ว พากษาด้วยมีวัตถุประสงค์ไปเยือนสถานที่สำคัญๆ ทางศาสนา อีกด้วย เช่นการเดินทางไปเยี่ยมเยียนสุสานของอิมาม (ผู้นำศาสนา) ในเมืองมาชัด เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้นก็เป็นประเทศหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาทั้งของฝ่ายชีอะห์ และชุนนี เช่นกัน

มาเลเซีย มีสถาบันอิสลามตามรัฐต่างๆ ของมาเลเซียอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย และชาวไทยมุสลิมก็แยกข้ายกันไปศึกษาวิชาการศาสนาตามที่ตนชอบ นักศึกษามุสลิมที่ต้องการศึกษาทางโลกก็จะติดต่อเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยมาเลเซีย ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ การศึกษาในมาเลเซียนั้นไม่ได้ดึงดูดใจเฉพาะ